

Jukka Lahti

Jumpan jalanjäljiltä akateemiseen
maisterintutkintoon
Jyväskylän yliopiston
liikunnanopettajakoulutus
vuosina 1963–2013

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 251

Jukka Lahti

Jumpan jalanjäljiltä akateemiseen
maisterintutkintoon

Jyväskylän yliopiston liikunnanopettajakoulutus
vuosina 1963–2013

Esitetään Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Liikunta-rakennuksen auditoriossa L304
tammikuun 14. päivänä 2017 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Sport and Health Sciences of the University of Jyväskylä,
in building Liikunta, auditorium L304, on January 14, 2017 at 12 o'clock noon.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2016

Jumpan jalanjäljiltä akateemiseen
maisterintutkintoon

Jyväskylän yliopiston liikunnanopettajakoulutus
vuosina 1963–2013

STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 251

Jukka Lahti

Jumpan jalanjäljiltä akateemiseen
maisterintutkintoon

Jyväskylän yliopiston liikunnanopettajakoulutus
vuosina 1963–2013

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2016

Editors

Jarmo Liukkonen

Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Timo Hautala

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover photo: The male students of the first class of physical education teacher education.
Photo courtesy of The Jyväskylä University Museum

Kannen kuva: Kuvassa ovat liikuntakasvatuksen opintosuunnan ensimmäisen v. 1963 opintonsa aloittaneen vuosikurssin miesopiskelijat lasketteluharjoituksissa Laaja-vuorella. Kuvasta tunnistettu vasemmalta Jukka Sarkkinen, Juhani Palkola, Heikki Rusko, Mauno Ahonen, Risto Torvo, Heikki Linnakylä, Mauri Jaakonsaari, Reijo Pirskanen, Martti Silvennoinen, Raimo Voutilainen, Mauri Repo, Pekka Luhtanen, Reijo Vähämaa, Reijo Lehtonen, Reijo Kohonen ja Heikki Tarvainen. Kuva: Jyväskylän yliopiston museo

URN:ISBN:978-951-39-6897-7

ISBN 978-951-39-6897-7 (PDF)

ISBN 978-951-39-6896-0 (nid.)

ISSN 0356-1070

Copyright © 2016, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2016

”Tietää mitä on tapahtunut, sehän on, eräältä kannalta katsoen, viisaus suuri. Jos visusti harkitset mikä kylvö menneistä päivistä saattoi hyödyllisiä, mikä vahingollisia hedelmiä, ja sen mukaan asetat elämäsi, työs ja toimes, niin oletpa viisas mies.”

Aleksis Kivi, Seitsemän veljestä.

ABSTRACT

Lahti, Jukka

From the Footsteps of Helsinki Gymnastics Institute to Academic Master's Degree
- Physical Education Teacher Education in Jyväskylä University in 1963-2013.

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2016, 204 p.

(Studies of Sport, Physical Education and Health,

ISSN 0356-1070; 251)

ISBN 978-951-39-6896-0 (nid.)

ISBN 978-951-39-6897-7 (PDF)

Diss.

Physical education teacher education (PETE) became an academic discipline in 1963 in Finland at the University of Jyväskylä, which remains the only site for physical education teacher education in the country. All qualified PE teachers in Finland are educated to master's level. This thesis describes the content formation of PE teacher education in its 50 years' history in Finland.

The data consists of study guides of the University of Jyväskylä and Jyväskylä University College of Education from 1963 to 2013, public and private archive materials, legal records concerning education, and interviews conducted with key persons in the history and development of PETE in Finland. The data was analyzed using historical document analysis. In addition, the content of PETE through the years was classified to seven classes according to the names of the courses.

According to the results, the content of PETE has changed significantly over the decades. The curriculum was rather practically oriented in its early years in the 1960s. At that time students usually graduated in three years, whereas now students of physical education study for approximately five years in a versatile, international university community. It appears that one of the main reasons for the changing content of PETE is curriculum reforms. Content of PETE has also been influenced by individual persons, international aspects and changes in society. Within the examined period, research studies and sport pedagogy studies have become more significant in the content of PETE. Evidently the amount of social studies and bio-medical studies has been decreased. At the moment PETE is facing an interesting challenge: education will be organized in one faculty without separate departments, just like when the education started in Jyväskylä.

PE teachers have a significant role in developing positive attitude towards physical activity in childhood and adolescence. In the future, PETE is walking a tightrope with the demands from different directions. PE teacher education is expected to include diverse range of courses, give ability to solve future problems and produce teachers, who are able to continue working until the age of retirement.

Keywords: physical education teacher education, history, Finland, curriculum

Author's address Jukka Lahti
Department of Sport Sciences
University of Jyväskylä, Finland
P.O. Box 35
FI-40014

Supervisors Professor Lauri Laakso
Department of Sport Sciences
University of Jyväskylä, Finland

Docent Kalervo Ilmanen
Department of Sport Sciences
University of Jyväskylä, Finland

Reviewers Professor Antero Heikkinen
University of Joensuu, Finland

Professor Veli-Matti Värri
School of Education
University of Tampere, Finland

Opponent Docent Arto Nevala
Department of Geographical and Historical Studies
University of Eastern Finland

ESIPUHE

Olen lähtenyt ilmiselvästi heikoille jäille. Valmistuin liikunnanopettajaksi 1998 ja sen jälkeen olen toiminut liikunnanopettajana yläasteella, lukiossa ja yliopistossa liikunnanopettajien kouluttajana. Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö on siis monella tapaa läheinen aihe. Heikoilla jäillä kulkemiseksi tämän matkan on tehnyt tutkimukseni tapa. Tällainen tavallinen liikanope tekemässä väitöskirjaa historiantutkimuksen näkökulmasta ilman aiempaa koulutusta menetelmistä saati sitten vankkaa näyttöä aiemmasta historiantutkimuksesta. Kokeilunhaluisena heittäydyin kuitenkin liikunnanopettajakoulutuksen historian maailmaan. Hieman henkistä tukea yritykselleni sain Johan Huizingalta, joka on todennut että ”jokainen voi kaikkina aikoina puuhailla historian parissa joko vastaanottavana tai luovana yksilönä ja siihen tarvitaan tuskin erikoisia historiallisia esitietoja”. Tosin oman kokemukseni mukaan ei niistä esitiedoista haittaakaan ole.

Tutkimustyöni on kestänyt kauan. Tämän vuoksi työni ohjaajilta on vaadittu rautaista kestävyyttä, ja sitähan heiltä löytyy. Ohjaajieni asiantuntemus on jakaantunut onnekseni kahtaalle. Matkan varrella on tarvittu roppakaupalla asiantuntemusta historiantutkimuksesta. Dosentti Kalervo Ilmanen on tinkimättömällä asenteellaan jaksanut vuodesta toiseen antaa palautetta yritelmistäni. Kalervon työteläisyys ja avuliaisuus eivät ole rajoittuneet väitöskirjaani. Olen saanut aina apua, kun olen tarvinnut todistusta milloin mihinkin tai hankkoja pakkaslenkille. Kalervolle kuuluu suuri kiitos tästä väitöskirjasta. Toinen ohjaajani ehti väitöskirjaprojektini aikana eläkkeelle ja vähän muillekin estradeille. Väitöskirjani käsittelee liikunnanopettajakoulutusta 50 vuoden ajalta. Yksi parhaimmista asiantuntijoista alalta on mies, joka on lähes koko tuon ajanjakson ollut kiinteästi tekemisessä aiheen kanssa. Professori Lauri Laakso on työskennellyt kuudella vuosikymmenellä liikunnanopettajakoulutuksen parissa, viimeisimmät vuosikymmenet liikuntapedagogiikan professorina. Lasse on se takalauta, jota vasten on ollut hyvä ponnistaa kirjoitustyöhön tietäen, etten tule kirjoittaneeksi liikunnanopettajakoulutuksen menneiltä vuosilta ihan mitä satuu. Lasselle iso kiitos!

Yliopistobyrokratia keksi jossain vaiheessa, että väitöskirjaprojektit tarvitsevat ohjausryhmän ulkopuolisen jäsenen. Omassa tapauksessani voin vain olla tyytyväinen tällaisesta vaateesta. Tässä väitöskirjassa ulkopuoliseksi jäseneksi saatiin dosentti Ossi Viita. Kiitos Ossille, joka projektin loppuvaiheessa perehtyi työhöni ”talkootyönä” ja antoi moneen kohtaan arvokasta palautetta. Professorit Veli-Matti Värri ja Antero Heikkinen toimivat työni esitarkastajina. Vankkaa asiantuntemusta löytyi sekä kasvatustieteen että historian alalta. Molemmilta sain rakentavaa palautetta, ja uskon työni liikahtaneen piirun verran paremmaksi heidän kommenttiansa myötä. Kiitos esitarkastajat!

Lähihistorian tutkimus on siitä mukava alue, että monesti siinä heittäydytään hakemaan tiedonmuruja muistitiedosta. Niin nytkin. Haastattelin kymmentä liikunnanopettajakoulutukseen eri tavoilla yhteydessä olevaa henkilöä. Näiden ihmisten panos väitöskirjaani oli ensiarvoisen tärkeä. Monta ihmistä jäi

vielä haastattelematta; työ tulevien liikunnanopettajakoulutuksen eri osa-alueiden selvittämiseksi jatkuu. Kiitos Kalevi Heinilä, Esa Santala, Risto Telama, Juhani Kirjonen, Pauli Vuolle, Leena Jääskeläinen, Seppo Tiitinen, Lauri Laakso, Juha Rantakari ja Heikki Herva. Voisi sanoa, että teitte käsikirjoituksesta elävän! Kiitoksen haluan esittää myös arkistojen ihmisille sekä Jyväskylän yliopiston museon Pirjo Vuoriselle ja Teemu Korkiakankaalle, jotka luovuttivat liikunnanopettajakoulutukseen liittyvää materiaalia tutkimukseeni. Kalkkiviivojen kiitokset kuuluvat myös yliopiston julkaisuyksikölle ja Timo Hautalalle, joka vanhalla rutiinilla runttasi väitöskirjani painokuntoon.

Vuosien varrella on tullut käytyä jatkokoulutusryhmän kokoontumisissa. Tämä "vertaistukiryhmä" on tuiki tärkeä jatko-opintojen matkalla. Siellä voi omia ajatuksiaan esittää vähän vielä epävirallisemmassa hengessä, ja siellä viriää usein hyviä pohdintoja tutkimuksen tekemisestä. Ilman kaitsemista ei tämäkään ryhmä pyöri. Viime vuosina siellä ovat virikkeitä antavaa ja oikeaan ohjaavaa työtä tehneet professorit Pilvikki Heikinaro-Johansson ja Hannu Itkonen, kiitokset kuuluvat myös heille. Vertaistestaukseen liittyy myös eräs väitöskirjani vaiheista. Loppupuolella projektia syntyi ajatus, että pitäähän tätä erästä avainasiaa eli opintojaksojen luokittelua testata jollakin tapaa. Tässä kohtaa en lähtenyt hyppimään aidan matalimmasta kohdasta vaan valitsin luokittelun koetestaajiksi oman tietoni mukaan akateemisen maailman pahimmat pilkunviilaajat (positiivisessa mielessä). Yliopistolehtori Antti Laine ja rehtori Henry Leppäaho hoitivat tehtävän odotetun särmästi, kiitos Antti ja Henkka, tieteen lujat portinvartijat!

Edellä mainittujen lisäksi olen saanut apua lukuisilta ihmisiltä väitöskirja-projektini aikana. Olen saanut monia vinkkejä, tietoja ja mielipiteitä koulutuksesta niinä vuosina, kun olen työskennellyt liikunnanopettajakoulutuksen parissa. Ihmiset ovat antaneet käyttööni vanhaa materiaalia, tarkistaneet erilaisia tietoja ja muutenkin auttaneet työn kasaamisessa. Kiitos Ilkka Keskinen, Teppo Kalaja, Mirja Hirvensalo, Väinö Varstala, Päivi Saari, Mervi Venäläinen, Pauli Rintala, Minna Rasinaho, Hanna Vehmas, Kasper Mäkelä, Mikko Huhtiniemi, Misi Sherovay, Pertti Matilainen, Harri Rintala, Marja Kokkonen, Matti Pietilä ja lukuisat muut. Se huono puoli näin pitkässä projektissa on, ettei varmasti-kaan muista kaikkia ihmisiä, jotka ovat jollain tapaa auttaneet. Siksi lopuksi kiitän koko liikuntakasvatuksen laitoksen henkilökuntaa (vahvistettuna osittain tiedekunnan henkilökunnalla)!

Liikuntakasvatuksen laitosta ja liikuntatieteellistä tiedekuntaa kiitän myös materiaalisesta tuesta. Molemmat ovat, ehkä hieman yltiöpäisesti, uskaltaneet palkata minut tohtorikoulutettavaksi. Lisäksi kiitän taloudellisesta tuesta myös Suomen Kulttuurirahastoa. Nyt olen hypännyt hieman toisenlaisiin haasteisiin vammaisurheilun ja -liikunnan alueelle. Uusi työnantajani ja työkaverit ovat suhtautuneet positiivisesti väitösprojektini loppusuoraan; VAU on myös tässä kalkkiviivoilla tukenut väitöspäivän kustannuksissa, kiitos ja kumarrus. VAU mikä työporukka!

Vanhemmilleni Liisa ja Pekka Lahdelle menee kiitos kotipesästä. Vaikka siellä ei aina ole ymmärretty ihan kaikkia kotkotuksiani (niitähän riittää), väi-

töskirjatutkimukseeni on aina suhtauduttu positiivisesti. Alajärvellä käydessä, patojen, pullien ja lämminhenkisen huumorin ääreen päästessä ovat tutkimusmenetelmät, aineistonkeruut ja Cohenin kapat karisseet mielestä ja akut ovat latautuneet. Vaikka väitöskirjan tekeminen kesti kauan, on se ajoittain aiheuttanut poissaolevuutta, fyysistä ja henkistä. Leena ja Lotta, kiitos kun olette jaksaneet.

Petäjävedellä 1.12.2016.

Jukka Lahti

KUVIOT

KUVIO 1	Eri toimijat akateemisen opetussuunnitelman valmistelussa	30
KUVIO 2	Tutkimuksen viitekehys.....	31
KUVIO 3	Liikunnanopettajakoulutuksen määrittämisorganisaatiot	38
KUVIO 4	Tutkimuksen lähdekritiikki.....	40
KUVIO 5	Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen ja Jyväskylän liikuntakasvatuksen osaston koulutusten sisällöt.....	55
KUVIO 6	Koululiikuntatutkimusten määrä viisivuotisjaksoin.....	66
KUVIO 7	Peruskoulun liikunnanopetuksen tavoiteasetelma peruskoulukomitean mukaan.....	75
KUVIO 8	Opetusministeriön rahoitus liikuntatieteellisen tiedekunnan opetus- ja tutkimusvälineisiin 1970-luvulla.....	89
KUVIO 9	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1978 tutkinno uudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna	104
KUVIO 10	Liikuntalajiryhmien opetusaikojen suositusosuudet tytöille vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden mukaan.....	114
KUVIO 11	Liikuntalajiryhmien opetusaikojen suositusosuudet pojille vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden mukaan.....	114
KUVIO 12	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelmauudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna	115
KUVIO 13	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1990 tutkinno uudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna.	119
KUVIO 14	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1994 tutkinno uudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna	123
KUVIO 15	Vuosina 1992–1994 valmistuneet liikunnanopettajat jaoteltuna sivuaineen mukaan	124
KUVIO 16	Vuosina 1998–2000 valmistuneet liikunnanopettajat jaoteltuna sivuaineen mukaan	125
KUVIO 17	Koulussa opetettavien sivuaineiden jakaantuminen vuosina 1998–2000 valmistuneilla liikunnanopettajilla.....	126
KUVIO 18	Vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelman liikunnan- opetuksen perusteiden sisältöluokitus	130
KUVIO 19	Vuoden 2005 tutkinno uudistuksen toimeenpano Suomessa.....	140
KUVIO 20	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 2005 tutkinno uudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna	147

KUVIO 21	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö luokittain tutkinnonuudistusten muokkaamana	163
KUVIO 22	Liikunnanopettajakoulutuksen kurssikirjallisuus kielen mukaan	165

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen arvosanavaatimukset vuodelta 1964.....	53
TAULUKKO 2	Helsingin voimistelulaitoksen opintojen sisältö 1960-luvun alussa	54
TAULUKKO 3	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen peruskoulu- uudistusta	78
TAULUKKO 4	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö peruskoulu- uudistuksen jälkeen.....	79
TAULUKKO 5	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1978 tutkinnonuudistusta.....	102
TAULUKKO 6	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö vuoden 1978 uudistuksen jälkeen.....	103
TAULUKKO 7	Valtion liikuntatieteellisen neuvoston avustusten markkamääräinen (1000mk) jakautuminen painoalueittain ja niiden prosentuaaliset osuudet kokonaisavustuksesta	109
TAULUKKO 8	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1990 tutkinnonuudistusta.....	117
TAULUKKO 9	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö vuoden 1990 uudistuksen jälkeen.....	118
TAULUKKO 10	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1994 tutkinnonuudistusta.....	121
TAULUKKO 11	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö vuoden 1994 tutkinnonuudistuksen jälkeen.....	122
TAULUKKO 12	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 2005 tutkinnonuudistusta.....	145
TAULUKKO 13	Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö vuoden 2005 tutkinnonuudistuksen jälkeen.....	146
TAULUKKO 14	Pätevöittämisskoulutuksen kuudennen ryhmän opintosisältö	153
TAULUKKO 15	Testiluokittelijoiden tulokset suhteessa omaan luokitteluuni	169

LÄHDEVIITTEISSÄ KÄYTETYT LYHENTEET

AsK=Asetuskokoelma
HYA=Helsingin yliopiston arkisto
JYMA=Jyväskylän maakunta-arkisto
KA=Kansallisarkisto
KM=Komiteanmietinnöt
KTL=Kasvatustieteiden tutkimuslaitos
LTKA=Liikuntatieteellisen tiedekunnan arkisto
OKMA=Opetus- ja kulttuuriministeriön arkisto
O-O=Opinto-oppaat
OP=Opintopiste
OPM=Opetusministeriö
OV=Opintoviikko
SUA=Suomen urheilumuseon arkisto
VP=Valtiopäiväasiakirjat

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
KUVIOT JA TAULUKOT
KÄYTETYT LYHENTEET
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	13
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	16
2.1	Tutkimusperinteiden jäljillä.....	19
2.2	Tutkimuksen tarkoitus, menetelmät ja aineisto	29
2.3	Liikunnanopettajakoulutuksen rakentumismekanismi.....	35
2.4	Luotettavuudesta ja etiikasta	38
3	LIIKUNNANOPETTAJAKOULUTUKSEN KÄYNNISTYMINEN JYVÄSKYLÄSSÄ	43
3.1	Helsingin perinteistä ponnistaen	43
3.2	Koulutuksen aloittaminen Jyväskylässä	52
3.3	Kansainvälisyys liikunnanopettajakoulutuksen alkutaipaleella.....	61
3.4	Tutkimuksen nousu liikunnanopettajakoulutuksen tueksi	64
4	KOULUTUKSEN VAKIINTUMINEN JYVÄSKYLÄSSÄ	67
4.1	Jyväskylä jää yksin.....	67
4.2	Peruskoulun synty ja liikunnanopettajakoulutus.....	72
4.3	Erytisryhmät osaksi koulujärjestelmää	81
4.4	Liikuntatieteellisen tutkimuksen vakiintuminen.....	85
4.5	Kansainvälinen toiminta tiivistyy	90
4.6	Suuri tutkinnonuudistus - yliopistoväen liikekannallepano.....	92
4.7	Tutkinnonuudistuksen jalkautuminen liikunnanopettajakoulutukseen.....	96
5	HILJAISELON VUOSIKYMMENET	106
5.1	Tutkimuksen resurssit kohentuvat	106
5.2	Uusia kansainvälisiä avauksia.....	110
5.3	Peruskoulun opetussuunnitelmat uudistuvat.....	112
5.4	Liikunnanopettajakoulutuksen hienosäätöä	116
5.5	Tähtäimessä toinen opetettava aine.....	120
5.6	Vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelmauudistus.....	127
5.7	Liikuntatieteellinen tutkimus 1990-luvulla.....	131
6	KANSAINVÄLISYYTTÄ JA UUSIA AVAUKSIA	135

6.1	Vuoden 2004 peruskoulun opetussuunnitelmaudistus – ylätason ohjaus vähenee	135
6.2	Bolognan junassa	138
6.2.1	Bolognan prosessin taustat	138
6.2.2	Bolognan prosessi ja liikunnanopettajakoulutus	142
6.3	Uuden vuosituhannen liikuntatieteellinen tutkimus	148
6.4	Pätevöittämisskoulutus, räätälöity liikunnanopettajakoulutus	151
6.5	Kohti laitoksetonta tiedekuntaa.....	154
7	TUTKIMUKSEN ANTI.....	157
7.1	Keskeisimmät tutkimustulokset.....	157
7.2	Tutkimuksen tarkastelua	167
7.3	Jatkotutkimusaiheita	171
7.4	Liikunnanopettajakoulutuksen tulevaisuus	174
	SUMMARY	179
	LÄHTEET	184
	LIITTEET.....	204

1 JOHDANTO

Liikunnanopettajakoulutusta on järjestetty Jyväskylässä yli 50 vuotta. Koulutus alkoi vaatimattomissa olosuhteissa Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun filosofisen tiedekunnan kasvatustieteellisen osaston erillisenä liikuntakasvatuksen opintosuunnan toimintana. Sittenkin liikunnanopettajakoulutuksen ympärille on kehittynyt elinvoimainen ja monipuolinen tiedekunta. Jyväskylän opinahjo on myös ainut Suomessa liikunnanopettajia kouluttava taho. Kaikki muodollisesti pätevät liikunnanopettajat, jotka vastaavat lasten ja nuorten liikuntakasvatuksesta, valmistuvat liikuntatieteellisestä tiedekunnasta. Koko maan liikunnanopettajien koulutuksen keskittäminen yhteen oppilaitokseen on myös kansainvälisesti harvinaista.¹ Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella liikunnanopettajakoulutuksen sisältöä ajalta, jolloin koulutusta on järjestetty Jyväskylässä. Koulutuksen sisällön kuvauksen lisäksi etsin sisällön muutosmootoreita sekä koulutuksen toimijoista että ympäröivästä yhteiskunnasta.

Liikunnanopettajakoulutuksen tutkimusta voidaan perustella monesta näkökulmasta. Liikunnanopettajat vaikuttavat merkittävästi lasten ja nuorten liikunnalliseen elämäntapaan tulevaisuudessa. Jo yli 150 vuotta sitten, kun suunniteltiin voimistelun ottamista oppikoulun ohjelmaan, käytettiin siihen perusteluna liikunnan merkitystä oppilaiden kunnon kohottajana sekä virkistyksen ja vaihtelun tuojana teoriapainotteisiin koulupäiviin. Tuolloin oltiin huolestuneita siitä, etteivät koululaiset jaksa opiskella haastavia teoria-aineita riittävän tehokkaasti. Lasten ja nuorten liikunnan kannalta entistä passiivisempi elämäntapa² asettaa tulevaisuudessa haasteita liikunnanopetukselle. Yhteiskunnan ja nuorisokulttuurin yhä nopeutuvalla tahdilla tapahtuvat muutokset luovat myös omat haasteensa liikunnanopetukselle. Kun joitain vuosikymmeniä sitten nuoriso vietti liikuntaan liittyvää vapaa-aikaansa enimmäkseen hiihdon, yleisurheilun ja perinteisten palloilulajien parissa, harrastavat he nykyään

¹ Esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa on useita liikunnanopettajia kouluttavia oppilaitoksia. Suomessa voi opiskella liikunnan sivuaineen (aineopinnot 60 opintopistettä) Jyväskylän, Vaasan ja Turun yliopistoissa. Koulutus antaa yläasteen liikunnanopettajan pätevyyden.

² Huotari 2012; Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011.

myös skeittausta, parkouria, larppausta ja liikunnallisesti aktivoivia tietokonepelejä. Pitäisikö siis liikunnanopettajakoulutuksen muovata sisältöjään mahdollisimman nopeasti kulloisenkin muotivirtauksen mukaan? Täysin ”ajan hermolla” koulutuksen järjestäjä tuskin pysyy. Tästä huolimatta koulutukseen ja koulujen liikuntatunneille tulisi valita sisältöjä, jotka toisivat esille sopivasti uusinta uutta ja toisaalta vaalisivat perinteitä.

Liikunnanopettajakoulutuksen sisällön tarkastelu on perusteltua myös siihen kohdistuneiden kritiikin ja vaatimusten vuoksi. Jyväskylän koulutusta on, varsinkin sen ensimmäisen vuosikymmenen aikana, arvosteltu liiallisesta teoriapainotteisuudesta, jolloin valmiuksien antaminen käytännön liikunnanopettajatyöhön on arvostelijoiden mielestä jäänyt vähäiseksi. Liikunnanopettajakoulutusta arvosteltiin myös siitä, ettei se tukenut tarpeeksi suomalaisten urheilijoiden nousemista maailman huipulle. Toiveet huippu-urheilun tukemiseen on herätetty jälleen viime vuosina, jolloin huippu-urheilun muutostyöryhmä on esittänyt yhteistyön parantamista liikunnanopettajakoulutuksen valjastamiseksi entistä paremmin huippu-urheilua tukevaksi. Liikunnanopettajakoulutus on mielipiteitä herättävä aihe, ja sen sisältö kiinnostaa monia osapuolia. Koulutuksen sisällön suunnittelu onkin alati haastavaa tasapainottelua yhteiskunnallisten vaatimusten sekä eri intressiryhmien toiveiden välillä. Joskus liikunnanopettajakoulutus ”kääntää selkänsä” toiseen suuntaan edes kumartamatta toiseen.

Liikunnanopettajien muodolliset pätevyysvaatimukset ovat nousseet tuoreeseen keskusteluun. Ammatillisissa oppilaitoksissa toimivien liikunnanopettajien muodollista pätevyysvaatimusta ollaan laskemassa kandidaattitasolle. Se aiheuttaa osaltaan paineita liikunnanopettajakoulutukseen. Akavan erityisalat ja Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry³ ovat ehdottaneet ammattikorkeakoulujen liikunta-alan perustutkinnon nimityksen muuttamista liikuntapedagogiksi (AMK) nykyisestä liikunnonohjaajatutkinnosta (AMK).⁴ Nimitys antaisi mielikuvan tutkinnosta, joka olisi lähellä liikunnanopettajaa, opiskellaanhan Jyväskylässä pääaineena liikuntapedagogiikkaa. Ammattikorkeakouluissa on myös viime vuosina herännyt ajatuksia liikunnanopettajien koulutuksesta. Tämä ammattikorkeakoulujen aktiivisuus liikunnanopettajankoulutuksen ympärillä antaa myös aiheita liikunnanopettajakoulutuksen perusteelliseen tarkasteluun.

Väitöstutkimukseni nojautuu historiantutkimuksen perinteeseen. Siinä on myös vertailevan korkeakoulututkimuksen piirteitä. Näin ollen tutkimukseni valottaa liikunnanopettajakoulutuksen kehittymistä ja luo taustatietoa koulutuksen kehittämistyölle. Pääasiassa tutkimukseni on kuitenkin historiantutkimusta. Tarkastelun kohteena on liikunnanopettajakoulutuksen kehittyminen puolen vuosisadan aikana. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole osoittaa koulutuksen epäkohtia ja kummastella aikalaisten menettelytapoja. Aineistosta nouseva informaatio on asetettava siihen ajankohdan kontekstiin, jossa toiminta on ta-

³ Akavan erityisalat ja Nuoriso- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry ovat ammattijärjestöjä, joihin liikunnonohjaajat kuuluvat.

⁴ LIITO ry 2014 (internetlähde).

pahtunut. Koulutuksen suunnittelu ja toteutus on tapahtunut silloisen ajan tutkimustiedon, kokemuksen ja käytänteiden mukaan. Historian tapahtumat täytyy aina suhteuttaa oman aikansa yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja tietotaitoon.

Tärkeimmät aineistoni ovat Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun liikuntakasvatuksen opinto-suunnan ja liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat, viranomaisjulkaisut, erilaiset arkistomateriaalit sekä haastattelut. Tarkastelen aineiston pohjalta yhtäältä liikunnanopettajakoulutuksen sisällön muuttumista ja toisaalta muutokseen johtaneita syitä. Liikunnanopettajakoulutuksen muutoksen taustavaikuttajina tutkin lähinnä tutkinnonuudistuksia, koulujärjestelmän uudistuksia, yhteiskunnan muutoksia, yksittäisten henkilöiden vaikutusta, tutkimusta sekä kansainvälisiä vaikutteita.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimukseni kohde on liikunnanopettajakoulutus Jyväskylässä vuosina 1963–2013. Liikunnanopettajakoulutuksen tarkoituksena on kouluttaa eri kouluasteille päteviä liikunnanopettajia, joilla on valmiudet itsenäiseen toimintaan opettajina ja kasvattajina.⁵ Jyväskylässä koulutetaan liikunnanopettajia myös ruotsinkielisiin kouluihin. Tämä perustehtävä on pysynyt samana koko tarkastelujakson ajan. Lähtökohtana Jyväskylän koulutukselle on tutkimukseen perustuva koulutus, joka vastaa erilaisten koulujen liikunnanopettajatarpeeseen. Määrälliset koulutusperusteet on johdettu koulutustarvekartoituksista. Vuosien 1963 ja 2013 välillä on Jyväskylästä valmistunut 2593 liikunnanopettajaa, joista 1198 miestä ja 1395 naista.⁶ Liikunnanopettajakoulutuksesta vastaavan henkilökunnan määrä ja rakenne on kehittynyt tarkastelujaksolla huomattavasti. Henkilökunnan rakennetta ja määrää viisivuotiskausittain on kuvattu liitteessä 1.⁷

Koulutuksen lähtökohdat luodaan osittain jo opiskelijoiden valintavaiheessa, toisin sanoen koulutettavien koostumus vaikuttaa järjestettävään koulutukseen. Valintakokeiden tehtävänä on mitata hakijan soveltuvuutta, tasoa, motivaatiota, lahjakkuutta ja kehityskykyä sekä toisaalta karsia hakijoista ne, jotka eivät täytä vähimmäisvaatimuksia tulevassa ammatissa työskentelyyn.⁸ Liikunnanopettajakoulutuksen opiskelijavalintaa on tarkasteltu lukuisissa tutkimuksissa.⁹ Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen valintakokeiden perusrakenne on pysynyt suhteellisen muuttumattomana. Lähtökohtana lopulliselle valinnalle ovat olleet esivalinnan jälkeen järjestettävät pääsykokeet. Pääsykokeet ovat jo kuusikymmentäluvulta lähtien koostuneet kirjallisesta osuudesta, opetusnäytteestä sekä käytännön liikuntakokeista. Tämän perusrakenteen puitteissa pääsykokeissa ovat vaihdelleet ainoastaan eri osa-alueiden painoarvot sekä käytännön liikuntakokeiden testattavat lajit. Lopulliseen opiskelijavalintaan pääsy-

⁵ Ask 327/1994.

⁶ Jyväskylän yliopiston tietovarasto.

⁷ Ks. liite 1.

⁸ Savola 1993; Kosonen 2002.

⁹ Esim. Telama 1967; Telama 1968; Silvennoinen ym. 1991; Kalaja 2012. Kalaja on koonnut väitöskirjansa loppuun liitteeksi kokoelman liikunnanopettajakoulutuksen opiskelijavalintoihin liittyvästä tutkimuksesta.

kokeiden jälkeen on vaikuttanut myös hakijoiden koulumenestys, jonka painotus on vaihdellut hieman eri vuosina. Vuodesta 2010 lähtien koulumenestyksen arvioinnin rinnalle on otettu kirjallinen esivalintakoe, joka sisältää etukäteen saatavilla olevaa liikuntatieteellisistä artikkeleista koostuvaa materiaalia. Esivalinnan perusteella valintakokeisiin on kutsuttu 200–260 nais- ja mieshakijaa.¹⁰

Liikunnanopettajakoulutukseen on valittu vuosittain 50–60 opiskelijaa. Sisäänottomäärä on pysynyt tarkasteluajanjaksolla suhteellisen muuttumattomana. Esimerkiksi vuonna 1963 koulutukseen valittiin 60 opiskelijaa (30 naista ja 30 miestä)¹¹ ja vuonna 2015 yhteensä 77 (28 naista ja 28 miestä) opiskelijaa. Vuoden 2015 korkeampi sisäänottomäärä selittyy aikuiskoulutusryhmällä, johon otettiin 20 opiskelijaa. Sisäänottokiintiössä oli yksi paikka myös vammaisopiskelijalle.¹² Vuodesta 2003 lähtien on liikunnanopettajakoulutukseen valittu erillinen liikunnanohjaajakoulutuksen suorittaneiden opiskelijaryhmä. Heille on räätälöity oma koulutussisältö, jossa lähinnä kandidaattitason opintoja on katsottu korvautuviksi liikunnanohjaajatutkinnolla. Opintoihin on valittu aina sukupuolikiintiöiden mukaan. Menettely juontaa juurensa koulujen liikunnanopetuksesta, joka on perinteisesti järjestetty pääsääntöisesti poikien ja tyttöjen erillisenä opetuksena.

Liikunnanopettajakoulutuksen tarkoituksenmukaisuutta voidaan tarkastella koulutuksesta valmistuneiden tyytyväisyydellä koulutukseen. Jyväskylältä valmistuneiden mielestä koulutus on pääosin vastannut koululiikunnan tarpeisiin. Jo ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat arvioivat koulutusta positiivisessa hengessä ja kuvasivat sen antaneen vankan ammatillisen perustan liikunnanopettajan tehtävään. Kyseiset arvioinnit tehtiin sekä kymmenen että noin neljäkymmentä vuotta ensimmäisten opiskelijoiden valmistumisesta.¹³ Joel ja Anja Juppi tarkastelivat vuonna 1970 Jyväskylältä ja Helsingistä valmistuneiden liikunnanopettajien mielipiteitä koulutuksestaan. Jyväskylältä valmistuneet olivat tässäkin tutkimuksessa varsin tyytyväisiä koulutuksen antamiin valmiuksiin koulutyössä. Kysymykseen ”Saamani voimistelunopettajan/liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkintoon kuuluva koulutus vastaa hyvin nykyisen toimien vaatimuksia” 88 % liikuntakasvatuksen laitokselta valmistuneista vastasi olen täysin samaa mieltä tai olen melkein samaa mieltä. Vastavasti samoin vaihtoehdoin samaan kysymykseen Helsingin voimistelulaitoksesta valmistuneista vastasi 69 %.¹⁴

Liikunnanopettajakoulutusta voidaan arvioida myös toisesta näkökulmasta. Koulutuksesta valmistuneiden työtyytyväisyyttä, ammatinvaihtoa ja ammatinvaihtoihteita on tarkasteltu vuonna 2014 julkaistussa Kasper Mäkelän väitöskirjässä. Tutkimus valottaa osaltaan myös koulutuksen antamia valmiuksia liikunnanopettajan työhön ja toisaalta sen potentiaalia valmistaa opis-

¹⁰ Kalaja 2012, 62–63.

¹¹ JYMA: Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun filosofisen tiedekunnan kasvatustieteellisen osaston pöytäkirja 8.7.1963.

¹² LTKA: Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 4.3.2014. Liite 3/1. Aikuiskoulutusryhmässä ei ole sukupuolikiintiöitä.

¹³ Vuolle 2011.

¹⁴ Juppi & Juppi 1970.

kelijoita muihin työtehtäviin. Kansainvälisestä näkökulmasta opettajien ammatinvaihto on kasvanut huolenaiheeksi. Lisääntyvän ammatinvaihdon syyksi on esitetty muun muassa opettajakoulutuksesta saatujen valmiuksien riittämättömyyttä ja vastaamattomuutta tavallisen kouluarjen haasteisiin. Suomessa ammatinvaihtoa on hillinnyt opettajan ammatin arvostus sekä pitkä peruskoulutus. Erityisesti liikunnanopettajille on tarjolla monia vaihtoehtoja koulun liikunnanopettajan ammatin sijaan. Ajan henki fyysistä hyvinvointia ja jaksamista sekä suorituskykyisyyttä voimakkaasti korostavana luo liikunnanopettajille mahdollisuuksia suuntautua esimerkiksi liikunta-alan yrittäjiksi. Urheilu- ja liikuntajärjestöt arvostavat nykyisin liikunnanopettajien koulutusta, ja ne tarjoavat opettajille mahdollisuuksia toimia erilaisissa valmennus- ja järjestötehtävissä. Kuitenkin lähes 80 % liikunnanopettajista ilmoitti olevansa tyytyväinen nykyiseen ammattiinsa. Edelleen jopa 88 % ilmoitti olevansa tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen omaan ammattitaitoonsa. Ammatinvaihtoon eniten vaikuttaneita tekijöitä olivat esimerkiksi heikot työolosuhteet ja etenemismahdollisuuksien puute.¹⁵ Tyytyväisyys nimenomaan ammattitaitoon sekä se, ettei ammatinvaihdon syyksi ilmoitettu puutteellista koulutusta, osoittavat liikunnanopettajien olleen tyytyväisiä koulutukseensa.

Teoksessa ”Kohtaamisia ja ylityksiä -pedagogisia haasteita yliopisto-opetukselle” Marjatta Saarnivaara toteaa, käsitellessään kirjoittajien lähtökohden teoreettista paikantamista seuraavasti: ”Kasvava tiedon määrä johtaa helposti siihen, että myös opetettavan aineksen määrä kasvaa. Loputtomasti sitä ei kuitenkaan voida kasvattaa, ja lopulta joudutaan kysymään mitä ja miten opetetaan”.¹⁶ Tästä toteamuksesta voidaan juontaa oman tutkimuksen lähtökohta; miten liikunnanopettajakoulutuksen sisältö on muovautunut ja millä perusteella. Tutkimuksen rajallisuuden sekä tietomäärän jatkuvan lisääntymisen vuoksi nykyisin tärkeä näkökulma opettajien koulutukseen on elinikäisen oppimisen asenne; kaikkea ei voida opettaa yliopistokoulutuksen aikana vaan opettajana kehittymisen tulisi jatkua koko työuran ajan.

Tutkimukseni tarkoitus on tarkastella suomalaisen yliopistollisen liikunnanopettajakoulutuksen sisällön muutosta. Aihe sijoittuu kasvatustieteen alueelle. Kasvatustieteen tutkimusalue on laaja ja sen kokoavana tekijänä on itse tutkimuskohde; kasvatustapahtuma ja siihen liittyvät tekijät.¹⁷ Tämä tutkimus voidaan paikantaa kasvatustieteen tutkimusalueelle sijoittuvaksi historian tutkimukseksi, jossa on myös vertailevan korkeakoulututkimuksen piirteitä. Yleensä vertailevaan korkeakoulututkimukseen tarvittaisiin vähintään kaksi tutkimuskohdetta, mutta vertailun rajautuessa yhden yksikön kehitykseen eri ajankohtina, voidaan tarkastelua pitää piirteiltään vertailevana korkeakoulututkimuksena.¹⁸ Jussi Välimaa korostaa vertailevaan korkeakoulututkimukseen tarvittavan aina kaksi tutkimuskohdetta.¹⁹ Tässä tutkimuksessa voidaan löytää elementtejä sekä Kallon että Välimaan kahtaalle suuntautuneesta vertailevan

¹⁵ Mäkelä 2014, 61–64.

¹⁶ Saarnivaara 2002.

¹⁷ Kansanen 2004.

¹⁸ Ks. Kallo 2012.

¹⁹ Välimaa 2010.

korkeakoulututkimuksen käsitteellistämistä. Historiallisessa jatkumossa vertaillaan luonnollisesti liikunnanopettajakoulutuksen sisältöä eri ajanjaksoilla. Monesti tutkimuksen aineisto perustuu erilaisiin raportteihin ja dokumentteihin, jotka ponnistavat vertailevasta korkeakoulututkimuksesta.²⁰ Vertailevan korkeakoulututkimuksen näkökulmaa tutkimukseeni tuo myös Helsingin voimistelulaitoksen ja Jyväskylän liikuntakasvatuksen laitoksen vertailu 1960- ja 1970-luvuilla. Kasvatuksen ja historian tieteenalojen metodologiaa hyödyntäen tuotan tutkimustietoa liikuntapedagogisessa kontekstissa.

Keräsin ja analysoin tutkimusaineistoa historiantutkimuksen menetelmin. Seppo Hentilä kiteyttää historiantutkimuksen idean todennäköisyyksiksi, jotka saadaan lopputulosta selittävinä tekijöinä.²¹ Martti Kuikka toteaa korkeakouluopetuksen didaktiikan olevan vähän tutkittu aihe. Hänen mukaansa koulutuksen lähihistorian tutkimukselle on vankat perusteet. Yleinen tutkimustraditio on suuntautunut vähintään 30–50 vuoden takaisiin aiheisiin. Nyt tutkijat ovat siirtymässä myös lähihistorian tutkimukseen. Lähihistorian tutkimuksen etuina ovat lähdemateriaalin helpompi hankinta verrattuna vanhempiin aiheisiin, problematiikan tuttuus ja mahdollisuus monipuoliseen tutkimusotteeseen. Eri- laisten informaatiolähteiden kuten sanomalehtien, haastattelujen ja nauhoitearkistojen käyttö tukee monipuolista tutkimusotetta.²²

2.1 Tutkimusperinteiden jäljillä

Kansallinen tutkimus

Tutkimuksessani on kiinnekohtia korkeakouluopetuksen kehittämistutkimukseen. Opettajakoulutuksen kehittämistutkimuksen tuottajina ovat toimineet niin yksittäiset tutkijat kuin instituutiotkin. Instituutioista voidaan nostaa esille muutama kansallisesti merkittävä toimija. Jyväskylän yliopiston erillislaitoksena toimiva Koulutuksen tutkimuslaitos on vuodesta 1968 lähtien keskittynyt oppimisen, opettajien, oppilaitosten ja päätöksentekijöiden ympärille rakentuvaan ja yhteiskuntaan peilautuvaan tutkimukseen. Tutkimuslaitoksen pääpainopistealueista koulutus ja yhteiskunnan muutos sekä oppimistulosten, opetuskulttuurien ja koulujärjestelmien arviointi ja vertailu ovat relevanteimpia käsillä olevan tutkimusteeman kannalta.²³ Korkeakoulutuksen tutkimusta eri näkökulmista edustavat esimerkiksi Sakari Aholan ja David Hoffmanin toimit-

²⁰ Esimerkiksi Viktor Heikelin ja Anni Collanin ulkomaille suuntautuneet vierailut, joiden tarkoituksena oli tutustua erilaisiin liikuntakasvatusjärjestelmiin, voidaan katsoa olevan esimerkkejä vertailevasta korkeakoulututkimuksesta. Ks. Collan 1916; Suomela 1953, erityisesti luvut 5, 6 ja 7.

²¹ Hentilä 2005.

²² Kuikka 2005, 87, 112–114.

²³ Koulutuksen tutkimuslaitos 2015 (internetlähde). Koulutuksen tutkimuslaitoksen alkuperäinen nimi oli Kasvatustieteiden tutkimuslaitos (perustettu 1968), joka muutettiin 1.6.1996 Koulutuksen tutkimuslaitokseksi. Jo ennen Kasvatustieteiden tutkimuslaitosta Jyväskylässä toimi vuodesta 1957 lähtien Kasvatustieteellinen tutkimuskeskus.

tama ”Higher education research in Finland. Emerging structures and contemporary issues”, Helena Aittolan ja Taina Saarisen toimittama ”Kannattaako korkeakoulutus” sekä Kari Nissisen ja Jouni Välijärven opettajankoulutusta käsittelevä ”Opettaja- ja opettajankoulutustarpeiden ennakkoinnin tuloksia”.²⁴

Toinen kansallisesti merkittävä korkeakoulutuksen tutkimusinstituutti on Koulutussosiologian tutkimuskeskus (Research Unit for the Sociology of Education, RUSE). RUSE aloitti tutkimuskeskuksena Turun yliopiston yhteydessä 1990, vaikka tutkimustoimintaa muutaman tutkijan toimesta oli ollut jo 1980-luvun alkupuolelta lähtien. Tutkimuskeskuksen linjauksen mukaan sen päätehtävinä on:

- tuottaa kansainvälisesti korkealaatuista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta koulutuksesta ja tutkimuksesta, erityisesti korkeakoulutuksesta, koulutuspolitiikasta sekä koulutuksen ja työelämän välisistä suhteista
- kouluttaa alan tohtoreita
- kehittää uusia menetelmäratkaisuja yhteiskuntatieteiden käyttöön sekä analyysimalleja tutkimuksen ja koulutuksen arviointiin²⁵

Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen julkaisusarjassa on perehdytty pitkäjänteisesti korkeakoulutuksen haasteisiin. Keskuksen tutkimusorientaatio suuntautuu pääasiassa koulutussosiologiaan ja on tutkimusaiheiltaan monipuolinen. Sen omassa julkaisusarjassa on käsitelty muun muassa korkeakoulutusta tutkimuskenttänä,²⁶ korkeakoulujärjestelmää ja reformipolitiikkaa²⁷ sekä Bolognan prosessia²⁸. Korkeakoulutuksen osa-alueita on käsitelty myös historian näkökulmasta.

Kolmannen kansallisen korkeakoulututkimuksen asiantuntijakeskuksen on muodostanut Korkeakoulujen arviointineuvosto (KKA). Sen tehtävänä on ollut:

- avustaa korkeakouluja ja opetusministeriötä korkeakoulujen arviointia koskevissa asioissa
- järjestää korkeakoulujen toimintaan ja laatujärjestelmiin liittyviä arviointoja
- tukea korkeakoulujen laadun varmistamista ja kehittämistä sekä

²⁴ Ahola & Hoffman 2012; Aittola & Saarinen 2012; Nissinen & Välijärvi 2011. Koulutuksen tutkimuslaitoksen julkaisuluettelo on saatavissa laitoksen internetsivuilta.

²⁵ Research Unit for the Sociology of Education 2015 (internetlähde).

²⁶ Kivinen & Rinne 1989.

²⁷ Palonen, Rinne & Kivinen 1992.

²⁸ Galli & Ahola 2011. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen julkaisuluettelo on saatavissa tutkimuskeskuksen internetsivuilta.

- osallistua kansainväliseen arviointitoimintaan ja arviointia koskevaan yhteistyöhön

KKA koostui 12 jäsenestä ja se toimi opetusministeriön alaisuudessa. Enintään neljä toimikautta istuvan neuvoston jäsenet edustivat monipuolisesti korkeakoulujen ja työelämän asiantuntijuutta ja enemmistön heistä tuli kuulua johonkin korkeakouluun.²⁹ KKA toimi kansallisen korkeakoulukentän ja Euroopan korkeakoulualueen vuorovaikuttajana. Sen tärkeinä tavoitteina oli eurooppalaisen kehityksen ja Bolognan prosessin jatkumisen varmistaminen. Eurooppalaisten korkeakoulujen kehittämisessä on noussut yhä voimakkaammin esille arvioinnin painopisteen suuntaaminen oppimistuloksiin. KKA oli mukana kansainvälisessä OECD:n käynnistämässä AHELO-hankkeessa (Assessment of Higher Education Learning Outcomes), jonka esiselvitysvaiheen puitteissa pyrittiin luomaan mittausmenetelmä korkeakouluopiskelijoiden oppimistuloksiin.³⁰ KKA:n julkaisutoiminta keskittyi lähinnä yksittäisten korkeakoulujen auditointeihin, joilla se toteutti tehtävänsä korkeakoulujen laadun varmistamisessa ja kehittämisessä.³¹ KKA yhdistettiin 1.5.2014 Koulutuksen arviointineuvoston ja Opetushallituksen arviointitoimintojen kanssa, jolloin syntyi Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI). Sen päätehtäväksi asetettiin tiedon tuottaminen koulutuspoliittista päätöksentekoa ja koulutuksen kehittämistä varten. KARVI:ssa toimii erillinen korkeakoulujen arviointijaosto, joka hoitaa KKA:lta sille periytyneitä tehtäviä. Arviointijaoston jäsenistö putosi KKA:n kahdestatoista yhdeksään.³²

Tutkimuslaitosten lisäksi korkeakoulukenttää historian näkökulmasta ovat tarkastelleet lukuisat yksittäiset tutkijat. Arto Nevala on tutkinut korkeakouluja historian näkökulmasta. Hän valottaa Joensuun yliopiston alkuvaiheita ja taustoja teoksessa ”Joensuun korkeakoulun perustamisvaiheet”. Joensuun yliopistoa käsittelee myös instituutiohistoria ”Uudisraivaaja, Joensuun yliopiston 40-vuotishistoria” Nevalan kirjoittamana. Siinä tarkastellaan yliopiston merkitystä yhteiskunnan ja korkeakoululaitoksen viitekehityksessä. Nevalan työ korkeakoulutuksen analysoinnissa kiteytyy väitöskirjaan ”Korkeakoulutuksen kasvu, lohkoutuminen ja eriarvoisuus Suomessa”. Siinä tarkastellaan Suomen korkeakoulutuksen kasvua ja erilaistumista toisesta maailmansodasta lähtien aina 1990-luvulle.³³ Yliopistojen menneisyyttä on tutkittu perusteellisesti pitkällä aikajänteellä. Esimerkiksi Ivar Heikel on tarkastellut Helsingin yliopiston historiaa jo vuonna 1940 teoksessaan ”Helsingin yliopisto 1640–1940”.³⁴ Teemaa ovat jatkaneet Matti Klinge, Rainer Knapas, Anto Leikola, John Strömberg, Laura Kolbe, Rauno Velling ja Marketta Klinge kolmiosaisella historiantutkimuk-

²⁹ AsK 794/2009.

³⁰ Korkeakoulujen arviointineuvoston toimintasuunnitelma 2010–2013 2010, 7, 10, 12. AHELO-hankkeen ensimmäinen loppuraportti julkaistiin 2012.

³¹ Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuluettelo on saatavissa KARVI:n internet-sivuilta. Luettelossa on KKA:n sekä KARVI:n julkaisut.

³² AsK 1317/2013; AsK 1295/2013.

³³ Nevala 2009; 1999; 1983.

³⁴ Heikel 1940.

sellaan "Helsingin yliopisto 1640–1990".³⁵ Lasse Kangas on tehnyt Suomen historian väitöskirjan "Jyväskylän yliopistokysymys 1847–1966. Tutkimus korkeakoulun perustamisesta ja kehityksestä yliopistoksi". Käsillä oleva tutkimus ulottuu ajallisesti Kankaan väitöskirjan kannalta oleellisiin kuusikymmenluvun alkuvuosiin. Opettajankoulutus on ollut olennainen osa Jyväskylän yliopiston toimintaa. Kankaan väitöskirja onkin korkeakouluopetuksen kehittymistä valaisevaa historiantutkimusta.³⁶

Jouko Vuorenpään väitöskirja "Yliopistollisen opettajakoulutuksen kehittyminen Suomessa 1970-luvulta 2000-luvulle" käsittelee opettajakoulutusta yhteiskunnan muutosten rinnalla. Vuorenpään tutkimus keskittyy opettajakoulutuksen tasolla kysymyksiin, joita käsillä olevassa tutkimuksessa tarkastellaan liikunnanopettajakoulutuksen osalta.³⁷ Väitöskirjatasoista opettajakoulutuksen historiantutkimusta on tehnyt myös muun muassa Esko I. Kähkönen. Hänen tutkimuksensa "Opettajankoulutus Suomen koulu-uudistuksessa v. 1958–1978. Yleissivistävän koulun opettajien koulutuksen järjestelyt ja tavoitteet" käsittelee yhtenäiskoulun ja opettajakoulutuksen välisiä suhteita. Tarkastelu keskittyy kahdenkymmenen vuoden ajanjaksoon, jolloin peruskoulu-uudistus toteutettiin ja opettajakoulutuksessa tapahtui oleellisia muutoksia. Kähkönen tarkastelee opettajakoulutusta pääosin luokanopettajakoulutuksen näkökulmasta.³⁸ Myös Erkki Lahdes käsittelee luokanopettajakoulutuksen historiaa raportissaan "Akateemisen luokanopettajakoulutuksen ensimmäiset askeleet", vaikkakin pääongelma tutkimuksessa on uudenmuotoisen luokanopettajatutkinnon mielekkyys opiskelijoiden kokemana.³⁹

Kankaan Jyväskylän yliopistoa käsittelevän väitöskirjan lisäksi paikallisen korkeakoulun sekä yliopiston eri aloja on tarkasteltu monipuolisesti. Jussi Isosaari on tehnyt väitöskirjan "Jyväskylän seminaarin kasvatus- ja opetusopin opetus vuosina 1865–1901". Teoksessa käsitellään historiantutkimuksen menetelmin kasvatus- ja opetusopin kehittymistä. Siinä kuvataan lähinnä opetuksen nojautumista kulloiseenkin kasvatuseriaatteeseen.⁴⁰ Jyväskylän seminaarin vaikutusta käsityönopetukseen ja myös käsityönopetuksen historiaa on tutkinut Jouko Kantola väitöskirjassaan "Cygnaeuksen jäljillä käsityönopetuksesta teknologiseen kasvatukseen". Kantola käsittelee enimmäkseen käsityönopetusta luokanopettajakoulutuksessa.⁴¹

Tutkinnonuudistukset ovat oleellisia tekijöitä käsillä olevan tutkimuksen näkökulmasta ja siksi niiden aiempaa tutkimusta tarkastellaan lähemmin. Varsinkin ensimmäinen, 1970-luvun tutkinnonuudistus herätti laajaa keskustelua, joka jatkui pitkälle 1980-luvulle. Jussi Silvosen näkökantaa kyseiseen tutkinnonuudistukseen kuvaa hyvin hänen teoksensa "Puheenvuoroja tutkinnonuu-

³⁵ Klinge ym. 1987, 1989 ja 1990. Kaikki mainitut kirjoittajat eivät ole olleet mukana kaikissa kolmessa osassa.

³⁶ Kangas 1992. Ks. erityisesti s. 184–217.

³⁷ Vuorenpää 2003.

³⁸ Kähkönen 1979.

³⁹ Lahdes 1987.

⁴⁰ Isosaari 1961.

⁴¹ Kantola 1997.

distuksesta” esipuheen ensimmäiset virkkeet: ”Tutkinno uudistus on ollut kivi korkeakoulujen kengässä jo 1970-luvun alusta saakka. Tutkinno uudistuksen kivulias valmistelu ja ainakin yhtä vaikea käytäntöön vieminen ovat ilmausta korkeakoulujen ja yhteiskunnan suhteiden perustavanlaatuisesta muutoksesta.”⁴² Silvonon arvioi 1980-luvulla tutkinno uudistusta varsin kriittisesti. Huomattavasti neutraalimpaa 1970-luvun tutkinno uudistuksen tarkastelunäkökulmaa edustaa Korkeakoulu- ja tiedepoliittisen tutkimussäätiön artikkelijulkaisu ”Korkeakoulut ja tutkinno uudistus”.⁴³ Teoksessa on perusteellisesti esitelty tutkinno uudistuksen historiaa, lähtökohtia sekä eri tieteenalojen ja korkeakoululaitokseen liittyvien liittojen näkemyksiä uudistuksesta. Samankaltaisiin lähtökohtiin perustuu Pertti Kettusen ja Pekka Kilven ”Uudistuva Korkeakoulu”.⁴⁴ Kaija Mäkelän väitöskirja ”Tutkinno uudistuksen jälkeinen aineenopettajakoulutus opiskelijoiden ja kouluttajien arvioimana” käsittelee aineenopettajaopiskelijoiden kokemuksia koulutuksen tarkoituksenmukaisuudesta ennen ja jälkeen tutkinno uudistuksen. Mäkelä toteaa opettajakoulutuksen ohjautuneen pitkälti komiteamietintöjen ja virallisten asiakirjojen mukaan. Empiiristä tutkimusta on opettajakoulutuksessa hyödynnetty vähän. Samaa teemaa Mäkelä on käsitellyt aiemmin teoksessa ”Uusi- ja vanhamuotoisen aineenopettajakoulutuksen opetusopilliset opinnot ja opetusharjoittelu Joensuun korkeakoulussa vuosina 1973–1981.”⁴⁵

Oman, selkeästi edellisiä tuoreemman panoksensa 1970-luvun tutkinno uudistusta käsittelevään historiantutkimukseen tuo Marja Jalava teoksessaan ”The University in the Making of the Welfare State. The 1970’s Degree Reform in Finland”. Jalava käsittelee perusteellisesti tutkinno uudistukseen johtaneet yhteiskunnalliset ja korkeakoulupoliittiset linjat, uudistuksen toteutuksen sekä lopputuloksen. Jalava tulkitsee 1970-luvun tutkinno uudistuksen massiiviseksi prosessiksi, johon yli kymmenen vuoden aikana vaikutti lukuisia tekijöitä, kuten akateemisessa maailmassa tapahtunut poliittinen suuntautuminen vasemmalle sekä öljykriisi.⁴⁶

Aikalaiskartoituksen 1970-luvun tutkinno uudistuksesta on tehnyt Heikki Parkatti pro gradu-tutkielmassaan ”Korkeakoulujen tutkinno uudistuksen vaikutukset liikuntatieteiden koulutusohjelmaan ja erityisesti aineenopettajan suuntautumisvaihtoehdon opetusharjoittelun järjestämiseen”. Opinnäytetyö valmistui vuonna 1978 ja on siten aikalaiskuvaus silloisesta tutkinno uudistusprosessista. Parkatin tutkielma tarkastelee tutkinno uudistuksen vaikutuksia liikunnanopettajakoulutukseen. Parkatin huomio kohdentuu erityisesti opetusharjoittelun rooliin liikunnanopettajakoulutuksessa.⁴⁷

Tuoreimpia, 1990- ja 2000-luvun tutkinno uudistuksia on tutkittu vähemmän. Bolognan prosessista on tehty arviointiraportti Korkeakoulujen arvi-

⁴² Silvonon 1986.

⁴³ Häikiö ym. (toim.) 1977.

⁴⁴ Kettunen & Kilpi (toim.) 1980.

⁴⁵ Mäkelä 1983; 1994. Mäkelän väitöskirja vuodelta 1994 käsittelee 1970- ja 1980 -lukujen vaihteen tutkinno uudistusta.

⁴⁶ Jalava 2012.

⁴⁷ Parkatti 1978.

ointineuvoston toimesta, johon liittyy myös Opiskelijoiden tutkimussäätiön laatima esiselvitys. Raporteissa selvitetään tutkinnonuudistuksen kulkua ja tavoitteiden toteutumista. Raportit antavat selkeän kuvan uudistuksesta ja esittävät perustellusti toimenpidesuosituksia tulevaisuuteen. Sekä arviointi- että esiselvitysraportissa todetaan tutkinnonuudistusprosessin vaikutusten ilmenevän pysyvinä käytänteinä vasta tulevaisuudessa.⁴⁸ Bolognan prosessia arvioivat myös Galli ja Ahola. Raportissa esitellään Bolognan prosessin taustoja sekä prosessin tavoitteiden toteutumista, mutta päätavoite on tutkinnonuudistuksen vaikutusten selvittäminen erityisesti opiskelijan näkökulmasta.⁴⁹

Tutkimukseni aihe on liikunnanopettajakoulutus. Sen tarkoituksena on valmistaa opettajia kouluja varten, joten aiemman tutkimuksen osalta tarkastellaan myös koululiikunnan tutkimusta. Siihen suuntautuvista tutkimuksista nousee esille joitain opinnäytetöitä historian tutkimuksen suunnassa. Irja Koivusalo kuvaa voimistelunopetusta laajasti lisensiaattitutkielmassaan ”Voimistelu maamme oppikoulujen oppiaineena 1843–1917”.⁵⁰ Liikunnanopetusta on historiallisesti käsitellyt myös Eija-Leena Wuolio lisensiaattitutkielmassaan ”Lingiläisyydestä Suomen liikuntakasvatuksessa”.⁵¹ Henrik Meinander on tarkastellut poikien liikuntakasvatusta väitöskirjassa ”Towards a Bourgeois Manhood. Boys Physical Education in Nordic Secondary Schools 1880–1940”.⁵² Kaikki opinnäytetyöt keskittyvät koululiikuntaan, joskin aikakausien opettajankoulutusta on myös sivuttu. Aimo Halila paneutuu koululiikuntaan jo 1940-luvulla alkaneessa Suomen kansakoululaitoksen historia -sarjassa. Halila käsittelee liikuntakasvatuksen kehittymistä 1800-luvun alkupuolelta vuoteen 1939 saakka.⁵³ Koululiikunnan historiaa on tarkasteltu myös useissa artikkeleissa. Esimerkkeinä kirjoittajista mainittakoon Henrik Meinander, Juhani Tähtinen sekä Jouko Kokkonen ja Teijo Pyykkönen. Heidän artikkelinsa luovat syvällistä kuvaa koululiikunnan historiasta.⁵⁴

Koululiikunnan ulkopuolelta on Seppo Kumpulainen koonnut työyhteisönsä liikuntakasvatushistoriaa väitöskirjaansa ”Hikeä ja harmoniaa. Liikunnan ja fyysisen ilmaisun opetus Suomen Teatterikoulun ja Teatterikorkeakoulun näyttelijäkoulutuksessa vuosina 1943–2005”. Teoksessa tarkastellaan Suomen Teatterikoulun ja Teatterikorkeakoulun liikunnan ja fyysisen ilmaisun kehittymistä lähinnä opettajien kehitystyön näkökulmasta. Tutkimus paneutuu kolmeen pääteemaan. Ensiksi tarkastellaan, miten oppilaitokset vaikuttivat opetukseen vuosina 1943–2005 vuorovaikutusympäristön näkökulmasta. Toiseksi paneudutaan liikunnan ja fyysisen ilmaisun opetuksen kehittymiseen opettajien

⁴⁸ Niemelä ym. 2010; Koivisto ym. 2010.

⁴⁹ Galli & Ahola 2011.

⁵⁰ Koivusalo 1982.

⁵¹ Wuolio 1984.

⁵² Meinander 1994. Vuonna 2003 Antero Heikkinen nimesi Meinanderin väitöskirjan Suomen ensimmäiseksi liikuntahistorian väitöskirjaksi.

⁵³ Halila 1949a, 276–282; 1949b, 224–229 ja 1950, 190–196. Lisäksi Halila on tarkastellut teoksessaan ”Jyväskylän seminaarin historia” seminaarin voimistelunopetuksen sisältöä, opettajia sekä toimitiloja. Seminaarista valmistuneet opettajat olivat tärkeitä henkilöitä kansakoulun liikuntakasvatuksen kannalta.

⁵⁴ Meinander 1992; Tähtinen 2011; Kokkonen & Pyykkönen 2003.

koulutustaustan ja muun asiantuntijuuden perusteella. Kolmanneksi tarkastellaan oppiaineen opettajien kehittymisen taustalla olevia tekijöitä. Tutkimus antaa arvokasta tietoa teatterialan oppilaitoksissa annettavan oppiaineen historiasta. Kumpulainen keskittyy opetuksen kehittymiseen vahvasti opettajien kautta ja pääsee tästä tarkastelukulmasta syvälliseen tulkintaan.⁵⁵ Kumpulaisen tutkimuksessa on samankaltaisia tarkastelutapoja kuin itselläni, joskin tutkimustarkastelu on rakennettu erilaiselle pohjalle.

Mielenkiintoisen kappaleen korkeakoulutuksen historiaan kirjoittaa Sari Aalto väitöskirjassaan ”Medisiinarit, ammattiin kasvaminen ja hiljainen tieto Suomalaisen lääkärikoulutuksen murroksen vuodet 1933–1969”. Aalto käsittelee perusteellisesti lääkärikoulutuksen vaiheita 1930-luvulta 1960- ja 1970-lukujen vaihteeseen. Ajanjakso limittyy oman tutkimukseni tarkastelujaksoon ja yhtymäkohtia on esimerkiksi yhteiskunnallisten vaikutusten huomioimisessa lääkäri- ja liikunnanopettajakoulutuksiin. Pääpaino Aallolla on kuitenkin ammattiin kasvamisessa eli sosialisatiossa ja hän keskittyy tarkastelemaan erityisesti hiljaisen tiedon merkitykseen lääkäriksi kouluttautuessa. Aallon väitöskirja ei juurikaan käsittele tieteenalan tiedollista kehitystä eikä oppiaineiden tietosisältöä, jotka ovat omassa tutkimuksessani keskiössä liikunnanopettajakoulutuksen osalta.⁵⁶

Helsingin yliopiston voimistelulaitoksessa liikuntakasvatuksen historialla oli vankempi jalansija kuin viime vuosikymmenien liikunnanopettajakoulutuksessa. Liikuntakasvatuksen historiaa on eritoten tarkastellut Klaus U. Suomela. Voimistelulaitoksen syntyä hän kuvaa Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen juhlijulkaisussa vuodelta 1934. Voimistelulaitoksen opettajakoulutuksen alkuvuosien kehittymistä Suomela kuvaa seikkaperäisesti liikuntakasvatuksen ensimmäisessä jatkotutkintoon liittyvässä opinnäytetyössä ”Viktor Heikel suomalaisen liikuntakasvatuksen luojana”.⁵⁷ Liikunnanopettajakoulutusta ja varsinkin sen sisältöä tarkastelevaa tuoretta historian tutkimusta on vähän. Kalervo Ilmanen ja Touko Voutilainen ovat käsitelleet liikunnanopettajakoulutusta ja voimistelunopettajakoulutusta vuosien 1882–1982 välillä. Tähän aikakauteen osuu myös murrosvaihe, jolloin alan opettajakoulutus siirtyi Jyväskylään. Teoksessa esitellään Jyväskylässä aloitetun liikunnanopettajakoulutuksen alkuvaiheet ja koulutuksen siirtoon vaikuttaneet poliittiset taustat. Myös virkarakenteen kehittymistä on kuvattu tarkasti. Tutkimus perustuu laajaan virallisjulkaisuaineistoon, sen sijaan esimerkiksi liikuntatieteellisen tiedekunnan arkistomateriaalia ei ole käytetty ollenkaan. Tästä syystä liikunnanopettajakoulutuksen sisällön kuvaaminen jää vaillinaiseksi.⁵⁸ Leena Jääskeläinen dokumentoi liikunnanopettajakoulutusta teoksen ”Kyykkyy-ylös! 150 vuotta koululiikuntaa” omassa osuudessaan ”Voimistelunopettaja valinkauhassa”. Jääskeläinen kuvaa monipuolisesti liikunnanopettajakoulutuksen vaiheita aina yhdeksänkymmen-

⁵⁵ Kumpulainen 2011.

⁵⁶ Aalto 2016.

⁵⁷ Suomela 1934; 1953.

⁵⁸ Ilmanen & Voutilainen 1982.

täluvun alkuun asti. Yksityiskohtaista analyysiä koulutuksen sisällöstä hän ei kuitenkaan tehnyt.⁵⁹

Opettajankoulutuksessa päivätyönsä tehneet Seppo Penttinen ja Heimo Nupponen ovat toimittaneet teoksen luokanopettajakoulutuksen liikunnanopetuksen vaiheista. He tekevät katsauksen kansakoulun opettajakoulutuksen historiaan aina seminaarilaitoksen synnystä 1960-luvulle ja jatkavat tarkasteluaan 1970-luvulta lähtien akateemisen luokanopettajakoulutuksen osalta. Tämän seitsemänkymmentäluvulta alkavan osuuden punaisena lankana on liikuntakasvatuksen käsittely vuosikymmen kerrallaan. Kustakin vuosikymmenestä esitellään opettajakouluttajien työn kannalta oleelliset tekijät kuten yhdeksänkymmentäluvun lama sekä ajanjaksolla voimistunut kansainvälisyyden vaikutus. Vuosikymmenien muutoksia tarkastellaan myös koulun opetussuunnitelmien pohjalta. Teos antaa hyvän yleiskuvan luokanopettajakoulutuksen vaiheista sekä nimenomaan liikuntakasvatuksen roolista siinä. Valtaosa teoksesta on varattu Suomen opettajankoulutuslaitoksissa toimineiden liikunnan didaktikkojen perusteelliseen esittelyyn.⁶⁰

Luokanopettajien liikuntakasvatukseen liittyy myös Jaana Karin tuore väitöskirja ”Hyvä opettaja. Luokanopettajaopiskelijat liikuntakokemustensa ja opettajuutensa tulkitsijoina”. Tarkastelu ei ole historiantutkimus, ja vaikka aiheena on luokanopettajien koulutus, siinä käsitellään myös liikunnanopettajakoulutuksen sisältöä. Kari etsii reseptiä liikunnanopettajakoulutukseen yhdistelemällä seitsemän 2000-luvulla ilmestyneen liikunnanopettajakoulutusta käsittelevän väitöskirjan ajatuksia. Tutkimuksista kiteytyi luonnehdinta liikunnanopettajakoulutuksesta. Se antaa hyvät valmiudet lajitaitoihin, havainnointiin sekä liikuntatuntien suunnitteluun, jotka ovat liikuntapedagogiikan keskeisiä osa-alueita. Parantamisen varaa liikunnanopettajakoulutuksessa havaittiin olevan erilaisten oppilaiden kohtaamisessa, yhteistyössä koululiikunnan sidosryhmien kanssa, teknologian käytössä, oppilasarvioinnissa sekä varsinaisen oppiaineen ulkopuolisissa tehtävissä (esimerkiksi oppilashuoltoryhmät ja luokanvalvojan työ).⁶¹ Kari analysoi tässä kohtaa perusteellisesti liikunnanopettajan hyvää ammatillista kompetenssia lähinnä ominaisuuksien kautta. Liikunnanopettajakoulutuksen konkreettiseen sisältöön ei oteta kantaa.

Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen pioneerit ovat olleet aktiivisia kirjoittajia. Kalevi Heinilä tuo oman näkemyksensä muun muassa liikunnanopettajakoulutuksesta esille teoksessa ”Läksyjä ja läksytyksiä murrosajan urheilusta ja yliopistosta”. Teos antaa paikoitellen syvällisen luotauksen liikunnanopettajakoulutuksen vaiheisiin.⁶² Esa Santala kertoo muistelmiaan teoksessa ”Jumppamaikka”, jossa käsitellään opettajankoulutusta sekä Helsingin voimistelulaitoksella että Jyväskylässä.⁶³ Nämä paikoitellen seikkaperäiset ja tär-

⁵⁹ Jääskeläinen 1993.

⁶⁰ Penttinen & Nupponen 2014.

⁶¹ Kari 2016. Karin seitsemän 2000-luvun väitöskirjan tarkastelu kohdistuu seuraavien tutkijoiden väitöskirjoihin: Heinilä 2002, Klemola 2009, Palomäki 2009, Pesonen 2011, Kalaja 2012, Aarto-Pesonen 2013 ja Mäkelä 2014.

⁶² Heinilä 2001.

⁶³ Santala 2008.

keät liikunnanopettajakoulutuksenkin alkuvaiheen dokumentoinnit eivät ole kuitenkaan varsinaisia analyttisiä tutkimustarkasteluja, vaan niiden ote on enemmän asiapitoista muistelmatekstiä.

Kansainvälinen tutkimus

Kansainvälinen korkeakoulututkimuksen kenttä on laaja ja seuraavassa on keskitytty käsillä olevan tutkimuksen kannalta olennaiseen, tieteelliseen tutkimukseen. Kansainvälistä korkeakoulutuksen opetussuunnitelmatutkimusta edustavat muun muassa Ivor Goodson, *”The Making of Curriculum: collected essays”* sekä Michael Golby, Jane Greenwald ja Ruth West, *”Curriculum Design”*.⁶⁴ Kansainvälisesti liikunnanopettajakoulutuksen kehittymistä on tutkittu paljon. Esimerkiksi Daryl Siedentop, *”Content Knowledge for Physical Education”* ja David Kirk, *”Physical Education and Curriculum Study”* ovat tarkastelleet liikunnanopettajakoulutuksen sisältöä lähinnä anglosaksisissa kulttuureissa.⁶⁵ Timothy Lynch on syventynyt liikuntakasvatuksen opetussuunnitelmaan tutkimuksessaan *”Australian curriculum reform II: Health and physical education”*. Lynch tarkastelee Australian liikunta- ja terveystieteiden opetussuunnitelman uudistusta myös lähihistorian näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on paikantaa opetussuunnitelmatyön vaikeuksia ja haasteita edellisessä uudistuksessa ja näin tuottaa tietoa auttamaan uuden yhtenäisen opetussuunnitelman käyttöönottoa Australiassa.⁶⁶ Ruotsalaista liikunnanopettajakoulutuksen historiaa tuodaan esille Gymnastik- och idrottshögskolanin (GIH:n) 200-vuotishistoriassa. Teoksessa esitellään myös koulutuksen sisältöä eri aikakausina mutta tarkempi tutkimuksellinen sisällön muutoksen analyysi työstä puuttuu.⁶⁷ Tuoreimmat julkaisut tarkastelevat usein yksittäisen maan liikuntakasvatuksen tai jonkin liikuntakasvatuksen erityisalueen historiaa.⁶⁸

Globalisaatiota on tarkasteltu runsaasti esimerkiksi talouden ja luonnonvarojen näkökulmasta. Korkeakoulutuksessa on myös tapahtunut kansainvälistymistä vuosisatojen ajan. Globalisaatiota korkeakoulutuksessa, osittain historian näkökulmasta käsittelevät Kemal Gürüz teoksessaan *”Higher Education and International Student Mobility in the Global Knowledge Economy”* sekä David Held, Anthony McGrew, David Goldblatt ja Jonathan Perraton tutkimuksessaan *”Global Transformations”*.⁶⁹ Guy Neave ja Frans A van Vught tarkastelevat valtionhallinnon ja yliopiston vuorovaikutusta teoksessa *”Prometheus bound : the changing relationship between government and higher education in*

⁶⁴ Goodson 1995; Golby ym. 1977.

⁶⁵ Siedentop 2002; Kirk 1988.

⁶⁶ Lynch 2014. Australiassa erityispiirteensä Suomen koulutusjärjestelmään on maan jakautuminen eri osavaltioihin ja territorioihin, joilla on pitkät perinteet koulutuksen järjestämisestä itsenäisesti.

⁶⁷ Gymnastik- och idrottshögskolan 2013.

⁶⁸ Esimerkiksi Hata & Sekine 2010. Japanilaisesta liikuntakasvatuksen historiasta; Sherrill 2004 soveltavan liikunnan historiasta.

⁶⁹ Gürüz 2011; Held ym. 1999.

Western Europe.” Tutkimukseen Suomen osuuden ovat kirjoittaneet Osmo Kivinen ja Risto Rinne.

Koulujärjestelmä, koulutuksen tavoitteet sekä koululiikunta ovat Pohjoismaissa hyvin samankaltaisia. Koululiikunnan erot ovat lähinnä joissain painotuksissa sekä opetuksen järjestämisessä.⁷⁰ Liikunnanopettajakoulutusjärjestelmän sijaan on Suomessa erilainen kuin muissa Pohjoismaissa. Ruotsissa liikunnanopettajakoulutusta järjestetään kuudessa korkeakoulussa.⁷¹ Kårhus on vertailut neljän norjalaisen liikunnanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmia ja niiden muotoutumisen perusteita. Hän löysi viitteitä kaupallisuuden ja opiskelijoiden kilpailun nousemisesta yhä voimakkaammin opetussuunnitelmien rakentumisen vaikuttajaksi.⁷² Suomen liikunnanopettajakoulutusjärjestelmä on kansainvälisesti vertailtuna poikkeuksellinen koulutuksen keskittyessä yhteen yliopistoon. Tämä avaa mielenkiintoisen tutkimusjuonteen aiheeseen. Jyväskylän monopoliasemalla on varmasti vaikutuksensa opettajakoulutuksen sisältöön.

Lauri Laakso vertaili 1980-luvun puolivälissä ruotsalaista, norjalaista ja suomalaista liikunnanopettajakoulutusta. Tutkimuksessa käsiteltiin kunkin maan opiskelijoiden kognitiivisia, affektiivisia, motorisia ja opetusikäyttyymiseen liittyviä ominaisuuksia. Vertailun pohjustuksena analysoitiin myös kolmen Pohjoismaan liikunnanopettajakoulutusten opetussisältöjä. Tässä kohtaa Laakson tarkastelukulma on hyvin lähellä oman väitöskirjani periaatetta. Hän tosin vertaili koulutussisältöjä eri maissa, kun taas itse keskityin Jyväskylän koulutussisällön muutokseen historian näkökulmasta. Laakso totesi Suomen liikunnanopettajakoulutuksen eroavan verrokeista koulutusajan suhteen. Suomessa koulutus kesti viisi vuotta, Ruotsissa ja Norjassa kaksi vuotta. Selkeimmät opetussisällön määrälliset erot olivat liikuntalajien opetuksessa, joka painottui Norjan ja Ruotsin koulutuksessa. Suomalaisessa liikunnanopetuksessa painottuivat pedagogis-psykologinen teoriakoulutus, opetusharjoittelu sekä tieteellinen koulutus.⁷³

Kansainvälisellä sektorilla liikunnanopetuksen historiantutkimus on ollut monipuolista, joskin historiaa käsittelevät tutkimusintressit ovat vähentyneet viime vuosina ja vilkkaampaa julkaisutoimintaa on haettava vuosikymmenien takaa. Kokonaisuutena liikuntakasvatuksen historioista ovat tehneet muun muassa Fred Leonard ja George Affleck ”The history of physical education”, John Rice, Emmett Hutchinson ja Mabel Lee ”A brief history of physical education”, Charles Hackensmith ”History of physical education” sekä Robert Mechinoff ja Steven Estes ”A history and philosophy of sport and physical education: From the ancient Greeks to the present”.⁷⁴ Tuoreempaa liikuntakasva-

⁷⁰ Annerstedt 2008. Selkein ero pohjoismaiden liikunnanopetuksessa on yhteisopetus peruskouluasteella. Suomessa liikuntatunneilla toimitaan pääsääntöisesti erillisissä tyttö- ja poikaryhmissä, muissa Pohjoismaissa liikuntatunnit järjestetään sekaryhmissä.

⁷¹ Gymnastik- och idrottshögskolan 2013, 35.

⁷² Kårhus 2010.

⁷³ Laakso 1984.

⁷⁴ Leonard & Affleck 1947; Rice, Hutchinson & Lee 1958; Hackensmith 1966; Mechinoff & Estes 1993.

tuksen historiantutkimusta ovat tehneet Petr Vlček sekä Gunars Cazars ja Glenn Miller. Vlček on tarkastellut Tsekin ja Tsekkoslovakian, Saksan ja Yhdysvaltojen liikunnanopetuksen kehittymistä aina 1700-luvulta lähtien.⁷⁵ Hän vertailee esimerkiksi yksittäisten henkilöiden ja eri liikuntajärjestelmien vaikutusta kunkin maan liikunnanopetuksen kehittymiseen. Keskiössä on nimenomaan koulujen liikunnanopetus, joskin maiden liikunnanopettajakoulutus lienee kehittynyt osittain samojen vaikutusten muokkaamana. Cazars ja Glenn pohtivat saksalaisvaikutteita Yhdysvaltojen liikuntakasvatuskulttuurissa artikkelissaan ”The German Contribution to American Physical Education: A Historical Perspective”.⁷⁶ Kirjoittajat tuovat esille perusteellisesti Yhdysvaltojen liikuntakasvatuksen lähtökohtia. Tässäkin tutkimuksessa keskitytään lähinnä 1800-lukuun ja 1900-luvun alkuun.

2.2 Tutkimuksen tarkoitus, menetelmät ja aineisto

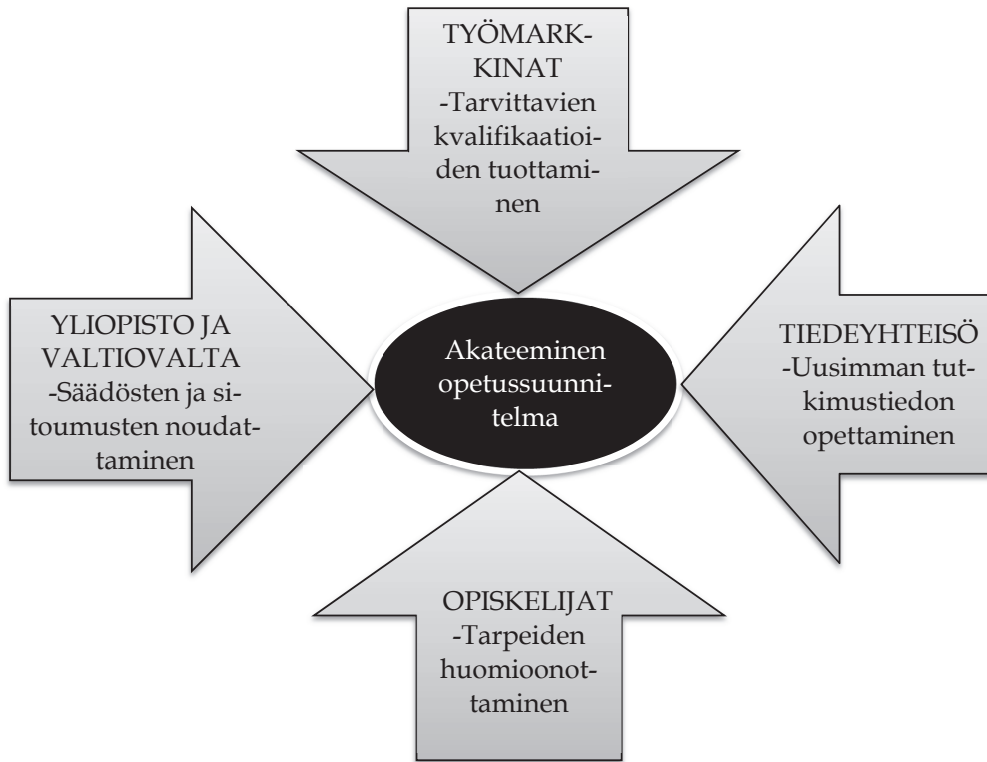
Tämän tutkimuksen aiheena ovat Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ja sen muutokset ajanjaksolla 1963–2013. Tarkoitus on dokumentoida koulutuksen sisältöä ja sen muutosta viidenkymmenen vuoden ajanjaksolta lähinnä historiantutkimuksen menetelmin. Oppiaineen historia kiinnittyy aina moneen viitekehykseen kuten esimerkiksi koululaitokseen, koulutusjärjestelmään, koulutuspolitiikkaan ja yhteiskuntapolitiikkaan. Tämä tutkimus nojaa pääosin historiantutkimuksen perinteisiin ja sillä on historiantutkimuksen viitekehys, mikä heijastuu myös lähdeaineistoon.⁷⁷

Luoto ja Lappalainen ovat tiivistäneet akateemiseen opetussuunnitelmaan vaikuttavat toimijat neljään pääryhmään, jotka on esitetty kuviossa 1. Kuviossa on nähtävissä koulutuksen ”tuotteellistaminen” markkinatalouden periaatteiden mukaan. Akateeminen opetussuunnitelma nähdään eri tahoja palvelevana hyödykkeenä, joka muokkautuu toimijoiden tarpeiden mukaan. Opetussuunnitelman täytyy olla säädösten mukainen, tuottaa markkinoille osaavia asiantuntijoita, jalkauttaa koulutukseen tuoreimpia tutkimustuloksia sekä ottaa opiskelijoiden mielipiteet huomioon. Asetelma aiheuttaa akateemisen opetussuunnitelman rakentamisessa ristiriitoja eri toimijoiden kesken. Työmarkkinoiden kva- lifikaatiot voivat olla jopa päinvastaisia esimerkiksi opiskelijoiden tarpeiden kanssa. Ihanteellisessa akateemisessa opetussuunnitelmassa toimijat ja opetussuunnitelma ovat vuorovaikutuksessa. Yliopistollisella koulutuksella täytyy olla myös painoarvoa ja vaikutusta työmarkkinoiden ja -elämän, yliopiston sekä tiedeyhteisön kehittämisessä. Korkeakoululaitoksella tulee olla myös tietotaito ja näkemys opiskelijoille annettavasta tarkoituksenmukaisesta koulutuksesta.

⁷⁵ Vlček 2011.

⁷⁶ Cazars & Miller 2000.

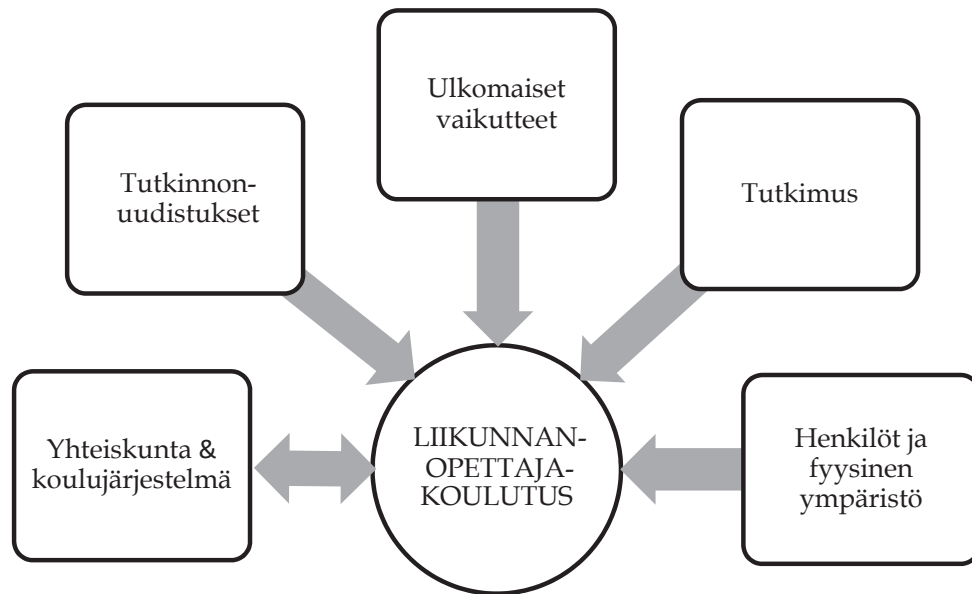
⁷⁷ Kuikka 2005, 155–157.

KUVIO 1 Eri toimijat akateemisen opetussuunnitelman valmistelussa⁷⁸

Kuvioon 2 on johdettu tutkimuskysymyksistä ja kuvion 1 pohjalta keskeiset liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön yhteydessä olevat tekijät. Kuvio toimii myös tutkimukseni viitekehysenä. Erityisesti koulutuksen alkuvaiheessa yksittäiset henkilöt ovat vaikuttaneet koulutukseen monin tavoin. Esimmärykseeni nojautuen oletan, että myös koulutusjärjestelmien muutokset ovat heijastuneet liikunnanopettajakoulutukseen. Kouluja vartenhan liikunnanopettajia Jyväskylässä koulutetaan. Varsinkin suurten järjestelmäuudistusten, kuten peruskoulu-uudistusten ja opetussuunnitelmauudistusten arvelen heijastuneen myös liikunnanopettajakoulutukseen. Tutkinnonuudistukset ovat lähtökohtaisesti oleellinen tekijä koulutuksen sisällön muutoksissa. Koska yliopisto-opetus perustuu tutkimukselliseen tietoon, liikunnanopettajakoulutus on oletettavasti muovautunut myös tutkimuksen tulosten myötä. Nykyisin esimerkiksi politiikan ja talouden yhteydessä tulevat väistämättä esille globaalit tekijät. Oletukseni on, ettei myöskään liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ole immuuni kansainvälisille vaikutuksille.

⁷⁸ Luoto & Lappalainen 2006, 14.

KUVIO 2 Tutkimuksen viitekehys

Tutkimustehtävän rajaaminen kuuluu oleellisena osana tutkimuksen ongelmanasetteluun. Tehtävän voi rajata tavallisesti seuraavat näkökohdat huomioiden: 1. ajallinen rajausta, 2. paikallinen rajausta ja 3. sisällöllinen rajausta. Ajallinen rajausta syntyy tutkimusongelmien pohjalta. Käsillä olevan tutkimuksen ajallinen rajausta muodostuu koulutuksen aloitushetkestä Jyväskylässä 1963 aina vuoteen 2013. Paikallinen rajausta liittyy lähinnä esimerkiksi maantieteen historiaan. Maantieteellisen paikallisen rajauksen muodostaa liikunnanopettajakoulutuksen sijaitseminen Jyväskylässä. Tarkastelussa on välttämätöntä käsitellä myös jossain määrin Helsingin yliopiston voimistelunopettajakoulutusta, koska Jyväskylän liikunnanopettajakoulutus on eräänlainen jatkumo Helsingin voimistelunopettajakoulutukselle. Sisällöllisen rajauksen lähtökohtana on, että ilmiö rajataan luonnollisten kokonaisuuksien mukaan. Viisi vuosikymmentä yliopistollista liikunnanopettajakoulutusta muodostaa tutkittavan sisällöllisen kokonaisuuden.⁷⁹

Tarkastelu kohdistuu liikunnanopettajakoulutuksen opetusohjelmaan. Tutkimuskatse suuntautuu niin koulutuksen määrään kuin laatuunkin. Laatuun kohdistuvan mielenkiinnon tarkoituksena ei ole eritellä esimerkiksi eri opintosuunnalla tai tiedekunnassa opettavien aineiden didaktista tasoa. Laadullinen tarkastelu keskittyy kuvailemaan koulutuksen kokonaisuusallön vastaavuutta koulumuotojen tarpeisiin. Kurssien kirjoja tarkastellaan nimenomaan kurssien aihealueiden ja kurssinimien perusteella. Se mitä on tapahtunut kurseissa itsessään sisällöllisesti, jätetään seuraavien tutkimusten haasteeksi. Selvää

⁷⁹ Kuikka 2005, 155.

on, että samannimisen kurssin ollessa opetusohjelmassa vuosikymmeniä, sen sisältö on kokenut monia muutoksia.

Opiskelijoiden näkökulma koulutukseen tulee esille ainoastaan niiltä osin, kun on käytettävissä raportteja heidän siirryttyään työelämään. Tällaisten kartoitusten perusteella voidaan päätellä entisten opiskelijoiden työelämäkokemuksensa pohjalta koulutuksen tarkoituksenmukaisuutta ja tulosten aiheuttamia mahdollisia muutoksia liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön. Tässä tutkimuksessa ei tarkastella systemaattisesti esimerkiksi varsinaisia opiskelijajapalautteiden sisältöjä. Yleensä suoraan lukiosta liikunnanopettajakoulutukseen tulleilla opiskelijoilla saattaa olla rajoittunut kuva liikunnanopettajan kokonaisvaltaisesta työnkuvasta ja siten kompetenssi koulutuksen sisällön kehittämiseen on vähäinen.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten liikunnanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmien sisältö on muuttunut sinä aikana, kun koulutusta on annettu Jyväskylässä?
2. Näkyvätkö suomalaisen yhteiskunnan ja koulujärjestelmän muutokset liikunnanopettajakoulutuksen sisällössä?
3. Mitkä muut tekijät ovat vaikuttaneet liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön?

Liikunnanopettajakoulutuksesta on runsaasti dokumentoitua materiaalia. Tutkimuksen pääaineisto koostuu liikunnanopettajakoulutuksen opinto-oppaista vuosilta 1963–2013. Ne antavat kuvan niistä sisällöllisistä muutoksista, joita koulutuksessa on ollut. Koulutuksen sisällön tarkastelua varten luokittelin opintojaksot yhteiskunnallisiin-, bio-lääketieteellisiin-, psykologiskasvatustieteellisiin, liikuntapedagogisiin-, tutkimus-, kieli- ja viestintä- sekä muihin opintoihin. Luokittelu syntyi lähinnä aineiston luennan myötä, osittain myös aiempien luokittelujen perusteella. Esimerkiksi opinto-oppaista löytyy kokonaisuus kieli- ja viestintäopinnot. Opintojen sisällön luokittelua käytettiin myös Eurooppalaisessa tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin kymmenen liikunnanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmaa. Tutkimuksessa opinnot jaettiin seitsemään luokkaan, jotka olivat: yleiset valmiudet, motoriset taidot, didaktiikka, luonnontieteet, yhteiskunta- ja humanistiset tieteet, tieteelliset opinnot sekä muut opinnot.⁸⁰

Opintojaksojen luokittelun avulla koulutuksen sisällön muutosta voidaan kuvata havainnollisesti. Luokittelu ei noudata tarkoin opinto-oppaissa käytettyä jaottelua, jossa yksittäiset opintojaksot on koottu suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Esimerkiksi liikuntapedagogiikan aineopinnot ovat vakioidusti 35 opintoviikkoa tai 60 opintopistettä. Tämän tutkimuksen luokittelussa perus-, aine- ja syventävät opinnot jaottelu on sivuutettu ja sisältö on luokiteltu yhtenä opintojaksokokonaisuutena. Myöskään opinto-oppaiden sisällön lajittelu eri oppiaineisiin ei ole vaikuttanut omaan luokitteluuni. Esimerkiksi opintojak-

⁸⁰ Ursprung, Freitag & Schilling 1995, 17–18.

so ”Monikulttuurisuus ja kulttuurienvälisyys osana asiantuntijuutta” on opinto-oppaassa liikuntapedagogiikan opintoja mutta omassa luokittelussani opintojako sijoittuu yhteiskunnallisiin opintoihin. Luokittelussa olen sijoittanut opintojaksot opintojaksonimikkeiden perusteella eri luokkiin. Tällöin tulee esille todelliset muutokset sisältöluokissa. Jos käyttäisin opinto-oppaan mukaista luokittelua, tulisi tulokseksi lähes muuttumaton koulutus. Esimerkiksi liikuntapedagogiikan aineopintojen yhteismäärä tutkinnossa on pysynyt suhteellisen muuttumattomana sinä aikana kun opintoja kuvaavat suuret opintoviikko tai opintopiste on ollut käytössä. Opinto-oppaat analysoitiin taulukoiksi ja edelleen selventäviksi kuvioiksi, joista käy ilmi esimerkiksi yhteiskunnallisten opintojen määrän muuttuminen liikunnanopettajakoulutuksessa vuosina 1963–2013. Kuviot mahdollistavat opintokokonaisuuksien prosentiosuuksien laskemisen. Liikunnanopettajakoulutuksen kokonaissisältö kursseittain on myös esitetty taulukoina tietyiltä vuosilta.

Suuri osa lähdemateriaalista muodostuu erilaisista liikunnanopettajakoulutukseen liittyvistä virallisjulkaisuista. Opinto-oppaiden ja virallisjulkaisujen lisäksi aineistona käytetään kirjallisuutta ja lehtiartikkeleita sekä erilaista arkistomateriaalia. Timo Vihavainen mainitsee lähihistorian tutkimuksen ongelmaksi suljetut arkistot.⁸¹ Ongelma konkretisoituu esimerkiksi poliittisten järjestelmien tutkimuksessa, mutta liikunnanopettajakoulutuksen lähihistorian arkistomateriaaleja ei ole suljettujen ovien takana, tosin materiaaleja ei ole löydettyissä keskitetyistä arkistosta. Liikunnanopettajakoulutuksen historian kannalta keskeiset arkistot ovat Helsingin yliopiston keskusarkistossa sijaitseva voimistelulaitoksen arkisto, liikuntatieteellisen tiedekunnan arkisto, Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun arkisto ja Universitas -arkisto, joka sijaitsee Keski-Suomen maakunta-arkistossa Jyväskylässä. Lisäksi aineistoa kerättiin kansallisarkistosta, opetus- ja kulttuuriministeriön arkistosta ja Suomen urheilumuseon arkistosta. Yleisten arkistojen lisäksi tutkimusmateriaalia saatiin haastateltavien henkilökohtaisista arkistoista.⁸²

Liikunnanopettajakoulutuksen kehityslinjojen tarkastelussa oleellisena aineistona käytän erilaisia viranomaisjulkaisuja. Suomen asetuskokoelma toimii ikään kuin suunnittelu- ja kehittämistoimien pääteypysäkinä. Komiteanmietinnöt muodostavat aineistokokonaisuuden, jonka avulla päästään kartoittamaan koulutuksen kehittämisen tarpeellisuutta, tavoitteita ja keinoja. Komiteanmietinnöt ovat sisällöltään hedelmällisiä ja monipuolisia lähteitä. Yleensä komiteanmietinnöt sisältävät katsauksen käsiteltävän aiheen historiaan, tarkan selostuksen toimintatavoista ja suunnitelmista sekä vallitsevasta toimintakentästä. Mietintöihin on myös kirjattu mahdolliset jäsenten eriävät mielipiteet, jotka johdattelvat ajan vallinneeseen keskusteluilmapiiriin.

Erilaisten organisaatioiden ja työryhmien raportit osoittautuivat hyödylliseksi tutkimusaineistoksi. Varsinkin 1990-luvulta lähtien raporttien määrä on

⁸¹ Vihavainen 1995.

⁸² Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun arkisto sijaitsee kokonaisuudessaan Keski-Suomen maakunta-arkistossa. Liikunnanopettajien ammattijärjestön arkisto löytyy urheilumuseosta, johon Ossi Viita on järjestänyt aineiston vuosilta 1912–2008.

kasvanut merkittävästi.⁸³ Joihinkin suuriin kehityslinjoihin on materiaalia tarjoutunut ilman lähtemistä ”merta edemmäs kalaan”. Kollegani Antti Laine on esimerkiksi arkistoinut Bolognan prosessiin liittyvän liikunnanopettajakoulutuksen kehittämistyön. Materiaali oli tosin levykkeillä, joista se oli tallennettava nykyisiin tallennusformaatteihin ja -välineisiin.

Käytän tutkimusaineistona myös lehdistömateriaalia. Olen käynyt systemaattisesti läpi vuosien 1936–2013 Liikunnanopettajien ammattijärjestön lehdet.⁸⁴ Liikunnanopettajien ammattilehdessä on käyty keskustelua myös alaa koskevista murroksista, vaikka lehtien pääsisältö koostuukin lähinnä käytännön liikunnanopetukseen liittyvistä artikkeleista. Varsinkin 1960- ja 1970-lukujen ammattilehdessä käyty köydenvedo Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen ja Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen paremmuuden välillä nousee keskeiseksi liikunnanopettajakoulutuksen kannalta. Sanomalehtien osalta merkittävää aineistoa ovat olleet liikuntakasvatuksen pitkäaikaisen toimistosihteerin Irja Nurmisen arkistoimat Jyväskylän liikunnanopettajakoulutukseen ja sen henkilöihin liittyvät sanomalehtiartikkelit. Artikkeleita on yli 700 kappaletta ja ne käsittävät vuodet 1968–2011. Nurmisen tallettamien sanomalehtiartikkelit ovat arkistoituna Jyväskylän yliopiston museon kokoelmiin. Museo toteutti laajamittaista tietojen ja esineistön tallennustyötä liikunnanopettajakoulutuksen 50-vuotisjuhlien yhteydessä lähinnä vuoden 2013 aikana. Myös tätä materiaalia käytän joiltain osin tutkimuksessani.

Haastattelu on noussut nykytutkimuksessa merkittäväksi tiedonhankintamenetelmäksi. Sosiaalisessa käyttäytymisessä on luonnollista, että ongelmiin etsitään vastausta kysymällä. Nykyisin viljellään paljon erilaisia kyselyitä ja gallupeja, eikä haastattelu olekaan ihmetystä aiheuttava tiedonkeruumenetelmä. Haastattelu vakiintui tiedonhankintamenetelmäksi 1800-luvun loppupuolella lähinnä sosiologioiden keskuudessa.⁸⁵ David Silverman käyttää termiä ”haastatteluyhteiskunta” (”interview society”). Siinä haastatteluilla on merkittävä rooli elämämme ymmärrettäväksi tekemisessä.⁸⁶ 1950-luvulla huomattiin, että kaikissa tapauksissa haastattelu ei ole sopivin tiedonhankintamenetelmä. Joissakin kulttuureissa pidettiin outona henkilökohtaisten asioiden kyselyä tuntemattomien ihmisten taholta.⁸⁷ Vihavainen pitää tärkeänä, ettei tarkastelussa pidä täydyä ainoastaan julkisiin asiakirjoihin, jolloin koulutuksen sisällön muutosten selvittäminen jäisi pinnalliselle tasolle ilman yksittäistapausten motiivien ja ajattelun rekonstruoinnista.⁸⁸

⁸³ Ks. esimerkiksi Academy of Finland. 2012. Sport Sciences in Nordic Countries; Opettaja vuonna 2010. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (Opepro) selvitys 15; Bologna-ryhmän loppuraportti. 2002; Evaluation of Finnish Research in Sports Sciences. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1991:20.

⁸⁴ Ammattijärjestön lehti oli vuosina 1936–1963 Kouluvoimistelu ja -urheilu, vuosina 1963–1991 Liikuntakasvatus, vuosina 1996–2006 Liikunnanopettaja ja vuodesta 2007 lähtien LIITO - Liikunnan ja Terveystiedon Opettaja -lehti. Vuosina 1991–1996 lehteä ei ilmestynyt ollenkaan.

⁸⁵ Ruusuvoori & Tiittula 2005; Alastalo 2005.

⁸⁶ Silverman 2011, 54.

⁸⁷ Benney & Hughes 1956.

⁸⁸ Vihavainen 1995.

Haastatteluilla pyritään taustoittamaan koulutusta muokanneita tekijöitä. Suuri osa Jyväskylän yliopiston liikunnanopettajakoulutuksen avainhenkilöistä oli vielä haastateltavissa ja siten avautui mahdollisuus asiakirjojen informaation monipuolistamiseen. Marja Alastalo korostaa haastattelujen merkitystä sellaisien tapahtumakulkujen kuvaamisessa, joista on niukasti muunlaista dokumenttiaineistoa.⁸⁹ Varsinkin liikunnanopettajakoulutuksen ensimmäisten vuosien ajalta on vähän kirjallisia dokumentteja, eritoten verrattaessa niitä viime vuosikymmenien raporttien, selvitysten, vertailujen ja tutkimusten määrään. Haastattelut toimivat siis yhtenä 1960-lukua kuvaavista tärkeimmistä lähteistä.

Tutkimuksessa käytetään avointa haastattelua, jota myös joissain tapauksissa kutsutaan syvähaastatteluksi. Avoimessa haastattelussa keskitytään keskusteluun aihepiirin alueelta eikä haastateltaville ole samanlaista kysymysrunkoa. Tällöin haastateltaville tarjoutuu mahdollisuus laajaan kerrontaan asiasta. Tarvittaessa haastateltavia haastatellaan useita kertoja.⁹⁰ Avoin haastattelu on käytetyimpiä haastattelun muotoja laadullisessa tutkimuksessa ja sillä on mahdollisuus saada hedelmällistä tietoa haastateltavan kertoessa nimenomaan vapaasti aiheesta.⁹¹

Haastateltavat ovat liikunnanopettajakoulutuksen asiantuntijoita, jotka edustavat liikunnanopettajakoulutuksen muutosta 1960-luvulta nykypäivään. Monipuolisen informaation saamiseksi valitsin haastateltaviksi sekä käytännön liikunnanopettajakoulutuksessa mukana olleita että korkeakouluhallinnon henkilöitä. Haastateltavia valittaessa käytin apuna lumipallo-otantaa.⁹² Valikoin liikunnanopettajakoulutuksen eri osa-alueilta muutamia informanteja, joilla oli vankka asiantuntemus aiheesta. Pyysin heitä nimeämään henkilöitä, jotka olisivat relevantteja haastateltavia tutkimukseni kannalta. Kun uusia nimiä ei enää tullut esille, voitiin olettaa, että kaikki tutkimuksen kannalta keskeiset henkilöt on haastateltu.⁹³

2.3 Liikunnanopettajakoulutuksen rakentumismekanismi

Tutkimuksen aiheena on liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ja sen muutokset. Siksi on aiheellista esitellä liikunnanopettajakoulutusta koskeva rakentumismekanismi, jossa koulutuksen sisältö muovautuu. Seuraavassa tarkastelen ketkä tai mitkä tahot ovat vastanneet koulutuksen sisällöstä sekä sitä, mitä muutoksia koulutuksen suunnittelu- ja päätäntämekanismissa on tarkastelujakson aikana tapahtunut.

Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen ensimmäiset sisällöt rakennettiin Jyväskylän korkeakoulun liikuntakasvatuskomitean mietinnön ohjeista.

⁸⁹ Alastalo 2006.

⁹⁰ Siekkinen 2010; Hirsjärvi & Hurme 2008, 45–46.

⁹¹ Silverman 2011, 161–162.

⁹² Hirsjärvi & Hurme 2008, 59.

⁹³ Lumipallo-otannasta ja sen onnistumisesta enemmän Tutkimuksen tarkastelua -luvussa.

Liikunnanopettajakoulutus oli vuosina 1963–1967 filosofisen tiedekunnan erillisen osaston toimintaa. Filosofisessa tiedekunnassa päätäntävaltaa käytti tiedekunta, joka viimekädessä päätti myös liikunnanopettajatutkinnon sisällöstä. Tiedekunnalle esitykset tulivat kasvatustieteelliseltä osastolta, joka taas sai ne liikuntakasvatuksen opintosuunnalta. Opintosuunnalla oli opettajakollegio, jossa käsiteltiin opetusohjelmaan liittyviä asioita. Vuonna 1968 aloitti toimintansa liikuntatieteellinen tiedekunta ja sen jälkeen ylintä päätäntävaltaa opetussuunnitelma-asioissa on käyttänyt tiedekuntakokous. Liikunnanopettajakoulutuksen tutkintovaatimukset on vahvistettu lopullisesti tiedekunnassa.

Mäkelän mukaan korkeakoulutus määrittyi kokonaisuudessaan 1960- ja 1970-luvuilla voimakkaasti komiteamietintöjen sekä lainsäädännön pohjalta.⁹⁴ Liikunnanopettajakoulutuksessa tämä piti paikkansa lähinnä 1960-luvulla, jolloin koulutuksen sisältö noudattikin pääpiirteissään Jyväskylän korkeakoulun liikuntakasvatuskomitean mietinnön sisällöllisiä ohjeistuksia. Myöhemmin liikuntatieteellisellä alalla tutkintoasetukset ja -säännöt antoivat kehykset liikunnanopettajan tutkintoon. Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen tutkintosäännöt antoivat väljät ohjeet tutkinnon sisältöön. Lähinnä niissä kerrottiin opiskeltavien arvosanojen määrä sekä opiskeluoikeudet. Ensimmäisessä tutkintosäännössä liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkinnon tuli ”rakenteeltaan ja tasoltaan yleispiirtein vastata humanististen tieteiden kandidaatin tutkintoa”.⁹⁵ Kaiken kaikkiaan liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön voitiin vaikuttaa merkittävästi tiedekuntatasolla jo koulutuksen alkuvaiheissa.

Korkeakoulujen vuoden 1978 tutkinnonuudistuksen jälkeen liikunnanopettajakoulutus määräytyi lähes samanlaisella prosessilla kuin ennen uudistusta. Erona oli uusi väliportaan hallintoelin; koulutusohjelmatoimikunta.⁹⁶ Toimikunta käsiteli laitoksilta tulleita esityksiä esimerkiksi opetusohjelmasta ja antoi esityksiä edelleen tiedekunnan päätettäväksi. Koulutusohjelmatoimikuntaan koulutusta koskevat esitykset tulivat laitoksilta. Tutkinnonuudistuksen myötä astuivat voimaan uusi tutkintoasetus ja -sääntö, jotka määrittivät edellisiä tarkemmin liikuntatieteellisten tutkintojen perusrakenteita. Tutkintoasetuksessa määriteltiin perustutkinnoksi liikuntatieteiden kandidaatti. Koulutus ohjeistettiin tapahtuvan 160 opintoviikon koulutusohjelmissa, jotka ”suunnitellaan ja järjestetään siten, että eri tieteenalojen tieto sekä teoria ja käytäntö yhdistetään ja erilaiset tieteelliset lähestymistavat otetaan huomioon”. Asetuksessa asetettiin koulutusohjelman opinnoille tavoitteet sekä esitettiin aineenopettajan koulutusta koskevia säännöksiä.⁹⁷ Tutkintosäännössä tarkennettiin asetuksen

⁹⁴ Mäkelä 1994, 22–27. Keskeisimmät asiakirjat korkeakoulutuksen ohjaukseen olivat KM 1967: A 2 (Opettajavalmistustoimikunnan mietintö), KM 1972 A 17 (Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan (FYTT) mietintö, KM 1974: 101 (Opettajankoulutustoimikunnan välimietintö), KM 1975: 75 (Opettajankoulutustoimikunnan mietintö).

⁹⁵ Opetusministeriön päätös 1965; AsK 658/1972. Liikuntatieteellisiä yliopistotutkintoja säätelivät asetukset; AsK 146/1968 (Asetus Jyväskylän yliopistosta), AsK 658/1972 (Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan tutkintosääntö), AsK 299/1978 (Asetus liikuntatieteellisistä tutkinnoista). Jyväskylä yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan liikuntatieteiden koulutusohjelman tutkintosääntö 1978.

⁹⁶ LTKA: Koulutusohjelmatoimikunta, pöytäkirja 13.2.1978.

⁹⁷ AsK 299/1978.

määräyksiä muun muassa koulutusohjelman eri suuntautumisvaihtoehdoilla sekä aineenopettajakoulutuksen kasvatustieteellisten opintojen määrittämisellä. Kasvatustieteelliset 40 opintoviikon opinnot määriteltiin jaettavaksi siten, että kasvatustieteiden tiedekunta järjestää opinnoista 20–25 opintoviikkoa ja liikuntatieteellinen tiedekunta 15–20 opintoviikkoa.⁹⁸

Vuonna 1988 annettiin liikuntatieteiden koulutusohjelmaan uusi tutkintosääntö. Sen vaikutukset olivat vähäiset, uudessa tutkintosäännössä oli lähinnä muutettu joitain sanamuotoja ja ilmaisuja. Merkittävin tutkintosäännön ohjeistus oli, että koulutusohjelman yleisopintojen laajuus saattoi olla vain 15 opintoviikkoa, kun edellinen tutkintosääntö määritteli yleisopintojen laajuudeksi 30–40 opintoviikkoa.⁹⁹ Yhdeksänkymmentäluvulla annettiin uusi asetus liikuntatieteellisistä tutkinnoista. Asetuksen oleellisin anti oli kaksipuolaisen koulutusjärjestelmän palauttaminen; liikuntatieteellisiä perustutkintoja olisivat alempi kandidaatin 120 opintoviikon tutkinto sekä 160 opintoviikon laajuinen maisterintutkinto. Asetuksessa määriteltiin tutkintojen tavoitteet sekä tutkintojen laajuudet ja rakenteet. Mitään sisällöllisiä ohjeistuksia ei asetuksessa annettu.¹⁰⁰

Vuoden 1994 liikuntatieteellisten tutkintojen asetus kumottiin vuonna 2004 voimassa olevalla asetuksella yliopistojen tutkinnoista. Siinä maamme kaikki korkeakoulututkinnot pakattiin samaan asetukseen ja asetuksesta muotoutuikin hyvin yleisluontoinen ohjeistus. Edelleen asetuksessa määrättiin tutkintojen laajuudesta ja yleisestä rakenteesta sekä koulutuksen päätavoitteista. Vuoden 1988 jälkeen ei ollut annettu erillistä liikuntatieteellisiä tutkintoja koskevaa tutkintosääntöä. Asetustekstiä on tarkennettu opintoja koskevalla opintosuoritusjohtosäännöllä ja myöhemmin Jyväskylän yliopiston tutkintosäännöllä, joissa ei annettu määräyksiä liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön.¹⁰¹

Periaatteellisella tasolla yliopistoilla on ollut, ja on edelleen itsehallinto-oikeus vapaasti päättää opetuksestaan. Opetuksen vapaus koskee myös yksittäistä opettajaa. Opetuksen tulee kuitenkin noudattaa annettuja määräyksiä ja asetuksia.¹⁰² Kuviossa 3 on hahmoteltu liikunnanopettajakoulutuksen määrittämisorganisaatiot aikajanelle vuodesta 1963 vuoteen 2013. Kuvion yksittäisiä osia, kuten esimerkiksi koulutusohjelmatoimikuntaa on tarkasteltu tarkemmin myöhemmin, kun kyseinen toimielin on noussut tutkimuksen kannalta oleelliseksi.

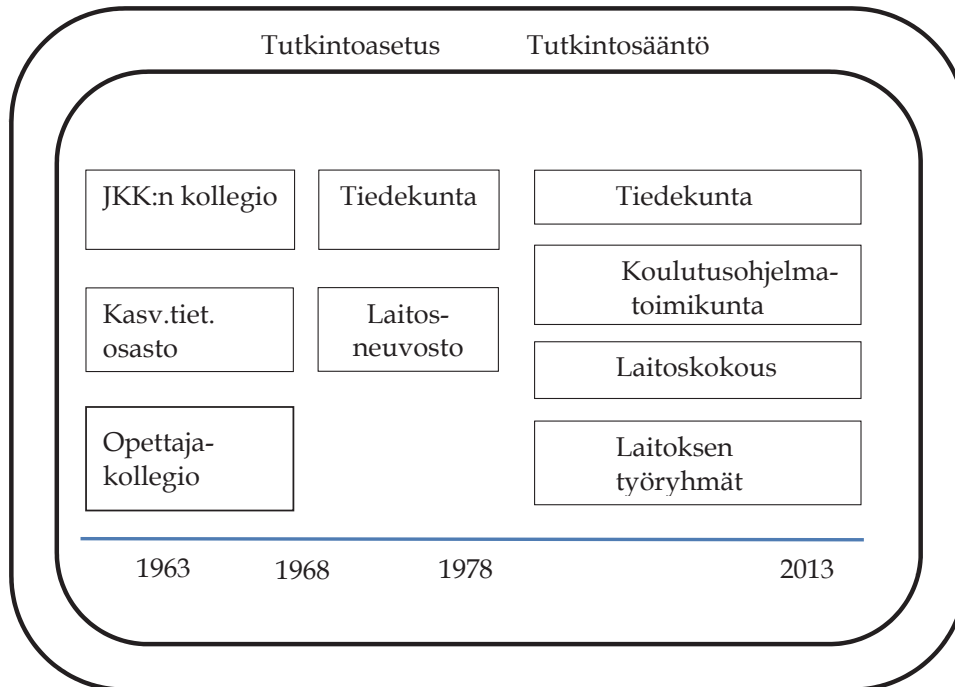
⁹⁸ Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan liikuntatieteiden koulutusohjelman tutkintosääntö 1978.

⁹⁹ Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan liikuntatieteiden koulutusohjelman tutkintosääntö 1988.

¹⁰⁰ AsK 327/1994.

¹⁰¹ AsK 794/2004. Yleistä tutkintosäännöistä esim. Jyväskylän yliopiston tutkintosäännöt 2010 ja 2015.

¹⁰² AsK 558/2009. Opetuksen vapaus on ilmaistu yliopistolain kolmannessa pykälässä: ”Yliopistoilla on itsehallinto, jolla turvataan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus. Itsehallintoon kuuluu päätöksentekooikeus sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista.”

KUVIO 3 Liikunnanopettajakoulutuksen määrittämisorganisaatiot

2.4 Luotettavuudesta ja etiikasta

Kuikka pitää objektiivisuuden piirteitä tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeänä. Tutkimuksen piiriin pyritään saamaan ilmiöstä dokumentoitu lähde-materiaali mahdollisimman kattavasti. Aineisto pyritään käymään läpi alusta loppuun. Objektiivisuus on tavoite, jolla pyritään välttämään subjektiivisten tuntemusten kirjoittamista historiallisena totuutena.¹⁰³ Tämä Kuikan korostama objektiivisuuden ihanne on lähtökohdiltaan tavoiteltava. Toisaalta Johan Huizinga on todennut, ettei historiantutkija kykene, eikä edes yritä sisällyttää tarkasteluunsa kaikkia menneisyyden yksityiskohtia. Huizinga pitää myös subjektiivisuutta luonnollisena tekijänä historiantutkimuksessa. Kuvaillessaan historiantutkimusta Huizinga kysyykin; onko historiantutkimuksen luotettavuus kyseenalaistettu, kun myönnetään subjektiivisuuden läsnäolo. Subjektiivinen tekijä on vaikuttamassa jo tutkijan kysymyksenasettelussa, miten hän muotoilee kysymyksensä ja näin ohjaa tutkimuspolkuansa tiettyyn suuntaan. Huizinga

¹⁰³ Kuikka 2005, 134–135.

päättelee ratkaisevaksi tutkijan henkiset arvostukset ja niiden vaikutukset arvostelukykyyn.¹⁰⁴

Mielenkiintoisen näkökulman historiantutkimuksen luotettavuuteen on antanut Aki Rasilainen. Hän on vertaillut historiantutkimuksen ja oikeusistuimien toimintaa oikeaksi todistamisen näkökulmasta. Tutkimuksen lähdekritiikki ja oikeusistuimen todistusteoria saavat perustelunsa samoista lähtökohdista. Molemmat ovat saman kysymyksen edessä: millainen näyttö on katsottava riittävaksi menneisyyttä koskevien johtopäätösten tekemiseksi.¹⁰⁵ Pentti Renvall on todennut historiallisen päättelyn peruseräteenä olevan kahden yhtäpitävän lähteen ajatusta: ”Kahdessa ensi käden lähteessä olevan yhtäpitävän tiedon todenmukaisuus on sitä suurempi, mitä enemmän näiden lähteiden tehtävät ja pohjana olevat pyrkimykset ja katsomukset eroavat toisistaan”.¹⁰⁶ Hyvin samankaltainen päättelytapa oli voimassa oikeuskäytännössä 1734, jolloin henkirikoksia koskevissa oikeudenkäynneissä kahden esteettömän todistajan antama samansisältöinen lausunto johti syytetyn tuomitsemiseen tai vapauttamiseen.¹⁰⁷

Haastatteluaineiston osalta luotettavuus riippuu aineiston laadusta. Haastateltaviin tulee sisällyttää tutkimusongelmien kannalta merkittävät henkilöt. Tallenteiden tulee olla hyvälaatuisia, ja litterointi tulee suorittaa samojen sääntöjen puitteissa alusta loppuun. Tällöin kvalitatiivisen analyysin reliabelius tulee esille tutkijan toiminnassa aineiston sijaan. Hirsjärvi ym mainitsevat triangulaation, jolla parannetaan tutkimuksen luotettavuutta. Tällöin haastatteluista saatuja tietoja varmistetaan muista lähteistä. Tässä tutkimuksessa tietoja vahvistetaan alkuperäislähteillä. Lisäksi liikunnanopettajakoulutuksesta pyrittiin saamaan tietoja eri haastateltavilta asioiden varmentamiseksi.¹⁰⁸

Opintojaksojen luokittelun luotettavuutta testattiin kahden ulkopuolisen luokittelijan testillä. Luokittelijoista toinen on liikuntatieteiden tohtori, joka työskentelee yliopistotutkijana liikuntakasvatuksen laitoksella. Toinen luokittelija on kasvatustieteiden tohtori, joka toimii tällä hetkellä peruskoulun rehtorina. Hän on myös toiminut vuosia lehtorina opettajankoulutuslaitoksessa. Molemmilla luokittelijoilla on siis kokemusta yliopisto-opinnoista sekä opiskelijana että opettajana. Molemmat ovat osallistuneet laaja-alaisesti oman alueensa yliopistokoulutuksen kehittämiseen. Luotettavuuden tarkastelua varten tutkimuksen luokittelun tuloksia testattiin tilastollisesti Cohenin kappa-arvolla. Cohenin kappa on yleisesti käytetty menetelmä luotettavuuden testaamiseksi kahden eri tarkkailijan tai luokittelijan tuloksissa.¹⁰⁹ Testiluokittelun tulokset olivat hyvät, kaksi testihenkilöä luokitteli aineiston lähes samoihin luokkiin kuin tutkimuksen tekijä.

¹⁰⁴ Huizinga 1967, 37, 60.

¹⁰⁵ Rasilainen 1995.

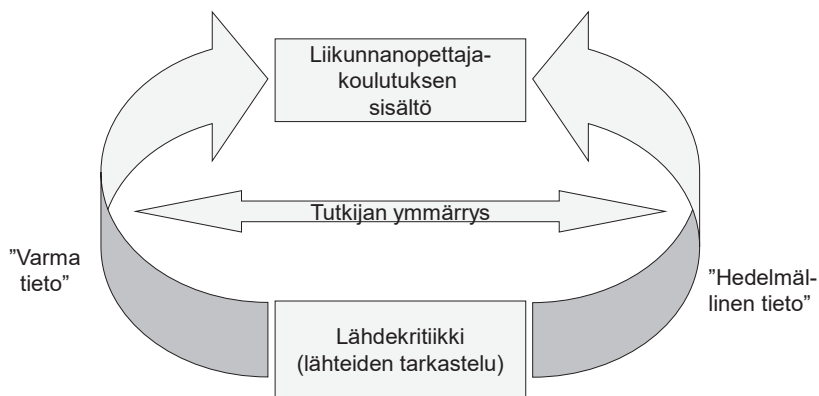
¹⁰⁶ Renvall 1983, 220–221.

¹⁰⁷ Rasilainen 1995. Legaalisesta todistusteoriasta syvällisemmin ks. Pihlajamäki 1994.

¹⁰⁸ Hirsjärvi & Hurme 2008, 189. Alastalo tiivistää tavallaan triangulaation ristiinluennaksi, jolloin varsinkin tutkimuksen analyysivaiheessa haastattelujen ja kirjallisten dokumenttien informaatiota verrataan alati toisiinsa.

¹⁰⁹ Metsämuuronen 2006, 1115; Vach 2005.

Jotta tutkija kykenee perustelemaan kysymystensä oikeutuksen, hänen on pohdittava informaation lähdettä laajemmin. Ulkoisen ja sisäisen lähdekritiikin lisäksi on esitettävä kysymys: miksi informantti esittää muistelut ja kertomukset juuri siten kuin hän ne esittää. Mitkä olivat eri tilanteissa hänen tärkeäksi katsomansa asiat ja miksi? Tämän lähteen laajemman tehtävän selvittäminen tekee tarkastelusta oikeudenmukaisen ja yleensä mahdollisen. Historiantutkijat ovat osittain korvanneet "varman" tiedon tavoittelun "hedelmällisen" tiedon keräämisellä. Muistinvarainen tieto luokitellaan varman tiedon alueella epäluotettavaksi.¹¹⁰ Käsillä olevassa tutkimuksessa haastattelut ja kirjalliset lähteet täydentävät toisiaan, ja näin pyritään mahdollisimman luotettavaan tutkimukseen. Tätä varman ja hedelmällisen tiedon problematiikkaa tämän tutkimuksen kohdalla voidaan hahmottaa seuraavalla kuviolla (kuvio 4).

KUVIO 4 Tutkimuksen lähdekritiikki

Kuviossa 4 liikunnanopettajakoulutuksen sisällön tarkastelussa yhdistyy varman ja hedelmällisen tiedon antama informaatio. Molemmat tietolähteen muodot ovat tarkoituksenmukaisia tässä tutkimuksessa. Ovathan merkittävänä lähteinä virallisdokumentit, jotka voidaan luokitella varman tiedon alueelle. Laki on niin kuin se on kirjoitettu. Tietysti lainkin tulkinnassa tulee ottaa huomioon lain kirjoittamisen aikana vallinnut yhteiskuntakulttuuri, mutta pohjimmiltaan laki on laki. Toisaalta tutkimuksessa polttopisteenä olevaan ilmiöön tärkeitä lähteitä ovat lehtiartikkelit, mielipidekirjoitukset ja haastattelut. Nämä voidaan

¹¹⁰ Kalela 2006.

lukea kuuluvaksi hedelmällisen tiedon kategoriaan. Hedelmällisellä tiedolla on oma, tärkeä paikkansa liikunnanopettajakoulutuksen tutkimisen tietolähteenä.

Huizinga on laajentanut historiantutkimuksen käsitteen monimuotoisuutta hedelmällisen tiedon ulkopuolelle. Hän kuvaa historian tutkimuskohteita mutkikkaita ja hajanaisiksi. Kohteet eivät toistu ilmiöinä, ne eivät ole pelkistettävissä perusaatteiksi, eikä niitä voi eristää tapahtumien virrasta. Liikunnanopettajakoulutuksenkin sisältö ja siihen vaikuttavat asiat ovat yksilöllisiä, ainutkertaisia. Huizinga kysyy; onko siis historiaa luonnehdittava häilyväksi ja epävarmaksi? Hän toteaa, että jos on, niin näin on asianlaita myös monen muun asian kohdalla. Juuri siihen sisältyy muistutus siitä, että ihmiskunta tarvitsee häilyvyyden ja epävarmuuden olotilaa pysyäkseen selvillä tiedostuskykynsä rajoista.¹¹¹

Tutkimusetiikan oletetaan koskevan tutkimuksen teon kaikkia vaiheita. Etiikka ei olekaan sateenvarjo, joka otetaan esille tietyssä vaiheessa tutkimusta suojaamaan epäilyksen pisaroilta. Tutkimuksen tulee olla eettisesti vedenpitävä aiheen valinnasta tulosten esittämiseen asti. Etiikka voidaan tyypitellä kolmeen etiikan osa-alueeseen. *Analyttinen* etiikka pureutuu normatiivisten väitteiden oikeellisuuteen. *Kuvaileva* etiikka tarkastelu kohdistuu moraalisen elämän eri muotoihin. Tutkimuksen kannalta keskeisin lähtökohta etiikan ongelmissa on *normatiivinen* etiikka. Sen pohjalta etsitään vastauksia eettisiin sääntöihin.¹¹²

Varsinkin historiantutkimuksessa eettisyys liittyy lähinnä lähteiden käyttöön. Tutkijan tulee pyrkiä tutkimuksessaan mahdollisimman kattavasti alkuperäislähteiden käyttöön. Tutkijan tulee sitoutua kirjastojen ja arkistojen sääntöihin. Jos arkistot sisältävät salassa pidettäviä asiakirjoja, tutkijan tulee sitoutua olemaan käyttämättä tietoja asianomaisen tai hänen läheisensä vahingoittamiseksi tai halventamiseksi.¹¹³ Pyysin haastateltavilta suostumusta kaiken haastattelumateriaalin käyttämiseen tutkimuksen yhteydessä.

Hannu Soikkanen on pohtinut monipuolisesti historiantutkimuksen eettisiä ongelmia. Hänen mukaansa historiantutkimus lankeaa helposti katteettoman vallan käyttäjäksi. Tutkija tekee päätelmänsä oman aikansa menetelmin oman aikansa näkökulmista. Tällöin myös tutkittavan ajan henkilöt leimautuvat usein yksinkertaisiksi, koska heidän ajatuksensa ja toimintansa heijastetaan nyky-yhteiskuntaan. Soikkanen esittää historiantutkimuksen keskittyvän draamaattisiin ja nykyhetken näkökulmasta keskeisiin aiheisiin. Tämänkaltaisilla tutkimusaiheilla pyritään julkisuuteen. Eräs tutkimuksen onnistumisen mittari on laaja lukijakunta. Julkisuuden tavoittelu voi johtaa negatiivisiin vaikutuksiin tutkimuksen kielessä ja objektiivisuudessa.¹¹⁴

Tässä tutkimuksessa on luotettavuuden kannalta esille nostettava Soikkasen artikkelissaan otsikolla ”Onko liian arkaluontoisia aiheita?” käsittelemä teema. Hänen mukaansa suomalaisessa historiantutkimuksen perinteessä ovat tutkijat valinneet useasti heille itselleen läheisiä aiheita. Esimerkiksi työväenlii-

¹¹¹ Huizinga 1967, 30.

¹¹² Kuula 2006, 11, 21–22.

¹¹³ Kuikka 2005, 139.

¹¹⁴ Soikkanen 1991.

kettä ja naistutkimusta on tarkasteltu enimmäkseen omien rivien joukosta, jolloin tutkijat ovat olleet vahvasti mukana tutkimuskohteen toiminnassa. Tällöin tutkimus on tuonut esille ansiokkaasti aihepiirin ilmiöt ja ratkaisut omasta näkökulmastaan ja arvioiva erittely on jäänyt usein vieraaksi.¹¹⁵ On selvää, että tutkijat hakevat aiheensa omien mieltymystensä ja innoitustensa mukaan. Tällöin on vain tiedostettava, että käsittelee tutkimusaihetta ”kotikenttäedun” näkökulmasta, josta on pyrittävä mahdollisimman paljon irtautumaan. Tarkastelen myös itse liikunnanopettajankoulutusta jokseenkin kotikentällä. Olen saanut liikunnanopettajakoulutuksen ja työskennellyt vuosia liikunnanopettajakoulutuksen parissa. Pohdin omaa rooliani ja sen merkityksestä enemmän Tutkimuksen tarkastelua -luvussa.

¹¹⁵ Soikkanen 1991.

3 LIIKUNNANOPETTAJAKOULUTUKSEN KÄYNNISTYMINEN JYVÄSKYLÄSSÄ

Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu ei ollut Suomessa ensimmäinen liikunnanopettajia kouluttava oppilaitos. Jyväskylän koulutuksen käynnistyessä vuonna 1963 oli Helsingin yliopiston voimistelulaitoksella jo lähes sadan vuoden perinteet voimistelunopettajakoulutuksesta. Jyväskylän liikuntakasvatuksen laitoksen syntymisen ja organisoitumisen kannalta on oleellista tarkastella myös voimistelulaitoksen opettajankoulutusta. Suomen liikunnanopettajien koulutuksen kannalta oleellista on kiista, jota käytiin liikunnanopettajakoulutuksen sijoituspaikkakunnasta varsinkin toisen maailmasodan jälkeen. Edelleen tärkeäksi virstanpylvääksi voidaan nostaa Helsingin voimistelulaitoksen kamppailu olemassaolostaan 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa, mikä lopulta päättyi laitoksen lakkauttamiseen vuonna 1974. Helsingin voimistelulaitoksen opetusohjelman tarkastelussa keskitytään lähinnä laitoksen viimeisiin vuosikymmeniin, jotka ovat oleellisia Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen kannalta.

3.1 Helsingin perinteistä ponnistaen

Voimistelunopettajien koulutus alkoi Helsingin yliopiston voimistelulaitoksella miesten osalta vuonna 1882. Koulutus alkoi yksivuotisena kurssina painottuen käytännön harjoituksiin, enimmäkseen miekkailuun ja voimisteluharjoituksiin. Ainoastaan anatomiaa ja fysiologiaa sekä voimistelun historiaa ja metodiikkaa opiskeltiin teoreettisina aineina. Koulutukseen otettiin enintään 12 opiskelijaa. Hakijoita tuli olla vähintään 4, jotta kurssi toteutui. Lukuvuosina 1887–1888 ja 1889–1890 hakijoita ei ollut tarpeeksi eikä kurseja aloitettu lainkaan. Jo koulutuksen alkutaipaleella virisi keskustelua sen kehittämisestä. Keskustelua herätti

muun muassa naisten poissulkeminen koulutuksesta.¹¹⁶ Puutteet johtivat voimistelunopettajakoulutuksen suureen uudistukseen vuonna 1894, jolloin naiset otettiin koulutuksen piiriin. Myös valtiovalta ryhtyi tukemaan taloudellisesti voimakkaammin voimistelunopettajien koulutusta. Koulutus muuttui kaksivuotiseksi, ja edeltäviksi opinnoiksi vaadittiin vuoden pakolliset opinnot fyysikassa ja kemiassa. Uudistuksen myötä teoreettinen oppiaines lisääntyi, ja uusina oppiaineina sisältöihin otettiin terveys- ja liikeoppi sekä sairasoimistelu.¹¹⁷ Sairasoimistelu sai koulutuksessa lisää jalansijaa vuoden 1908 asetuksessa, kun sen ja hieronnan määrää edelleen lisättiin. Lisäyksen myötä voimistelunopettajakoulutus muuttui kolmivuotiseksi.¹¹⁸

Voimistelunopettajakoulutuksen kehittämiseksi asetettiin 1900-luvun alkupuolella useita komiteoita. Niiden kehittämisehdotukset olivat voimistelulaitoksen tilaan nähden tarkoituksenmukaisia. Robert Tigerstedin komiteamietinnössä vuodelta 1916 ehdotettiin muun muassa opettajien lukumäärän lisäämistä ja terveysopin opetuksen laajentamista. Edvard Hjeltin komitea asetettiin vuonna 1920 harkitsemaan itsenäisen korkeakoulun perustamista voimistelunopettajakoulutusta varten. Komitea piti oman korkeakoulun perustamista tärkeänä mutta ei nähnyt siihen mahdollisuuksia valtion heikon taloustilanteen vuoksi. Pian Hjeltin komitean jälkeen antoi Yrjö Kajavan komitea mietintönsä, jossa esitettiin voimistelunopettajakoulutukseen perusteellisia muutoksia. Komitean vaihtoehdot voimistelunopettajien koulutuksen järjestäjäksi olivat Helsingin yliopistoon perustettava liikuntatieteellinen tiedekunta, liikuntatieteellinen korkeakoulu tai väliaikaisten muutosten jälkeen Helsingin voimistelulaitos. Suurimpana puutteena voimistelunopettajien koulutuksessa Kajavan komitea näki liikuntatieteellisen tutkimustyön vähäisyyden, mikä esti alan tieteelliset jatko-opinnot. Tieteellisen toiminnan käynnistämiseksi komitea ehdotti tulevaan liikuntatieteelliseen tiedekuntaan seitsemää professorin virkaa. Kajavan komitea oli ensimmäinen, jossa pohdittiin liikuntatieteellisen korkeakoulun sijoittamista Helsingin ulkopuolelle. Maaseutukaupungeissa järjestetyllä koulutuksella uskottiin saavutettavan taloudellisia ja käytännöllisiä etuja. Esille nousivat sisämaakaupungit Lahti, Jyväskylä, Tampere ja Hämeenlinna, joiden etuina Helsinkiin verrattuna pidettiin muun muassa parempia talviurheilumahdollisuuksia. Liikunnanopettajakoulutuksen hajasijoittamisen lisäksi Kajavan komitea nosti esiin tiettävästi ensimmäistä kertaa muun muassa termit ”liikuntatiede” ja ”liikunnanopettaja”.¹¹⁹ Siihen asti oli puhuttu voimistelunopettajista ja voimistelusta. Kajavan mietinnön suunnitelmat henkivät käsitteistön perusteellista uudistamista, joka konkretisoitui vasta lähes neljäkymmentä vuotta komitean työskentelyn jälkeen liikunnanopettajakoulutuksen alkaessa Jyväskylässä.

¹¹⁶ AsK: Keisarillisen Majesteetin Armollinen Julistus voimistelun järjestämisestä maan alkeisoppilaitoksissa ja oppilaitoksen perustamisesta Aleksanderin yliopistoon Suomessa voimistelunopettajain valmistusta varten 1882; Suomela 1934 72–73.

¹¹⁷ AsK: Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus Aleksanderin Yliopiston voimistelulaitoksesta 1894.

¹¹⁸ AsK: Armollinen Asetus Keisarillisen Aleksanderin Yliopiston voimistelulaitoksen muutetusta järjestysmuodosta. 1908.

¹¹⁹ KM 1921: 5, 1; KM 1926: 3, 6, 10, 13, 16.

Jo vuonna 1935 Voimistelunopettajaliitto esitti yliopiston rehtorille, että voimistelulaitoksen uudistamissuunnitelmat otettaisiin uudestaan käsiteltäviksi. Voimistelunopettajien ammattilehdessä keskusteltiin voimistelulaitoksen ja voimistelunopettajakoulutuksen tilasta. Tärkeimmiksi epäkohdiksi nousivat voimistelunopettajien eriarvoisuus muihin opettajiin nähden, oman alan jatko-opintomahdollisuuksien puuttuminen sekä opintojen keskittyminen vain yhteen koulussa opetettavaan aineeseen. Toisen maailmansodan jälkeen Helsingin asema voimistelunopettajien kouluttajana kyseenalaistettiin entistä pontevammin. Koulutuksen laatua, sisältöä ja laajuutta tarkasteltiin kriittisesti. Helsingin yliopistossa voimistelulaitos jäi usein yliopiston kehittämishankkeiden ulkopuolelle.¹²⁰ Nämä olivat toistuvasti esiin nousevia epäkohtia voimistelunopettajakoulutuksessa jopa vuosikymmenien ajan. Liikunnanopettajien ammattikuvan rajautuminen vain yhteen kouluaineeseen on ollut alati keskustelua herättänyt tema myös Jyväskylän koulutuksessa. Toivomuksia ja yrityksiä toisen opetettavan aineen sisällyttämisestä liikunnanopettajan tutkintoon on esitetty runsaasti aina 1960-luvulta lähtien. Toinen opetettava aine nousi realistiseksi vaihtoehdoksi opintojen sisältöön kuitenkin vasta 1994 tutkinnonuudistuksen yhteydessä. Tuolloin tapahtui selkeä nousu toisen koulussa opetettavan aineen opiskeluaktiivisuudessa.¹²¹

Karl Bruhnin komitea esitti 1940-luvulla voimistelunopettajakoulutuksen perusteellista uudistamista. Komitea ehdotti tutkinnonuudistusta, jonka myötä liikuntatieteissä voitaisiin suorittaa kandidaatin- ja lisensiaatintutkinto muiden tieteenalojen tapaan. Näin mahdollistuisi voimistelunopettajien rinnastaminen muiden kouluissa työskentelevien opettajien kanssa. Komitean ehdotuksen mukaisesti teoreettiset pääaineet olisivat jakautuneet matemaattisluonnontieteellisiin opintoihin ja humanistisiin opintoihin. Matemaattisluonnontieteelliset opinnot olisivat painottuneet lääketieteellisiin aineisiin ja humanistiset opinnot olisivat koostuneet kasvatustieteellisistä ja sosiologisista aineryhmistä.¹²² Bruhnin komitean tutkinnonuudistuskaavailut eivät kuitenkaan johtaneet merkittäviin uudistuksiin.

Vaikka voimistelunopettajakoulutuksen siirtämistä Helsingistä oli väylätelty muun muassa komiteanmietinnöissä aiemminkin,¹²³ niin vasta 1950-luvun alkupuolella liikunnanopettajien koulutuksen aloittaminen uudella paikakunnalla otti konkreettisia edistysaskeleita. Voimistelulaitoksen tilaa 1940- ja 1950-luvun vaihteessa pidettiin taantumuksellisena, ja pitkälti sen vuoksi syntyi ajatuksia liikunnanopettajien uudesta opinahjosta. Vuoden 1951 keväällä antoi tutkija Arvo Seppälä Helsingin voimistelulaitoksen tilaa kuvaavan tarkastuskertomuksen. Seppälä haastatteli tarkastuskertomukseensa laitoksen opettajia ja opiskelijoita. Pontimena tarkastukselle oli laitoksen salien ulkopuolisille vuokraamisesta johtuneet epäselvyydet, joissa konkretisoituivat voimistelulaitoksen henkilökunnan erimielisyydet. Seppälän työ laajeni kuitenkin käsittele-

¹²⁰ Kouluvoimistelu ja -urheilu 1936 (1), 24–25; Kaloniemi 1944; Vartia 1945.

¹²¹ Tutkintotilastot, Jyväskylän yliopisto 1992, 1993, 1994, 1998, 1999, 2000; Telama 2009, haastattelu; Laakso 2012, haastattelu.

¹²² Ilmanen & Voutilainen 1982, 189.

¹²³ Esim. KM 1926: 3.

mään lopulta voimistelulaitoksen organisaatiota, opetuksen laatua ja sisäistä ilmapiiriä. Tuohon aikaan laitoksen opetusohjelma oli hyvin yksinkertainen ja perustui enemmän yksittäisten kurssien opetussuunnitelmiin kuin yhtenäiseen opintosuunnitelmaan. Opettajat huolehtivat kapea-alaisesti vain omasta opetusalastaan tekemättä laajempaa yhteistyötä. Teoreettinen opetus pidettiin pelkästään tentittävinä luentokursseina eikä varsinaista opintokirjallisuutta ollut lainkaan. Oppilaitoksella oli yksi voimistelusalali, kaksi luentosalia ja kaksi opettajanhuonetta sekä huoneet johtajalle, sihteerille ja kirjastolle. Voimistelulaitoksen tilat olivat riittämättömät tarkoituksenmukaisen opetuksen järjestämiseen. Esimerkiksi palloilutunteja jouduttiin pitämään väliaikaisesti luentosalissa ja jopa aamiaishuoneessa. Ulkokenttien tilanne oli myös kestävä. Voimistelulaitoksen lähellä sijaitseva Johanneksen kirkon kenttä oli pieni ja usein koulu-laisten käytössä. Tarkoituksenmukaisen päiväohjelman laatiminen oli vaikeaa, koska ulkoliikuntatunteja jouduttiin järjestämään pitkienkin välimatkojen päässä olevilla kentillä.¹²⁴

Seppälän selvityksen aikaan voimistelunopettajakoulutus sisälsi seuraavat oppiaineet: liikuntapedagogiikka, liikuntakasvatuksen historia, pedagoginen voimistelu, metodiikka, opetusharjoitukset, voimistelu, leikki (naiset), kansantanssi (naiset), palloilu (miehet), yleisurheilu, taitovoimistelu (miehet), rytmikka, telinevoimistelu, lääketiede, fysiologia, anatomia, hygienia, sosiaalialkohologia, puhetaito sekä syyslukukaudella fysiikka ja kemia. Näiden lisäksi opintoihin kuului kahden viikon mittainen hiihtokurssi ja kolmen viikon kesäurheilukurssi, jotka pidettiin Vierumäen ja Vuokatin urheiluopistoissa.¹²⁵

Helsingin voimistelulaitoksen opetuksen sisältö muodostui lähinnä yksittäisten opettajien opetuksesta. Voimistelulaitoksella oli 1950-luvun alussa kolme peruspalkkaista opettajaa: Klaus U. Suomela, Hilma Jalkanen ja Thyra Montell. Heistä varsinkin Jalkasella oli merkittävä vaikutus voimistelulaitoksen opetukseen. Jalkanen oli kansainvälisesti tunnettu, oman tyyliuuntansa luonut, vahva opettajapersoona, jonka tunneilla suurin osa opiskelijoista viihtyi. Hän ajoi vahvasti oman lajinsa etuja, mikä vaikutti negatiivisesti Jalkasen ja muun opettajakunnan suhteisiin. Jalkanen jarrutti yleisurheilun tuloa voimistelulaitokselle ja hän vastusti telinevoimistelun osuutta koulutuksessa. Urheilu- ja liikuntahistorian asema voimistelulaitoksella oli nykyistä huomattavasti merkittävämpi. Liikuntakulttuurin historian opetus perustui Suomalaisen työskentelyyn alan opettajana ja lukuisten julkaisujen kirjoittajana. Seppälä tunnustaa nämä ansiot mutta toteaa 1950-luvulle tultaessa Suomalaisen opetuksen olleen osin vanhentunutta ja liiaksi poliittisesti latautunutta.¹²⁶ Liikuntahistorian elinvoimaa

¹²⁴ HYA: Seppälä 1951; Santala 2008, 5–54; Kirjonen 2013, haastattelu; Santala 2014, haastattelu. Santala toteaa opetustilojen hajanaisuudesta johtuvan kiireen vuoksi opiskelijoiden nauttineen usein puolen litran maitomukillisen lounaaksi Jumpan naapurissa sijainneessa kaupassa.

¹²⁵ HYA: Seppälä 1951, 9–11; Santala 2014, haastattelu.

¹²⁶ HYA: Seppälä 1951, 15–21. Suomalaisen poliittinen suuntautuminen vaihtui radikaalisti toisen maailmansodan jälkeen. Entinen suojeluskuntalainen liittyi sodan jälkeen Suomen Kommunistiseen Puolueeseen, mistä johtuen Suomelaan suhtauduttiin ristiriitaisesti. Ks. Suomen kansallisbiografia 2007.

voimistelulaitoksella kuvaa myös se, että vuosina 1953–1963 laitoksella tehtiin ainakin 15 tutkielmaa liikuntahistorian alalta.¹²⁷

Liikuntabiologisissa aineissa oli voimistelulaitoksella 1950-luvulla kaksi opettajaa: Martti J. Karvonen (urheilulääketiede) ja Saima Tawast-Racken. Karvonen toimi myös osittain kasvatusopillisen voimistelun yliopettajana. Nämä opettajat olivat saaneet monipuolisen koulutuksen kotimaassa ja ulkomailla. Liikuntabiologisissa aineissa voimistelulaitoksen opetus olikin ajan tasalla. Karvonen totesi laitoksen lääketieteellisten aineiden opetuksen olleen täysin rinnastettavissa filosofian kandidaatin tutkinnon oppiaineiden opetuksen tieteelliseen pätevyYTEEN. Hygienian, kemian, liikunta- ja urheilulääketieteen sekä anatomian ja fysiologian opetustehtävien pätevyysvaatimuksena oli vähintään dosenttuuri. Keskeisistä aineista vastasi alojensa pätevimmat edustajat. Voimistelulaitoksen tarjoamien olemattomien tutkimusmahdollisuuksien vuoksi Karvonen hakeutui muihin tehtäviin toimittuaan vuoden laitoksen johtajana.¹²⁸

Seppälän raportti osoitti 1950-luvun alussa lukuisia puutteita voimistelunopettajakoulutuksessa. Hän tunnusti raporttinsa alussa oman asiantunteamattomuutensa voimistelunopettajakoulutuksesta; yliopiston järjestelytoimikunta oli määrännyt hänelle tämän tehtävän. Seppälä totesi, että jo ennen varsinaisia tutkimuksia hänelle tuli tietoja, joiden mukaan eräiden opettajien työ jättää toivomisen varaa. Työntutkimukset tehtiin luentoja ja käytännön harjoituksia seuraamalla sekä haastatteluilla. Voimistelulaitokselta haastateltiin opettajia, laitoksen tarkastajaa professori Erkki Laitakaria ja oppilaskunnan puheenjohtajaa sekä sihteeriä. Ulkopuolisina asiantuntijoina haastateltiin sosiaalineuvos Akseli Kaskelaa, tohtori Kaarina Karia, tarkastaja Anni Collania, voimistelunopettaja Liisa Orkoa ja Stadionin isännöitsijää.¹²⁹ Seppälän saamista opettajien työtä koskevista ennakkotiedoista johtuen voidaan ajatella, että Seppälä lähti tekemään tarkastuskertomustaan jo tietyllä ennakkoasenteella.

Voimistelulaitos toimi koko historiansa vailla alan professuuria. Laitoksella 1950-luvulla opiskelleen Esa Santalan mukaan laitokselle haviteltu liikuntafysiologian professuuri hankaloitti voimistelulaitoksen kehittymistä. Professuuria esitettiin voimistelulaitokselle lukuisia kertoja, mutta esitykset eivät tuottaneet tulosta. Voimistelulaitos oli hallinnollisesti lääketieteellisen tiedekunnan alaisuudessa ja siten liikuntafysiologian virka rinnastettiin lääketieteen viraksi, ja se jäi lääketieteen omien professuuriesitysten jalkoihin. Santalan mukaan lääketieteellinen tiedekunta olisi saattanut olla suosiollisempi jos voimistelulaitokselle olisi haettu liikuntapedagogiikan professuuria. Liikuntapedagogiikan professuurin saaminen voimistelulaitokselle olisi avannut aivan toisenlaisia mahdollisuuksia tieteenalan kehittämiseksi. Santala opiskeli voimistelulaitoksella K. U. Suomelan ollessa vielä virassaan. Suomela opetti myös voimistelua ja opiskelijoiden mukaan hänen opetuksensa tuntui varsinkin enemmän telinevoimistelua harrastaneista vanhahtavalta. Myöhemmin Santala on paikantanut Suome-

¹²⁷ Heikkinen 2003.

¹²⁸ HYA: Seppälä 1951, 24; SUA: Karvonen 1955.

¹²⁹ HYA: Seppälä 1951, 1-2.

lan voimistelun periaatteet Maulilaiseksi voimisteluksi, joka vanhanaikaisuudesta huolimatta oli monipuolista.¹³⁰

1950-luvulla käytiin keskusteluja voimistelulaitoksen kehittämisestä ja irrottamisesta omaksi tiedekunnaksi. Kansanedustaja Pentti Niemi teki eduskunnalle lakiehdotuksen voimistelulaitoksen uudistamisesta. Sivistysvaliokunnan käsittelyssä lakiehdotuksen yhteydessä tuli esille mahdollisuus koulutuksen aloittamisesta Jyväskylässä kasvatustieteellisen korkeakoulun liikuntaopillisessa tiedekunnassa. Valiokuntakäsittely johti eduskunnan ponsilausumaan, jonka johdosta 1951 nimitettiin komitea korkeimman liikuntakasvatuksen uudelleenjärjestämiseksi.¹³¹ Komitea päätyi mietinnössään esittämään liikunnanopetuksen kenttää koskevat seuraavat parannusehdotukset/puutteet:

- Voimistelunopettajat joutuvat työssään läheisiin vuorovaikutustilanteisiin oppilaiden kanssa. Tästä johtuen olisi ensiarvoisen tärkeää, että heillä olisi myös tarpeellinen kasvatukseen liittyvä teoreettinen tietopohja.
- Voimistelunopettajilla ei ole yhdenvertaista asemaa muihin, lähinnä opikoulun opettajiin nähden. Tämä johtui alemmasta tutkinnosta.
- Voimistelunopettajilla ei ollut mahdollisuutta jatko-opintoihin omalla alallaan.
- Opettajan ikääntyessä tai tuntimäärän ollessa pieni, hänellä tulisi olla mahdollisuus siirtyä opettamaan myös jotain toista ainetta.¹³²

Mietintö jatkoi aikaisempien komiteamietintöjen linjaa ja esitti koulutuksen kiireellistä uudelleenjärjestämistä. Komitean tarkoituksena oli ensisijaisesti tutkia liikuntakasvatustieteellisen korkeakoulun sijaintipaikkaa. Ehdokkaita olivat Jyväskylä, Turku ja Lahti sekä pääkaupunkiseudulla Otaniemi ja Olympiastadion. Komitea vieraili kaikilla paikkakunnilla perehtyen koulutuksen järjestämismahdollisuuksiin. Jyväskylällä oli vahva edustus komiteassa. Jäsenistä Pentti Niemi oli keskisuomalainen kansanedustaja. Jyväskylän kasvatustieteellinen korkeakoulu esitti komiteaan lisäjäseneksi Lauri Vepsäläistä, joka toimi Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun lehtorina. Vepsäläinen hyväksyttiin komitean jäseneksi.¹³³ Maakunnallisella edustajistolla oli merkittävä vaikutus Jyväskylän kannalta. Komitea piti liikuntakasvatustieteellistä korkeakoulua tai omaa tiedekuntaa toisen yliopiston yhteydessä ainoina mahdollisina ylimmän liikuntakasvatuksen järjestysmuotoina. Turkua, Lahtea, Olympiastadionia ja silloista voimistelulaitosta pidettiin huonoina vaihtoehtoina. Otaniemi ja Jyväskylä jäivät potentiaalisimmiksi vaihtoehtoiksi koulutuksen sijoituspaikaksi. Komitean viisi jäsentä kallistui Otaniemen kannalle. Perusteluiksi he esittivät Jyväskylän olemattomat

¹³⁰ Santala 2008, 58–59; Santala 2014, haastattelu.

¹³¹ VP: Lakialoite 39/1950.

¹³² KM 1952: 5. Komitea toisti jo vuosikymmenten ajan tunnustetut voimistelunopettajankoulutuksen heikkoudet.

¹³³ KM 1952: 5, 2, 18.

mahdollisuudet tarjota muiden oppikoulun aineiden opintoja (ainoastaan suomen kieli) sekä huonetilojen kustannusten suuruutta. Myös ruotsinkielisten opiskelijoiden opetusharjoittelumahdollisuudet sekä pätevien opettajavoimien saaminen Keski-Suomeen esitettiin kritiikiksi Jyväskylää vastaan. Jyväskylän kannalle asettui kolme komitean jäsentä sekä puheenjohtaja Erik Lönnroth. Tärkeimmiksi Jyväskylää puoltaviksi tekijöiksi he nostivat maasto- ja ilmasto-olosuhteet, valmiit tai suunnitteilla olleet liikuntatilat sekä desentralisaation, jonka mukaan kaikkia yhteiskunnan toimintoja ei ole tarkoituksenmukaista keskittää pääkaupunkiseudulle. Lönnroth mainitsi Jyväskylää puoltavaksi kasvatusopillisen korkeakoulun, joka hänen mukaansa tulisi kehittymään tulevaisuudessa ”omalla alallaan nykyistään täydellisemmäksi ja arvollisemmaksi laitokseksi”.¹³⁴ Tämä Lönnrothin perustelu on päinvastainen Otaniemeä puoltavien kanssa, jotka pitivät nimenomaan Jyväskylän muita opiskelumahdollisuuksia vähäisinä. Jälkeenpäin voidaan todeta Lönnrothin kaukonäköisyys tämän perustelun osalta. Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu on sittemmin muuttunut yliopistoksi ja tarjoaa liikunnanopettajaopiskelijoille laajat sivuaineopintomahdollisuudet.

Jyväskylän vastustajat enteilivät vaikeuksia saada maakuntaan päteviä opettajia. Vepsäläinen totesi mietinnössään tämän uhkakuvan perusteettomaksi. Hänen mukaansa vastustajien perustelut nojasivat lähinnä siihen, että opetusta järjestettäisiin paljon myös vierailevien opettajien toimesta, Helsingin voimistelulaitoksen tapaan. Vepsäläinen toi esille näkökulman, jonka mukaan liikunta-kasvatuskorkeakoulu tulisi toimimaan pääsääntöisesti vakinaisella opettajakunnalla ja näin ollen pelkoa opettajakunnan riittämättömyydestä ei ollut.¹³⁵ Jyväskylän liikunnanopettajakoulutukseen ei ole myöhemmin ollut vaikeutta löytää opettajakuntaa, minkä osoittaa esimerkiksi pätevien hakijoiden määrä haettavina olleisiin virkoihin. Muita paikkakuntia Jyväskylän edelle asettaneiden perustelut olivat ristiriitaisia. Esimerkiksi Lahtea pidettiin Jyväskylää parempana vaihtoehtona, koska siellä oli enemmän urheilukenttiä ja näin mahdollisuudet voimakkaaseen urheiluopetukseen. Toisaalta komitea korosti yliopiston merkitystä paikkakunnalla ja muiden aineiden opiskelumahdollisuuksia, jotka puuttuivat Lahdesta tyystin.¹³⁶

Vuonna 1956 valtioneuvoston asettama korkeakoulukomitea esitti, että voimistelunopettajia koulutettaisiin kahdessa paikassa. Helsingistä valmistuisi opettajia ja Jyväskylältä erityisesti kansakoulunopettajia sekä liikunta-alan tutkijoita. Korkeakoulumietintö viittasi kansanopetusta koskeviin erityistehtäviin ja ammattikoulun tarpeisiin valmistavaan liikunnan erityisopettajain kouluttamiseen. Komitea myös ”tyytyy toteamaan”, että fyysisen kasvatuksen merkityksen vuoksi on liikuntakasvatusopin professorin virka tarpeellinen.¹³⁷

Voimistelunopettajakoulutuksen sijoituspaikasta käytiin siis monitahoista kiistaa. Köyden veto sijaintipaikan välillä sekä epävarma koulutusympäristö

¹³⁴ KM 1952: 5, 18–35.

¹³⁵ Sama, 34.

¹³⁶ Sama, 21.

¹³⁷ Jääskeläinen 1993; KM 1956: 7.

Helsingissä heijastui varmasti voimistelunopettajakoulutuksen sisältöön. Vielä 1950-luvulla Helsingillä oli vahva kannatus voimistelunopettajakoulutuksen sijoituspaikaksi. Helsingin yliopiston rehtori Erik Lönnroth, joka oli myös vuoden 1952 komitean puheenjohtaja, kannatti koulutuksen siirtämistä muualle. Rehtorin kanta vaikutti siihen, ettei Helsingin voimistelulaitoksen kehittämiseksi tehty yliopiston johdon taholta suuria ponnistuksia 1950-luvulla.¹³⁸ Liikunnanopettajien koulutuksen Jyväskylässä aloittamisen kannalta eduskuntatasolla ratkaisevaksi muodostui edustaja Veikko Hyytiäisen toivomusaloite. Vaikka toivomusaloitteessa oli ainoastaan yksi allekirjoittaja, eduskunnan sivistysvaliokunta otti sen käsittelyyn. Sivistysvaliokunta viittasi Niemen aloitteen, useiden komiteamietintöjen raportteihin ja päättyi niiden perusteella liikunnanopettajien koulutuksen *siirtämiseen* pääkaupungin ulkopuolelle. Mietinnössä koulutus nimenomaan siirretään. Valiokunta toteaa muun muassa että ”voimistelulaitoksen sijoittaminen Helsinkiin tai sen ympäristöön näyttää tuottavan voittamattomia vaikeuksia”. Valiokunta perusteli kantaansa myös Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun voimakkaalla pedagogisella asiantuntemuksella ja perinteillä. Mietinnön mukaan myös ”kulttuuripoliittiset syyt” puolsivat koulutuksen siirtoa.¹³⁹ Kulttuuripoliittiset syyt viittanevat voimalliseen hajasijoituspolitiikkaan, jota politiikan vallanpitäjät tuolloin suosivat.

Lopullisen valtiovallan siunauksen Jyväskylän liikunnanopettajien koulutuksen aloittaminen sai eduskuntakäsittelyssä huhtikuun viidentenä päivänä vuonna 1960. Tuolloin käytiin äänestys sivistysvaliokunnan kaksi viikkoa aiemmin antamasta mietinnöstä. Ennen äänestystä käytiin aiheesta värikästä keskustelua, jossa sekä Helsingin että Jyväskylän puolesta käytettiin monisanaisia puheenvuoroja. Puheenvuorojen esittäjät pitäytyivät jo aiemmin esitetyissä perusteluissa liikunnanopettajakoulutuksen sijoittamisen suhteen. Hyytiäinen sentään antoi uuden lisämausteen Jyväskylän puolesta esittämällä sen eduksi kasvatustieteellisen tutkimuskeskuksen, jossa oli tehty neljän vuoden ajan liikuntakasvatuksen tutkimustyötä, joka muualla oli ollut olematonta. Sivistysvaliokunnan mietintö kannatti koulutuksen aloittamista Jyväskylässä ja sen puolesta äänesti 99 kansanedustajaa, mietintöä vastaan äänesti 64 edustajaa.¹⁴⁰

Samassa eduskuntaistunnossa äänestettiin myös edustaja Tenhiälän ehdotuksesta, joka koski toivomusta uusien opetustilojen aikaansaamiseksi Helsingin yliopiston voimistelulaitokselle. Tenhiälän toivomusaloite kaatui äänestyksessä äänin 110–54.¹⁴¹ Näin eduskunta antoi selkeän viestin voimistelulaitoksen kehittämispyrkimyksille. Äänestystulos oli vielä selkeämpi kuin äänestettäessä koulutuksen aloittamisesta Jyväskylässä. Tenhiälän toivomusaloitteen äänestystulokseen vaikutti varmasti edellinen äänestys, jossa Jyväskylään äänestettiin aloitettavaksi liikunnanopettajakoulutus.

¹³⁸ Ilmanen & Voutilainen 1982, 196–198.

¹³⁹ VP: Toivomusaloite 117/20.2.1959; VP: Sivistysvaliokunnan mietintö 2/22.3.1960.

¹⁴⁰ VP: 1960. Pöytäkirjat I., 338–356. Ilmanen & Voutilainen esittävät yksityiskohtaisen selonteon liikunnanopettajakoulutuksen sijaintipaikan ratkaisevasta äänestyksestä sivuilla 208–215 teoksessa *Jumpasta tiedekunnaksi*.

¹⁴¹ VP: 1960. Pöytäkirjat I., 356–357.

Jyväskylässä alkavaa koulutusta suunnittelemaan asetettiin komitea 21.12.1960, joka sai työnsä valmiiksi vuonna 1962. Komitean puheenjohtajana toimi Helsingin yliopiston latinan kielen professori Päivö Oksala. Hän oli jyväskyläläinen ja tunsii kaupungin vahvuudet. Henkilökohtaisena kannanottona Oksala totesi yhden liikunnanopettajakoulutuksen riittävän Suomen kokoisessa maassa. Yhden koulutuspaikan mallilla luotaisiin voimakkaampi kokonaisuus ja monipuolisempi tutkijayhteisö kuin mallilla, jossa rajallisia resursseja jaettaisiin kahteen paikkaan. Mielenkiintoisena vahvuutena Oksala mainitsi Jyväskylän korkeakoulun senaikaiset tieteenalat; pedagogiikan, yhteiskuntatieteet ja psykologian. Hänen mukaansa liikunnanopettajakoulutus linkittyy lähinnä näihin tieteenaloihin enemmän kuin lääketieteeseen.¹⁴² Oksalan tieteenalaperustelu oli selkeä kannanotto Helsingin voimistelunopettajakoulutukselle, joka toimi lääketieteellisen tiedekunnan alaisuudessa.

Ilmanen ja Voutilainen nostavat esiin keskeisiä syitä koulutuksen siirtämiseen Helsingistä Jyväskylään. Helsingin uudesta liikunnanopettajakoulutuspaikasta ei päästy yksimielisyyteen ja opetusministerit kuuluivat valtaosiltaan maalaisliittoon 1950-luvulla. Siten asiassa korostui desentralisaation merkitys. Merkittävä tekijä oli myös Helsingin voimistelulaitoksen huono tila toisen maailmansodan jälkeen sekä Hyytiäisen toivomusaloite, joka johti sivistysvaliokunnan esitykseen koulutuksen aloittamisesta Jyväskylässä.¹⁴³ Sen sijaan Helsingin yliopiston ja Erik Lönnrothin osuus sijoituskysymyksessä jää Ilmanen ja Voutilaisen tulkinnassa vähäiseksi. Lönnroth toimi vuoden 1952 komitean puheenjohtajana ja asettui Jyväskylän kannalle. Helsingin yliopiston rehtorina hänen kannallaan oli varmasti suuri merkitys toisaalta mielipideilmaston muokkaamisessa Jyväskylälle mieluisaksi ja toisaalta kanta jarrutti Helsingin voimistelulaitoksen kehittämistä.

Kysymys Helsingin voimistelulaitoksen professuurista on myös saattanut olla merkittävä tekijä Helsingin kehittämisspyrkimysten kariutumiselle ja siten myös koko koulutuksen siirtämiselle ja myöhemmin Helsingin voimistelulaitoksen lakkauttamiselle. Kuten edellä on todettu, esitettiin yliopistolle useita kertoja liikuntafysiologian professorin virkaa, joka ei koskaan toteutunut. Jos esitys olisi koskenut liikuntapedagogiikan professorin virkaa, toteutuessaan se olisi ryhdistänyt voimistelulaitoksen tutkimustoimintaa ja siten edesauttanut koko laitoksen kehittämistä. Erilaisiin sidosryhmiin liikuntapedagogiikan professorilla olisi ollut todennäköisesti enemmän painoarvoa kuin lehtorilla saatikka sitten tuntiopettajalla. Toisaalta olisi ollut varmasti vaikea löytää liikuntapedagogiikan tieteenalalta pätevä henkilö professorin virkaan.

¹⁴² KM 1962: 36; Oksala 1963.

¹⁴³ Ilmanen & Voutilainen 1982, 204–206, 223–224. Lisäksi luonnollisesti oli lukuisia muita perusteluja koulutuksen siirtämiselle. Ilmanen ja Voutilainen toteavatkin kansanedustajien olleen vaikean kysymyksen ääressä äänestäessään liikunnanopettajien koulutuspaikasta, sekä Jyväskylän että Helsingin puolesta oli vankkoja perusteluja.

3.2 Koulutuksen aloittaminen Jyväskylässä

Liikunnanopettajakoulutus alkoi Jyväskylässä vuonna 1963. Toukokuun viimeisenä päivänä annettiin asetus, jonka mukaan tarvittavat valmistelut koulutuksen aloittamiseksi voitiin aloittaa välittömästi, vaikka asetus tuli voimaan vasta 1. 8. 1963. Koulutus aloitettiin Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun filosofisen tiedekunnan kasvatustieteellisen osaston erillisen liikuntakasvatuksen osaston toimintana. Liikunta-alalla avautui ensimmäistä kertaa mahdollisuus korkeampiin akateemisiin tutkintoihin. Alempi liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkinto vastasi voimistelunopettajatutkintoa ja se suunniteltiin alun perin niin sanotuksi puoliaineopettajatutkinnoksi. Tutkinnossa olisi mahdollista liikunnan lisäksi opettaa toista kouluainetta.¹⁴⁴ Liikuntakasvatuksen opintosuunnalla ei ollut vielä kesällä 1963 työntekijöitä, ja sen vuoksi opiskelijavalinnan järjestelyistä huolehti liikunnanopettajakoulutusta suunnitellut toimikunta. Opiskelijavalinnat suoritettiin syksyllä 1963. Koulutukseen haki 147 naista ja 126 miestä, jotka kaikki kutsuttiin pääsykokeisiin. Heistä liikunnanopettajakoulutukseen valittiin 30 naista ja 30 miestä; kaikki valitut olivat ylioppilaita.¹⁴⁵ Hakijoiden määrä osoitti, että Jyväskylän koulutus oli vetovoimainen jo alusta alkaen.

Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ja arvosanavaatimukset määriteltiin Jyväskylän korkeakoulun liikuntakasvatuskomitean mietinnön pohjalta. Vuonna 1962 annetussa mietinnössä esiteltiin edellisten komiteoiden suunnitelmat ja perusteltiin liikunnanopettajien koulutuksen uudistamista. Komitea tarkasteli perusteellisesti eri maiden liikuntakasvatusjärjestelmiä. Lähtökohdaksi komitea totesi: ”Mitä koulujen liikuntakasvatukseen ja alan opettajain valmistukseen tulee, on pakko todeta, että meillä ollaan nykyvaiheessa näissä suhteissa jäljessä useista sivistysmaista”. Komitea kiinnitti huomioita useiden maiden merkittäviin liikuntakasvatuksen taloudellisiin resursseihin. Keski-Euroopasta mainittiin, että siellä liikunnanopettajakoulutus on usein nivelletty yleiseen opettajankoulutukseen. Näin liikunnanopettajiksi opiskelevilla oli mahdollisuus opiskella myös muita kouluaineita. Mietintö totesi liikuntakasvatuksen perustuvan ulkomailla tutkimukseen sekä sovellettuun psykologis-pedagogiseen ja sosiologiseen teoriataustaan. Komitea perehtyi muun muassa Ranskan, Itä- ja Länsi-Saksan, Itävallan, Unkarin, Yhdysvaltojen, Neuvostoliiton, Englannin sekä Belgian liikunnanopettajakoulutuksiin.¹⁴⁶

Yliopistollisen liikunnanopettajakoulutuksen ensimmäisiä suuria haasteita oli arvosanajärjestelmään perustuvan koulutuksen rakentaminen. Voimistelun-

¹⁴⁴ AsK: 276/1963; Jääskeläinen 1993.

¹⁴⁵ JYMA: JKK:n filosofisen tiedekunnan kasvatustieteellisen osaston kokouspöytäkirja 8.7.1963; Vuolle 1979, 3.

¹⁴⁶ KM 1962: 36, 23–25. Komitean puheenjohtajana toimi professori Päivö Oksala ja jäsenenä dosentti Saima Tawast-Rancken, osastopäällikkö Lauri Kaukamaa, lehtori Yrjö Nora, ylitarkastaja Teemu Saarinen, professori Martti Takala, professori Unto Vartiavaara sekä lehtori Lauri Vepsäläinen. Sihteeriksi komiteaan kutsuttiin voimistelunopettaja Heikki Järvinen.

opettajan tutkinto oli virkatutkinto, jonka opinnot suoritettiin kurssiluonteisesti. Liikuntakasvatustieteiden antoi suuntaviivat koulutuksen aloittamiselle. Koulutuksen järjestelyissä ja suunnittelussa tarkoituksenmukaiseen arvosanajärjestelmään haettiin mallia lähinnä Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulun opettajankoulutuksen ja kasvatustieteen opinnoista.¹⁴⁷

Liikuntakasvatuksen kandidaatin opinnot aloitettiin 1963 väliaikaisilla arvosanavaatimuksilla. Arvosanan sisältö on esitetty taulukossa 1.¹⁴⁸

TAULUKKO 1 Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen arvosanavaatimukset vuodelta 1964¹⁴⁹

Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psykologiskasvatustieteelliset opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Liikunnan historia	Ihmisen fysiologia	Psykologia	Käytännölliset harjoitukset	Tutkimusmenetelmät	Vieras kieli	Sovelletun kemian kurssi
Liikunnan filosofia	Anatomia ja kinesiologia	Kasvatuksen sosiologia	Liikuntakasvatuksen päämäärät ja yleinen teoria	Kokeellinen harjoituskurssi ja kokeellinen harjoitustyö	Puhe-tekniikka	Fysiikka
Filosofia	Liikuntafysiologia Fysiologian laboratoriorikurssi Biologia		Opetusoppi Opetusmetodiikka Liikunnan teknologia*	Tilastotieteen peruskurssi		

*liikunnan teknologia liittyy teknologia -termin nykymerkityksestä poiketen voimistelun ja urheilulajien teoriaan

Normaalilyseoissa tapahtuvan auskultoinnin kanssa tutkinto antoi pätevyyden oppikoulun nuoremman lehtorin ja voimistelunopettajan virkaan. Liikuntakasvatuksen kandidaatin opinnot ilman auskultointia kestivät noin kolme vuotta.¹⁵⁰ Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen rinnalla voimistelunopettajia koulutettiin yhä Helsingissä noin kymmenen vuoden ajan. Kuusikymmentäluvun voimistelunopettajakoulutus Helsingin voimistelulaitoksella ei perustunut

¹⁴⁷ Kirjonen 2013, haastattelu.

¹⁴⁸ Vuolle 1979; JYMA: JKK:n Filosofisen tiedekunnan kasvatustieteellisen osaston liikuntakasvatuksen opintosuunnan opettajakollegion pöytäkirja 7.9.1964. Liite 1. Esitetyt arvosanavaatimukset koskivat a-linjaa. Liikuntapedagogiikassa oli tarjolla myös b-linja, joka suuntautui liikuntasuunnitteluun ja a-linjan opintojen lisäksi arvosanaan kuului järjestötoimintaa, vapaa-ajanviettoa ja virkistystoimintaa koskevat kurssit sekä tentittäviä erityisteoksia.

¹⁴⁹ Sama. Arvosanavaatimukset ovat liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkintoon, jota ensimmäiset vaatimukset koskivat. Liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkinto antoi saman ammattipätevyyden kuin Helsingin voimistelunopettajatutkinto. Ensimmäiset opiskelijat tekivät liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkinnon, liikuntatieteiden kandidaatin tutkinnon arvosanavaatimuksia oli mahdollista aloittaa vuonna 1965.

¹⁵⁰ Sama.

arvosanakäytäntöön vaan oppiainejaotteluun kolmelle opintovuodelle. Voimistelunopettajan tutkintoon kuuluvat opinnot kuusikymmenluvun alussa on esitetty taulukossa 2.¹⁵¹

TAULUKKO 2 Helsingin voimistelulaitoksen opintojen sisältö 1960-luvun alussa¹⁵²

Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psykologiskasvatustieteelliset opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Liikuntakasvatuksen historia	Anatomia		Liikuntapedagogiikka		Puhetekniikka	Fysiikka
Sosiaali- al- hologia	Fysiologia		Voimistelu			Kemia
	Hygienia Sovellettu lääkintävoimistelu Urheilulääketiede		Urheilu			

Aivan alusta käynnistetyn liikunnanopettajien koulutuksen voisi kuvitella ottaneen sisältöesimerkkiä vuosikymmenien perinteen omaavasta, saman alan ai-noasta oppilaitoksesta. Jyväskylän ensimmäiset väliaikaiset tutkintovaatimukset erosivat kuitenkin perusteiltaan Helsingin voimistelunopettajakoulutuksen opinnoista. Helsingissä eri liikuntalajien erilliset opinnot käsittivät yli puolet tutkinnon kaikista opinnoista. Teoria-aineet keskittyivät bio-lääketieteellisiin opintoihin, kun Jyväskylässä opinnot sisälsivät runsaasti käyttäytymistieteellisiä teoriaopintoja, kuten psykologiaa ja kasvatussosiologiaa sekä tieteelliseen tutkimukseen orientoivia opintoja (tilastotieteen peruskurssi, tutkimusmenetelmät sekä kokeellinen harjoituskurssi ja kokeellinen harjoitustyö). Vastaavain-laisina erillisinä opintokokonaisuuksina Helsingissä ei näitä kursseja ollut. Koulutusten eroja on havainnollistettu kuviossa 5. Jyväskylän koulutuksessa painottui selkeästi tutkimus-, liikuntapedagogiset ja psykologiskasvatustieteelliset opinnot. Helsingin koulutuksessa painopiste on selkeästi bio-lääketieteellisissä opinnoissa. Merkillepantavaa kuviossa on Jyväskylän koulutuksen laajempi opetussisältö verrattuna Helsingin sisältöön. Kuviossa koko Helsingin koulutus mahtuu Jyväskylän opintojen sisälle.¹⁵³

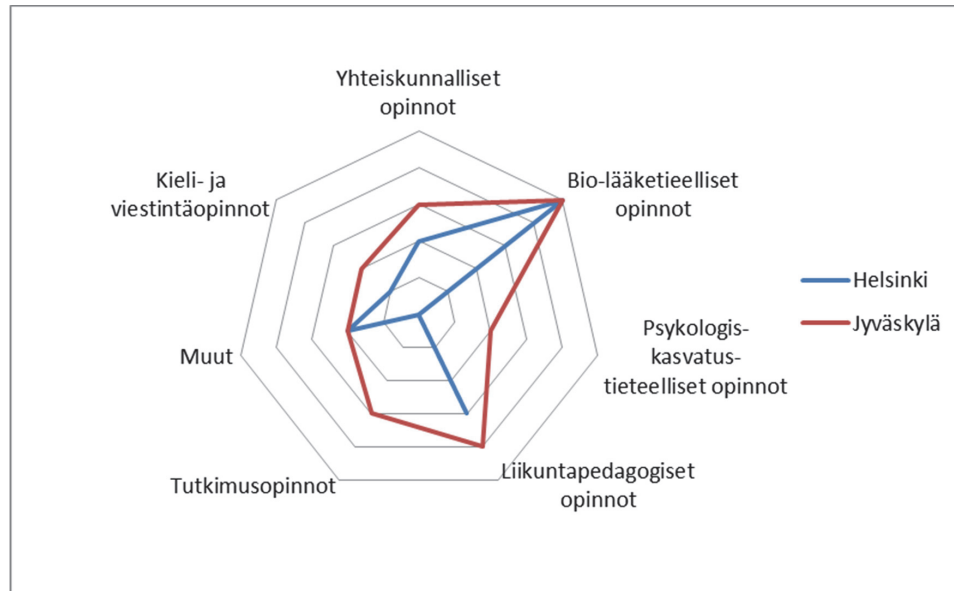
Risto Telaman mukaan oppilaitosten välillä oli suuria eroja kirjallisuuden käytössä. Helsingissä kirjasto oli lähinnä opettajien käytössä, ja 1950-luvulla ei kirjatenttejä juurikaan ollut. Jyväskylän koulutus pyrki sitä vastoin heti alusta tutkimukseen perustuvaan koulutukseen, jossa järjestettiin paljon kirjatenttejä; usein myös vieraskielisestä kirjallisuudesta.¹⁵⁴

¹⁵¹ KM 1962: 36, 31.

¹⁵² Sama.

¹⁵³ KM 1962: 36, 31; Vuolle 1979.

¹⁵⁴ Telama, henkilökohtainen tiedonanto 25.9.2013. Telama opiskeli Helsingin voimistelulaitoksella 1950-luvulla. Jyväskylään hän siirtyi kuusikymmenluvun puolivälissä ja

KUVIO 5 Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen ja Jyväskylän liikuntakasvatuksen osaston koulutusten sisällöt¹⁵⁵

Vaikka Jyväskylän ja Helsingin opinto-ohjelmat erosivat oleellisesti, toteaa Juhani Kirjonen aivan ensimmäisen vuoden opintojen käytännössä mallintaneen suurelta osin Helsingin voimistelulaitoksen koulutusta. Lukuvuonna 1963–1964 liikunnanopettajakoulutuksen asiantuntijaksi oli Jyväskylän opettajakoulutuksen lehtori Lauri Vepsäläinen, joka oli opiskellut Helsingin voimistelulaitoksella. Hän piti osan käytännön tunteista sekä järjesti tunteille opettajia. Opettajat olivat usein eri urheilujärjestöjen valmentajia ja näin koulutusjärjestelmä ensimmäisen vuoden osalta oli Helsingin voimistelulaitoksen kaltainen.¹⁵⁶ Vepsäläisen virkanimike oli miesten urheilun lehtorin ylimääräinen toimi. Hänet nimitettiin toimeensa 1.9.1963 alkaen korkeakoulun hallintokollegion päätöksellä 2.7.1963. Samassa kokouksessa valittiin miesten liikuntakasvatuksen lehtorin ylimääräiseen toimeen Esa Santala ja Pirkko Vilppunen vastaavaan naisten toimeen 1.8.1963 alkaen. Tästä ydinjoukosta muodostui liikuntakasvatuksen opintosuunnan opettajakollegio, jota johti opintosuunnan esimies vt. professori Esko Karvinen. Opettajakollegio oli liikuntakasvatuksen opintosuunnan asioita valmisteleva elin, joka teki edelleen ehdotuksia kasvatustieteellisen osaston opetta-

toimi erilaisissa tehtävissä liikunnanopettajakoulutuksessa, vuodesta 1981 lähtien liikuntapedagogiikan professorina vuoteen 1999 asti.

¹⁵⁵ Kuvio on rakennettu opintojaksojen lukumäärän perusteella. Yksittäisten tarkkojen tuntimäärien laskeminen on aineiston pohjalta mahdotonta. Kuitenkin kurssien määrien pohjalta päästään vertailemaan koulutusten painopisteitä. Jyväskylän koulutuksen sisältö kuvaa liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkintoa.

¹⁵⁶ Kirjonen 2013, haastattelu. Kirjonen toimi Jyväskylässä 1960-luvun alussa kasvatustieteellisen tutkimuskeskuksen tutkijana sekä vuodesta 1964 liikunnanopettajakoulutuksen asioiden hoitajana ja myöhemmin liikuntapsykologian professorina.

janeuvostolle. Näin ollen ensimmäisen lukuvuoden ajan opettajakollegioon kuuluivat kaikki opintosuunnan päätoimiset opettajat.¹⁵⁷

Liikuntakasvatuksen kaksi ensimmäistä lukukautta järjestettiin liikuntakasvatuskomitean viitoittamilla opintosisällöillä ja väliaikaisilla tutkintovaatimuksilla. Helmikuussa 1965 hyväksyttiin ensimmäistä kertaa filosofisessa tiedekunnassa liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkintovaatimukset kaikkien opintojen osalta.¹⁵⁸ Uuden liikunnanopettajakoulutuksen periaatteita esiteltiin laajasti Liikuntakasvatus-lehdessä. Lehden palstoilla toivottiin vilkasta keskustelua liikuntakasvatuksen päämääristä ja toimintatavoista. Liikuntakasvatuksen opintosuunnan mukaan korkeimman liikunnanopetuksen ympärillä olisi harrastettu ”nojatulispekulaatiota”, jossa uudesta liikunnanopettajakoulutuksesta oli annettu hätiköityjä lausuntoja jopa ulkomailla saakka. Päämäärakeskustelun pohjalta toivottiin syntyvän synergiahyötyjä molemmille liikunnanopettajia kouluttaville oppilaitoksille.

Vielä 1960-luvun puolessa välissä myös liikuntakasvatuksen opintosuunnalla Jyväskylässä oli mielipiteitä, jotka pitivät Helsingin voimistelulaitosta elinvoimaisena instituuttina, varsinkin, jos sen suunniteltu tutkintojärjestelmän uudistaminen toteutuisi. Helsingin tehtävänä nähtiin mahdollisesti liikuntatieteellisen tutkimuksen koordinointi yhdessä Liikuntatieteellisen seuran kanssa. Kahta vahvaa liikuntatieteellistä keskusta pidettiin periaatteellisella tasolla tärkeänä liikuntakasvatuksen toimintakentän kehittymisen kannalta.¹⁵⁹ Kahden liikuntatieteellisen keskuksen olemassaolo jakoi mielipiteet kahtia, ja perustelutkin olivat ristiriitaisia. Toisaalta resurssit haluttiin keskittää yhteen vahvaan keskuksen, mikä tekisi mahdolliseksi voimakkaamman panostuksen liikuntatieteisiin. Toisaalta kaksi vahvaa keskusta nähtiin liikuntatiedettä kehittävänä tekijänä.

Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen alkutaipaleella liikuntapedagogiikan professori oli avainasemassa koulutuksen rakenteen ja teoriataustan kehittämässä. Professori Martti Takala ja vt. professori Paavo Seppänen olivat antaneet lausunnot, joiden pohjalta kasvatustieteellinen osasto päätti esittää liikuntapedagogiikan professorin virkaan seuraavaa määrittelyä: ”liikuntapedagogiikan professorinviran opetusalaan kuuluvat liikuntakasvatuksen teoria ja empiirinen tutkimus sekä liikuntaan sovellettu psykologia ja sosiologia”.¹⁶⁰ Professuuri täytettiin lukuvuoden 1965 alusta. Korkeakoulun liikuntakasvatuksen opintosuunnan professorin toimen ensimmäiselle ja ainoalle ehdokassijalle esitettiin VTT, VO Kalevi Heinilää. Virantäytön asiantuntijoina toimivat professorit Paavo Koli, Arthur Koski ja Oiva Kyöstiö. Yhdysvaltalainen Koski oli vierailut opintosuunnalla aiemmin Fullbright-stipendiaattina. Opintosuunta oli jo aiemmin keväällä 1965 palkannut Heinilän suunnittelemaan liikuntapedagogii-

¹⁵⁷ JYMA: JKK:n hallintokollegion kokous 2.7.1963; Vuolle 2013, haastattelu. Esko Karvinen oli aloittanut liikuntafysiologian vt. professorina vuonna 1963.

¹⁵⁸ Karvinen 1965 (viitteen tiedot Karvisen artikkelin Kirjosen kirjaamista tiedoista).

¹⁵⁹ Sama.

¹⁶⁰ JYMA: JKK:n filosofisen tiedekunnan kasvatustieteellisen osaston kokouspöytäkirja 1.10.1963.

kan cum-laude-arvosanan sisällön.¹⁶¹ Takalan ja Seppäsen laatima virkamäärittely on lähtökohtaisesti suosiollinen Heinilälle, olihan hän voimistelunopettaja sekä harjoittanut tutkimustoimintaa nimenomaan sosiologian alueella, joka mainittiin erikseen virkamäärittelyssä.

Heinilä linjasi tulevia tieteenalan peruskysymyksiä virkaanastujaisesityksessään. Tuore liikuntapedagogiikan professori nosti liikuntapedagogiikan välttämättömiksi sisällönosiksi ymmärtämisen, tietämisen ja taitamisen. Ymmärtämisellä hän tarkoitti liikuntakasvatuksen arvopäämäärien tuntemista. Tietämisen Heinilä yhdisti liikuntakasvatuksen teoriaksi. Hän korosti tutkimustyön merkitystä teorian kehittämisen ehtona ja totesi liikunnan alueella olleen runsaasti uskomussisältöjä, joita voitiin koetella tutkimuksella. Tutkimuksen osalta Jyväskylässä alkanut koulutus nousikin uudelle tasolle Helsingin voimistelunopettajakoulutukseen verrattuna. Tosin Heinilä nosti virkaanastujaispuheessaan Viktor Heikelin ja Ivar Wilskmanin tutkimustyön esille liikuntapedagogiikan kehittämisessä. Heinilä mainitsi Heikelin kinesiologian kansallisena uranuurtajana ja Wilskmanin analyyttisen tutkimusotteen harjoittajana, joka kehitti muun muassa menetelmiä liikuntapedagogiikan koulusaavutusten luotettavaa arviointia varten. Wilskmanin tutkimusaineistoa käytettiin vertailuaineistona tuolloin tuoreessa väitöskirjassa. Kolmas sisällönosa Heinilän ajattelussa oli taitaminen, joka voidaan rinnastaa ”käytännön” käsitteeseen. Hän ei kuitenkaan nähnyt käytäntöä ja teoriaa erillisiksi, vaan taitaminen olisi liikuntakasvatuksen välineistöä. Välineistöä tarkoituksenmukaisesti käyttämällä edistettäisiin liikuntapedagogiikan arvopäämääriä.¹⁶²

Heinilän mukaan Jyväskylän liikunnanopettajakoulutus ei suoraan ottanut mallia voimistelulaitoksen käytännöistä. Jyväskylään pyrittiin luomaan koulutus, joka oli perusteiltaan erilainen kuin Helsingissä. Nimenomaan Helsingin lajikeskeisestä ”urheilukurssittamisesta” pyrittiin pääsemään eroon ja koulutukselle haluttiin rakentaa enemmän teoriapohjaa.¹⁶³

Heinilä jatkoi liikunnanopettajakoulutuksen kehittämistä professuurissaan 1960-luvulla. Hänen ajatuksissaan liikuntakasvatuksen järjestelmän perusnäkökohdat olivat oppilaskeskeisyys, kokonaisvaltainen ihmiskäsitys ja pyrkimys liikunnan, yksilön ja persoonallisuuden sekä yhteisön integraatioon. Heinilä pyrki luomaan myös yhteisiä tavoitteita eri liikuntamuotojen eriytyneille tavoitteille. Yhteisellä tavoitekasityksellä päästäisiin paremmin liikuntakasvatuksen järjestelmän perusnäkökohtien suuntaan kuin yksittäisten lajien erillisillä tavoitteilla. Käytännön harjoitusten peruslähtökohtana Heinilä näki kou-

¹⁶¹ JYMA: Hallintokollegion määräykset 8.6.1965.; Opettajaneuvoston pöytäkirja 17.2.1965. Liikuntapedagogiikan professuuriin haki alun perin myös voimistelunopettaja Pentti Pitkänen mutta hän kuitenkin perui hakemuksensa.

¹⁶² Kalevi Heinilän arkisto: Virkaanastujaisesityelmä 1965, 10–15. Heinilä toteaa virkaanastujaisesityksessään myös seuraavasti: ”oppihistoriallinen tutkimus pystyisi valottamaan enemmän näitä suuria muutoksia, samalla kun se voisi antaa myös arvokkaita viitteitä nykyhetken liikuntapedagogiikan sisällön määrittelylle”. Tätä oppihistoriallista valotusta pyritään tässä tutkimuksessa tekemään. Wilskmanin mainittu laaja tutkimusaineisto koostui lähinnä antropometrisistä mittauksista, joita Leena Bäckström-Järvinen käytti väitöskirjassaan: *Heights and Weights of Finnish Children and Young Adults*.

¹⁶³ Heinilä 2005, haastattelu.

lunuorison liikuntaharrastuksen edistämisen. Tarkoituksena ei ollut urheilijoiden, valmentajien eikä kilpailutuomareiden vaan liikuntakasvattajien koulutus.¹⁶⁴

Käytännön lajien harjoitusten painopisteiksi Heinilän mukaan olisi otettava suoritusten yleinen analysointi, oppilassuoritusten arviointi sekä harjoitusohjeiden antaminen. Käytännön harjoituksissa lajitaitojen kehittäminen ei hänen mukaansa saisi olla avainasemassa. Välttämättömien perustaitojen hallinta voitaisiin koetella jo pääsykokeissa.¹⁶⁵ Jonkinlaista ristiriitaa on havaittavissa näissä kuusikymmenluvun suunnitelmissa. Toisaalta korostettiin monipuolisuutta ja irtisanouduttiin kilpaurheilusta ja lajitaitavuuden tärkeydestä mutta toisaalta esimerkiksi käytännön peruskursseilla arvioitiin kunkin lajin taidot (arviointiasteikolla erinomainen, hyvä, tyydyttävä) ja jatkokurssille pääsy edellytti kyseisessä lajissa erinomaista tai hyvää arvosanaa. Lajisisällöt ja lajitaitojen oppiminen ovat vilkas keskustelun aihe liikunnanopettajakoulutuksessa nykyäänkin. Heinilän mainitsemaan jo pääsykokeissa testattaviin lajitaitoihin kytkeytyy viimeaikainen keskustelu liikunnanopettajakoulutuksen pääsykokeista. Teppo Kalajan väitöskirja käsitteli pääsykokeita ja niiden keventämismahdollisuuksia. Kalajan mukaan varsinkin motoristen liikuntakoeosioiden määrää voitaisiin vähentää silti muuttamatta oleellisesti koulutukseen päässeen joukon koostumusta.¹⁶⁶

Liikunnanopettajakoulutusta suunniteltiin pääasiassa Jyväskylässä. Korkeakouluopetuksen suunnittelua ohjailtiin myös valtakunnallisella koulutuspolitiikalla. Korkeakouluopetusta ohjattiin 1960-luvun puolesta välistä lähtien kehittämislainsäädännön avulla. Kuusikymmentäluvulla syntynyt korkeakoululaitoksen kehittämislainsäädäntö sai vaikutteita lähinnä Ruotsista ja Isosta-Britanniasta. Lainsäädäntö koski 15-vuotiskautta 1967–1981. Matti Haavio totesi yhteiskunnallisten ehtojen vaikuttaneen korkeakoulupoliittiseen suunnitteluun. Esimerkkeinä hän mainitsee finanssipolitiikan ja intressiryhmien kannanotot. Kuusikymmentäluvun korkeakoulupoliittisella kehittämislainsäädännöllä olikin vaikutusta Jyväskylän vahvistuvaan asemaan liikunnanopettajakoulutuksen järjestäjänä. Desentralisaatiolla pyrittiin koulutuspalvelujen alueellisen jakauman tasoittamiseen siten, että opiskelijapaikkoja perustettaisiin Helsingissä ja Turussa olevien korkeakoulujen sijaan enemmän maakunnallisiin korkeakouluihin. Painopistettä siirrettiin jo toimiviin, mutta toisaalta uusien korkeakoulujen kehittämiseen. Kehittämislainsäädäntö itsessään ei ohjannut koulutusten sisältöä. Se keskittyi lähinnä koulutuksen resurssien tarkasteluun. Lainsäädännön dokumenteissa painottuivat opiskelijamäärien tavoitteet, opettajaresurssit opiskelijaa kohti sekä opetustilat.¹⁶⁷ Mauno Jokipii yhtyy Haavion arvioihin ja tähdentää presidentti Kekkonen merkitystä korkeakoululaitoksen hajasijoittamisessa 1950-luvun lopulta lähtien.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Kalevi Heinilän arkisto: Liikuntapedagogiikan käytännön harjoitukset. 3.2.1966.

¹⁶⁵ Kalevi Heinilän arkisto: Liikuntapedagogiikan peruskurssi. 25.2.1968.

¹⁶⁶ Kalaja 2012.

¹⁶⁷ Haavio 1985, 23, 32–45.

¹⁶⁸ Jokipii 1990.

Jyväskylän liikunnanopettajien koulutus sai hyvät taloudelliset resurssit heti 1960-luvulta lähtien. Helsingin voimistelulaitoksen kehittämistä oli todennäköisesti haitannut maan yleinen taloudellinen tiukka tilanne toisen maailmasodan jälkeen aina 1960-luvulle. Jyväskylässä liikunnanopettajakoulutus alkoi otolliseen aikaan yleisen korkeakoululaitoksen kehittämisen näkökulmasta. Presidentti Kekkonen asetti vuonna 1965 työryhmän, jonka tehtävänä oli pysyttää Suomi tieteellisen tutkimuksen ja korkeakouluissa annettavan opetuksen osalta kansainvälisen kehityksen tasalla. Korkeakoulutuksen resursointi oli myötätuulella hallituksessa ja eduskunnassa edesauttaen myös tuoreen liikunnanopettajakoulutuksen henkilökunta- ja toimitilaresurssien saattamista tarkoituksenmukaiselle tasolle.¹⁶⁹

Liikunnanopettajakoulutuksen hallinnollinen toimintaympäristö muuttui, kun liikuntatieteellinen tiedekunta aloitti toimintansa Jyväskylässä vuonna 1968. Jyväskylässä olikin ollut heti liikunnanopettajakoulutuksen saamisen jälkeen tarkoitus perustaa sille oma tiedekunta.¹⁷⁰ Tiedekunnassa oli mahdollista suorittaa liikuntakasvatuksen- ja liikuntatieteiden kandidaatin tutkinto ja sen jälkeen liikuntatieteellinen jatkotutkinto. Seuraavassa on esitelty tutkintojen kokonaissisällöt vuodelta 1968.

Liikuntakasvatuksen kandidaatti:

1. Peruskurssien suorittaminen fysiikassa, filosofiassa ja tilastotieteessä
2. Kaksi cum laude approbatur- ja yksi approbatur- arvosanaa tai yksi cum laude approbatur ja kolme approbatur -arvosanaa.
3. Pääaineessa kahden harjoitusaineen kirjoittaminen ja valvottu äidinkielen kirjoituskoe, maturiteetti.
4. Tiedekunnan määräämät käytännön harjoitukset.

Liikuntatieteiden kandidaatti: (liikuntakasvatuksen kandidaatin opintojen lisäksi)

1. Tutkinto vähintään kolmessa aineessa, yhdestä arvosana laudatur ja kahdesta cum laude approbatur tai yksi laudatur, yksi cum laude approbatur ja kaksi approbaturia.
2. Vähintään kahdessa vieraassa kielessä suoritettut pro-exercitio -kokeet.
3. Pro gradu -tutkielma laudatur -aineesta.¹⁷¹

Tutkinnon rakenteeseen ja sisältöön opintosuunnan tiedekunnaksi muuttumisella ei ollut merkittävää yhteyttä. Toimintaympäristön resurssit sen sijaan parantuivat ja siten koulutuksen sisällön suunnittelu ja toteutus saivat paremmat edellytykset.¹⁷²

Liikuntatieteellisen tiedekunnan perustaminen ja siirtyminen pois kasvatustieteellisen tiedekunnan alaisuudesta johti liikunnanopettajakoulutuksen

¹⁶⁹ Tiede ja ylin opetus tulevien vuosien Suomessa 1965; Virolainen 1969, 340–345.

¹⁷⁰ JYMA: Jyväskylän korkeakoulun kehittämissuunnitelma. 1963, 2.

¹⁷¹ O-O: Jyväskylän yliopiston tiedekuntien tutkintovaatimukset 1968, 8–9, 160–166.

¹⁷² Kirjonen 2013, haastattelu.

kehittämiseen uudelta pohjalta. Koulutuksen rakenteita ja resursseja ryhdyttiin kehittämään itsenäisen tiedekunnan näkökulmasta, eikä toisen tiedekunnan erillislaitoksena. Tämä antoi kehittämistyölle uudet ulottuvuudet. Koko tiedekunnan kehittämisen suuntaviivat piirrettiin tiedekunnan ensimmäisen kehittämisohjelman pohjalta. Ohjelma koski vuosia 1970–1975 ja se perustui Jyväskylän korkeakoulun liikuntakasvatuskomitean mietintöön. Kehittämisohjelmassa todettiin mietinnön antavan hyvän pohjan suunnittelulle, joskin se miellettiin asiantuntemukseltaan joiltain osin puutteelliseksi. Kehittämisohjelman tarpeellisuutta perusteltiin myös liikuntatieteiden erityisasemalla Jyväskylän yliopistossa, virkojen perustamisnäkökohdilla sekä laitosedellytyksillä.¹⁷³

Heinilä on todennut alkuvuosien liikunnanopettajakoulutuksen Jyväskylässä olleen haparoivien ensiaskelten ottamista. Koulutuksen kehittäminen oli aloitettava alusta. Opetus suunniteltiin varsin rajallisilla voimavaroilla. Myös alkutaipaleen liikunta- ja laboratoriotilat sekä kirjallisuus olivat puutteelliset ja henkilökunta usein tilapäistä ja epäpätevää.¹⁷⁴ Kirjallinen aineisto tukee osittain Heinilän näkemystä. Henkilökuntaa oli vähän ja toimintatilat väliaikaisia ja puutteellisia. Henkilökunnan epäpätevyys johtui luonnollisesti siitä, että Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun lehtorin pätevyysvaatimukset täyttävää koulutusta ei Suomessa ollut järjestetty.

Liikuntapedagogiikan pitkäaikainen professori Lauri Laakso kuvaa kuusikymmenluvun opintojaan samankaltaisesti kuin Heinilä. Laakso aloitti opinnot vuonna 1966. Laakson mukaan opiskelu oli rikkonaista. Tutkintovaatimukset ja opetus suunnitelmat elivät. Liikunnanopettajakoulutukselta puuttui myös oma tiedekuntarakennus vielä kuusikymmentäluvulla. Opinnot järjestettiin useassa paikassa eri puolilla yliopistokampusta. Liikuntasaleina käytetyt U1 ja U2 olivat myös lähikoulujen käytössä päivisin, ja esimerkiksi liikunnanopettajakoulutuksen palloilutunteja jouduttiin aloittamaan saleissa vasta kahdeksan aikaan illalla.¹⁷⁵ Liikuntakasvatuksen opintosuunta oli tietoinen ongelmasta ja esittikin jo vuonna 1965 opettajakollegion kokouksessa parannusta asiaan huolestuneena ”opiskelijoiden kaikinpuolisesta terveydestä ja työtehosta”.¹⁷⁶ Opintosuunnan opettajakollegio esittikin koulujen salien vuokrausta opetuskäyttöön tai tilapäishallin rakentamista. Tilapäisratkaisujen lisäksi opettajakollegio kiirehti oman laitoserakennuksen toteutumisesta.¹⁷⁷

Tietyistä puutteista huolimatta kuusikymmenluvun koulutuksesta nousee esille tekijöitä, joiden perusteella Laakso toteaa koulutuksen antaneen vankan pohjan liikunnanopettajan työtehtäviin. Ensiksi koulutus oli monipuolista, eikä se perustunut ainoastaan urheilutuloksiin vaan tavoitteena oli kouluttaa nimenomaan monipuolisia liikunnanopettajia. Toinen merkittävä tekijä koulutuksessa oli kuntoliikunnan merkityksen kohoaminen. Tähän syynä oli myös

¹⁷³ Liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämisohjelma 1969, 2–3.

¹⁷⁴ Heinilä 2001, 104–105.

¹⁷⁵ Laakso 2012, haastattelu.

¹⁷⁶ JYMA: Liikuntakasvatuksen opintosuunnan opettajakollegion kokouspöytäkirjat 9.2.1965 ja 19.3.1965.

¹⁷⁷ Sama.

kyseisen aikakauden myönteinen keskusteluilmapiiri kuntoliikunnasta, mikä oli tunnusomaista Jyväskylän liikunnanopettajakoulutukselle. Tämä kuntourheilupainotteisuus nähtiin joidenkin tahojen osalta jopa uhkatekijänä suomalaiselle urheilujärjestelmälle. Kolmanneksi merkittäväksi näkökulmaksi Jyväskylän koulutuksen alkuvuosilta Laakso nostaa liikunnanopettajan aseman. Ensimmäistä kertaa liikunnanopettajat olivat akateemisen koulutuksen käyneitä, muihin aineenopettajiin rinnastettavia opettajia.¹⁷⁸ Myös Seppo Tiitisen mielestä 1960-luvun liikunnanopettajakoulutus antoi tarvittavat taidot ja tiedot koulun liikunnanopetukseen. Opettajakunnan laadukkuus nousi Tiitisen mukaan esille tavassa, jolla opettajat laajensivat opetusteemoja myös liikunnan ja urheilun ulkopuolelle.¹⁷⁹

3.3 Kansainvälisyys liikunnanopettajakoulutuksen alkutaipaleella

Kalevi Heinilän näkemykset olivat saaneet vaikutteita lähinnä länsimaisista liikuntakasvatusjärjestelmistä. Hän opiskeli sosiologiaa Yhdysvalloissa ja sai mitä ilmeisimmin liikuntakasvatusajatteluunsa virikkeitä sieltä. Heinilä mainitsi virkaanastujaisesityksessään suomalaisen liikuntakasvatuksen terminologian olleen esimerkki vaikutussuuntausten vaihtumisesta. Voimistelunopettajatutkinto korvattiin liikuntakasvatuksen- tai liikuntatieteiden kandidaattitutkinnolla. Hänen mukaansa saksalaisen liikuntapedagogisen suuntauksen vaikutus oli heikkenemässä. Virkaanastujaisesityksestä heijastuu Heinilän opiskeluaika Yhdysvalloissa. Hän viittasi lukuisesti anglosaksisiin tutkijoihin kuten liikuntafilosofi Elwood Davisiin, filosofi George Mooreen ja sosiologi Robert Mertonin. Siten ensimmäisen liikuntapedagogiikan professorin liikuntakasvatusjärjestelmän hahmottamisessa painottuivat tieteenteoreettiset lähtökohdat Yhdysvalloista ja Isosta-Britanniasta.¹⁸⁰

Liikuntatieteellisen tiedekunnan pitkäaikainen professori ja Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen ensimmäisen kurssin opiskelija Pauli Vuolle painottaa liikunnanopettajakoulutuksessa vierailleiden ulkomaisten opettajien merkitystä alkuvuosien koulutukselle. Teoreettista opetusta kehitti yhdysvaltalainen professori Arthur Koski, jolla oli suomalaiset sukujuuret. Hänen asiantuntemustaan käytettiin myöhemmin ensimmäisen liikuntapedagogiikan professuurin täyttöprosessissa.¹⁸¹ Liikunnanopettajakoulutuksen alkuvuosina Jyväskylässä vieraili lukuisia Fullbright-opettajia Yhdysvalloista, joista muun muassa rannikkovartioakatemian liikuntaosaston johtaja Carl Selin opetti koko lukuvuoden 1964–1965. Hänen erikoisalaansa olivat lähinnä tennis ja koripal-

¹⁷⁸ Laakso 2012, haastattelu.

¹⁷⁹ Tiitinen 2015, haastattelu.

¹⁸⁰ Kalevi Heinilän arkisto: Virkaanastujaisesityelmä 1965; Liikuntakasvatuksen järjestelmä 1967; Liikuntakasvatuksen perusteista 1979.

¹⁸¹ Vuolle 1979, 10; Vuolle 2013, haastattelu.

lo.¹⁸² Näiden vierailevien opettajien myötä Jyväskylän liikunnanopettajakoulutukseen tuli kansainvälisiä vaikutteita selkeästi voimakkaammin amerikkalaisesta liikuntakasvatuskulttuurista kuin Helsingin voimistelunopettajakoulutukseen, johon vaikutteet tulivat lähinnä Keski-Euroopasta ja länsinaapurista.¹⁸³ Vuolteen mukaan Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen ensivaiheissa annettiin vieraiden kielten opiskelulle suuri painoarvo. Opiskelijoille järjestettiin erillinen mahdollisuus englannin ja saksan suullisiin kieliharjoituksiin kyseisiä kieliä äidinkielenään puhuvien opettajien ohjauksessa. Käytäntö lopetettiin kuitenkin jo vuonna 1967.¹⁸⁴

Vuonna 1976 julkaistiin ensimmäinen liikuntatieteellisen tutkimuksen kansainvälisyyttä käsittelevä komiteamietintö. Mietinnössä tarkasteltiin kansainvälisen yhteistyön historiaa. Komitea totesi liikuntatieteellisen kansainvälisen tutkimusyhteistyön olleen varsin olematonta 1900-luvun alkupuolella ja virinneen Helsingin olympialaisten jälkeen. Sen jälkimainingeissa järjestettiin Helsingissä elokuun 10.-15. päivänä vuonna 1959 UNESCO:n kansainvälinen kongressi, jonka teemana oli ”Urheilu, Työ ja Kulttuuri”. Kongressi keskittyi nimensä mukaisesti urheilun rooliin työelämässä ja kulttuurissa. Keskeiseksi teemaksi nostettiin myös urheilu kansainvälisen yhteisymmärryksen näkökulmasta. Sen sijaan koulussa ja koulun ulkopuolella tapahtuva opetus jätettiin tulevien kongressien teemaksi, joten tapahtuman merkitys liikunnanopetuksen kannalta jäi vähäiseksi.¹⁸⁵

Vuonna 1962 järjestettiin Vierumäen urheiluopistolla koululiikuntaan liittyvä kansainvälinen tutkimusseminaari. Muita merkittäviä alan kansainvälisiä kongresseja ei Suomessa komitean mukaan 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa järjestetty.¹⁸⁶ Komitealta jäi kuitenkin huomaamatta muutamia Suomessa järjestettyjä kansainvälisiä liikunta-alan tapahtumia. Jo vuonna 1952 elokuun 5.-8. päivänä järjestettiin Vierumäellä kansainvälinen liikuntakasvatuskongressi, jossa käsiteltiin lähinnä urheilupsykologiaa, pedagogiikkaa, liikuntakasvatuksen historiaa ja sosiologiaa sekä fysiologiaa. Kongressissa oli yli 80 osallistujaa 23 maasta.¹⁸⁷ Samaan aikaan järjestettiin World Seminar in Physical Education, Health, Recreation and Youth Work. Seminaari käsitteli liikuntakasvatuksen haasteita tulevaisuuden perspektiivistä. Sen pääkysymyksiä olivat erimerkiksi liikuntakasvatuksen suuntaus ja tehtävät, vapaa-ajan vieton muuttuminen sekä terveydenhuollon kehittyminen seuraavien viidenkymmenen vuoden aikana. Kongressissa oli yli 200 osallistujaa reilusta kymmenestä maasta.¹⁸⁸

¹⁸² Yleisradio 1965. Yleisradio teki vuonna 1965 tv-dokumentin Jyväskylän tuoreesta liikunnanopettajakoulutuksesta. Dokumentissa esiteltiin lähinnä liikunnanopettajakoulutuksen käytäntö- ja teorialunteja.

¹⁸³ Ks. esim. Suomela 1953; Koivusalo 1982; Meinander 1994.

¹⁸⁴ JYMA: Liikuntakasvatuksen opintosuunnan opettajakollegion kokouspöytäkirjat 15.3.1967 ja 3.4.1967; Vuolle 1979, 10.

¹⁸⁵ KM 1976: 67, 4-5; Urheilu, työ ja kulttuuri 1962, 2.

¹⁸⁶ KM 1976: 67, 4-5;

¹⁸⁷ Wuolio 1952.

¹⁸⁸ Wuolio 1952. Kongressin alkuunpanija oli amerikkalainen yliopistokeskusjärjestö Affiliated Schools and Seminars for International Study and Training (A.S.S.I.S.T.).

Vaikka vuoden 1976 komitea piti liikuntatieteellisen toiminnan kansainvälisiä yhteyksiä olemattomina aina 1900-luvun puoliväliin saakka, oli liikuntakasvatuksen alueella ollut varsin vilkasta liikehdintää jo aiemminkin. Esimerkiksi Viktor Heikel, Elli Björkstén ja Anni Collan hakivat kosolti ulkomaisia vaikutteita omiin liikuntakasvatusteorioihinsa ja toisaalta veivät omaa asiantuntemustaan ulkomaille. Ainakin joiltain osin sen aikaisia kansainvälisen yhteistyön hedelminä syntyneitä teoksia voidaan pitää tieteellisenä tutkimuksena. Muun muassa Anni Collan tarkasteli Yhdysvaltoihin suuntautuneen matkansa yli 300-sivuisessa raportissa analyttisesti oppilaitosten hakuprosessia, koulutuksen kestoa, sisältöä ja opiskelutekniikkaa.¹⁸⁹

Jos professori Heinilän kehittämissä opintosisällöt saivatkin vaikutteita anglosaksisista virtauksista, liikuntatieteellinen tutkimus oli kääntämässä suuntaa myös sosialistisiin maihin. Saksan demokraattisen tasavallan (DDR) kanssa oli solmittu valtiiovallan taholta liikuntakulttuurin yhteistyösopimus ja Neuvostoliiton kanssa yhteistyösopimus. DDR:n ja Suomen kesken tehtiin vuosien 1969 ja 1972 välillä 39 asiantuntijavaihtoa liikuntakulttuurin alalla. Vuoden 1976 komitea yleistää kansainvälisten suhteiden liikuntatutkimuksen alalla olleen perinteisesti vilkkaat ”länsimaisiin urheilun suurvaltoihin” kuten Yhdysvaltoihin ja Saksan liittotasavaltaan sekä pohjoismaihin, mutta virinnee voimakkaasti viime vuosina sosialistisiin maihin. Tähän on johtanut yleisen ulkopoliittisen linjan suuntautuminen sekä sosialististen maiden liikuntatieteellisen tutkimuksen kehittyminen. Yhteistyön suunnat käyvät ilmi konkreettisesti, kun tarkastellaan vuosina 1969–1971 opetusministeriön avustusten turvin tehtyjä ulkomaisia opinto-, kongressi-, ym. matkoja. Niistä 88 % suuntautui Länsi-Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin (53 %), Pohjoismaihin (13 %) ja sosialistisiin maihin (22 %).¹⁹⁰

Kansainväliseksi vaikutukseksi juuri aloittaneen liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön on luettava vuoden 1962 liikuntakasvatuskomitean mietinnön ulkomailta haetut mallit. Komitea painotti sovelletun psykologis-pedagogisen ja sosiologisen teoriataustan merkitystä liikunnanopettajakoulutuksessa.¹⁹¹ Koulutuksen painopisteen suuntaaminen tälle teoriataustalle näkyy selkeästi Helsingin voimistelunopettajakoulutuksen ja Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen vertailussa (ks. kuvio 5.). Koulutuksen painopiste siirtyi voimakkaasti psykologis-kasvatustieteellisten opintojen suuntaan. Niiden määrä kasvoi toiseksi eniten verrattuna Helsingin koulutukseen, jossa psykologis-kasvatustieteellisten opintojen osuus oli lähes olematonta.

¹⁸⁹ Ks. Suomela 1953; Wichmann 1965; Collan 1916.

¹⁹⁰ KM 1976: 67, 5, 16, 19.

¹⁹¹ KM 1962: 36, 24, 36.

3.4 Tutkimuksen nousu liikunnanopettajakoulutuksen tueksi

Yliopisto-opetukselle on asetettu perusehto, että se perustuu tutkittuun tietoon.¹⁹² Vielä kuusikymmentäluvun alkupuolella Jyväskylän liikunnanopettajakoulutus perustui ennemminkin vakiintuneisiin käytäntöihin kuin tutkimukseen. Vuoden 1962 komiteamietintö antoi ohuet eväät tutkimustoiminnan kehittämiseksi. Se totesi, että liikuntakasvatuksen alan tutkimusta tulee pääsääntöisesti tehdä alan laitoksella professorin johdolla.¹⁹³ Vuodesta 1963 aina vuoden 1965 kevääseen saakka liikuntakasvatuksen laitos toimi ilman liikuntapedagogiikan professoria. Tänä aikana liikuntakasvatuksen osaston liikuntatieteellinen tutkimus olikin vaatimatonta.

Vuoden 1962 liikuntakasvatuskomitean linjoilla oli myös Heinilä. Hän totesi liikuntatieteellisen tutkimuksen olleen 1960-luvun alkuun saakka yksittäisten harrastajien ja onnellisten sattumien varassa. Liikuntatieteellisessä seurassa oli hahmoteltu liikuntatieteellisen tutkimuksen päälinjoja, jotka olivat:

- *tutkijakoulutuksen järjestäminen*, joka kytkeytyi lähinnä voimistelunopettajakoulutuksen uudistussuunnitelmiin sekä mahdollisuuteen opiskella akateemisia liikuntatieteellisiä oppiarvoja
- *taloudellisen tuen järjestäminen*, liikuntatieteellistä tutkimusta tuli tehdä ammattimaisesti ja mielellään tarkoituksenmukaisissa tutkimuslaitoksissa
- *tietoliikenteen edistäminen*, jolla parannettaisiin tutkimustulosten saavutettavuutta
- *tutkimustyön ohjelmointi*, jolla pyritäisiin suuntaamaan tutkimustoimintaa keskeisiin kohteisiin. Ohjelmointia suunnattaisiin lähinnä perustutkimukseen, tilanneselvityksiin, yleistutkimukseen, verifioivaan tutkimukseen, ideologian tutkimukseen sekä kokeilujen edistämiseen.¹⁹⁴

Aloittaessaan Jyväskylän liikuntapedagogiikan professorina Heinilä korosti tutkimuksen merkitystä tarkoituksenmukaisen liikunnanopettajakoulutuksen järjestämisessä. Hän totesi virkaanastujaispuheessaan vuonna 1965 tutkimustyön olleen toistaiseksi suhteellisen järjestelemätöntä. Pari vuotta myöhemmin Heinilä näki liikuntatieteellisessä tutkimuksessa voimistumisen merkkejä. Hänen mukaansa edellytyksiä vilkkaammalle tutkimustoiminnalle loivat perustettu liikuntakasvatuksen opintosuunta, joka myöhemmin kehittyi tiedekunnaksi sekä valtion liikuntatieteellisen toimikunnan perustaminen opetusministeriöön.¹⁹⁵ Liikuntapedagogiikan professorin asemassa ei Heinilän oma tutkimustoiminta niinkään suuntautunut liikunnanopetukseen. Hän toimi liikuntapeda-

¹⁹² Esim. AsK: 558/2009; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014 (internetlähde).

¹⁹³ KM 1962: 36, 64.

¹⁹⁴ Heinilä 1962.

¹⁹⁵ Kalevi Heinilän arkisto: Virkaanastujaisesityelmä 1965, 13; Liikuntakasvatuksen järjestelmä 15.10.1967.

gogiikan professorina vuosina 1965–1972, ja sinä aikana Heinilältä ei painettua virkaanastujaisesitelmää lukuun ottamatta ole löydettävissä yhtään liikunnanopetusta koskevaa julkaisua. Heinilän tutkimustoiminta suuntautuikin jo tuolloin liikunta- ja urheilusosiologisiin aiheisiin.¹⁹⁶ Heinilä siirtyikin liikuntapedagogiikan professuurista liikuntasosiologian professuuriin vuonna 1972.

Tutkimustoiminta kirvoitti Heinilän kommentoimaan tutkimuksen tilaa puolta vuosikymmentä myöhemmin. Hän näki liikuntatieteellisen tutkimuksen saaneen 1960-luvun lopussa pitävän jalansijan, alalla oltiin siirtymässä uskomuksenvaraisesta tiedonvaraiseen. Käännekohtana tutkimustoiminnan edellytyksille oli tieteellisen valiokunnan perustaminen valtion urheilulautakunnan yhteyteen. Edelleen Heinilä tähdensi Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen aloittamisen sekä valtion liikuntatieteellisen toimikunnan perustamisen merkitystä liikuntatieteelliselle tutkimukselle ja tutkijakoulutukselle. Liikuntatieteellisen tutkimuksen hahmotelmat olivat Heinilän mukaan jäsenyneet tiedepoliittisiksi ohjelmiksi. Niiden tehostamisen myötä saataisiin myös opetus- ja koulutustoimintaa tukevaa liikuntatieteellistä tutkimustietoa.¹⁹⁷

Liikuntapedagogiikan ja -psykologian alalla oli kuitenkin 1950- ja 1960-lukujen taitteessa elinvoimaisia versoja. Kasvatustieteiden Tutkimuskeskuksessa oli 1950-luvun lopulta lähtien tehty liikuntapedagogiikkaan liittyviä tutkimuksia. Ajan suosituksi tutkimusalueeksi mainittiin fyysisen kunnon mittaaminen. Käynnissä oli myös useita tutkimuksia, jotka olivat luonteeltaan psykologisia, pedagogisia tai sosiologisia. Kasvatustieteiden tutkimuskeskuksen liikuntatieteellisestä tutkimuksesta 1950-luvulla ja 1960-luvun alussa vastasivat lähinnä Martti Takala, Pentti Pitkänen ja Juhani Kirjonen.¹⁹⁸ Kirjonen totesi 1960-luvun alussa eletyn ”fyysisen kunnon uusrenessanssia”. Hänellä oli tavoitteena käynnistää perustutkimusta motoristen suoritusten alueella, ja sen myötä suomalainen koulujen liikuntakasvatus pysyisi nykyajan vaatimusten tasalla.¹⁹⁹ Takalan, Pitkäsen ja Kirjosen toimesta ilmestyi vuosien 1955 ja 1962 välillä yhteensä 20 tutkimusraporttia (artikkelin kirjoitushetkellä kaksi käsikirjoitusta julkaisematta). Suurin osa raporteista julkaistiin Kouluvoimistelu ja -urheilu lehdessä (10 raporttia), joten raportit eivät olleet kansainvälisen tutkimuksen kärkihankkeita mutta toisaalta saavuttivat laajan liikunnanopettajajoukon ja näin palvelivat erinomaisesti koulun liikuntakasvatustyötä.

Kuusikymmentäluvun lopussa liikuntatieteellisen tutkimuksen määrä moninkertaistui aiempaan nähden. Koululiikuntatutkimuksia analysoinut liikuntapedagogiikan emeritusprofessori Heimo Nupponen totesi kehityksen joh-

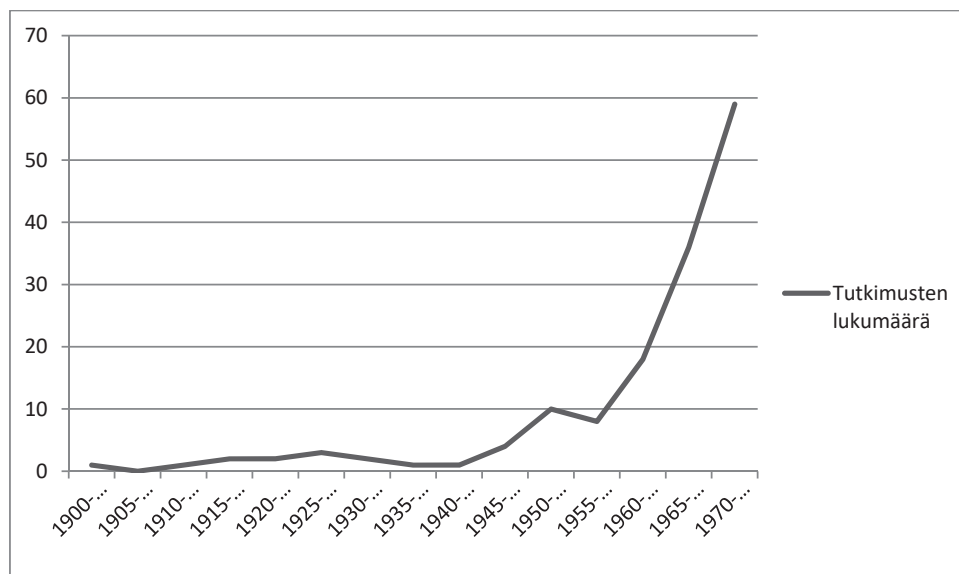
¹⁹⁶ Esimerkiksi Notes on the inter-group conflicts in international sports (1966); Jalkapalloilun tienviittoa (1967) sekä Liikuntakulttuurin yhteiskunnalliset julki- ja piilokasvot (1969). Heinilä palasi myöhemmin liikuntakasvatuksen kysymyksiin esimerkiksi kirjoituksissaan Liikunnan opettajakoulutus Jyväskylän yliopistossa (1982) ja Liikuntasosiologia ja liikuntakasvatus (1986).

¹⁹⁷ Heinilä 1968. Valtion urheilulautakunnan tieteelliseen valiokuntaan ja myöhemmin liikuntatieteelliseen toimikuntaan kuului muun muassa professorit Kaarlo Hartiala, Paavo Seppänen, Martti Takala ja Heikki Waris.

¹⁹⁸ Takala 1963. 1960-luvulla Kasvatustieteellisen Tutkimuskeskuksen aktiivisiksi tutkijoiksi nousivat myös Risto Telama ja Pekka Kiviaho.

¹⁹⁹ Kirjonen 1962.

tuneen Jyväskylän liikuntatieteellisessä tiedekunnassa alkaneesta tutkimustoiminnasta. Koululiikuntatutkimusten määrää viisivuotiskausittain on kuvattu kuviossa 6. Tutkimuskohteet painottuivat kuusikymmentäluvulla lähinnä fyysiseen ja motoriseen toimintakykyyn ja niihin yhteydessä oleviin tekijöihin sekä koululiikunnan taustatekijöiden tarkasteluun. Tutkimuksen painoalueeksi 1960-luvulla virisi myös opettajankoulutustutkimus, joka oli aiemmin ollut vähäistä. Tutkimusten taso parani 1960-luvun lopulla lähinnä uusien tietojenkäsittelymenetelmien käyttöönoton myötä. Uudet menetelmät mahdollistivat suurien aineistojen käytön.²⁰⁰

KUVIO 6 Koululiikuntatutkimusten määrä viisivuotisjaksoin²⁰¹

²⁰⁰ Nupponen 1975, 9-11, 13.

²⁰¹ Nupposta 1975, 9. mukailleen.

4 KOULUTUKSEN VAKIINTUMINEN JYVÄSKYLÄSSÄ

1970-luku oli yhteiskunnallisesti radikaalia aikaa. Yliopistokoulutuksen rintamalinjat olivat jyrkät ja sanankäänteet kärkevät. Ajanjaksolle osui peruskouluuudistuksen toimeenpano, joka asetti muutospaineita aineenopettajakoulutukselle. Korkeakoulutuksessa toteutettiin suuri tutkinon uudistus. Liikunnanopettajakoulutuksessa uudistus otettiin opetusohjelmatasolla käyttöön vuonna 1978. Seitsemänkymmentäluku oli liikunnanopettajakoulutuksen osalta käänntekevä vuosikymmen, sille ajoittui Helsingin yliopiston voimistelunopettajakoulutuksen lakkauttaminen. Sen jälkeen Jyväskylän liikunnanopettajakoulutus on ollut valtakunnallisesti ainoa korkeimman liikuntakasvatuksen opetus- ja tutkimustoiminnan oppilaitos.

4.1 Jyväskylä jää yksin

Suomessa järjestettiin liikunnanopettajakoulutusta kahdessa oppilaitoksessa yli kymmenen vuoden ajan. Helsingin yliopiston voimistelulaitoksessa koulutettiin voimistelunopettajia. Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun liikuntakasvatuksen opintosuunnalla, joka 1968 muuttui Jyväskylän yliopiston liikuntatieteelliseksi tiedekunnaksi, koulutettiin liikunnanopettajia. Helsingin voimistelulaitos jatkoi kamppailua olemassaolostaan 1960- ja 1970-luvulla. Laitoksen opettajakollegio lähestyi yliopiston konsistoria useaan otteeseen. Kollegio ehdotti laitokselle muun muassa professorin virkoja, sekä laitoksen nimen muuttamista liikuntakasvatuksen laitokseksi. Vuonna 1966 konsistori sai lääketieteellisen tiedekunnan toimikunnan puoltaman ehdotuksen, joka eteni aina yliopiston kanslerille saakka. Siinä uudistuksiksi ehdotettuja asetuksia olivat: 1) liikuntakasvatuksen laitos ja opettajat ja 2) liikunnanopettajan tutkinto (johon ei sisällynyt kandidaatin ja lisensiaatin arvoja). Tämäkään esitys ei tuottanut konkreettisia muutoksia laitoksen toimintaan.²⁰²

²⁰² HYA: Konsistorin pöytäkirja 7.12.1965; Konsistorin pöytäkirja 28.9.1966.

Korkeakouluneuvosto kiinnitti huomiota liikuntakasvatuksen korkeimman opetuksen järjestämiseen 1960-luvun lopulla. Toimintaa tarkastelemaan perustettu erityinen liikuntakasvatuksen opetuksen jaosto totesi Helsingin voimistelulaitoksen toimintaympäristön riittämättömäksi, jotta se olisi pystynyt järjestämään tarkoituksenmukaista koulutusta. Opetustilat olivat puutteelliset ja vakinaisia opettajia oli vain kaksi. Jyväskylän liikuntatieteellisessä tiedekunnassa henkilökuntaa oli selvästi enemmän. Pelkästään liikuntapedagogiikan oppiaineessa oli yksi professori, yksi apulaisprofessori sekä kaksi lehtoria. Jaosto totesi loppuraportissaan Jyväskylän omaavan kaikki edellytykset koko maan liikunnanopettajatarpeen tyydyttämiseen. Jaosto perusti kantansa Jyväskylän kehittämissuunnitelmiin sekä Helsingin voimistelulaitoksen silloisiin heikkoihin toimintaedellytyksiin.²⁰³

Korkeakouluneuvoston lausunto aiheutti vastareaktion voimistelulaitoksella. Silloinen laitoksen vt. johtaja Jouko Tikkanen hyökkäsi korkeakouluneuvoston arviota vastaan todeten lausunnon törkeäksi ja nostaan liikuntapedagogiikan professori Kalevi Heinilän Jyväskylän etujen ajamisen airueksi. Tikkasen mielestä Heinilä lokeroi Helsingin voimistelulaitoksen kilpaurheilijoita kasvatavaksi ”alaseminaariksi”, kun Jyväskylästä valmistuisi korkeamman luokan opettajia ja jopa liikuntatieteen ”lisansiaatti-tohtoreita”. Heinilä totesi vastineessaan korkeakouluneuvoston lausunnon perustuvan korkeakoulupoliittiseen linjaan ja tehtyyn alan koulutustarveanalyysiin. Koulutustarveanalyysin Heinilä nosti vastineessaan päärooliin. Hänen mukaansa jo 1960-luvun alussa voimistelulaitoksen silloinen johtaja Paavo Teräsvirta teki koulutustarveanalyysin liikuntakasvatuskomitean mietintöä varten, joka osoitti voimistelulaitoksen yksinään kykenevän tyydyttämään voimistelunopettajien koulutustarpeen.²⁰⁴ Koulutustarve on esitetty liikuntakasvatuskomitean mietinnössä monitahoisesti ja vaikeaselkoisesti. Siitä kuitenkin ilmenee, että vuonna 1962 toimi erilaisissa oppilaitoksissa jopa 211 muodollisesti epäpätevää voimistelunopettajaa.²⁰⁵ Tässä valossa kahden liikunnanopettajia kouluttavan oppilaitoksen säilyttäminen oli perusteltua.

Liikuntakasvatuksen aineenopettajaliitto on ollut tärkeä vaikuttaja liikunnanopetuksen edunvalvojana. Voimistelunopettajaliiton²⁰⁶ jäsenistö oli aina 1970-luvun alkuun lähes yksinomaan voimistelulaitoksella opiskelleita. Siten liiton kanta koulutuksen sijaintipaikan suhteen kallistui Helsingin kannalle. Varsinkin 1950-luvun alussa liiton kanta oli varsin yksimielinen Helsingin puo-

²⁰³ Korkeakouluneuvosto 1968; Liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämisohjelma vv. 1970–1975.

²⁰⁴ Uusi Suomi 1968; JYMA: Korkeakouluneuvosto 1968. Korkeakouluneuvoston asettamassa liikuntakasvatuksen opetuksen jaostossa työskentelivät professorit Kaarlo Hartiala Turun yliopistosta, Juhani Paatela Helsingin yliopistosta ja Kalevi Heinilä Jyväskylän yliopistosta sekä sihteerinä Kari Poutasuo opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosastosta.

²⁰⁵ KM 1962: 36, 15–19.

²⁰⁶ Aineenopettajaliitto toimi Suomen Voimistelunopettajaliitto -nimellä vuoteen 1971. Sen jälkeen nimeksi tuli Suomen Liikunnanopettajat ry ja vuonna 1972 Suomen Liikunnanopettajain Liitto ry. Nykyisen nimensä Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry liitto sai vuonna 2007.

lesta.²⁰⁷ Voimistelunopettajaliiton ja Jyväskylän liikuntakasvatuksen laitoksen suhteet lientyivät 1970-luvun alussa. Siihen vaikutti lähinnä kaksi seikkaa. Liiton puheenjohtajaksi vuosiksi 1971–1972 valittiin voimistelulaitoksen kasvatti, jyvaskyläläinen Pentti Anttila ja liiton hallitukseen valittiin ensimmäinen liikuntatieteellisestä tiedekunnasta valmistunut kandidaatti Kalevi Olin. Näin alkoi liiton verkkainen muuttuminen sekä Helsingistä että Jyväskylästä valmistuneiden yhteiseksi liitoksi.²⁰⁸ Voimistelunopettajaliitto ei ottanut jyrkästi kantaa liikuntakasvatuksen sijaintipaikkaan Jyväskylän ja Helsingin koulutusten toimiessa yhtä aikaa. Vuonna 1972 korkeasti koulutettujen työmarkkinakeskusjärjestö AKAVA:n kirje Helsingin voimistelulaitoksen puolesta herätti Voimistelunopettajaliiton. Liitto antoi lausumia ristiriitaisesti. Ensin se sanoutui irti AKAVA:n mielipiteestä, mutta heti sen jälkeen annettiin julkilausuma, jossa asetettiin voimistelulaitoksen säilyttämisen kannalle.²⁰⁹ Ristiriitaiset kannanotot ilmensivät liiton jäsenistön eriäviä näkökantoja koulutuksen sijaintipaikkakunnasta.

Vuotta aiemmin oli Liikuntakasvatus-lehdessä otettu kantaa asiaan. Lehdessä julkaistiin lehtori Keijo Siltasen avauspuhe Voimistelunopettajaliiton opintopäiviltä Helsingissä 4.1.1971. Siinä kommentoitiin edellisen kesän liikuntaideologiaseminaaria, joka järjestettiin Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassa. Siltanen kritisoi seminaaria varsin selväsanaisesti. Hänen mielestään seminaarin alustajat olivat väärä edustaen ainoastaan Jyväskylän näkökulmaa. Koululiikuntaa käsittelevät alustajat Siltanen tyrmäsi käytännön kentästä vieraantuneiksi tai sitten kommentilla ”ensin tutki, sitten hutki”. Siltasen mukaan voimistelulaitoksen ja liikuntatieteellisen tiedekunnan näkemyserot liikuntaideologiasta pääsivät valloilleen opettajankoulutusta käsittelevän päivän aikana. Erään alustuksen nimi oli ”Tieto- vai taitoniekka”. Vaikkei alustus sisältänyt suoraan vastakkainasettelua Jumpan ja tiedekunnan välillä, tämä ideologinen kiista viritti Siltasen innostuneeseen kommentointiin. Hän puolusti kiihkaasti taidon merkitystä liikunnanopettajan työssä. Kiivaimmillaan kirjoittaja vertaa oppilaiden liikunnanharrastuksen herättämistä positiivisten kokemusten avulla epärehelliseen asenteenmuokkaukseen, joka muistutti Hitlerin systeemiä.²¹⁰ Siltasen kirjoitus oli selkeä kannanotto Helsingin voimistelulaitoksen puolesta. On epätavallista, että liiton opintopäivien avauspuhe käsittelee ainoastaan edellisen kesän seminaaria, voittopuolisesti negatiivisessa valossa.

Siltasen puheenvuoro herätti liikuntakasvatuksen laitoksen toivomaa keskustelua Liikuntakasvatus-lehden palstoilla. Liikuntaideologiaseminaarin järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Jukka Wuolio vastasi Siltasen puheenvuoroon. Wuolio hämmästeli Siltasen mielipiteitä seminaarista, kun Siltanen oli

²⁰⁷ HYA: Voimistelunopettajaliiton pöytäkirjat/Voimistelulaitoksen arkisto 27.9.1951 ja 29.5.1959; Kouluvoimistelu ja -urheilu 1953 18, 23.

²⁰⁸ Vilhunen 1982. Voimistelunopettajien liitto koettiin jopa niin vahvasti Helsingin voimistelulaitokselta valmistuneiden liitoksi, että Jyväskylästä valmistuneille kaavailtiin omaa ammattijärjestöä.

²⁰⁹ SUA: AKAVA 1972; Suomen Liikunnanopettajain liiton hallituksen kokouksen pöytäkirjat 9.5.1972; 18.5.1972.

²¹⁰ Siltanen 1971a. Siltanen toimi vuonna 1971 Suomen Voimistelunopettajaliiton puheenjohtajana.

seminaarin jälkeen toivonut yhteistyötä, eikä ollut esittänyt kritiikkiä yhdenkään alustuksen aikana. Edelleen Wuolio tarkensi, että kaikille tiedekunnan opettajille annettiin mahdollisuus alustaa seminaarissa. Siltanen vastasi samassa Liikuntakasvatus-lehden numerossa Wuoliolle. Hän tähdensi maininneensa yhteistyöstä sekä henkilökohtaisesti Wuoliolle että tiedekunnan dekaanille Karviselle. Siltasen mielestä yhteistyön aluksi olisi järjestettävä seminaari, johon osallistuisivat Helsingin yliopiston voimistelulaitos, Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta, Liikuntatieteellinen Seura, eri urheilujärjestöt sekä Suomen Voimistelunopettajaliitto. Siltanen piti Wuolion vastauksen perusteella selvänä, että pidetyn seminaarin tarkoituksena oli esitellä Jyväskylän liikunnanopettajankoulutuksen ideologiaa, ja peräsi Liikuntatieteelliseltä seuralta pikaisesti seminaarin suunnittelua, jossa esiteltäisiin Helsingin voimistelunopettajakoulutusta. Vastineessaan Siltanen edelleen kritisoi ideologiaseminaarin alustajia siitä, ettei heillä ole kylliksi käytännön kokemusta koululiikunnasta. Hän haki jälleen vertauskuvaa maailmanpolitiikasta ja rinnasti Kekkosen käyttämää termiä ”ulkopolitiikan diletantit” seminaarissa auskultoinnista alustaneisiin.²¹¹ Jyväskylän liikuntatieteellisen tiedekunnan edustaja ja toisaalta Helsingin voimistelulaitoksen kasvatti vaihtoivat lehden palstoilla näkemyksiään liikuntakasvatustieteiden tiimoilta. Keskustelu sai ”nokittelumaisia” piirteitä, jolloin itse liikuntakasvatuksen ideologia jäi taustalle, kun vastineissa ja niiden vastineissa debatoitiin toisarvoisista seikoista.

Virkistävän näkökulman liikuntaideologia-keskusteluun toi Lea Alasilta-Hagman. Hän totesi ideologisen keskustelun näyttäneen Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan ja Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen valtataisteluna. Alasilta-Hagman tunnusti, ettei tuntenut Jyväskylän liikunnanopettajakoulutusta, mutta Siltasen liikunnanopettajamallia hän kutsui tyyppiliseksi teknokraattiseksi malliksi. Siinä koulutus tapahtui pienessä piirissä erillään muusta yliopistosta ja koko yhteiskunnasta. Valintakokeista alkaen korostui oman taidon merkitys. Sitä vastoin Alasilta-Hagmanin mukaan opettajalle olisi tärkeää monipuolinen kiinnostus liikuntaa ja ihmisiä kohtaan sekä kyky välittää tunnelmia ja ajatuksia. Tärkeimpänä motiivointina liikuntaan hän näki ilon ja ilmaisullisuuden, kun yleensä liikunnan tärkeimmäksi päämääräksi mainittiin fyysisen kunto. Alasilta-Hagman päättää kirjoituksensa toteamalla, että niin kauan kun liikunnan ideologiasta keskustellaan Wuolion ja Siltasen tyyliin, liikuntakasvatuksella ei ole kehittymismahdollisuuksia. Hän toivoi opettajien oppivan kunnioittamaan myös oppilaiden subjektiivisia, negatiivisia kokemuksia.²¹²

Vuodesta 1971 muodostui ratkaiseva korkeimman liikuntakasvatuksen sijaintipaikkakunnan osalta. Opetusministeriö halusi lopullisen päätöksenteon tueksi muistion, jonka laatijaksi nimitettiin Seppo Tiitinen. Tiitinen kertasi mo-
neen otteeseen esillä olleet Helsingin voimistelulaitoksen toimintaympäristön

²¹¹ Siltanen 1971b; Wuolio 1971. Seminaarin järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Wuolio oli myös liikuntatieteellisen tiedekunnan lehtori.

²¹² Alasilta-Hagman 1971. Kirjoittaja on valtiotieteiden kandidaatti sekä naisvoimistelun harrastaja eikä hänellä ole ammatillista roolia liikuntakasvatuksessa. Kirjoitus perustui omiin kokemuksiin. Hän vieraili kirjoitusta varten koulun liikuntatunnilla.

puutteet. Loppupäätelmänä Tiitinen esitti kaksi vaihtoehtoa: 1) Helsingin voimistelulaitos muutetaan Helsingin opettajankoulutuslaitoksen liikuntakasvatusjaostoksi ja toiminta aloitettaisiin Pirkkolassa sinne esitettyjen suunnitelmien mukaisesti. Helsingin lisäksi opettajia koulutettaisiin myös Jyväskylässä, minne keskitettäisiin myös liikuntatieteellinen jatkokoulutus. 2) Helsingin voimistelulaitos lakkautettaisiin ja liikunnanopettajien koulutus tapahtuisi ainoastaan Jyväskylässä.²¹³ Vaikka Tiitinen nosti esille kaksi vaihtoehtoa, hän katsoi perusteiden olevan riittämättömiä uuden liikuntakasvatuksen laitoksen perustamiselle Helsinkiin. Tiitinen totesi myös Korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman vuosille 1970–1972 ja opetusministeriön taloussuunnitelman vuosille 1972–1976 tukevan liikunta-alan korkeakoulutuksen järjestämistä nimenomaan Jyväskylässä.²¹⁴

Keväällä 1971 voimistelulaitoksen lakkauttamissuunnitelmat saivat huomiota pääkaupunkiseudun lehdistössä, jossa otettiin kantaa voimistelulaitoksen säilyttämisen puolesta. Perusteluina käytettiin jo monesti aiemmin esitettyjä näkökulmia kuten esimerkiksi ruotsinkielisten heikkoa asemaa voimistelulaitoksen sulkeutuessa sekä Helsingin parempaa sijaintia urheilujärjestöjen näkökulmasta Jyväskylään verrattuna. Lehdistön mukaan kahden eri oppilaitoksen toiminta monipuolistaisi tieteenalan koulutusta ja tutkimusta.²¹⁵ Helsingin voimistelulaitos elätteli vielä toiveita toiminnan jatkamisesta. Yritykset yliopisto- ja hallitustasolla eivät kuitenkaan tuottaneet tulosta ja asiassa siirryttiin eduskuntatasolle. Voimistelulaitoksen puolesta esitettiin eduskunnalle kaksi kysymystä, joissa oli allekirjoittaneita yli puoluerajojen. Kysymyksissä maalailtiin uhkakuvia liikuntakasvatuksen yksipuolistumisesta ja heikkenemisestä tulevaisuudessa, mikäli voimistelulaitos lakkautetaan. Edelleen kysymyksissä tiedusteltiin hallitukselta, onko se tietoinen niistä mahdollisuuksista, joilla voidaan liikunnanopettajien koulutusta jatkaa ja kehittää Helsingissä. Opetusministeri Jaakko Itälän vastaus oli yksityiskohtainen, mutta yksiselitteistä kantaa ei siitäkään löytynyt.²¹⁶

Sen sijaan selvä kannanotto korkeimman liikuntakasvatuksen sijaintipaikkakunnasta esitettiin lokakuussa 1971. Presidentti Urho Kekkonen piti liikuntatieteellisen tiedekuntarakennuksen avajaisissa niin kutsutun sporttipuheen. Siinä Kekkonen linjasi Jyväskylän tiedekunnan etusijalle liikunnanopettajien koulutuksen resursoinnin kannalta. Hän totesi liikuntatieteiden kannalta paremmaksi resursoida yhtä korkeakoululaitosta kahden sijaan. Näin Kekkonen nauhasi viimeisen naulan voimistelulaitoksen pitkään valmisteltuun arkkuun.²¹⁷ Silloinen liikuntapedagogiikan professori Kalevi Heinilä toimitti Kekkoselle etukäteen materiaalia puhetta varten. Heinilä toteaa hänellä olleen otollinen tilaisuus vaikuttaa puheen sisältöön. Hän sanookin ”laittaneensa sanat Kekko-

²¹³ OKMA: Tiitinen 1971. Muistion laatinut Seppo Tiitinen on eri henkilö kuin myöhemmin esille tuleva opettajankoulutuslaitoksen lehtori Seppo Tiitinen.

²¹⁴ Sama.

²¹⁵ Helsingin sanomat 18.3.1971; Uusi Suomi 17.3.1971.

²¹⁶ VP: Kirjallinen kysymys 175/1.6.1971; Kirjallinen kysymys 182/ 4.6.1971.

²¹⁷ Kekkonen 1971.

sen suuhun” liikunnanopettajien koulutuspaikan suhteen.²¹⁸ Näin Jyväskylän liikuntatieteellisellä tiedekunnalla oli ainakin epäsuorasti osansa voimistelulaitoksen lakkauttamiseen.

Vielä keväällä 1972 Helsingin yliopiston konsistori esitti opetusministeriölle voimistelulaitoksen toiminnan jatkamista.²¹⁹ Esitys ei tuottanut tulosta ja voimistelulaitoksen lakkauttamisesta annettiin asetus toukokuun 12. päivä vuonna 1972. Viimeiset voimistelunopettajat valmistuivat Helsingistä keväällä 1974.²²⁰ Tästä lähtien Suomessa liikunnanopettajia on koulutettu ainoastaan Jyväskylässä. Muuttunut liikuntakasvatuksen korkeakoulutilanne vaikutti välittömästi Jyväskylän hakijamäärään. Jyväskylään oli valittavissa opiskelijat entistä suuremmasta hakijajoukosta. Valtakunnallisesti koulutuksen keskittäminen mahdollisti koko liikunta-alan korkeakoulutuksen resurssien kohdentamisen yhteen paikkaan. Liikuntatieteellinen tiedekunta oli laatinut vuonna 1969 Liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämisohjelman vuosille 1970–75. Ohjelmassa esitettiin yksityiskohtaiset tiedekunnan tavoitteet liikunnanopettajien koulutuksen, tilojen sekä opetus- ja tutkimusvirkojen kehittämiseksi.²²¹ Tiedekunta saikin varsin hyvin toteutettua kehittämisohjelmansa tavoitteet. Tilanne olisi ollut toinen, jos resursseista olisi ollut kilpailemassa toinen korkeakoululaitos.

4.2 Peruskoulun synty ja liikunnanopettajakoulutus

Suomen koulujärjestelmää ei ollut kehitetty yhtenäisen suunnitelman perusteella ennen peruskoulua. Koulujärjestelmä perustui lähinnä kahteen kokonaisuuteen, kansakouluun ja oppikouluun. Kansakoulu oli aluksi nelivuotinen ja se toimi perustana kansan sivistämiselle. Oppivelvollisuus säädettiin vuonna 1921 ja kansakouluun lisättiin kaksivuotinen alakansakoulu. Oppikoulun tehtävänä oli pohjustaa yliopisto-opintoja. Se toimi perustana pappiskoulutukselle ja vasta 1800-luvulla opetusohjelmaa laajennettiin reaaliaineilla sekä aiempaa monipuolisemmalla kielivalikoimalla. Koulujärjestelmä oli muokkautunut 1960-luvulle tultaessa kestoltaan lähelle suunniteltua peruskoulun kestoa. Vuonna 1968 jopa 99 % ikäluokasta kävi koulua vähintään 8 vuotta. Tämä edesauttoi yhdeksänvuotiseen peruskoulujärjestelmään siirtymistä.²²²

Useita komiteoita asetettiin kehittämään uutta koulujärjestelmää. Vuoden 1965 Peruskoulukomitea piti uutta koulujärjestelmää tarpeellisena. Komitea totesi, että koulutuksella ja henkisillä kyvyillä on yhteiskunnassa yhä suurempi merkitys. Mietinnössä nousi esille myös tasa-arvoisen koulutuksen ajatus.

²¹⁸ Heinilä 2005, haastattelu.

²¹⁹ HYA: Konsistorin pöytäkirja 22.3.1972.

²²⁰ AsK: 382/1972. Voimistelulaitoksen säilymiskamppailusta on seikkaperäinen selostus teoksessa Ilmanen & Voutilainen: Jumpasta tiedekunnaksi. Suomalainen voimistelunopettajakoulutus 100 vuotta 1882–1982. Sivut 225–259.

²²¹ LTKA: Liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämisohjelma vv. 1970–75.

²²² AsK: 101/1921; KM 1970: A 4, 13–14.

Siinä todettiin, että yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden saavuttamiseksi kaikilla lapsilla tulisi olla mahdollisuus edellytystensä mukaiseen koulutukseen vanhempain varallisuudesta tai asuinpaikasta riippumatta.²²³

Vuoden 1970 Peruskoulun opetussuunnitelmakomitea totesi, ettei koulu-
laitos tyydyttänyt laadullisesti eikä määrällisesti silloista sivistystarvetta ja koko
koulujärjestelmä vaati perusteellista uudistamista. Peruskoulujärjestelmää edel-
tänyttä koululaitosta oli pyritty kehittämään mutta lähtökohdiltaan se oli kui-
tenkin suunniteltu yli sata vuotta vanhaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Pe-
ruskoulun kynnyksellä yhteiskuntarakenteet olivat muuttuneet. Tuotanto oli
kehittynyt lähinnä tuotantotekniikan paranemisen myötä. Maaltamuutto oli
lisääntynyt ja elinkeinoelämän rakenne muuttunut, etenkin palveluammatit
olivat lisääntyneet. Myös ihmisten kulttuurin harrastaminen oli lisääntynyt
elintason nousun myötä. Koulussa opetettava tiedon määrä kasvoi yhä kiihty-
vällä vauhdilla ja yhteiskuntaan syntyi kokonaan uusia tiedonaloja. Näistä ke-
hityslinjoista kiteytyi peruskoulun perustehtävät: oppilaiden ohjaaminen oma-
kohtaiseen ja kestäväan tiedonhankintaan, yhteistyötaito, toisten ihmisten kun-
nioittaminen ja humanisuus sekä sosiaalinen kasvatus.²²⁴

Koulujärjestelmän malliksi esitettiin erilaisia vaihtoehtoja, mutta lopulta
peruskoulujärjestelmä muotoutui 9-vuotiseksi, jossa kuusi alinta luokkaa muo-
dostivat ala-asteen ja kolme ylintä luokkaa yläasteen.²²⁵ Tutkittuaan koulujärjes-
telmäkeskustelua opettajien ammattilehdissä Matti Telemäki totesi keskustelun
jakaantuneen selkeästi kahtaalle. Kansakoulunopettajiston äänenkannattajat
Opettajainlehti ja Skolnytt asettuivat yhtenäisen peruskoulun kannalle. Yhte-
näiskoulu nähtiin positiivisena muun muassa sosialisatian, lahjakkuuden mo-
niluokkaisuuden ja yleissivistyksen merkityksen näkökulmasta. Oppikoululehti
asettui puolustamaan rinnakkaiskoulujärjestelmää, joka olisi parempi opetuk-
sen eriyttämisen kannalta, eikä aiheuttaisi heterogeenisen luokan opettamiseen
liittyviä vaikeuksia.²²⁶ Samanlaisia rintamalinjojen vetoja on todettu useissa
peruskoulun syntyä tarkastelevissa kirjoituksissa.²²⁷ Työmarkkinajärjestöistä
SAK oli voimakkaasti yhtenäisen peruskoulujärjestelmän kannalla. Se esittikin
tyytyväisyytensä vuoden 1971 koulutuskomitean mietintöön. SAK esitti tär-
keimmäksi koulutuspoliittiseksi tavoitteekseen yhtenäisen, kaikille samantasoi-
sen peruskoulutuksen. Kannanotossaan SAK ehdotti peruskoulutuksen pituu-
deksi peräti kahtatoista vuotta, joista viimeinen suoritettaisiin rinnan ammatilli-
sen sektorivaiheen kanssa.²²⁸

Opetussuunnitelmatasolla uuden peruskoulun tavoitteena oli oppilaan
omaleimaisen persoonallisuuden kehittyminen. Peruskoulun opetussuunnitel-

²²³ KM 1965: A 7, 7-9.

²²⁴ KM 1970: A 4, 14; Taloudellisesta ja sosiaalisesta rakennemuutoksesta, ks. Meinander 1999, 358-407.

²²⁵ AsK: 467/1968.

²²⁶ Telemäki 1973, 96-97.

²²⁷ Oittinen 1966; Somerkivi 1983, 12. Ks. myös esim. Helsingin sanomat 8.1.1960, jossa esitetään oppikoulunopettajien jyrkkä vastalause yhtenäiskoululle. Peruskoulun puolustajista ja vastustajista ks. esim. Ahonen 2012.

²²⁸ KA: Opetussuunnitelmakomitea 540: 404. SAK:n kannanotto vuoden 1971 koulutuskomitean mietintöön.

makomitea esitteli opetussuunnitelman tavoitteet tarkemmin seuraavan jäsentelyn mukaan:

- Ihmisen biologian huomioonottaminen kasvatuksessa
- Tiedollisen kasvatuksen tavoitteet
- Kasvatuksen eettiset ja sosiaaliset tavoitteet
- Uskontokasvatuksen tavoitteet
- Esteettisen kasvatuksen tavoitteet
- Käden työtä ja käytännön taitoja kehittävän kasvatuksen tavoitteet
- Oppilaiden koko persoonallisuuden eheytyksen ja mielenterveyden edistämisen tavoitteet.²²⁹

Liikunta esiintyi opetussuunnitelman yleistavoitteissa muutamina mainintoina, eniten painoarvoa se sai ”Ihmisen biologian huomioonottaminen kasvatuksessa”-tavoitteessa, jossa mainittiin motoriikan kehittyneisyyden positiiviset vaikutukset lapsen itsetuntoon ja pätemisen kokemuksiin. Liikuntakasvatus nostettiin esille erityisesti lapsen koko persoonallisuuden kehittämisessä, jonka taustalla oli fyysinen, motorinen, älyllinen, emotionaalinen ja sosiaalinen näkökulma. Komitea totesi tällaisen kasvatustoiminnan lähentyvän leikkiä; monipuolista, aktiivista ja luontoperäistä toimintaa. Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietinnössä on tässä kontekstissa viitteitä Jean-Jacques Rousseun ajatukseen lapsen luonnollisesta kasvattamisesta. ”Ihmisen biologian huomioonottaminen kasvatuksessa” -tavoitteessa mainittiin myös pysyvien liikunta- ja terveystottumusten synnyttäminen oppilaissa omaksuttujen tietojen, taitojen ja asenteiden pohjalta.²³⁰ ”Kasvatuksen eettiset ja sosiaaliset tavoitteet” -kohdassa liikunta nostettiin esille välineenä opettaa yhteiskunnan sääntöjä. Opetussuunnitelman tavoitteissa painotettiin joukkuepelien tarkoituksenmukaisuutta erilaisten sosiaalisten sääntöjen opettamisen välineenä. Komiteanmietinnössä tämän tavoitteen kohdalla esille nousivat termit ”pelisäännöt”, ”reilu peli” ja ”sosiaaliset palkkiot”. Komitea nosti liikunnan esille myös esteettisen kasvatuksen tavoitteen yhteydessä, jossa se korosti ilmaisevan liikunnan harjoittamisen olevan yhteydessä lapsen luovan ilmaisun kehittymiseen myös muilla alueilla.²³¹

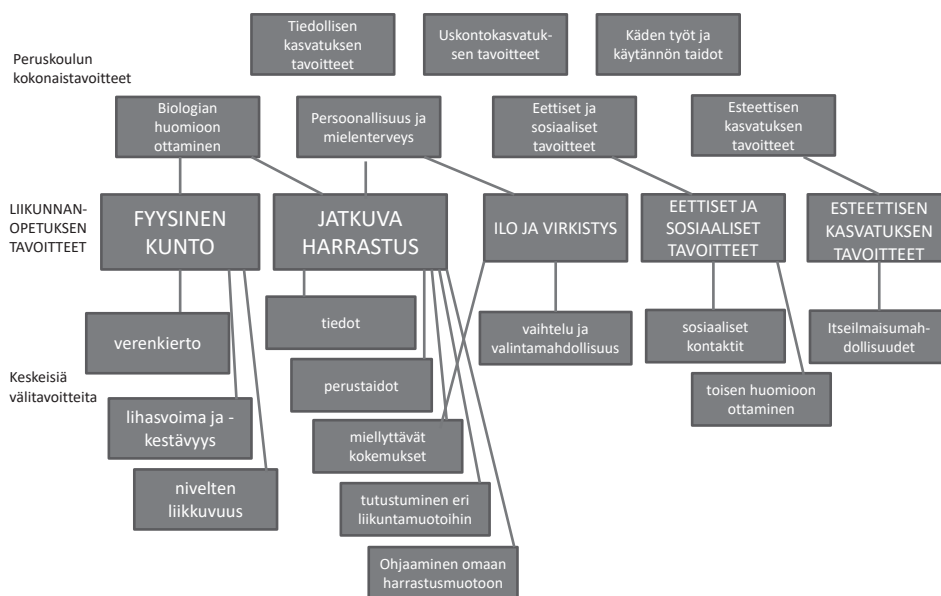
Valtioneuvosto määräsi komiteaan edustajia eri aineille antamaan asiantuntijalausuntoja. Liikunnan asiantuntijoita olivat kouluylilääkäri Holger Hultin, voimistelunopettaja Siru Koponen, ylitarkastaja Kerttu Larjanko, korkeakoululehtori Yrjö Nora ja ylitarkastaja Teemu Saarinen. Merkillepantavaa on, ettei asiantuntijoiden joukossa ollut edustajaa Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisestä tiedekunnasta. Komitean korkeakoululehtori Nora oli Helsingin voimistelulaitoksen henkilökuntaa. Professori Kalevi Heinilä kuului komiteaan

²²⁹ KM 1970: A 4, 23–24; Heinilä 2005, haastattelu.

²³⁰ KM 1970: A 4, 25; Ks. Rousseau 1905, erityisesti kolme ensimmäistä kirjaa, joiden aikana kasvatettava Émile on alle 15-vuotias, esim. sivut 81 ja 210–211. Syvälliseen analyysiin Rousseauin luonnon ja sivistyksen vuoropuhelusta voi tutustua Kimmo Kontion väitöskirjassa ”Luonto ja sivistys Jean-Jacques Rousseauin kasvatustalutuksessa : tutkielma Émilestä ”.

²³¹ KM 1970: A 4, 41, 44.

varsinaisena jäsenenä. Mietinnössä todetaan, että muutamat asiantuntijat eivät voineet enää avustaa komiteamietinnön tarkistamisessa. Sen vuoksi asiantuntijalausuntoja komitealle varsinaisten asiantuntijoiden lisäksi antoivat kouluhallituksen ylitarkastaja Aimo Juvonen, lehtori Leena Jääskeläinen, kasvatustieteen tohtori Juho Korhonen, kansalaiskoulun opettaja Tarmo Mäki-Kuutti, apulaisprofessori Risto Telama ja apulaisprofessori Pentti Pitkänen. Heistä Telama, Pitkänen, Korhonen ja Jääskeläinen olivat liikuntatieteellisen tiedekunnan henkilökuntaa.²³² Komiteamietinnön liikunnan oppiaineen osuudessa esiteltiin tarkemmat peruskoulun liikuntakasvatuksen tavoitteet ja ohjeistukset. Terveystiedon sisällöt lanseerattiin uudeksi oppiaineeksi, kansalaistaidoksi. Peruskoulun liikunnanopetuksen silloinen tavoiteasettelu on esitetty kuviossa 7.

KUVIO 7 Peruskoulun liikunnanopetuksen tavoiteasetelma peruskoulukomitean mukaan²³³

Peruskoulukomitean opetussuunnitelmatyössä monet komitean jäsenet puolustivat omaa ainettaan. Liikunnasta jopa todettiin erään komitean jäsenen taholta, että liikunnalla on koulussa sama merkitys kuin armeijassa; se on armeijan syöpä. Komitean puheenjohtaja Urho Somerkivi sai kuitenkin

²³² KM 1970: A 5, 4–6. Ylitarkastaja Juvonen oli toiminut lehtorina liikuntakasvatuksen laitoksella 1960-luvulla.

²³³ Sama, 290.

komitean työskentelemään yhteisen tavoitteen suunnassa, jolloin yksittäisten aineiden edut jäivät syrjemmälle. Komitean peruskoulun tavoiteryhmä työskenteli hyvässä hengessä ja asenne oli liikuntamyönteinen. Liikunnanopetuksen suunnitelma nivoutui lopulta hyvin yhteen koko peruskoulun tavoiteasetelman kanssa.²³⁴

Peruskoulun liikunnanopetuksen tärkeimmäksi tavoitteeksi linjattiin fyysisen kunnon tavoite. Komiteamietinnössä tavoite jaettiin vielä tarkempiin osatavoitteisiin, joita olivat verenkiertoelimistön kunto, lihaksiston voima ja kestävyys sekä nivelistön liikkuvuuden ylläpitäminen. Peruskoulun alkutaipaleella liikunnaopetuksen tavoiteasettelussa korostui mekaaninen ja fysiologinen lähestymistapa. Siten liikunnanopetuksen tavoitteet olivat ristiriidassa peruskoulun opetussuunniteman yleisten tavoitteiden kanssa. Komiteamietinnössä nostettiin fysiologisen tavoiteasettelun rinnalle myös muita tavoitteita. Kuviossa 7 esiintyvät tavoitteet ”jatkuva harrastus”, ”ilo ja virkistys”, ”eettiset ja sosiaaliset tavoitteet” sekä esteettinen kasvatus kirjattiin mietintöön toteutuvaksi muun muassa monipuolisten liikuntamuotojen, miellyttävien kokemusten, mielihyvän ja ”reilun pelin” kautta. Laakso toteaa juuri peruskoulun antaneen tilaa komiteamietinnön esittämiin ajatuksiin. Peruskoulun myötä liikunnanopetuksen tavoitteet muuttuivat selkeästi ja ajattelussa saivat tilaa nimenomaan harrastuneisuus ja kunto sekä virkistys.²³⁵ Komitea rajasi liikuntalajit kuuteen pääryhmään ohjeistaessaan oppiaineen sisältöjä. Peruskoulussa tulisi jokaisella luokka-asteella opettaa perusliikuntaa (yleisurheilu, suunnistus, retkeily ja kuntoilu), palloilua, voimistelua, hiihtoa, luistelua ja uintia. Lajisisältöjen keskinäistä määrällistä suhdetta komitea ei määritellyt.²³⁶

Opetussuunnitelmakomitea antoi tarkat ohjeet kunkin lajikokonaisuuden opetusprosessiin. Mietinnössä paneuduttiin myös opetustilanteiden työtapoihin ja opiskelun organisointimahdollisuuksiin. Työtavoissa korostettiin monipuolisuutta ja opetuksen organisointimahdollisuuksista esiteltiin;

- käskien opettaminen
- tehtävän anto
- parityöskentely
- pienryhmä
- yksilöllinen ohjelma
- ohjattu havainto
- omien ongelmien ratkaiseminen ja toiminnan itsenäinen suunnittelu²³⁷

²³⁴ Heinilä 2005, haastattelu. Tavoiteryhmässä työskentelivät Touko Voutilainen, Anni-ka Takala ja Kalevi Heinilä.

²³⁵ Laakso 2012, haastattelu; KM 1970: A 5, 291–294.

²³⁶ KM 1970: A 5, 295–297.

²³⁷ Sama, 298–302.

Komitean kirjaamissa työtavoissa on selkeä yhteys Muska Mosstonin spektriin. Mosston oli muutamia vuosia ennen komitean työskentelyä esitellyt liikunnanopetuksen spektrin, josta sittemmin on tullut laajasti käytetty käsite liikuntapedagogiikassa. Yhdysvaltalaisen Mosstonin vaikutus oli merkittävä suomalaisessa liikunnanopettajakoulutuksessa. Mosston oli suunnannäyttäjänä myös kansainvälisessä liikuntapedagogisessa tieteenteoriakehittämissä. Hänen työnsä esimerkiksi opetustyylien parissa levisi maailmanlaajuiseen käyttöön.²³⁸ Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksessa Mosstonin opetustyylien spektrillä oli vankka jalansija. Hänen ensimmäinen kirjansa Teaching Physical Education vuodelta 1966 vakiintui heti liikunnanopettajakoulutuksen ensisijaiseksi oppikirjaksi.²³⁹

Peruskoulu-uudistus loi tarpeen myös opettajankoulutuksen uudistamiselle. Jo vuonna 1964 hallitukselle esitettiin valtiopäivillä kaksi toivomusaloitetta kiireellisten toimenpiteiden aloittamiseksi opettajanvalmistuksen kehittämiseksi uuden peruskoulun vaatimalle tasolle.²⁴⁰ Vuoden 1967 Opettajanvalmistustoimikunta piti olennaisena opettajanvalmistuksen uudelleenjärjestämistä seuraavien seikkojen perusteella:

- peruskoulun kasvatustavoitteet poikkeavat siihenastisesta koulutuksesta
- koulujärjestelmän hallinto uudelleenorganisoidaan
- aineen- ja luokanopettajan roolit muuttuvat
- koulun vastuu oppilaan kehittymisestä tulee kasvamaan
- oppilasaines tulee olemaan heterogeenisempi
- opetussuunnitelma tulee poikkeamaan huomattavasti edellisistä koulu-
muodoista
- peruskoulu tuo mukanaan uusia opetusmenetelmiä
- opettajien tietotasoa on pyrittävä kohottamaan
- opettajasta luodaan kasvatusyhteisöä integroiva tekijä
- koulun ja yhteiskunnan suhdetta on tiivistettävä

Mietintö totesi opettajanvalmistusjärjestelmässä myös muita puutteita. Se ei ollut kyennyt seuraamaan koulun työssä tapahtuneita muutoksia, tutkimuksen uusia tuloksia eikä yleensääkään seuraamaan aikaansa.²⁴¹

Ennen peruskoulu-uudistusta liikunnanopettajan (ja voimistelunopettajan) koulutusta järjestettiin kahdessa paikassa, Jyväskylässä ja Helsingissä. Tässä tarkastelussa keskitytään Jyväskylän liikuntatieteiden kandidaatin tutkintoon. Se antoi pätevyyden vanhemman lehtorin virkoihin, kun liikuntakasvatuksen kandidaatin tutkinto antoi ainoastaan nuoremman lehtorin pätevyyden.²⁴²

Peruskoulu-uudistusta edeltävät liikunnanopettajakoulutuksen sisällöt ovat vuodelta 1968 (taulukko 3), jolloin oli käynnissä ainoastaan muutamia peruskoulukokeiluja. Koulutuksen tutkintovaatimukset on esitetty taulukoissa 3 ja 4.

²³⁸ Ks. esim. Mosston 1972; Mosston & Ashworth 1994; Chatoupis 2009; Jaakkola & Watt 2011.

²³⁹ Telama 1992.

²⁴⁰ VP: Toivomusaloite n:o 223/13.1.1964; VP: Toivomusaloite n:o 222/10.2.1964.

²⁴¹ KM 1967: A 2, 7.

²⁴² O-O: Jyväskylän yliopiston filosofisen tiedekunnan opintovaatimukset 1966, 46.

TAULUKKO 3 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen peruskoulu-uudistusta²⁴³

Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psykologiskasvatustieteelliset opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Filosofian peruskurssi	Ihmisen fysiologia	Liikuntapsykologia	Liikuntapedagogiikka	Tilastotieteen peruskurssi	Vieras kieli (englanti tai saksa)	Fysiikan peruskurssi
Liikuntasosiologia	Ihmisen fysiologian laboratorioskursi	Opetusmetodiikka	Liikuntapedagogiikan käytännön harjoitukset	Tutkimusmetodiikka-luennot	Puhetekniikka	
Liikuntafilosofia				Tutkimusmetodiikan harjoituskurssi	Pro-exercitio -kokeet kahdessa kielessä	
Liikuntahistoria	Anatomia-kinesiologia		Liikeoppi	Laudaturseminaari	Maturiteettikoe	
Kasvatussosiologia			Perehtyminen tutkimus-selosteisiin ja artikkeleihin	Perehtyminen Stadium -lehden ja Physical Education tai Leibesziehung -lehden edelliseen vuosikertaan		
Muuttuvan yhteiskunnan koululaitos	Liikuntafysiologia		Eriyksyksymyksiä (liikuntapedagogiikan alalta)	Tutkielma		
	Liikuntafysiologian laboratorioskursi		Perehtyminen johonkin modernin liikuntapedagogiikan järjestelmään	2kk tutkimusharjoiteltu*		
			6kk harjoittelu*	Sosiologian tutkimusmenetelmät II		

²⁴³ O-O: Jyväskylän yliopiston tiedekuntien tutkintovaatimukset 1968, 8, 160–164.

TAULUKKO 4 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö peruskoulu-uudistuksen jälkeensä²⁴⁴

Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psykologiskasvatustieteelliset opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Liikuntakasvatuksen ja urheilun historia	Mekaniikan peruskurssi	Opetuksen ja koulutuksen evaluointi	Liikuntapedagogiikan perusteet	Tutkimusmenetelmät	Vieraan kielen koe	Opetusteknologian kurssi (1 lk/ 2 vt)
Liikuntakasvatus ja yhteiskunta	Ihmisen fysiologian perusteet	Liikuntapsykologia**	Liikuntakasvatus ja yksilön kehitys	Ohjattua tutkimusharjoittelua 200 tuntia*	Kielikoe	
Muuttuvan yhteiskunnan koululaitos	Ihmisen fysiologian luentonsarja ja laboratorioskurssi	Opetussuunnittelu	Liikeoppi	Tutkimusmetodiikan kurssi	Kirjoituskoe	
Ihmisen kehitys ja sosialisaatio	Liikuntafysiologian perusteet	Opetussuunnittelu ja -metodiikka**		Tutkimusmetodiikan kurssi		
Liikunnan olemus ja funktiot yhteiskunnassa	Liikuntafysiologian luentonsarja ja laboratorioskurssi		Liikuntapedagogiikan erityisyyksiä	Tutkimusmetodiikan kurssi		
Koulu ja yhteiskunta	Fyysinen kunto ja sen mittaaminen		Ohjattua tutkimusharjoittelua 100 tuntia ja ohjattua työharjoittelua päätoimisena liikunnanopettajana tai liikunnanohjaajana yhteisjäkäsoisesti vähintään 3 kuukautta*	Säännöllinen aktiivinen osanotto seminaariharjoituksiin kahden lukukauden aikana		
Liikuntafilosofia**			Liikuntakasvatuksen teoria			
Liikuntahistoria ja vertaileva liikuntakasvatustiede**						

*Vaihtoehtoisia

**Viisi teosta kolmesta erityisalasta

244 O-O: Liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1975.

Opetussuunnitelmien mukaan peruskoulu-uudistus ei ollut mullistava vedenjakaaja liikunnanopettajakoulutuksen sisällössä. Opintojaksonimikkeiden mukaan muutokset olivat varsin maltillisia. Yhteiskunnallisten opintojen osalta koulutuksen sisältö sai enemmän kouluun orientoituvan leiman. Vuoden 1968 opetusohjelmassa olleet Filosofian peruskurssi, Liikuntasosiologia ja Kasvatustieteiden sosiologia olivat poistuneet vuoden 1975 opetusohjelmasta.²⁴⁵ Toisaalta sosiologia teemoja käsiteltiin uusissa opintojaksoissa Liikuntakasvatus ja yhteiskunta, Ihmisen kehitys ja sosialisatio sekä Liikunnan olemus ja funktiot yhteiskunnassa. Vuoden 1968 opetusohjelmaan verrattuna vuoden 1975 ohjelma sisälsi uuden opintojakson Koulu ja yhteiskunta. Uuden opintojakson mukaantulossa on nähtävissä peruskoulukomitean vaikutus, jonka myötä koulun ja yhteiskunnan väliset yhteydet saivat suuremman painoarvon. Liikuntahistoria sai vuosien 1968 ja 1975 vertailussa jopa lisäkurssin, tosin opintojakso Liikuntahistoria ja vertaileva liikuntakasvatustiede oli yksi viiden opintojakson joukossa, joista opiskelijan tuli valita kolme opintojaksoa. Määrällisesti yhteiskunnallisten opintojen luokassa peruskoulu ei tuonut suuria muutoksia. Vuoden 1968 opetusohjelmassa oli luokassa kuusi opintojaksoa, kun 1975 ohjelmassa yhteiskunnallisia opintoja oli kahdeksan, joista kaksi valinnaista.

Psykologis-kasvatustieteellisten opintojen luokassa sisältö pysyi lähes samana. Vuoden 1975 opetusohjelma toi mukanaan opintojakson Opetuksen ja koulutuksen evaluointi. Liikuntapsykologian opintojakso vaihtui valinnaiseksi sekä Opetussuunnittelu -opintojakso korvasi Opetusmetodiikka-opintojakson ja uutena sisältönä luokkaan tuli Opetussuunnittelu ja -metodiikka, joka tosin oli myös valinnainen opintojakso. Luokan opintojaksomäärä kasvoi vuosien 1968 ja 1975 välillä kahdesta neljään, joista tosin kaksi oli vapaaehtoista. Liikunnanopettajakoulutuksen ydinaineksen, liikuntapedagogisten opintojen määrä pysyi vuosien 1968 ja 1975 opetusohjelmien vertailussa samana. Uutena opintojaksona vuoden 1975 opetusohjelmassa esiintyi Erityisliikuntapedagogiikka, tosin yhtenä kolmesta valittavasta opintojaksosta viiden joukossa. Muuten opetusohjelmassa 1975 opintojaksot olivat orientoituneita tiettyyn teemaan kuten esimerkiksi Liikuntakasvatus ja yksilön kehitys ja Liikuntakasvatuksen teoria. Vuoden 1968 opetusohjelmassa oli opiskelijalla enemmän liikkumavaraa ja myös vastuuta opintosisältöjen valitsemisessa. Opetusohjelma sisälsi tässä luokassa esimerkiksi opintojaksot Perehtyminen tutkimusselosteisiin ja Perehtyminen johonkin modernin liikuntapedagogiikan järjestelmään.

Tutkimusopintojen luokassa opintojaksojen määrä laski tarkastelujaksolla kahdeksasta viiteen. Vuoden 1968 opetusohjelmassa olleet kurssit Tilastotieteen peruskurssi, Perehtyminen Stadion -lehden ja Physical Education tai Leibesübungen-Leibeserziehung -lehden edelliseen vuosikertaan sekä Sosiologian tutkimusmenetelmät II puuttuivat vuoden 1975 opetusohjelmasta. Peruskoulun syntymisen näkökulmasta tutkimusopintojen väheneminen oli kyseenalaista. Peruskoulun myötä opettajankoulutusta kehittämään asetettu komitea korosti vuonna 1968 opettajankoulutuksen tavoitetta: opettajan tulee jatkuvasti kehittää

²⁴⁵ Liikuntasosiologia aloitti omana oppiaineenaan liikuntatieteellisessä tiedekunnassa 1970-luvun alussa.

itseään. Opettajan tulee perehtyä alustavasti tieteelliseen ajattelutapaan ja erityisesti oman alansa tieteellisiin perusteisiin.²⁴⁶ Peruskoulun vaikutusta enemmän kyseisten opetusohjelmien tutkimusopinnoissa näkyy oppiaineen professorimuutokset. Vuoden 1968 opintosisältöjen Sosiologian tutkimusmenetelmät -kurssin tarjontaan vaikutti varmasti silloinen liikuntapedagogiikan professori Heinilä, joka oli tutkimustaustaltaan sosiologi.

Kieli- ja viestintäopintojen luokassa muutokset olivat myös maltillisia. Vuonna 1975 luokkaan kuuluvia opintoja olivat Vieraan kielen koe, Kielikoe ja Kirjoitusko. Vuonna 1968 opetusohjelmassa oli neljä kieli- ja viestintäopintoihin kuuluvaa opintojaksoa. Vuoteen 1975 mennessä oli Puhetekniikan kurssi poistettu ohjelmasta ja Pro-exercitio -koe kahdessa kielessä muutettu pelkäksi yhden kielen kielikokeeksi. Kieli- ja viestintäopintojen muutokset koskivat koko korkeakoulukenttää. Muissa opinnoissa opintojaksojen määrä pysyi yhdessä kurssissa. Vuoden 1968 opetusohjelman Fysiikan peruskurssi oli muutettu vuoden 1975 opetusohjelmaan Opetusteknologian kurssiksi. Tämä osoittaa erilaisten teknologian apuvälineiden käytön lisääntymistä opetuksessa.

4.3 Erityisryhmät osaksi koulujärjestelmää

Erityisryhmien liikunnan käsite vakiintui Suomessa 1960-luvun lopulla. Sillä tarkoitettiin sellaisten henkilöiden liikuntaharrastusta, joilla on "sairauden, vamman tai toimintarajoitteisuuden vuoksi vaikeuksia harrastaa riittävästi liikuntaa ja käyttää yleisiä liikuntapalveluja tai joille liikunnalla on erityistä terveydellistä ja kuntouttavaa merkitystä".²⁴⁷ Erityisryhmien liikunnan piiriin luettiin siis lähinnä liikunta-, näkö-, kehitys- ja kuulovammaiset sekä toimintakyvyltään heikot vanhukset.

Liikunnanopettajien koulutuksessa keskusteltiin erityisryhmien liikunnasta jo koulutuksen aloittamisen yhteydessä Helsingin voimistelulaitoksella 1882. Erityistä liikuntaa tarvitsevien tai kuntoutuksen tarpeessa olevien liikuntaa kutsuttiin sairausvoimisteluksi tai lääkitysvoimisteluksi. Liikuntakasvatuksen ylimmän opetuksen sisällöissä kasvatuksellisen ja hoidollisen painotuksen suhde oli 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa yksi keskeisistä keskustelunaiheista. Lääketieteellisen tiedekunnan vahvan roolin vuoksi ja lääkintöhallituksen myötämielisten lausuntojen pohjalta lääkitysvoimistelusta tuli voimistelunopettajakoulutuksen pakollinen ja keskeinen aine vuonna 1908. 1900-luvun alkuvuosikymmeninä urheilun läpimurto ja liikuntakasvatuksen roolin vahvistuminen vähensivät lääkitysvoimistelun asemaa voimistelunopettajakoulutuksessa, ja se loppui kokonaan 1930- ja 1940-lukujen taitteessa.²⁴⁸

²⁴⁶ KM 1968: A 6, 8-10.

²⁴⁷ KM 1981: 44, 10.

²⁴⁸ Sama: 3-4, 44; Sairasvoimistelusta voimistelunopettajakoulutuksessa 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, ks. Ilmanen & Voutilainen 1982, 83-88. Tuon ajan sairausvoimistelulla tarkoitettiin enemmänkin normaalioppilaiden fyysisten heikkouksien kehittä-

Voimistelunopettajakoulutuksessa ei 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa käsitelty poikkeavien oppilaiden liikuntakasvatusta, koska tulevassa työssään he työskentelivät pääsääntöisesti vammattomien oppilaiden kanssa. Ajan hengen mukaan aisti-, liikunta- ja kehitysvammaiset sijoitettiin erityiskouluihin normaalin koulujärjestelmän sijaan. Suomeen perustettiin esimerkiksi sokeainkouluja, tylsämielisten kasvatuslaitoksia, kuuromykkien kouluja sekä raajarikkoisten erityiskouluja. Erityisryhmien sijoittamisella erillisiin oppilaitoksiin ajateltiin olevan hyötyä sekä vammaisille itselleen että vammattomille oppilaille. Vammaiset hyötysivät erillisestä opetuksesta enemmän, eivätkä he haittaisi vammattomien opetusta. Vammaiset myös säästysivät mahdolliselta pilkalta ja epäonnistumisilta, joita he voisivat kohdata normaaliopetuksessa. Erityisoppilaiden keskittämistä omiin oppilaitoksiin pidettiin moderniin luokitteluun ja eriytettyihin toimenpiteisiin perustuvana asiantuntemuksena sekä merkinä kansakunnan sivistyksenä.²⁴⁹ Yhteiskunnalliset rakennemuutostekijät kuten vaurastuminen ja väestöraenteen nopea muutos 1960-luvulla edesauttoivat liikuntakulttuurin laajenemista ja organisoidun liikuntaharrastustoiminnan lisääntymistä. Tasa-arvo ja vammaisten etutoiminta nousivat yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tietoisuus vammaisuudesta lisääntyi sekä asenteet sitä kohtaan alkoivat muuttua suvaitsevaisemmiksi. Vammaiset organisoituivat urheilujärjestötoiminnassa ahkerasti 1960-luvulla. Sotainvalidien Urheiluliitto perustettiin 1960, Sokeain Keskusliiton urheilutoimikunta 1961 ja Suomen Invalidien Urheiluliitto 1964.²⁵⁰

Vaikka erityisryhmien liikunta nousi 1960-luvulla yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vammaisurheilun ja erityisliikunnan määrä lisääntyi selkeästi, erityisliikunnan osuus liikunnanopettajakoulutuksessa oli minimaalinen. Cum laude approbatur -arvosanassa oli opintojakson ”Erityiskysymyksiä” kuudesta teoksesta valittavana yksi erityisliikunnan kirja; Fait; Special Physical Education. Laudatur-arvosanassa oli opintojakso, jossa tuli suorittaa viisi teosta vähintään kahdelta erikoisalalta. Erityisliikuntapedagogiikka oli yksi erikoisaloista. Valittavana oli kaksi saksankielistä, kolme englanninkielistä sekä yksi ruotsinkielinen teos.²⁵¹ Kirjallisuus paljasti erityisliikuntaa vaivaavan puutteen, johon myös vuoden 1981 erityisryhmien liikuntatoimikunta kiinnitti huomiota: alalta puuttui tyystin suomenkielinen kirjallisuus, olkoonkin, että suurimman osan syventävästä kirjallisuudesta tuli olla vieraskielistä.²⁵² Vuonna 1972 valmistunut uusi liikuntatieteellisen tiedekunnan rakennus oli myös esimerkki erityisryhmien huomiotta jättämisestä. Uusi rakennus oli täynnä portaita, ja toiminnot oli jaettu

mistä ja sairauksista kuntouttamista sekä hierontaa kuin mitä nykyisin erityisliikunnan tai soveltavan liikunnan termeillä käsitetään.

²⁴⁹ Katainen 2011; Kivirauma 1987, 200–201. Erityiskoulujen perustaminen vammaisryhmien mukaan erotti eri vammaisryhmät toisistaan. Kehitys ilmeni myöhemmin vammaisurheilun eriytymisenä vuosikymmenien ajan. Simo Vehmas tulkitsee vammaisuuden historian länsimaissa hyljeksinnän, syrjinnän ja sorron historiaksi. Muun muassa vammaisuuden historiasta ks, Vehmas 2005.

²⁵⁰ KM 1981:44. Jo vuonna 1920 perustettiin Kuurojen Urheiluliitto. Nykyisin kuulovammaiset eivät lue itseään vammaisurheilijoiksi, vaan pitävät kuulovammaisia kielivähemmistönä. Vammaisurheilun kehittymisestä, ks Kummu 2006.

²⁵¹ O-O: Jyväskylän yliopiston filosofisen tiedekunnan tutkintovaatimukset 1966, 48–49; Jyväskylän yliopiston tiedekuntien tutkintovaatimukset 1968, 162–163.

²⁵² KM 1981:44, 71.

moniin eri tasoihin. Vasta jälkeinpäin rakennukseen on asennettu hissejä, jotka ovat mahdollistaneet liikkumisen esimerkiksi pyörätuolilla.

Ennen vuonna 1978 toimeenpantua liikunnanopettajakoulutuksen tutkinnonuudistusta ei koulutuksessa edelleenkään ollut kuin satunnaisia opintoja erityisryhmien liikunnasta. Opinnot rajautuivat esimerkiksi vuosien 1966 ja 1975 sisällöissä laudaturopintoihin kuuluvaan kirjallisuuteen, jossa oli tentittävä yhteensä viisi teosta vähintään kahdelta erikoisalalta. Erikoisaloja oli vuonna 1966 valittavana yhteensä seitsemän ja vuonna 1975 kolme. Liikuntapedagogiikan opintojen yhteydessä oli joitain vierailuja muun muassa kuurojen koululle.²⁵³ Suomen noin 2200 kentällä työskentelevästä liikunnanopettajasta suurimmalla osalla ei ollut lainkaan opintoja erityisryhmien liikuntaan liittyen. Erityisliikunnan koulutus oli kyllä ollut esillä liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämissuunnitelmassa kuusikymmentäluvun lopussa. Ohjelmassa todettiin, ettei yliopistollisissa opinnoissa ole otettu erityisliikuntaa tarpeeksi huomioon. Lisäksi mainittiin erityisliikunnan koulutuksen entisestään korostuvan uudistetussa koulutuslaitoksessa, jossa oppilaiden yksilölliset kehityserot ja joukon heterogeenisyys tulevat lisääntymään. Edellisten syiden perusteella kehittämissuunnitelma jopa suositteli erityisliikuntaa sivuaineeksi kaikille peruskoulun liikunnanopettajille.²⁵⁴

Vuoden 1981 Erityisryhmien liikuntatoimikunta hahmotteli seuraavat toimenpide-ehdotukset erityisliikunnan kehittämiseksi liikunnanopettajakoulutuksessa.

1. Tutkintoon sisällytetään teoreettisten opintojen lisäksi opetusharjoittelujakso, joka voisi tapahtua esimerkiksi erityiskoulussa.
2. Liikuntatieteellisessä tiedekunnassa tulisi olla mahdollisuus erikoistua erityisryhmien liikunnanopetukseen erillisen suuntautumisvaihtoehdon tai jatkokoulutuksen puitteissa.
3. Tiedekunnan tulisi järjestää vuosittain yleistä täydennyskoulutusta erityisliikuntapedagogiikassa. Yleisluontoisen koulutuksen lisäksi tiedekunnan tulisi järjestää liikunnanopettajaliiton erityisryhmien liikuntaa käsittelevän jaoksen kanssa koordinoitua kohdennettua täydennyskoulutusta (esimerkiksi erityisryhmäkohtaista).
4. Tiedekunnan tulisi huolehtia yhteistyössä kouluhallituksen ja ammattikasvatushallituksen kanssa siitä, että liikunnanopettajilla olisi mahdollisuus tehdä erityisliikuntaan liittyviä opintomatkoja ulkomaille. Tulisi harkita myös yhteispohjoismaisia koulutuspäiviä erityisliikunnan alalla.
5. Liikunnanopettajatutkinnon yhteydessä tulisi tenttimällä suorittaa muutamia erityisryhmien liikuntaan ja erityisliikuntapedagogiikkaan liittyviä teoksia. Tiedekuntaa velvoitetaan seuraamaan alan

²⁵³ O-O: JKK:n opinto-opas 1966; Liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1975; Lauri Laakso, henkilökohtainen tiedonanto 30.3.2016. Yksi laudaturopintojen valittavista osa-alueista oli erityisliikunta.

²⁵⁴ LTKA: Liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämissuunnitelma vv. 1970-1975, 10.

oppikirjatilannetta sekä ohjaamaan osa opinnäytetöistä erityisliikunnan opetuksen alueelle.

6. Koska liikuntatieteellinen tiedekunta on vastuussa erityisryhmien liikuntaa opettavien koulutuksesta, on sen suunniteltava alan opettajankoulutusta kokonaisuudessaan nykyistä enemmän yhteistyössä erityiskouluissa työskentelevien kanssa.²⁵⁵

Toimenpide-ehdotukset toteutuivat liikunnanopettajakoulutuksessa ainoastaan osittain ja toteutuneetkin ehdotukset näkyivät tutkinnon sisällöissä vasta vuosien viiveellä. Esimerkiksi viisi vuotta mietinnön julkaisemisen jälkeen liikunnanopettajan tutkinnossa oli ainoastaan yhden opintoviikon pakollinen luentokurssi ”Erityisopetus ja oppilashuolto”, joka viittasi erityisryhmien opetukseen. Syventävissä opinnoissa oli mahdollisuus valita kolmen opintoviikon Erityisliikuntapedagogiikka -kurssi kaikkiaan kahdeksasta valittavana olevasta kurssista. Lisäksi 41:n vapaasti valittavan kurssin joukossa oli yhden opintoviikon Erityisliikuntaa koskevien tietojen syventäminen -kurssi.²⁵⁶ Erityiskouluissa tapahtuva käytännön opetusharjoittelu sisällytettiin koulutukseen vasta kahdeksankymmentäluvun alusta lähtien.²⁵⁷ Erityisryhmien liikunnanopetukseen on voinut erikoistua vuodesta 1994 alkaen, jolloin opiskelijoiden valittavaksi tuli 20 opintoviikon erityisliikunnan erikoistumisopinnot.²⁵⁸ Se, miksi erityisryhmien liikuntatoimikunnan mietinnön toimenpide-ehdotukset toteutuivat ainoastaan osittain ja pitkällä aikavälillä, johtui varmasti resurssien puutteesta. Erityisliikunnassa ei tuohon aikaan ollut professuuria. Kahdeksankymmentäluvun alussa liikunnanopettajakoulutusta järjestettiin 1978 tutkinno uudistuksen mallin mukaan, ja tutkinto oli pullollaan sisältöä. Myös tämä asetti esteitä uuden sisällön, erityisliikunnan, voimakkaalle kasvulle liikunnanopettajan tutkinnossa.

Erityisliikunnan komitea sälytti päävastuun erityisryhmien liikunnan tutkimuksen organisoinnista ja rahoituksesta liikuntatieteelliselle tiedekunnalle ja valtion liikuntatieteelliselle toimikunnalle. Erityisliikunnan monitahoinen kenttä edellytti komitean mukaan monitieteistä tutkimustoimintaa muun muassa lääketieteellisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen suunnassa. Komitea esitti valtion liikuntatieteelliselle toimikunnalle ja opetusministeriölle erillisen tutkimusohjelman käynnistämistä erityisliikunnan alueella. Ohjelman alueista liikunnanopettajakoulutuksen näkökulmasta merkittävä ehdotus oli vammaisten lasten liikuntakasvatuksen kehittämistä koskeva tutkimus- ja kokeilutoiminta. Sillä selvitettäisiin erityisryhmäkohtaisia, opetusme-

²⁵⁵ KM 1981: 44, 71–71, 145–146. Komitean jäsenet olivat professori Eino Heikkinen (puheenjohtaja), apulaisosastopäällikkö Eero Aarnio (erosi tammikuussa 1981, tilalle tuli varatuomari Seppo Salervo), toimitusjohtaja Per-Erik Isaksson, koulutuspäällikkö Manu Jääskeläinen, arkkitehti Majja Könkkölä, tutkimusassistentti Ulla Lahtinen, koulutussihteeri Jori Petäinen, kulttuuriasiainsihteeri Ismo Porna, kuntoutusjohtaja Veikko Puputti, suunnittelija Ulla Salonen ja esittelijä Jorma Sinkkilä. Päätoimisena sihteerinä komiteassa toimi Kari Koivumäki.

²⁵⁶ O-O: Liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1986–1987.

²⁵⁷ Pauli Rintala, henkilökohtainen tiedonanto 26.1.2016.

²⁵⁸ O-O: Liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1994–1996.

netelmällisiä sekä opetusjärjestelmän eri osiin liittyviä toiminnallisia ongelmia.²⁵⁹

Erityisliikunnan painoarvo liikunnanopettajakoulutuksessa nousi varsin verkkaisesti 1970- ja 1980-lukujen taitteeseen asti huolimatta samaan aikaan tapahtuneesta erityisryhmien aseman kehittymisestä yhteiskunnassa. Tähän oli varmasti syynä liikuntatieteellisen tiedekunnan henkilöstöpolitiikka erityisliikunnan suhteen. Tiedekunnassa oli 1970-luvulla erityisryhmien liikuntaan liittyvä yliassistentin virka.²⁶⁰ Virka oli kansanterveyden laitoksella ja viran hoitajat enemmänkin terveystieteilijöitä kuin liikuntakasvattajia. Viran myötä saatiin käynnistettyä alan käsitteisiin ja teoriaan liittyvää tutkimusta, mutta konkreettinen erityisliikunnan opetukseen liittyvä kehitystyö jäi vähäiseksi ja sen myötä erityisliikunnan asema tutkinnossa varsin pieneksi. Yliassistenttuurin muututtua professuuriksi vuonna 1995 mahdollistui erityisliikunnan kasvu yhdeksi oleelliseksi liikunnanopettajatutkinnon sisällöksi.²⁶¹

4.4 Liikuntatieteellisen tutkimuksen vakiintuminen

Liikuntatieteelliseen tutkimukseen alettiin kiinnittää yhä enemmän huomiota siirryttäessä 1970-luvulle. Liikuntatieteellinen tiedekunta laati itselleen kehittämissuunnitelman, jossa tutkimus ja tutkijakoulutus saivat suuren painoarvon. Tiedekunta palasi vielä Jyväskylän liikuntakasvatustieteiden mietintöön mainitun alan olemattoman tutkimustoiminnan ja totesi ”tiedollisen jälkeensä jääneen vaikeuttavan suuresti tiedekunnan koulutusohjelman toteutusta, koska asiallisesti pätevä ja mielekäs opetus on toteutettavissa vain vahvan, tieteellisen tutkimuksen antaman tietopohjan varassa”. Tutkimustyön tehostamiseksi tiedekunta piti tärkeänä uusien professorien oppituolien perustamista, uusia yliassistentin toimia sekä panostamista metodologian opetukseen ja tutkimukseen. Tiedekunta muistutti ohjelmassaan, että liikuntatiede on perustieteiden sovellutuksia liikuntakulttuurin eri osa-alueista, eikä se ole mikään erillinen muista erottuva liikuntatiede.²⁶² Jatkotutkintojen valossa liikuntatieteellisen tiedekunnan tutkimustoiminta oli vähäistä. Nupponen totesi Jyväskylän koulutuksen ensimmäisen kymmenen vuoden aikana liikuntakasvatuksen alalta valmistuneen ainoastaan neljä akateemista opinnäytetyötä, joista yksi väitöskirja ja kolme lisensiaattityötä.²⁶³

²⁵⁹ KM 1981: 44, 159–160.

²⁶⁰ Sama, 70.

²⁶¹ Pauli Rintala, henkilökohtainen tiedonanto 30.3.2015.

²⁶² LTKA: Liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämissuunnitelma vv. 1970–75, 15–17. Nupponen korosti liikuntatieteiden olevan itsenäinen tieteenala ja sen vuoksi tutkimuksen tulisi olla koordinoitua ja kokonaisvaltaista. Nupponen 1975, 12. Tiedekunnan kehittämissuunnitelma sai myös kritiikkiä. Aihe synnytti kiivasta keskustelua, ks. esim. Stadion 1976 numero 5–6.

²⁶³ Nupponen 1975, 26. Mainitut liikuntakasvatuksen opinnäytetyöt olivat Telaman väitöskirja vuodelta 1972 sekä Telaman ja Pekka Kiviahon lisensiaattityöt vuodelta 1970 sekä Laakson lisensiaattityö vuodelta 1974. Kiviaho on myös tehnyt väitöstutkimuksen, joka on julkaistu vuonna 1973.

Vuonna 1967 perustettiin valtion liikuntatieteellinen toimikunta, jonka tehtävänä oli koordinoita kansallista liikuntatieteellistä tutkimusta. Toimikuntaan kuului puheenjohtaja sekä enintään 10 jäsentä. Heidän tuli olla liikuntatieteellisistä, tutkimustoimintaa harjoittavista laitoksista, ja heillä tuli olla myös asiantuntemusta erilaisten yhdistysten toiminnasta. Toimikunnan tehtävänä oli:

- seurata liikuntatieteen kehitystä sekä kotimaassa että ulkomailla
- antaa opetusministeriölle sen pyytämiä lausuntoja
- tehdä aloitteita liikuntatieteellistä tutkimusta ja sen tulosten soveltamista koskeissa asioissa

Liikunnanopettajakoulutuksen näkökulmasta liikuntatieteellisen toimikunnan jäsenistön muodostumisessa on merkillepantavaa suuri vaihtuvuus. Vuosien 1967–1981 välillä liikunnanopettajakoulutuksen alueelta toimikunnassa oli nimetty viiden kolmivuotiskauden aikana kuusi eri henkilöä. Esimerkiksi Paa-vo Komi liikuntabiologian laitokselta kuului toimikuntaan tällä ajanjaksolla kolme perättäistä toimikautta (1973–1981).²⁶⁴ Suuri vaihtuvuus toimikunnassa liikuntakasvatuksen osalta ei varmasti edesauttanut tutkimustoiminnan pitkäjänteisyyttä liikuntapedagogiikan alalla. Toisaalta suuri vaihtuvuus voi olla merkki tutkimustoiminnan arvottamisesta tai siitä, että liikuntatieteellisen toimikunnan jäsenyydellä tai itse toimikunnalla ei katsottu oleva merkitystä liikuntakasvatuksen tutkimuksen laatuun, määrään ja sovellettavuuteen.

Valtakunnalliset tiedepoliittiset suunnitelmat alkoivat yhä enemmän ohjata tutkimusta 1960-luvulta lähtien. Myös liikuntatieteissä valtion liikuntatieteellisen toimikunnan (myöhemmin liikuntatieteellinen jaosto) jakama tutkimusrahoitus oli merkittävässä roolissa liikuntatieteellisen tutkimuksen suuntautumisessa ja kehittämisessä.²⁶⁵ Vuonna 1971 valtion liikuntatieteellinen toimikunta luovutti ensimmäisen liikuntatieteellistä tutkimusta käsittelevän komiteamietintönsä. Mietintö aloitti toimikunnan liikuntatieteellisen tutkimuksen suunta-asiakirjojen sarjan, jossa uusi asiakirja ilmestyi noin viiden vuoden välein. Liikuntatieteellisen tutkimuksen ensimmäisenä asiakirjana mietintö oli varsin kattava mutta toisaalta yleisluontoinen. Siinä esiteltiin käsitteenmäärittelyjä, yleensä liikuntakulttuuria ja liikuntatieteellistä tutkimusta Suomessa sekä eräissä muissa maissa.²⁶⁶ Liikuntatieteelliseen tutkimukseen vuonna 1970 myönnetty apurahat jaettiin biolääketieteellisiin (59 %) ja käyttäytymis-yhteiskuntatieteellisiin (41 %) tutkimushankkeisiin. Käyttäytymis-yhteiskuntatieteelliset tuetut tutkimukset käsittelivät muun muassa kilpaurheilun eettisiä normeja, motorisen suorituksen ja psyykkisten tekijöiden vuorovaikutussuhteita, kouluikäisten liikuntaharrastusta ja liikuntakulttuurin alueellista levinneisyyttä

²⁶⁴ KM 1981: 12, 7, Liite 1. Valtion liikuntatieteellisessä toimikunnassa jäsenenä liikuntakasvatuksen laitokselta vuoteen 1981 saakka olivat toimineet Kalevi Heinilä, Ésa Santala, Jukka Wuolio (siht.), Pentti Pitkänen (kaksi kautta), Pirkko Vilppunen sekä Jorma Tiainen.

²⁶⁵ Tähtinen 2007; Nupponen & Penttinen 2012.

²⁶⁶ KM 1971.

sekä psyykkisten ominaisuuksien testien konstruointia.²⁶⁷ Varsinaista koululiikunnan tutkimusta tai opettajankoulutustutkimusta ei tuetuissa hankkeissa mainittu lainkaan. Lähitulevaisuuden liikuntatieteellisessä tutkimuksessa komitea näki liikuntakasvatusta tärkeämpiä haasteita. Se esitteli laajemmat tavoitteet liikunnan käyttäytymis-yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle. Tästä tarkastelukulmasta tutkimuksen olisi käsiteltävä muun muassa urheilu- ja liikuntakulttuurin kriittistä analyysiä, ideologisten perusteiden pohdintaa, liikuntakulttuurin institutioitunutta ja alueellista rakennetta sekä liikuntasuunnittelun avulla ratkaistavia ongelmia.²⁶⁸

Vuoden 1971 mietintö esitteli liikuntatieteellisen tutkimuksen painopistealueet, joihin tutkimusta tuli lähivuosina kohdentaa. Komitean mukaan tutkimuksen jakaminen painopistealueisiin johtaisi parempaan yhteiskunnalliseen relevanssiin kuin säätelemätön tutkimustyö. Ensisijaisiksi tutkimusalueiksi nimettiin suomalaisten liikuntakäyttäjyksen tutkimus, liikunnan vaikutusten tutkimus, liikuntakulttuurin rakenteen ja funktioiden tutkimus sekä liikunnan motivaatiotutkimus. Näihin tutkimusalueisiin komitea esitti käytettäväksi 40 % tulevista tutkimusmäärärahoista. Ensisijaisten alueiden jälkeen nimettiin muut tuettavat tutkimusalueet, jotka olivat erityisryhmien liikunta, huippu- ja kilpaurheilu, koululiikunta, liikuntasuunnittelu ja työliikunta. Edellisille alueille esitettiin 15 % osuutta tutkimusmäärärahoista. Lisäksi tuettavia kohteita olisivat uudet, ennalta määräämättömät tutkimuskohteet (10 % määrärahoista) sekä tutkimusvirat ja tutkijainkoulutus (30 % määrärahoista).²⁶⁹ Koululiikunta ei ollut merkittävimpien tutkimuskohteiden joukossa vuoden 1971 mietinnössä. Koululiikunta oli jakamassa maksimissaan 15 prosentin tutkimusmäärärahaosuutta yhdessä neljän muun tutkimusteeman kanssa.

Komiteanmietintö ”Liikuntatieteellisen tutkimuksen kehittäminen vuosina 1975–1979” annettiin vuonna 1975. Mietintö yhtyi liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämisohjelman suuntaviittoihin tutkimuksen kehittämisestä ja piti kehittämisohjelmaa tiedepoliittisesti merkittävänä. Komitea tosin näki kehittämisohjelman suuntautuvan voimakkaasti opetus- ja virkapoliittikkaan esittämättä tiedekunnan yhtenäistä tutkimuspolitiikkaa. Mietinnössä määriteltiin myös keskeiset tutkimusalueet, ja niiden suunnittelun jatkamiseen komitea ehdotti asiantuntijaryhmiä, jotka paikallistaisivat alueiden ongelmia. Tutkimusalueen ongelmia ratkomaan oli tarkoitus laatia erillisiä tutkimusohjelmia; koululiikuntatutkimuksen kentällä aktivoituttiinkin ripeästi.²⁷⁰

Koululiikuntatutkimuksen tueksi ja aktivoimiseksi perustettiin vuonna 1974 koululiikuntatutkimuksen neuvottelukunta, johon kuuluivat apulaispro-

²⁶⁷ KM 1971, 21.

²⁶⁸ KM 1971, 35–36.

²⁶⁹ Sama, 44–47. Tutkimusmäärärahojen yhteenlasketut prosenttiosuudet tekevät alle 100 %. Tämä johtunee siitä, että mietinnössä mainittiin alueiden prosenttiosuudet termillä esimerkiksi ”15 % saakka” eli maininta saattoi tarkoittaa myös vähempää panostusta kyseiseen tutkimusalueeseen.

²⁷⁰ KM 1975: 83, 54–58. Komitean jäsenet olivat apulaisprofessorit Paavo Komi ja Risto Telama, tiedotuspäällikkö Pentti Kurunmäki ja dosentti Ilkka Vuori. Puheenjohtajana toimi apulaisprofessori Eino Heikkinen ja sihteereinä assistentti Lauri Laakso sekä lehtori Jukka Wuolio (erosi tehtävästä 24.1.1974).

fessorit Risto Telama ja Pauli Vuolle, lääketieteen lisensiaatti Matti Havu, ylitarkastajat Aimo Juvonen ja Leena Jääskeläinen, voimistelunopettaja Anna-Maija Kivimäki, liikuntapedagogiikan viranhaltija Matti Suonperä, 1.3.1975 lähtien apulaisprofessori Pentti Pitkänen sekä lehtorit Seppo Penttinen ja Heimo Nupponen. Neuvottelukunnan tehtävänä oli koululiikuntatutkimuksen yleissuunnittelu, päälinjat ja kehittämistyö sekä neuvonta ja valvonta.²⁷¹ Neuvottelukunta hahmotteli ohjelman, jonka Nupponen kirjoitti raportiksi: ”Koululiikuntatutkimuksen periaateohjelma vuosiksi 1975–1979”. Periaateohjelma kokosi tutkimustoiminnan suositukset käytännön toimenpiteiksi. Koululiikuntatutkimuksen tärkeimmiksi painoalueiksi ohjelmassa nostettiin liikunnanopetuksen tavoitteiden edelleen kehittämisen tutkiminen, koululaisten fyysisen toimintakykyisyyden tutkiminen ja koululaisten liikuntaharrastuneisuuden tutkiminen. Periaateohjelma esitti, että vuosina 1975–79 toteutettaisiin vähintään yksi laajempi projekti kultakin painoalueelta pienempien hankkeiden lisäksi. Näin tuettaisiin systemaattista teorianmuodostusta ja koulutuspoliittisia uudistuksia. Tutkimustulosten hyödyntämiseksi periaateohjelma tähdensi tulosten siirtämistä opettajien käyttöön. Tämä mahdollistuisi riittävällä julkaisuvaroilla sekä kouluhallinnon että opettajankoulutusyksiköiden aktiivisella tutkimustulosten jalkauttamisella käytännön koulutukseen.²⁷²

Tutkimuksen aseman vahvistamiseksi liikunnanopettajakoulutuksessa tehtiin 1970-luvulla monenlaisia ponnisteluja. Silti tutkimuksen nivoutumista liikunnanopettajakoulutukseen ei katsottu tarkoituksenmukaiseksi. Esille nousi lähinnä seuraavia ongelmia:

- teoriaa ei ollut yhdistetty koulutukseen teorian puutteen vuoksi
- vähäinenkin teoria on ollut hajanaista ja siten vaikeasti käytäntöön kytkettävissä
- teorian ja käytännön käsitteiden väärinymmärtäminen

Ongelmien kartoituksen ja virallisten asiakirjojen ohjeistuksen pohjalta pyrittiin tutkimuksen ja opetuksen tiiviimpään kytkentään, jolla koulutuksen tieteellisyyttä voitaisiin syventää.²⁷³

Liikuntatieteellisen tutkimuksen kehittämissasiakirja laadittiin valtiovallan taholta myös vuosiksi 1975–1979. Edellisen ohjelman tapaan siinä asetettiin kolme painopistealuetta: 1. väestön liikuntakäyttämisen ja fyysisen toimintakyvyn tutkiminen, 2. hyvinvoinnin kannalta merkittävän liikunnan toteutumisen vaikuttavien tekijöiden tutkimus sekä 3. liikunnan ja urheilun vaikutusten sekä liikunta- ja harjoitusmenetelmien kehittämiseen tähtäävä tutkimus. Koululiikunnan tutkimus ja eritoten sen tavoitteet ja vaikutukset liikuntatottumusten syntyymiseen olivat mainittuina toisen painopistealueen sisällöissä.²⁷⁴

²⁷¹ Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö 1974; Nupponen 1975, 2.

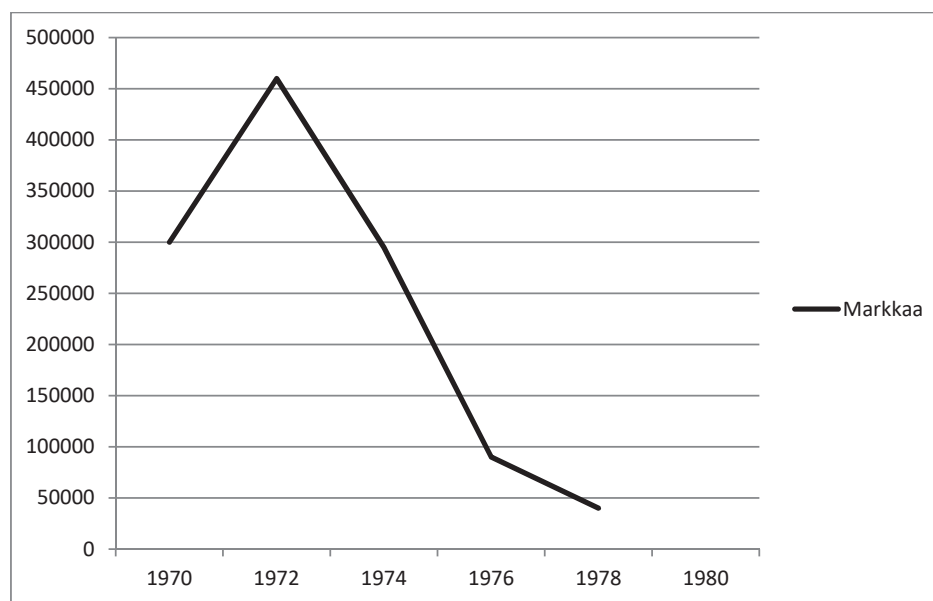
²⁷² Nupponen 1975, 62–68.

²⁷³ Telama 1976.

²⁷⁴ KM 1975: 83, 33–34; KM 1981: 12, 11–12.

Valtionhallinnon taloudellisen ohjauspolitiikan näkökulmasta koululiikunnan ja varsinkin opettajakoulutuksen painoarvo 1970-luvulla oli vähäinen.

Kokonaisuudessaan liikuntatieteellinen tutkimus kehittyi 1970-luvulla sekä määrällisesti että laadullisesti. Vuosikymmenellä luotiin pohja monipuoliselle ja laadukkaalle monitieteiselle liikuntatieteelliselle tutkimukselle. Tutkimuksen edelleen kehittymisen uhkaksi 1980-luvulla nähtiin taloudellisten panostusten väheneminen. Seitsemänkymmentäluvulla julkinen tutkimusrahoitus jäi selkeästi suunnitelmien tavoitteista. Reaalisesti opetusministeriön jakaman tutkimusavustuksen määrä pysyi samana vuodesta 1973 vuosikymmenen loppuun saakka. Myös liikuntatieteellisen tiedekunnan opetusministeriöltä saama tuki opetus- ja tutkimusvälinemäärärahoihin väheni 1970-luvulla. Määrärahojen kehitys on esitetty kuviossa 8. Vuonna 1976 julkaistu liikuntalakikomitean mietintö antoi tukea ponnistuksille liikuntatieteellisen tutkimuksen aseman vahvistamiseksi. Mietintö tähdensi tutkimuspoliittisten runko-ohjelmien toteuttamisen, tutkijakoulutuksen, tiedottamisen ja resursoinnin tärkeyttä alan tutkimustoiminnan kehittymisen kannalta.²⁷⁵

KUVIO 8 Opetusministeriön rahoitus markkoina liikuntatieteellisen tiedekunnan opetus- ja tutkimusvälineisiin 1970-luvulla

Osittain 1970-luvun alun voimakas taloudellinen panostus selittyy uudella tiedekuntarakennuksella, joka valmistui 1971. Uusi rakennus täytyi varustella ajanmukaisilla opetus- ja tutkimusvälineillä. Sen jälkeen lähivuosina ei ollut tarvetta mittaviin välinehankintoihin, minkä vuoksi liikuntatieteellisen tiedekunnan opetusministeriöltä saama tuki pieneni.

²⁷⁵ KM 1981: 12, 20, 35–36; KM 1976: 87, 320–321.

Uusi tiedekuntarakennus mahdollisti lähes kaiken liikunnanopettajakoulutuksen perustoimintojen keskittymisen saman katon alle. Lähes 9000 neliön rakennukseen sijoittuivat liikuntakasvatuksen-, liikuntabiologian-, kansanterveyden- ja liikuntasuunnittelun laitokset. Tiedekunnan ulkopuolelta uusiin tiloihin asettuivat kasvatustieteiden tutkimuslaitos sekä ylioppilaiden terveydenhuoltoasema. Uudisrakennus käsitti kolme suurta luentosalia, erilaisia seminaaritiloja, telinevoimistelusalin, naisten voimistelusalin, musiikkivoimistelusalin sekä voimailusalin. Voimailusali valjastettiin palloilukäyttöön ja tarkoituksena oli ottaa se varsinaiseen käyttötarkoitukseensa toisen rakennusvaiheen toteuduttua. Liikuntaharjoitusten havainnointia varten salien yhteyteen liitettiin observointihuoneet ja kuvausparvekkeet. Lisäksi rakennukseen valmistui tutkimus- ja laboratoriotilat, yhteensä 26 työhuonetta, pukuhuoneet sekä asunnot mekaanikolle ja vahtimestarille sekä kaksi vierashuonetta.²⁷⁶

Liikuntatieteellisen tiedekunnan uudisrakennus oli moderni ja liikuntasalit ja tutkimustilat sisälsivät lukuisia sen ajan uutuuksia. Palloilusaliin tuli sähköllä toimivat päätykoripallotelineet sekä kattosäteilyllä toimiva lämmitys, telinevoimistelusali sai kaksi trampoliinia, volttimaton sekä erityisen joustavan belinga-parketin. Tutkimustiloihin kuului rasituslaboratorio, jossa lämpötila oli säädettävissä -30 ja +50 asteen välillä sekä kosteus 10 ja 95 prosentin välillä.²⁷⁷ Vaikka rakennus loisti uutuuksillaan ja koollaan, tilojen riittävydestä oli jo rakennuksen vasta valmistuttua epäilyjä. Esimerkiksi laboratorio- ja laitostiloja arveltiin tarvittavan lisää jo lähivuosina.²⁷⁸

Lisätarvehuomioista huolimatta Jyväskylän liikuntatieteellisen tiedekunnan uudisrakennus oli puitteiltaan radikaalisti Helsingin voimistelulaitoksen tiloja parempi liikunnanopettajakoulutuksen toteuttamiseen. Opetuksen osalta uudet tilat mahdollistivat käytännöllisen opinto-ohjelman laatimisen. Sisällöllisesti uudet tilat vaikuttivat lähinnä joidenkin käytännön lajien opetus sisältöjen monipuolistumiseen sekä observoinnin olosuhteiden parantumiseen.

4.5 Kansainvälinen toiminta tiivistyy

Helsingin yliopiston voimistelulaitos vastasi yksin Suomen voimistelunopettajien koulutuksesta yli kahdeksankymmenen vuoden ajan. Vuodesta 1974 lähtien Jyväskylän yliopisto on ollut ainut Suomen liikunnanopettajia kouluttava korkeakouluasteen oppilaitos. Vertailukohteet kansallisella tasolla ovat puuttuneet. Tästä johtuen liikuntapedagogiikan emeritusprofessori Lauri Laakson mukaan Jyväskylän liikunnanopettajakoulutus on varhaisista ajoistaan asti ollut

²⁷⁶ Tiitinen 1969; Keski-suomalainen 30.10.1971.

²⁷⁷ Tiitinen 1969.

²⁷⁸ Keski-suomalainen 30.10.1971. Arviot lisätilan tarpeesta osuivat oikeaan. Lisäksi tiedekuntarakennuksen toinen vaihe on edelleen, yli neljäkymmentä vuotta rakennuksen valmistumisesta, toteuttamatta. "Voimailusali" suunniteltu tila toimii edelleen palloilusalina. Kuntosalina on toiminut vuosikymmeniä rakennuksen alimman kerroksen tila, joka on osoittautunut muun muassa äänieristykseltään ja ilmanvaihdoiltaan epätarkoituksenmukaiseksi nykyiseen käyttöönsä.

kansainvälisesti aktiivinen. Henkilökunta on luonut ja ylläpitänyt suhteita maailmanlaajuisesti ja Suomeen on kulkeutunut vaikutteita eri puolilta maailmaa. Vaikutteiden suunta ei ole ollut yksipuolinen, usein suomalaista liikunnanopettajakoulutusta on pidetty tietyissä teemoissa edelläkävijänä.²⁷⁹

Kansainväliset järjestöt toimivat pohjana yhteistyölle eri maiden kesken. Liikuntakasvatuksen kentällä 1970-luvulla suomalaisten toiminta oli aktiivisinta liikuntakasvatuksen kansainvälisessä liitossa Fédération Internationale d'Education Physique:ssä (FIEP). FIEP:n perustehtäviksi määriteltiin kehitystyö kasvatuksen, liikuntakasvatuksen, urheilukasvatuksen, soveltavan liikunnan (Sport for All), kuntoilun, terveyden ja virkistykseen alueilla. Järjestö on perustettu 1923 ja siten myös vanhin alan maailmanlaajuinen järjestö.²⁸⁰ Suomalaisten jäsenten määrä FIEP:ssä kasvoi 1970-luvulla viisinkertaiseksi ja järjestön tapahtumiin osallistuminen oli aktiivista. FIEP:n tilaisuuksiin osallistui 1970-luvulla yli 300 suomalaista, jotka toimivat esitelmöitsijöinä, opettajina sekä demonstraatioiden pitäjinä. Liikuntakasvatuksen lehtori Liisa Heinilä toimi FIEP:n asiantuntijana ja tieteellisen jaoston puheenjohtajana 1970- ja 1980-luvulla. Heinilä totesi järjestön edistäneen Suomen liikuntakasvatustyötä tarjoamalla haasteita ja tavoitteita sekä uusimpia tutkimustuloksia. Järjestön kautta myös tietoisuus suomalaisesta liikuntakasvatustyöstä levisi ja sai kansainvälistä arvostusta. Suomalaisten ajatukset saivat palstatilaa järjestön FIEP Bulletin-lehdessä vuosien 1976 ja 1978 välillä suhteellisen paljon. Kirjoitukset keskittyivät suomalaisten Jyväskylässä 1976 pidetyn evaluointikongressin esityksiin.²⁸¹

Liikuntapedagogiikan merkittävä kansainvälinen järjestö International Association for Physical Education in Higher Education (AIESEP) perustettiin vuonna 1962. Sen tehtäviksi määriteltiin asiantuntijoiden ja tutkijoiden tukeminen liikuntakasvatuksen ja urheilun alueella, kansainvälisten tieteellisten tapaamisten järjestäminen sekä eri liikuntapedagogisten järjestöjen yhteydenpito.²⁸² Laakso toteaa AIESEP:n merkityksen liikunnanopettajakoulutukselle olevan varsinaista järjestötoimintaa laajempi. Järjestön kautta syntyneestä yhteistyöstä suomalainen liikunnanopettajakoulutus on saanut vaikutteita muun muassa observointitutkimukseen ja yleensä opetustilanteen ja opettajuuden kehittämiseen. Laakso pitää merkittävänä myös AIESEP:n kautta syntyneen keskustelun liikuntapedagogiikan kvalitatiivisesta tutkimuksesta ja kriittisestä liikuntapedagogisesta suuntauksesta, jonka edustajista voidaan mainita esimerkiksi Richard Tinning. Näistä teemoista myös suomalainen liikunnanopettajakoulutus sai vaikutteita.²⁸³ AIESEP:n yhteys suomalaiseen liikunnanopettajakoulutukseen syveni 1980-luvulla. Vuosina 1969–1971 liikuntatieteellisiin kongresseihin tai kokouksiin myönnettyissä apurahoissa ei ollut yhtään apurahaa AIESEP:n tapahtumiin, sen sijaan FIEP:n tapahtumiin oli samalla ajanjaksolla myönnetty 10 apurahaa. Vuoden 1976 kansainvälisen liikuntatieteellisen tutkimustoiminnan komiteamietinnössä ei mainita AIESEP:iä kansainvälisten liikun-

²⁷⁹ Laakso 2012, haastattelu.

²⁸⁰ FIEP 2016 (internetlähde).

²⁸¹ Heinilä 1980; ks. esim. Telama 1976c, Karvonen 1976 ja Nupponen 1976.

²⁸² AIESEP 2016 (internetlähde).

²⁸³ Laakso 2012, haastattelu.

tatieteellisten järjestöjen luettelossa lainkaan. Vuoden 1983 saman teeman komiteamietinnössä AIESEP mainitaan yhtenä tärkeänä kansainvälisenä järjestönä.²⁸⁴

Kahden tärkeän kansainvälisen liikuntakasvatuksen ja -tutkimuksen järjestön painoarvo siis siirtyi aiemmasta FIEP:n valta-asemasta selkeästi AIESEP:n suuntaan. Merkittävä syy tähän oli tieteellisen toiminnan aktiivisuus, mikä AIESEP:ssä oli vilkkaampaa sekä korkeatasoisempaa kuin FIEP:ssä.²⁸⁵ Liikuntakasvatuksen laitoksen henkilökunnasta Liisa Heinilän toiminta FIEP:ssä oli aktiivisimmillaan 1970- ja 1980-luvuilla ja hänelle ei löytynyt yhtä aktiivista seuraajaa laitoksen henkilökunnasta. Osaltaan AIESEP:n siirtymistä valta-asemaan edesauttoi järjestön maailmankongressin järjestäminen Jyväskylässä 1989.²⁸⁶ AIESEP:n asemaa edelleen vahvisti maailmankongressin järjestäminen uudelleen Jyväskylässä vuonna 2006²⁸⁷ sekä liikuntapedagogiikan professori Pilvikki Heikinaro-Johanssonin kausi järjestön presidenttinä vuosina 2006–2014.²⁸⁸ Myös FIEP:n maailmakongressi järjestettiin Suomessa vuonna 2008 mutta järjestävänä tahona oli Vierumäen urheiluopisto, mikä osoittaa, ettei Jyväskylän yliopistolla ollut voimakkaita intressejä FIEP:n suuntaan.²⁸⁹

Kansainvälisistä henkilövaikuttajista Muska Mosstonia voidaan pitää yhtenä liikuntapedagogisen tieteenalan merkkihahmona. Hänen työnsä esimerkiksi opetustyylien parissa on kiistatta kansainvälisesti laajimmin levinnyt ja Mosstonin opetustyyli on käytetyin teoria liikuntakasvattajien kesken.²⁹⁰ Mosston vieraili useasti myös Suomessa kouluttaen opettajakouluttajia ja opiskelijoita. Laakson mukaan Mosston oli ajoittain niin paljon liikuntakasvatuksen laitoksen opetuksessa esillä, että joidenkin ulkopuolisten taholta esiintyi kritiikkiä, jonka mukaa liikuntakasvatuksen laitos oli sellainen ”Mosstonilainen koulutuslaitos”. Laakso tylsyyttää kritiikkiä toteamalla, että Mosston oli merkittävä henkilö, joka avasi liikuntapedagogiikkaan uusia näkökulmia. Opettaessaan kyseisiä näkökulmia Laakso ei kuitenkaan kokenut opettavansa Mosstonia, vaan teorioita, joita saattoi soveltaa monin eri tavoin.²⁹¹

4.6 Suuri tutkinnonuudistus – yliopistoväen liikekannallepano

Historiantutkija, professori Martti Häikiö toteaa ensimmäisen laajan tutkinnonuudistuksen juurten yhdistetyn vuoden 1966 valtioneuvoston periaatepäätök-

²⁸⁴ KM 1976: 67, 13,18; Opetusministeriö 1983a, 19.

²⁸⁵ Väinö Varstala, henkilökohtainen tiedonanto 18.12.2015.

²⁸⁶ Rauhala, Ruoppila & Telama 1989. Kongressin teema oli: Movement and sport - a challenge for life-long learning.

²⁸⁷ Heikinaro-Johansson & McEvoy 2006. Kongressin teema oli: The role of physical education and sport in promoting physical activity and health.

²⁸⁸ AIESEP 2016.

²⁸⁹ FIEP 2016. Liikuntakasvatuksen laitos oli mukana kongressin tieteellisen ohjelman organisoinnissa ja laitoksen henkilökuntaa osallistui kongressin järjestämiseen.

²⁹⁰ Cothran ym. 2005.

²⁹¹ Laakso 2012, haastattelu.

seen, jossa todettiin korkeakoulutuksen uudistuksen keskeisiksi tavoitteiksi tutkintoaikojen lyhentäminen ja opintojensa keskeyttäneiden vähentäminen.²⁹² Tavoitteeseen pääsemiseksi oli valtioneuvoston mukaan Suomessa otettava käyttöön muualla hyvin yleisesti sovellettu suorituspistejärjestelmä, joka mahdollistaisi eri tutkintojen keskinäisen vertailun.²⁹³ Kuusikymmentäluvulla korkeakoulujen opetuksen kehittäminen keskittyi lähinnä opetusteknologian, esimerkiksi kielistudioiden ja televisio-opetuksen hyödyntämiseen.²⁹⁴

Jonkinlaiseksi uudistukseksi voidaan katsoa Helsingin yliopiston rehtori Paavo Ravilan ehdotus uudesta välitutkinnosta. Sen mukaan filosofisen tiedekunnan opettajakandidaatin tutkinto tulisi kaikille pakolliseksi. Helsingin yliopistoon perustettiin humanististen tieteiden ja luonnontieteen kandidaatin välitutkinnot, jotka levisivät myös muihin yliopistoihin.²⁹⁵ Oiva Ketonen näki Helsingin uudet välitutkinnot päinvastoin tarkoitustaan nimenomaan opiskeluaikojen pidentävänä tekijänä. Ketonen tulkitsi välitutkintojen olleen keino vastustaa uusia korkeakouluhankkeita ja erityisesti Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun laajenemista.²⁹⁶ Samaan aikaan käytiin köydenvetoa liikunnanopettajakoulutuksen järjestämisaikakunnasta lähinnä Jyväskylän ja Helsingin välillä. Helsingin yliopiston passiivista kantaa voimistelunopettajakoulutuksen pitämiseksi Helsingissä osoittaa myös se, ettei voimistelunopettajakoulutukseen kaavailtu edes välitutkinnon kaltaista tutkintoa. Tämä olisi ollut mahdollista ja luonnollistakin, jotta koulutus olisi saatu pidettyä Helsingissä.

Yhteiskuntatieteissä lähdettiin ensimmäisenä konkreettisesti rakentamaan tutkinnonuudistusta. Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan mietintö (FYTT) tiivistä korkeakoululaitoksen uudistamisen tavoitteen seuraavasti: ”uudistuksen olennainen sisältö on saada aikaan tavoitteiltaan määriteltä, toiminnaltaan ja resursseiltaan täysipainoiseksi suunniteltua koulutusta sekä saada tutkintoja tuottavat organisaatiot jatkuvasti kehitystä seuraaviksi, muutoshaluisiksi ja alansa keskeisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun suuntautuviksi”.²⁹⁷ Mietintö tarkensi tutkinnonuudistuksen tärkeimmäksi tavoitteeksi korkeakoulutuksen laadun parantamisen. Komitean mukaan tutkinnonuudistuksella oli kolme päätehtävää: 1. entistä mielekkäämmän, ongelmakeskeisyyteen perustuvan opetuksen aikaansaaminen, 2. monitieteisen opetuksen toteuttaminen ja 3. koulutuksen ammatillisen relevanssin lisääminen. Yhteiskuntatieteissä siirryttiin pelkistä arvosanaopinnoista koulutusohjelmiin. Tällä pyrittiin järjestämään aineryhmätasoista, yhteisesti organisoitua opetusta silloisen pirstaleisen käytännön sijaan.²⁹⁸

1970-luvun alussa katsottiin yhteiskunnallisilla aloilla olleen myös tutkinnonuudistusta merkittävämpiä kysymyksiä. Tutkinnonuudistuksen yhteydessä

²⁹² Häikiö 1977, 14.

²⁹³ Valtioneuvoston periaatepäätös 1966; KM 1968: B 73, 5–7.

²⁹⁴ Eronen ym. 1973, 3.

²⁹⁵ Lampinen 2003, 37.

²⁹⁶ Ketonen 1986, 74. Akateemikko Oiva Ketonen toimi pitkään Helsingin yliopiston teoreettisen filosofian professorina ja hän toimi myös aktiivisena yliopistopolitiikan ja korkeakoulututkimuksen tarkastelijana.

²⁹⁷ KM 1972: A 17, 24.

²⁹⁸ Sama: A 17, 5, 28.

esille tulevien ongelmien yhdeksi syyksi esitettiin ns. länsimaista tieteen paradigmatkriisiä. Tämä katsottiin tilaksi, jossa koko tieteen keskuudessa vallitsee suuri epäselvyys ja erimielisyys tieteen tutkimuskohteista, asemasta, luonteesta ja yhteiskunnallisesta käytöstä.²⁹⁹

Jyväskylän yliopiston kasvatusta ja yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa haluttiin osallistua tutkinnonuudistuskokeiluun. Yrjö Eronen ym. toteavat Jyväskylän olleen tuolloin ainut yliopisto, jossa oli meneillään tutkinnonuudistuskokeilun laajamittainen valmistelu. Kasvatustieteiden tutkimuslaitokseen perustettiin keväällä 1972 korkeakouluopetuksen suunnitteluprojekti (KOPSU). Projekti laati laajan muistion, jonka pohjalta tiedekunta päätti 16.11.1972 ryhtyä tutkinnonuudistuskokeilun valmisteluihin. Tuolloin oli tavoitteena, että valmisteltava tutkinnonuudistuskokeilu alkaisi uusien opiskelijoiden osalta viimeistään syyslukukaudella 1975.³⁰⁰ Valmistelua suunniteltiin ainoastaan Jyväskylän yliopiston kasvatusta ja yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan. Tähän päädyttiin taloudellisten resurssien rajallisuuden vuoksi. Jyväskylässä oli halukkuutta uudistuksen suunnittelulle korkeakouluopetuksen suunnitteluryhmän sijaitessa kasvatustieteiden tutkimuslaitoksessa, jolloin Jyväskylässä olisi ryhmälle otolliset mahdollisuudet kokeilun seuraamiseen.³⁰¹

Jo tutkinnonuudistuksen suunnitteluvaiheessa uudistus sai osakseen epäilyjä ja arvosteluja. Epäiltiin, että koulutusohjelmiin siirtyminen johtaisi tutkintojen tieteellisen tason alenemiseen. Tutkinnonuudistusta sosiologian alalla pohittineet Marjatta Marin, Pentti Määttä ja Ilkka Pirttilä toteavatkin epäilyjen osin toteutuneen Jyväskylässä. Tutkinnonuudistuksen päällimmäiseksi tavoitteeksi asetettiin tutkintojen ammatillisen sisällön lisääminen. Tämän johdosta esimerkiksi sosiologian ja yhteiskunnan suhteita ei pohdittu heidän mukaansa riittävästi yhteiskuntatieteiden näkökulmasta. Marinin ym. mukaan varsinainen tiedeanalyysi olikin jäänyt toistaiseksi tekemättä. Analyysin he näkivät kuitenkin välttämättömänä, jotta opiskelijat voitaisiin perehdyttää käsitteistöön ja keskeiseen teoreettiseen ja metodologiseen sisältöön tarpeellisten tieteenalojen osalta. Nähtiin, ettei tavoite monitieteisyyden lisäämisestä toteutunut Jyväskylässä. Tietyissä koulutusohjelmissä tutustuttiin vähemmän muihin tieteesiin kuin aiemmin. Koulutusohjelmien ongelmaksi mainittiin myös se, ettei opiskelija tutustu perusteellisesti mihinkään tieteenalaan, mikä olisi edellytys monitieteelliselle työskentelylle.³⁰²

Jyväskylässä kritiikki tutkinnonuudistusta kohtaan ilmeni sivistisyliopistoliikkeenä. Liikkeen toimesta järjestettiin lakkoja ja mielenosoituksia sekä kerättiin adresseja. Tästä näyttävästä toiminnasta huolimatta liike jäi lyhytaikaiseksi ja tutkinnonuudistuksen eteneminen jatkui vääjäämättä. Sivistisyliopistoliikkeen alkutahtien pontevina lyöjinä toimivat erityisesti Matti Juntunen ja Lauri Mehtonen. Heidän kritiikkinsä kohdistui nimenomaan tutkinnonuudis-

²⁹⁹ KM 1972 A 17, 5, 28.

³⁰⁰ Eronen ym. 1973, 4, 9; KOPSU-muistio, tiedekunnan kokouspöytäkirja.

³⁰¹ Eronen ym. 1973, 16; Jalava 2012, 99.

³⁰² Marin ym. 1976.

tuksen pääteemoihin. Tyytymättömyyttä herättivät esimerkiksi tutkintojen yhteismitallistaminen opintoviikkojen avulla ja ammattisuuntautuneisuus.³⁰³

Häikiö tiivistä tutkinnonuudistuksen hankkeeksi, joka heijastui aina koko korkeakoululaitoksen perusteisiin saakka sisältäen koulutuspolitiikkaa, korkeakoulujen hallinnon uudistamista sekä koulutuksen tavoitteiden, sisällön ja menetelmien muuttumista. Korkeakouluhenkilöstö koki prosessin turhauttavaksi. Monien seminaarien, projektien ja kokeilujen synnyttämät tulokset varsinkin tutkintoasetusten asiasisältöön olivat olemattomat.³⁰⁴

Antti Eskola on todennut 1970-luvun tutkinnonuudistuksen ongelmien liittyneen useissa korkeakouluissa toteutettuun hallinnonuudistukseen. Uudistuksen myötä hallintoelimet kärsivät yleisestä luottamuksen puutteesta. Eskolan mukaan tendenssinä oli valita korkeakoulujen hallintoelimiin ”heikointa ja taantumuksellisinta ainesta”.³⁰⁵ Tämän tilanteen johdosta oli korkeakouluja vaikea luonnehtia ja edesauttaa muutoshaluisiksi, kehitystä seuraaviksi ja keskeisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuja etsiviksi organisaatioiksi.

Humanistisilla, luonnontieteellisillä ja yhteiskuntatieteellisillä tieteenoililla tutkinnonuudistus osoittautui ”hitaasti kääntyväksi laivaksi”. Prosessi eteni 1977 opetusministeriön työryhmän antamiin asetusluonnoksiin. Sivistysyliopistoliikkeen kaltainen kritiikki nousi nyt esille uudistusta kohtaan kyseisillä tieteenoilla maanlaajuisesti. 120 yliopiston opettajaa esitti vaatimuksen uudistusten pääkohtien kriittisestä tarkastelemisesta. Kritiikki johtikin uudistuksen väljentämiseen. Yleisopinnot määriteltiin asetuksessa löyhemmin ja uudistuksessa sallittiin tieteenalakohtaiset koulutusohjelmat. Näiden tarkennusten jälkeen lopulliset asetukset annettiin joulukuussa 1978. Tuolloin koulutusohjelmiin määriteltiin kuuluvaksi perus-, aine- ja syventävät opinnot.³⁰⁶ Käytäntö oli pohjimmiltaan aiempia tutkintoja myötäilevä. Latinankieliset termit vain muutettiin suomenkielisiksi. Toisaalta vanhojen *approbatur*, *cumlaude approbatur* ja *laudatur* -arvosanojen käyttöä ei millään tavalla rajoitettu.

Täyttikö ensimmäinen tutkinnonuudistus asetetut tehtävänsä? Jälkeenpäin annetut arvioinnit uudistuksen onnistumisesta kiteytyvät seuraaviin pääkohtiin.

1. Uudistuksen tarve

Tutkinnonuudistus oli tarpeellinen tuon ajan yliopistomaailmassa. Järjestelmään kohdistui kritiikkiä pitkistä opiskeluajoista, epätarkoituksenmukaisesta arvosanajärjestelmästä, opintojen huonosta organisoinnista ja opintojen liiallisesta teoreettisuudesta.³⁰⁷ Eli uudistuksen sinänsä voidaan katsoa olleen tarpeellinen. Tosin silloinen teoreettisen filosofian professori Ilkka Niiniluoto on todennut, että uudistuksen tavoitteet olisivat täyttyneet lisäämällä vanhaan järjestelmään suorituspisteet ja tarkoituksenmukainen määrä yleisopintoja.³⁰⁸

³⁰³ Konttinen & Pylvänäinen 1996; Jalava 2012, 97.

³⁰⁴ Häikiö ym. 1977, 12–13; Telama 2009, haastattelu.

³⁰⁵ Eskola 1976, 4.

³⁰⁶ Lampinen 2003, 41; AsK: 1080/1978; AsK: 1081/1978; AsK: 1982/1978.

³⁰⁷ Kettunen & Kilpi 1980, 47–48.

³⁰⁸ Niiniluoto 1983.

2. *Tavoitteiden ja keinojen kohtaamattomuus*

Tutkinnonuudistuksen tavoitteiden on luonnehdittu olleen idealistisia ja jopa utopistisia. Uudistus pyrki ammatillisuuden lisäämiseen opinnoissa, kun samaan aikaan tavoiteltiin tieteellisyyden syventämistä tutkinnoissa. Myös tutkinnon tason kohottaminen yhtä aikaa opiskeluaajan lyhentämisen kanssa osoitautui epäuskottavaksi.³⁰⁹

3. *Opiskeluaikojen pidentyminen*

Presidentin työryhmä oli kiinnittänyt huomiota tutkintoaikojen pidentymiseen jo 1960-luvulla. Työryhmä katsoi pitkien opiskeluaikojen olevan kansantaloudelle haitallista. Opintojen venyessä ihmiset ehtivät olla työelämässä vähemmän aikaa tuottaen kansantaloudelle tappiota. Työryhmästä ajatukset välittyivät FYTT-mietintöön ja näin opintoaikojen lyhentäminen asetettiin yhdeksi pää-tavoitteeksi.³¹⁰ Tavoite jäi toteutumatta. Opetusministeriö totesi tutkinnonuudistuksen epäonnistuneen opintoaikojen lyhentämisessä, koska uudessa tutkintojärjestelmässä opintoajat olivat edelleen pidentyneet. Uudistuksen myötä siirryttiin yksiportaiseen tutkintojärjestelmään, vaatimukset kasvoivat ja esimerkiksi tenttien määrä kasvoi huomattavasti. Näin opintoajat pidentyivät ja opintonsa keskeyttäneiden määrä kasvoi.

4.7 Tutkinnonuudistuksen jalkautuminen liikunnanopettajakoulutukseen

Liikuntatieteellisessä tiedekunnassa tutkinnonuudistuksen täysipainoinen suunnittelu alkoi syksyllä 1975. Suunnitteluun lähdettiin valtioneuvoston periaatepäätöksen esittelymuistion ja periaatepäätöksen soveltamisohjeiden pohjalta. Tutkinnonuudistuksen yhteydessä tiedekunta totesi liikunnanopettajien kouluttamisen olevan sen päätehtävä. Tiedekunta linjasi yleisen tutkinnonuudistusohjeistuksen perusteella keskeisimmiksi uudistuksen tavoitteiksi koulutuksen rationalisoinnin, oppiaineen laadullisen kehittämisen ja uudelleenjärjestelyn sekä resurssien optimoinnin. Tarkennettuja uudistuksen teemoja olivat muun muassa peruskoulutuksen sisältö, koulutusresurssien rationaalinen käyttö, koulutusyhteistyö ja työnjako eri tahojen kanssa, harjoittelun järjestäminen, vanhan ja uuden koulutuksen niveltäminen sekä jatko- ja täydennyskoulutus.³¹¹

Tutkinnonuudistuksen yhteydessä Telama totesi, että koko koulutuksen uudistamisen suunnittelussa oli liikuntakasvatuksen rooli otettu laajasti huomi-

³⁰⁹ Lampinen 2003, 43.

³¹⁰ Tiede ja ylin opetus tulevien vuosien Suomessa 1965, 41–42; KM 1972: A 17. Presidentin työryhmän kaltaisia ajatuksia on esitetty tuoreeltaankin Jyrki Kataisen hallituksen taholta. Lyhyemmät opiskeluaajat sekä opintojen aloittaminen heti lukion jälkeen katsotaan välttämättömäksi maamme kansantaloudelle.

³¹¹ Tutkinnonuudistuksen suunnittelu liikuntatieteellisessä tiedekunnassa 1976. Tiedekunta mainitsi oleellisina yhteistyötahoina esimerkiksi kouluhallituksen, ammattikasvatushallituksen sekä urheiluoopistot. Koulutusyhteistyön yhteydessä mainitaan myös yhteistyö tiedekunnan eri laitosten välillä.

oon, eikä sen perusteluun tarvitse käyttää voimavaroja.³¹² Tiedekunnan oma tutkinnonuudistustyöskentely käynnistettiin perusselvityksillä, jotka kiteytyivät kolmeen kokonaisuuteen; tiedeanalyysiin, ammattianalyysiin sekä koulutusresurssien analyysiin. Tiedeanalyysissä tarkasteltiin lähinnä liikuntatieteen asemaa suhteessa muihin tieteisiin, kartoitettiin liikuntatieteen eri alojen keskeisimmät sisällöt ja tärkeimmät ongelma-alueet sekä tarkasteltiin koulutukseen sisällytettäviä laaja-alaisia ja monitieteisiä kokonaisuuksia suhteessa tutkinnonuudistuksen yleisperiaatteisiin. Ammattianalyysin tarkoituksena oli selvittää lähinnä määrällistä koulutustarvetta eli millä yhteiskunnan toimialoilla tarvitaan liikuntatieteiden asiantuntijoita. Toisena ammattianalyysin tehtävänä oli selvittää laadullista koulutustarvetta. Laadullisen ammattianalyysin keskeisin kysymys oli: mitä valmiuksia liikuntatieteiden asiantuntijoilla tulisi olla? Koulutusresurssien analyysi pureutui lähinnä henkisten resurssien kartoittamiseen mutta analyysin yhteydessä pyrittiin selvittämään myös laitteiden, tilojen sekä opettajavoimien riittävyyttä laitoksilla. Koulutusresurssien analyysin yhteydessä tehtiin myös tiedeperustan selvitys, jolla pyrittiin kartoittamaan liikuntatieteellisen tiedekunnan tutkimuksen suuntautumista sekä tiedekunnan tieteellistä asiantuntemusta.³¹³ Tutkinnonuudistuksen suunnitteluun palkattiin myös erillinen suunnittelija. Tehtävään valittiin Juha Rantakari. Hän toimi erilaisissa tutkinnonuudistuksen kartoitus- ja suunnittelutehtävissä aina 1980-luvun alkuun saakka.³¹⁴

Analyysien pohjalta laadittiin hahmotelma liikuntatieteellisen tiedekunnan koulutusrakenteeksi. Opinnot perustuisivat yhteen koulutusohjelmaan, jonka myötä kaikki tutkinnon suorittaneet saisivat liikunnanopettajan pätevyyden. Tämän lisäksi koulutus jakautuisi neljään suuntautumisvaihtoehtoon, joissa voisi suuntautua opiskelemaan toista opetettavaa ainetta, terveydenhuollon liikuntapalveluja, liikuntahallintoa tai urheiluvalmennusta. Tutkinnoksi siis haviteltiin mallia, jossa koulutuksesta valmistuvalla olisi joko liikunnanopettajan tutkinto sekä toisen koulussa opetettavan aineen tutkinto tai liikunnanopettajan tutkinto sekä asiantuntemus jollekin toiselle liikunta-alan sektorille. Tätä tutkintorakennetta tiedekunta piti kompromissina liikuntatieteen ja -kulttuurin eri alojen kehittymistarpeiden ja toisaalta yhteiskunnassa esiintyvien todellisten koulutustarpeiden ja työllisyyden välillä.³¹⁵ Merkittävä tekijä tämänkaltaisen tutkinnon hahmottelulle oli työllisyystilanne. Opettajien työllistymistä pyrittiin tehostamaan toisella opetettavalla aineella. Muiden liikuntatieteellisten asiantuntijoiden sijoittumisen ja määrällisen tarpeen ennustaminen oli vaikeaa ja liikunnanopettajan pätevyyttä muun asiantuntijuuden ohella käytettiin ikään kuin ”takaporttina” työllistymiselle. Tavoite kaikkien koulutusohjelmasta valmistuneiden liikunnanopettajapätevyydestä jäi toteutumatta.

Toisen opetettavan aineen sisällyttäminen liikunnanopettajan tutkintoon nousi tutkinnonuudistuksen yhdeksi kärkitavoitteeksi. Jyväskylän liikunnanopettajakoulutukselle oli asetettu sivuainevaateita jo 1960-luvun alkuvaiheessa.

³¹² Telama 1976a. Telama toimi 1970-luvun tutkinnonuudistuksessa liikuntatieteellisen tiedekunnan tutkinnonuudistustyöryhmän puheenjohtajana.

³¹³ Telama 1976a; Telama 1976b.

³¹⁴ Rantakari 2015, haastattelu.

³¹⁵ Telama 1976b.

Kuusikymmentäluvulla tehtiin selvitys siihenastisesta sivuaineen kanssa valmistuneiden liikunnanopettajien määrästä. Tuohon aikaan sivuaineiden määrä oli olematon. Ainoastaan yhdellä valmistuneella oli ruotsin kielen approbatur.³¹⁶ Telama muistelee sivuaineteeman olleen esillä jo 1900-luvun alussa. Ivar Wilszman, ollessaan poikien voimistelunopetuksen tarkastaja, piti tärkeänä kirjoituksessaan jo vuonna 1915, että voimistelunopettajatutkinto olisi nimenomaan kahden aineen kandidaattitutkinto.³¹⁷

Sivuaineen opiskelun hyödyksi työllisyysnäkökohtien lisäksi luettiin jo useaan kertaan esimerkiksi eri komiteamietinnöissä mainittu liikunnanopettajan työn rasittavuus, jota toinen opetettava aine keventäisi. Lähellä eläkeikää liikunnanopettaja voisi siirtyä opettamaan enemmän toista, fyysisesti vähemmän rasittavaa oppiainetta. Lisäksi toisen oppiaineen sisällyttämistä tutkintoon puolustettiin tietovarannolla ja tuella, jotka lisäisivät liikunnanopettajan tarvitsemää tieto-taitoa. Tällaisiksi aineiksi katsottiin muun muassa biologia ja psykologia. Liikunnan ja psykologian oppiaineiden sisällyttämistä samaan tutkintoon ehdotti myös peruskoulun ja lukion opettajien koulutustarvettoimikunta. Ainoa selkeä argumentti toisen aineen opiskelun vastustamiseen oli sen liikunnan opiskelusta viemä aika. Tutkinnon laajuudeksi tässä vaiheessa suunniteltiin 160 opintoviikkoa ja kahden opetettavan aineen tutkinnossa 180 opintoviikkoa. Edelleen olisi mahdollisuus suorittaa liikunnanopettajan tutkinto ilman toista koulussa opetettavaa sivuainetta.³¹⁸

Tutkinnonuudistuksen yleisissä ohjeissa korostettiin teorian ja käytännön kiinteää yhteyttä. Telaman mielestä juuri tähän liittyi liikunnanopettajakoulutusta jo kauan vaivannut epäkohta. Hän luetteli kolme keskeisintä seikkaa, jotka olivat heikentäneet teorian kytkeästä liikunnanopettajakoulutuksen käytäntöön: 1) teoriaa on yleensäkin ollut minimaalisesti, 2) koulutuksessa joissakin tapauksissa ollut teoria ja tieteellisyys on ollut sirpalemaista ja hajanaista eikä sitä ole osattu hyödyntää käytännössä sekä 3) teorian ja käytännön käsitteiden lähtökohtainen väärin ymmärtäminen. Teoria ja käytäntö on nähty opettajakoulutuksessa toistensa vastakohtina, mikä korostui erityisesti liikunnanopettajakoulutuksessa. Koulutus on jakaantunut luonnollisesti teoriaopintoihin sekä fyysistä aktiivisuutta vaativiin käytännön opintoihin. Lisäksi Telama mainitsi teorian ja käytännön kuilun tulleen esille opetusharjoittelussa. Opetusharjoittelu oli siihen asti tapahtunut täysin irrallaan peruskoulutuksen jälkeen ainoastaan normaalikouluissa, jota Telama ei pitänyt parhaana mahdollisena harjoittelupaikkana. Hän piti tärkeänä, että harjoittelu limitetään peruskoulutukseen teoreettisten opintojen yhteyteen. Harjoittelua tulisi järjestää tiedekunnassa pienryhmäharjoitteluna, opetusharjoitteluna normaalikoulussa sekä kenttähar-

³¹⁶ Jääskeläinen 2014, haastattelu. Myös Telama totesi, että sivuaineen opiskeluun oli tapahtunut hyvin vähän konkreettista 1960- ja 1970-luvuilla, vaikka asia oli ollut esillä useasti eri yhteyksissä.

³¹⁷ Telama 2009, haastattelu. Ks. myös Wilszman 1915. Toisesta opetettavasta aineesta on esitetty ajatuksia Wilszmanin ja 1970-luvun tutkinnonuudistuksen välilläkin. Esimerkiksi 1951 Komiteamietintö korkeimman liikuntakasvatuksen järjestämisestä esittää toisen aineen opiskelumahdollisuutta ”vanhojen päivien varalle”.

³¹⁸ Telama 1976b; KM 1972: A 19, 170.

joitteluna. Sen hetken ongelmana tällaisen harjoittelun järjestämisessä oli resurssipula ohjaavista opettajista Jyväskylässä. Telama pitikin kaupungin ja lähiympäristön koulujen yhteistyötä tärkeänä harjoittelun keskittämiseksi Jyväskylään. Ruotsinkielisten harjoittelua kaavailtiin suoritettavaksi Vaasassa.³¹⁹ Tutkinnonuudistustyöryhmän kaavailut olivat merkittäviä uudistuksia, eritoten harjoittelun osalta. 1970-luvun uudistuksessa liikunnanopettajakoulutus saikin perusrakenteen, joka on säilynyt näihin päiviin saakka.

Valtakunnallisen koulu-uudistuksen seminaarissa, jossa Telama esitteli uuden tutkinnon suunnitelmia, esitti Otso Vilhunen Suomen Liikunnanopettajain Liiton näkemyksiä liikunnanopettajakoulutuksesta. Tutkinnon päälinjoissa liitto kulki tutkinnonuudistustyöryhmän jäljissä. Se piti tutkinnonuudistusta tarpeellisena ja näki tärkeäksi, että liikunnanopettajatutkinnossa on joustava mahdollisuus opiskella toinen koulussa opetettava aine. Vaikka liitto näki tutkimuksen ja kriittisen ajattelun osaksi liikunnanopettajan koulutusta, se korosti käytännön koulutuksen merkitystä. Liiton mielestä liikunnanopettajan oma taito on korvaamaton ja sen harjoittamiseen tulisi varata 12–15 tuntia viikossa ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Liitto näki liikuntatieteellisen tiedekunnan vastuullisena liikunnanopettajakoulutuksen suunnittelijana ja korosti, että tiedekunnalla tulee olla itsenäinen rooli tutkinnon suunnittelussa ja kehittämisessä. Uutena avauksena liitto esitti perustettavaksi pysyvää liikunnanopettajakoulutuksen seurantajärjestelmää, josta vastaisivat ainakin liikuntatieteellinen tiedekunta, kouluhallitus ja Suomen Liikunnanopettajain Liitto.³²⁰

Vilhunen esittämät liiton näkemykset perustuivat muistioon, jonka liikunnanopettajainliitto osoitti liikunnanopettajakoulutuksen uudistamisen johdosta vuoden 1973 Opettajankoulutustoimikunnalle. Muistion lähtökohta oli, että liikunnanopettajakoulutus tulee olla korkeakoulussa annettavaa, akateemista opetusta. Muistiossa kiinnitettiin huomiota käytännön ja teorian yhdistämiseen erityisesti liikunnanopettajia koulutettaessa. Liiton mukaan teemaan ei ollut kiinnitetty riittävästi huomiota ja sen mukaan ”käytäntöä tuntematon teoreetikko sekä teoriasta vieraantunut käytännön opettaja vieraantuvat koulutuksen todellisista ongelmista”. Liitto esitti muistiossaan näkemyksensä koulutuksen teoreettisista valmiuksista, joita liikunnanopettaja työssään tarvitsee. Valmiuksien osa-alueet olivat:

- A. Liikuntapedagogiikka; opetustapahtuma ja sen osatekijät
- B. Liikuntadidaktiikka; opetusopilliset valmiudet
- C. Oppimispsykologia; lapsen oppimisvalmiudet ja niiden tajuaminen (oppimisvaikeuksien voittamisen periaate)
- D. Kehityopsykologia; lapsen motoriikan kehittyminen ja sen tajuaminen
- E. Biologiset perusteet; fysiologia, anatomia

³¹⁹ Telama 1976b.

³²⁰ Vilhunen 1976. Liiton mielestä toinen liikunnanopettajan tutkintoon sisällytettävä aine ei olisi saanut olla toinen taitoaine, vaan parempaan yhdistelmään olisi päästy yhdistämällä liikunnanopettajan työhön toinen teoria-aine.

- F. Terveyskasvatukseen ja kansalaistaitoon liittyvä perustietous ja opettamisvalmiudet
- G. Käytännön liikuntalajien teoria
- H. Organisointi- ja suunnitteluvalmiudet
- I. Liikunnanopettajaa koskettava lainsäädännöllinen tietous
- J. AV-tietous
- K. Yleinen metodinen koulutus (metodologian tulisi olla nimenomaan kasvatustieteitä, ei sosiologiaa sivuavaa)
- L. Yhteiskuntapolitiikan perusteet (erityisesti koulutus- ja vapaa-aikapoliittikka sekä liikuntasuunnittelu ja liikuntapolitiikka)

Teoreettisten valmiuksien lisäksi liitto esitti näkemyksensä liikunnanopettajatutkinnon käytännöllisestä peruskoulutuksesta. Muistiossa tähdennettiin monipuolisten, opetustyössä tarvittavien henkilökohtaisten taitojen merkitystä liikunnanopettajan työssä. Liitto totesi liikuntatieteellisen tiedekunnan ns. Kirjosen-Santalalan toimikunnassa esitetyn 5–7 viikkotuntin taitojen harjoittelun ensimmäisen vuoden aikana oleva riittämätön ja vaati viikkotuntimääräksi jo mainittua 12–15 tuntia. Lisäksi henkilökohtaisille taidoille tulisi asettaa minimivaatimukset ja taidot tulisi myös arvostella. Opetusmetodisten harjoitteiden tulisi olla aikaisempaa konkretisoidumpia ja sovelletumpia. Käytännölliseen peruskoulutukseen liiton mukaan kuuluisi myös fyysisen kunnon mittaaminen, ensiaputaito sekä eräitä liikunnanopettajakohtaisia taitoja kuten esimerkiksi esiintymistaito, säestämistaito sekä suunnittelu- ja organisointitaito.³²¹

Liikunnanopettajain liitto viittasi ns. Kirjosen-Santalalan toimikuntaan, jolla tarkoitettiin ilmeisesti Kirjosen ja Santalan tekemää suunnitelmaa vuodelta 1969. Suunnitelma oli nimetty seuraavasti: Koulun liikunnanopetuksen järjestelmän ja liikunnan opettajan valmistukseen liittyviä näkökohtia.³²² Tässä suunnitelmassa ei esitetty tarkkoja tuntimääriä käytännön harjoituksista. Sen sijaan siinä ehdotettiin käytännön harjoitusten aloittamista vasta ensimmäisen vuosikurssin jälkeen. Ensimmäisen vuoden opinnot Kirjosen ja Santalan mukaan voisivat sisältää orientoitumiskursseja, liikuntapedagogiikan aineen alkukursseja ja kuulusteluja, ns. toisen aineen alkukursseja ja kuulusteluja, runkokursseja sekä kielikokeita. Kirjonen ja Santala olivat liikunnanopettajakoulutusta suunnitelleensa eri linjoilla Liikunnanopettajain liiton kanssa. Liitto korosti taitojen harjoittelua sekä niiden arvioimista, kun taas Kirjonen ja Santala ehdottavat taidollisen arvostelun poistamista kokonaan.³²³ Taitoarvioinnin poistaminen oli radikaali ehdotus ja se toteutuikin vasta vuosikymmeniä myöhemmin.

Liikunnanopettajakoulutuksessa yliopistojen ja korkeakoulujen tutkinnon-uudistuksen mukainen koulutus aloitettiin vuonna 1978, jolloin myös liikuntatieteellisillä aloilla opintojen määrää ryhdyttiin kuvaamaan opintoviikoilla. Yliopistojen oli suositeltu tutkimaan mahdollisuutta siirtyä opintoja kuvaavaan pistejär-

³²¹ SUA: Suomen Liikunnanopettajain Liitto 1976, muistio liikunnanopettajakoulutuksen uudistamisesta.

³²² LTKA: Kirjonen & Santala 14.4.1969.

³²³ Sama, 14, 16.

jestelmään jo 1960-luvulla. Alempi korkeakoulututkinto poistettiin ja liikuntatieteiden kandidaatista tuli perustutkinto, jonka laajuudeksi määriteltiin 160 opintoviikkoa. Uuden tutkinnon sisältöjen tuli perustua ongelmakeskeisyyteen, monitieteisyyteen, ammattisuuntautuneisuuteen ja yleisvalmiuksien antamiseen.³²⁴

Tutkinnonuudistuksen myötä liikuntatieteellisen tiedekunnan opinnot perustuivat koulutusohjelmaan, joka jakautui viiteen suuntautumisvaihtoehtoon. Liikunnanopettajakoulutus toteutettiin aineenopettajan suuntautumisvaihtoehdossa.³²⁵ Koulutuksen sisällön kannalta keskeiseksi hallintoelimeksi muodostui koulutusohjelmatoimikunta, joka perustettiin vuonna 1978. Sen keskeisiksi tehtäviksi osoitettiin:

- vuosittaisen koulutusohjelman opetussuunnitelman valmistelu tiedekunnalle
- koulutusohjelman kehittämistarpeiden arviointi
- koulutusohjelman kehittämistä koskevien ehdotusten tekeminen tiedekunnalle ja tarvittaessa laitoksille
- lausuntojen antaminen koulutusta koskevista asioista ja muut tiedekunnan toimikunnalle määräämät tehtävät

Ensimmäiseen koulutusohjelmatoimikuntaan valittiin kuusi henkilökunnan jäsentä ja neljä opiskelijajäsentä. Toimikuntaan tuli edustus myös opettajankoulutuslaitoksesta ja kasvatustieteiden tutkimuskeskuksesta. Henkilökuntaa edustivat Juho Korhonen, Esko Karvinen, Risto Telama, Kalevi Olin, Jouko Huttunen (KTL) ja Matti Suonperä (OKL). Opiskelijajäsenet olivat Lauri Oksanen, Tuija Hirvikoski, Mirja Nurmi ja Pentti Vartiainen.³²⁶

Tutkinnonuudistus vaikutti eritoten opintojen määrään. Kuten muissakin yliopistotutkinnoissa, liikunnanopettajakoulutuksessa opintoihin lisättiin sisältöjä merkittävästi. Tämä tehtiin tiiviillä aikataululla ja todellisuudessa opinnot laajenivat huomattavasti. Kontaktiopetuksen määrä oli suuri ja tutkinnon raameissa sitä tulisi vähentää. Kontaktiopetuksen määrän vähentäminen oli vaikea kysymys kunkin opettajan pitäessä kiinni oman opetusalueensa kontaktitunneista. Tämän vuoksi opintosihteerin johdolla tehtiin päätös, että jokaisesta opintojaksosta vähennettiin kontaktiopetusta järjestelmällisesti 10 %.³²⁷

Taulukoissa 5 ja 6 on esitetty liikunnanopettajakoulutuksen sisältö opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna. Taulukot esittävät tutkinnon sisällön 1970-luvun tutkinnonuudistuksen molemmin puolin.

³²⁴ AsK 299/1978; VP: Valtioneuvoston periaatepäätös 25.8.1966; KM 1969: A 5, 81. Alun perin tutkinnonuudistuksen mukaisen koulutuksen oli määrä alkaa jo vuoden 1977 syksyllä.

³²⁵ O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1981–1982, 12–13. Muut koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehdot olivat fysioterapian, hallinnon, kansanterveystyön ja valmennuksen suuntautumisvaihtoehdot.

³²⁶ LTKA: Koulutusohjelmatoimikunta, pöytäkirja 13.2.1978; O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1981–1982, 7.

³²⁷ Telama 2009, haastattelu.

TAULUKKO 5 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1978 tutkimonuudistusta³²⁸

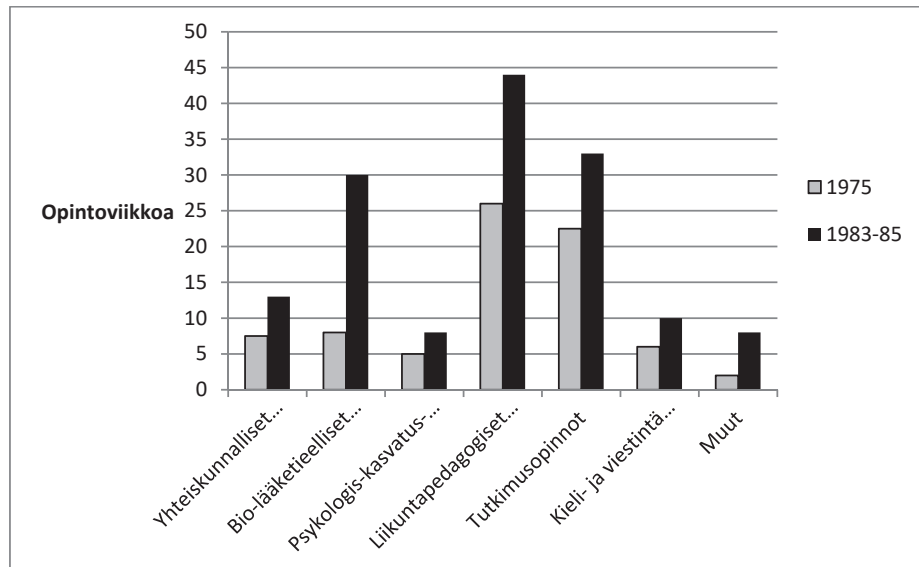
Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psykologiskasvatustieteelliset opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Liikuntakasvatuksen ja urheilun historia 1ov	Mekaniikan peruskurssi 1 ov	Opetuksen ja koulutuksen evaluointi 2ov	Liikuntapedagogiikan perusteet 1,5ov	Tutkimusmenetelmät 1,5ov	Vieraan kielen koe 2 ov	Opetusteknologian kurssi 2ov
Liikuntakasvatusta ja yhteiskunta 1ov	Ihmisen fysiologian perusteet 1,5 ov	Liikuntapsykologia** 0,5ov	Liikuntakasvatusta ja yksilön kehitys 2 ov	Ohjattua tutkimusharjoittelua 200 tuntia*5ov	Kielikoe 2 ov	
Muuttuvan yhteiskunnan koululaitos 1,5ov	Ihmisen fysiologian luentosarja ja lab.kurssi 1,5ov	Opetussuunnittelu 2 ov	Liikeoppi 15ov	Tutkimusmetodiikan kurssi 1ov	Kirjoituskoe 2 ov	
Ihmisen kehitys ja sosiaalisuus 1ov	Liikuntafysiologia 1,5 ov	Opetussuunnittelu ja -metodiikka**0,5ov				
Liikunnan olemus ja funktiot yhteiskunnassa 1,5ov	Liikuntafysiologia luentosarja ja lab.kurssi 1,5ov		Liikuntapedagogiikan erityiskysymyksiä 1ov	Tutkielma 13 ov		
Koulu ja yhteiskunta 0,5ov	Fyysinen kunto ja sen mittaaminen 1 ov					
Liikuntafilosofia**0,5ov						
Liikuntahistoria ja vertaileva liikuntakasvatustiede**0,5ov						

³²⁸ O-O: Liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1975. **Viisi teosta kolmesta erityisalasta

TAULUKKO 6 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö vuoden 1978 uudistuksen jälkeen³²⁹

Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psyko.-kasv. tiet. opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Korkeakoululaitos ja korkeakoulutopiskelu 1 ov	Terveystieteen perusteet 2 ov	Perehtyminen kasvatus-tieteeseen 4 ov	Liikuntapedagogikan ydinainesta koskevien tietojen teoreettinen syventäminen 3 ov	Ihminen tutkimuskoh-teenä 2 ov	Suullisen viestinnän perusteet ja tiedotus-toiminta 2 ov	Matematiikan perus-kurssi 3 ov
Sosiologian perusteet ja yhteiskunta 2 ov	Liikuntalääketieteen perusteet 2 ov	Liikunta psykologia 4 ov	Liikeopin perusteet 2 ov	Suomen tutkimusjärjes-telmä ja tiedepoliittiset perusteet 1 ov	Kirjallisen viestinnän perusteet ja tiedonhan-kinta-menetelmät 2 ov	Vapaasti valittavat opinnot 5-15 ov
Liikuntasuunnittelun perusteet 2 ov	Terveyskasvatuksen ja kansalaistaidon perusteet 3 ov	Liikunnan ja kuormi-tuksen fysiologia sekä fyysinen suorituskyky-isyys 4 ov	Liikuntapedagogikan perusteet ja liikuntafilosofia 2 ov	Empiirisen tutkimuksen ja tilastotieteen perus-tiedot I 4 ov	Vieraan kielen tekstin ymmärtäminen 2 ov	
Tieteellinen toiminta filosofisena ja yhteis-kunnallisena ongelmana 2 ov	Liikunnan ja kuormi-tuksen fysiologia sekä fyysinen suorituskyky-isyys 4 ov		Liikeopin sovellutukset erityisryhmille 1 ov	Empiirisen tutkimuksen perusteet 1 ov	Vieraan kielen taitojen kehittäminen 2 ov	
Liikunta yhteiskunnassa 3 ov	Ympäristöterveys 1 ov			Liikuntatieteiden tutki-musmetodiikka 3 ov	Toisen kotimaisen kielen taitojen kehittä-minen 2 ov	
Liikuntakulttuurin historia 2 ov	Lääketieteen historia ja filosofia 2 ov			Ainedidaktiikan semi-naari 3 ov		
Kouluhallinnon alin arvosana 1 ov	Ravitsemustieteen perusteet 1 ov			Tutustuminen liikunta-pedagogiikan tutkimus-työn eri vaiheisiin 2 ov		
	Terveystieteen metodo-logia 3 ov			Projektiseminaari I 6 ov		
	Hermo-lihasjärjest. kinesiologia 3 ov			Projektiseminaari II 11 ov		
	Anatom. perusteet 3 ov					
	Biologian perusteet ja ihmisen fysiologia 4 ov					
	Terv.kasv. perusteiden syventäminen 2 ov					
			Liikkeen kurssi 16 ov			
			Opetussuunnittelu ja -kokeilu 2 ov			
			Didaktisen observoinnin ja pienoisopetuksen kurssi 2 ov			

329 O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1983-84 ja 1984-85.

KUVIO 9 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1978 tutkinnonuudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna

Kuviossa 9 on graafisesti esitetty vuoden 1978 tutkinnonuudistuksen vaikutuksia kussakin sisältöluokassa. 1970-luvun tutkinnonuudistuksen vaikutusten havainnollistamisen tekee vaikeaksi se, että kahden tutkinnon sisällön tarkasteluun soveltuva yhteinen mittayksikkö puuttuu. Opintoviikot otettiin käyttöön tutkinnonuudistuksen myötä. Tätä ennen opintojen laajuus ilmoitettiin tunteina esimerkiksi lukukautta kohti sekä kirjallisuutena. Jonkinlaisen kuvan tutkintojen määrällisestä vertailusta antaa aiemmasta opintoviikottomasta tutkinnosta laskettu opintojaksottainen tuntimäärä, joka jaetaan opintoviikolla eli 40 tunnilla. Näin saadaan myös vanhalle tutkinnolle näennäiset opintoviikkomäärät. Täsmälliseen vertailuun ei tutkintojen välillä kuitenkaan päästä.

Liikuntakasvatuksen laitoksella 1970-luvulla apulaisprofessorina työskennelleen Lauri Laakson mukaan tutkinnonuudistuksen myötä koulutuksessa vahvistui ”opettajuus-ajattelu”. Tuohon aikaan suomalainen liikunnanopettajakoulutusjärjestelmä oli kansainvälisesti poikkeuksellinen. Hyvin harvoissa maissa oli maisteritasoista liikunnanopettajakoulutusta. Liikunnanopettajakoulutuksessa opiskelijat otettiin opiskelemaan nimenomaan opettajiksi. Lähes kaikissa muissa suomalaisissa ainelaitoksissa opinnot keskittyivät itse substanssiin ja orientoituminen opettajaksi tapahtui vasta opintojen loppuvaiheessa. Vasta 1990-luvulla muissa aineissa alettiin kehittää opintojärjestelmiä, joissa suuntautuminen opettajaksi tapahtuisi opintojen alkuvaiheessa tai opiskelijavalinnan yhteydessä. Myös liikuntapedagogiikan apulaisprofessorina tutkinnonuudistuksen aikaan toiminut Risto Telama on todennut tutkinnonuudistuksen tähänneen teorian kytkemiseen paremmin käytäntöön. Aiemmin kouluharjoittelu tapahtui irrallisena kokonaisuutena muiden opintojen jälkeen ja ainoastaan normaalikouluissa. Tutkinnonuudistuksella pyrittiin malliin, jossa harjoittelua

tapahtuisi kolmella tasolla; pienryhmäharjoitteluna tiedekunnassa, opetusharjoitteluna normaalikoulussa sekä kenttäharjoitteluna. Näin päästäisiin koulutuksen aikana kerryttämään opettajakokemusta ja syventämään näitä kokemuksia teoriaopinnoissa.³³⁰ Opettajuus-ajattelun orientaatio voimistui tutkinnonuudistuksen yhteydessä entisestään, kun liikuntakasvatuksen laitoksen ja opettajankoulutuslaitoksen yhteistyö mahdollisti pedagogisten opintojen osittaisen suorittamisen ainelaitoksella; syntyivät osittain integroidut opettajan pedagogiset opinnot. Laakso tosin mainitsee, että tästä ainelaitoksen antaman pedagogisten opintojen määrästä oli useasti ristiriitaisia näkemyksiä. Mutta kaiken kaikkiaan integroidut pedagogiset opinnot antoivat mahdollisuuden opettajuuden orientaatioon jo ensimmäisestä opiskeluvuodesta lähtien.³³¹ Integroitujen opintojen mallia tehosti normaalikoulun sitoutuminen liikunnanopettajien koulutukseen. Jyväskylässä syntyikin ns. kolmikantayhteistyö ainelaitoksen, opettajankoulutuslaitoksen ja normaalikoulun kesken, joka oli poikkeuksellinen koko suomalaisessa opettajankoulutuksessa.

Telama toteaa opinnäytetöiden lisääntyneen ohjauksen vaikuttaneen koulutuksen laatuun ja sisältöihinkin. Ennen tutkinnonuudistusta valtaosa opiskelijoista lähti työelämään alemmalla korkeakoulututkinnolla (liikuntakasvatuksen kandidaatti). Tutkinnonuudistuksen jälkeen monet alemman tutkinnon suorittaneista tulivat täydentämään tutkintonsa ylemmäksi korkeakoulututkinnoksi ja heidän opinnäytetöidensä ohjaamiseen vaadittiin opettajilta lisää resursseja. Mitään lisävoimavaroja tai rahoitusta ei tähän ollut, vaan ohjaus piti järjestää normaalilla henkilökunnalla.³³²

Uuden tutkinnon tuli perustua ongelmakeskeisyyteen, monitieteisyyteen, ammattisuuntautuneisuuteen ja yleisvalmiuksien antamiseen. Opintojaksojen voimakas lisääntyminen lähes kaikissa opintoluokissa ilmentää monitieteisyyden ja yleisvalmiuksien tavoitteen toteutumista uudessa tutkinnossa. Toisaalta täyteen ahdettu tutkinto ei antanut juurikaan liikkumavaraa opiskelijoiden muihin vapaavalintaisiin opintoihin, ainakaan normaalin opiskeluajan puitteissa. Myös ammattisuuntautuneisuuden tavoitteen toteutuminen on nähtävissä uuden tutkinnon sisällöissä. Liikuntapedagogisten opintojen luokka kasvoi, ja ammattisuuntautuneisuutta ilmensi myös opettajuus-ajattelun vahvistuminen liikunnanopettajan tutkinnossa. Nouseeko ongelmakeskeisyys läpivalaisevaksi teemaksi, on kysymys, johon on tämän tutkimuksen aineiston analyysin perusteella mahdoton vastata. Ongelmakeskeisyys näkyy, jos on näkyäkseen, pikemminkin opintojen sisällä menetelmällisissä ratkaisuissa kuin opintojaksojen nimissä.

³³⁰ Telama 1976b; Laakso 2012, haastattelu.

³³¹ Laakso 2012, haastattelu.

³³² Telama 2009, haastattelu; Laakso 2012, haastattelu.

5 HILJAISELON VUOSIKYMMENET

Liikunnanopettajatutkinto ei kokenut suuria tutkinnonuudistuksia 1980- ja 1990-luvuilla. Yhdeksänkymmentäluvulle osui korkeakoulututkintojen muokaus, millä pyrittiin lisäämään opiskelijoiden mahdollisuuksia sivuaineen opiskeluun. Koulumaailmassa sen sijaan tapahtui kaksikin peruskoulun opetus suunnitelmien uudistusta, joiden vaikutukset liikunnanopettajakoulutukseen jäivät vähäisiksi.

5.1 Tutkimuksen resurssit kohentuvat

Opetusministeriön asettama komitea vuodelta 1981, jonka tehtävänä oli käsitellä liikuntatieteellistä tutkimusta, totesi koululiikuntatutkimuksen toteutuneen periaateohjelman mukaisesti. Edellisellä viisivuotiskaudella tutkimuksellista perustietoa oli kartoitettu oppilaiden liikunnallisuudesta, toimintakykyisyydestä, liikuntamotivaatiosta, liikuntataidoista ja niihin liittyvistä tekijöistä. Komitea asetti koulutuksen ja kasvatuksen edelleen liikuntatieteellisen tutkimuksen keskeiseksi tutkimuskohteeksi. Seuraavat oleelliset tarkastelukohteet tulisivat olemaan opetussuunnitelmien pedagoginen kehittäminen, koululiikunnan vaikutukset ja opettajien pedagogiset valmiudet opetussuunnitelman toteuttamisessa ja kehittämisessä. Opetussuunnitelmien osalta tulisi kartoittaa, miten kirjoitettu opetussuunnitelma toteutuu ja mitkä tekijät toteutumiseen vaikuttavat. Opetussuunnitelman vaikutuksia tulisi komitean mukaan tarkastella kokeellisten seuranta tutkimusten avulla. Näillä selvitetäisiin erityisesti motorisia taitoja ja valmiuksia, liikuntamotivaatiota sekä psyykkistä vireyttä. Komitea peräänkuulutti tutkimuskäyttöön uudenlaisia metodeja kuten esimerkiksi pedagogisia kokeita ja pitkittäistutkimusta. Ensimmäistä kertaa liikuntatieteellistä tutkimusta tarkasteleva komitea linjasi liikunnanopettajien kasvatus- ja opetusvalmiudet tärkeäksi tutkimusteemaksi. Komitean mukaan tutkimustietoa tarvittiin esimerkiksi aineenopettajien ja luokanopettajien valmiuksista opettaa liikuntaa

sekä liikunnanopettajakoulutuksen tuloksista.³³³ Komitea ei tarkentanut mie-
tinnössään, mitä ”liikunnanopettajakoulutuksen tuloksilla” tarkoitettiin, eikä
eritellyt siihen soveltuvia työkaluja tai seurantamekanismeja. Sen sijaan huomi-
onarvoista on komitean pyrkimys suunnata tutkimusresursseja siihen, minkä-
laisia valmiuksia liikunnanopettajat saavat koulutuksesta. Liikunnanopettajan
pedagogiset valmiudet opetussuunnitelman toteuttamisessa sekä liikuntataitoi-
hin ja motivaatioon kohdentuvat tutkimusodotukset ovat liikunnanopettaja-
koulutuksen sisällön kannalta keskeisiä elementtejä.

Vuoden 1981 komitean rinnalla julkaistiin raportti ”Koululiikuntatutki-
muksen kehittämisen periaatteet ja painoalat vuosiksi 1981–1985”, jossa tutki-
muksen periaatteille linjattiin samankaltaisia tavoitteita kuin komiteamietin-
nössäkin. Tutkimuksen julkaisi koululiikuntatutkimuksen neuvottelukunta ja
se jatkoi edellisen neuvottelukunnan aloittamaa koululiikunnan tutkimuksen
koordinointia ja tavoitteenasettelua. Työryhmään kuuluivat vanhasta työryh-
mästä Telama, Vuolle, Juvonen ja Jääskeläinen. Uusina jäseninä toimivat apu-
laisprofessori Jorma Tiainen, liikuntadidaktiikan lehtori Seppo Tiitinen ja tutkija
Martti Silvennoinen, joka toimitti työryhmän raportin.³³⁴

Koululiikuntatutkimuksen periaateohjelmassa asetettiin neljä ongelma-
aluetta:

1. Oppivelvollisuuskoulun liikunnan opetussuunnitelman fyysisen
kunnan, motoristen perusvalmiuksien (liikuntataitojen) ja liikunta-
kokemusten (affektiivinen alue) tavoitetasojen ja niitä vastaavien op-
pimiskokemusten soveltava tutkimus.
2. Oppivelvollisuuskoulun liikuntatietoutteen (kognitiivinen alue) ja af-
fektiiiviseen tavoitealueen esteettisiin kokemuksiin ja eettis-
sosiaalisiin käsityksiin ja toimintamalleihin kohdistuva perustutki-
mus eri ikätasoille.
3. Koululiikunnan toteutumiseen kohdistuva 1)opettamisen ja oppimi-
sen perustutkimus sekä 2) opetusjärjestelyihin ja opetusolosuhteisiin
kohdistuva ja erityisesti kokeellisesti soveltava pedagogis-didaktinen
tutkimus.
4. Liikunnanopettajien kasvatus- ja opetusvalmiuksien perustutkimus.

Eli liikunnanopettajakoulutus nostettiin keskeiseksi tutkimusalueeksi koululi-
kuntatutkimuksessa. Opettajakoulutuksen tutkimus sai merkittävän roolin,
koska opettajan katsottiin olevan tärkein tekijä opetuksen onnistumisen näkö-
kulmasta. Raportin mukaan Suomessa opettajan roolin tärkeydestä huolimatta
ei ollut riittävästi tutkittu liikunnanopettajien kasvatus- ja opetusvalmiuksia.
Opettajakoulutuksen kiireellisimmiksi tutkimuskohteiksi kirjattiin a) liikun-

³³³ KM 1981: 12, 49. Komitean asettamat tavoitteet toteutuivat väitöskirjatasolla taanneh-
tivasti seuraavan kymmenen vuoden aikana. Martti Silvennoinen tutki vuonna 1987
julkaistussa väitöskirjassaan peruskoululaisten ja lukiolaisten liikuntaharrastuksia ja
liikuntamotivaatiota. Sinikka Holopaisen väitöskirja vuodelta 1990 tarkasteli koulu-
laisten liikuntataitoja.

³³⁴ Silvennoinen 1980.

nanopettajien opetus- ja kasvatusvalmiuksien kartoitus sekä opetussuunnitelman toteuttamisen että opetuksen itsenäisen suunnitteluvalmiuden kannalta sekä b) liikunnanopettajien koulutuksen kasvatus- ja opetusvalmiuksien seuranta tutkimuksen aloittaminen. Näitä valmiuksia pystyttäisiin arvioimaan raportin mukaan vasta käytännön opetustyössä ja aiheen tarkastelut vaatisivatkin pitkittäistä seuranta tutkimusta. Raportissa tähdennettiin molempien liikunnanopettajakoulutukseen liittyvien tutkimuskohteiden välttämättömyyttä uudistuvan opettajakoulutuksen sekä täydennyskoulutuksen kehittämiseksi.³³⁵

Kokonaisuudessaan liikuntatieteellisen tutkimuksen toimintaedellytykset 1980-luvun alussa näyttivät kaksijakoiselta. Toisaalta edellisten vuosien aktiivinen toiminta oli valmistanut pitkälle koulutettua ja pätevää tutkijakuntaa, toisaalta ajan taloudellinen tilanne näytti vaikealta. Vielä 1970-luvun alussa Valtion liikuntatieteellinen neuvosto myönsi tutkimusapurahoja hakemuksille, jotka olivat tasoltaan heikompia kuin hylätyt hakemukset 1970-luvun lopussa. Liikuntatieteellisen tiedekunnan tilanne ei ollut tutkimuksen resurssien suhteen 1980-luvun alussa yhtään parempi. Yliopistolta tulevat tutkimusvarat olivat vähentyneet huomattavasti 1970-luvun aikana. Tiedekunnan rooli oli ensisijaisesti paneutua liikuntatieteelliseen perustutkimukseen. Tiedeneuvoston suositusten mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi tiedekuntaan kanavoituvien taloudellisten voimavarojen tuli nousta selkeästi.³³⁶ Liikuntakasvatuksen laitoksella tutkinnonuudistuksen aiheuttama ruuhka alemman liikuntakasvatuksen kandidaattien päivytyksestä liikuntatieteiden kandidaatiksi johti tutkimusresurssien kaventumiseen. Laitoksen professorin ja apulaisprofessorin tutkimukseen tarkoitettua ajasta suuri osa oli suunnattava ylimääräisten pro gradu -töiden ohjaamiseen.³³⁷ Sinänsä liikuntatieteellisen korkeakoulutasoisen opetuksen ja tutkimuksen keskittäminen Jyväskylään oli yksi 1970-luvun merkittävimmistä tiedepoliittisista toimenpiteistä.³³⁸

Valtion liikuntatieteellisen neuvoston esittämien avustusten valossa koulutuksen ja kasvatuksen merkitys oli pienentynyt. Koulutus ja kasvatus tähdennettiin yhdeksi tutkimuksen painoalueeksi vuoden 1981 liikuntatieteellistä tutkimusta käsittelevässä komiteamietinnössä. Valtion liikuntatieteellisen neuvoston esittämä ja opetusministeriön jakama kokonaisavustussumma kasvoi vuoden 1981 noin 1,68 miljoonasta markasta suhteellisen tasaisesti vuoden 1985 noin 3,8 miljoonaan markkaan.³³⁹ Avustusten jakautuminen painopistealueilta on esitetty taulukossa 7.

³³⁵ Silvennoinen 1980, 24–25. Raportissa mainittiin erikseen, ettei neljää ongelma-aluetta esitetty tärkeysjärjestyksessä.

³³⁶ KM 1981: 12, 65.

³³⁷ Telama 2009, haastattelu; Laakso 2012, haastattelu.

³³⁸ Opetusministeriö 1983b, 23.

³³⁹ KM 1981: 12; KM 1985: 63, 54. 1,6 milj. markkaa on vuoden 2015 rahanarvoon muutettuna n. 525 000 euroa ja vastaavasti 3,7 milj. markkaa on 1 213 000 euroa. Euro-määrät muutettu Suomen pankin rahamuseon rahanarvolaskurilla.

TAULUKKO 7 Valtion liikuntatieteellisen neuvoston avustusten markkamääräinen (1000mk) jakautuminen painoalueittain ja niiden prosentuaaliset osuudet kokonaisavustuksesta³⁴⁰

	1981		1982		1983		1984		1985		Yhteensä	
Terveystenhoito	663	39%	717	41%	1135	47%	1574	49%	1528	40%	5617	44%
Urheilu	653	39%	681	39%	929	39%	1344	42%	1823	48%	5430	42%
Koulutus ja kasvatustyöelämä	234	14%	232	13%	217	9%	96	3%	117	3%	896	7%
Vapaa-aika ja virkistys	13	1%	33	2%	112	5%	106	3%	20	1%	284	2%
Muut	114	7%	67	4%	-	-	74	2%	208	5%	463	4%
	-	-	18	1%	-	-	19	1%	99	3%	136	1%
Yhteensä	1677	100%	1748	100%	2393	100%	3213	100%	3795	100%	12826	100%

Taulukosta 7 on nähtävissä Koulutus- ja kasvatustutkimuksen saamien taloudellisten voimavarojen selkeä pieneneminen. Koulutuksen ja kasvatuksen osuus kaikista painopistealueista oli viisivuotiskaudella 1981–1985 seitsemän prosenttia. Ainoastaan työelämän, vapaa-ajan ja virkistykseen sekä muiden tutkimusalueiden avustukset olivat koulutusta ja kasvatusta pienempiä. Vielä kriittisemmäksi nousee koulutuksen ja kasvatuksen asema tarkasteltaessa tuen kehittymistä vuosien 1981 ja 1985 välillä. Tarkastelujakson keskiarvoksi muodostui seitsemän prosentin osuus kaikista painoaloista, mutta tuen suhteellinen määrä oli laskeva. 1980-luvun alkuvuosien 14 ja 13 prosentiosuuksista koulutuksen ja kasvatuksen tutkimukselle annettu tuki laski vuosina 1984 ja 1985 kolmeen prosenttiin kaikista annetuista avustuksista. Vastaavasti esimerkiksi urheilun avustusten suhteellinen osuus kasvoi viisivuotiskaudella 39 prosentista 48 prosenttiin. Eli vuoden 1985 opetusministeriön avustuksista lähes puolet kanavoitui puhtaasti urheilun tutkimukseen.³⁴¹ Näiden lukujen valossa ei koulutuksen ja kasvatuksen sektorista voida puhua liikuntatieteellisen tutkimuksen painopistealueena. Komitea pohti painopistealueiden suhteellisia osuuksia ja mainitsi myös urheilun ja terveydenhuollon hallitsevan aseman myönnettyissä avustuksissa. Näiden kahden alueen yhteisöosuus avustuksista oli vuosina 1981–1985 ollut 86 %. Syyksi mainittujen alueiden dominointiin komitea esitti hakeusten runsasta määrää terveydenhuollon ja urheilun alueilla. Komitea näki myös terveydenhuollon ja urheilun pitkällä tutkimusperinteillä olleen positiivista vaikutusta avustusten suuntautumisesta näille alueille.³⁴²

Edellisessä liikuntatieteellistä tutkimusta tarkastelevassa mietinnössä asetetut keskeiset tutkimusalueet liikuntakasvatuksen osalta olivat toteutuneet hyvin vuosina 1981–1985. Myös laajan koululiikunnan tutkimusohjelman katsottiin pääosin toteutuneen. Relevanttia tutkimustietoa oli tuotettu opetussuunnitelman toteutumisesta liikunnanopetuksessa, oppilaiden liikuntataidoista, -

³⁴⁰ KM 1985: 63, 54. Rahamäärät tuhansina markkoina vuoden 1985 rahanarvoon muutettuna Suomen pankin rahamuseon rahanarvolaskurilla. Opetusministeriö jakoi apurahat valtion liikuntatieteellisen neuvoston esityksen pohjalta.

³⁴¹ Sama, 54–55.

³⁴² Sama, 63, 56.

tiedoista ja -harrastuksista sekä itse liikunnanopetustapahtumasta. Tämän tutkimustiedon varassa oli kehitetty opetussuunnitelmia ja liikunnanopettajien koulutusta. Seuraavan viisivuotiskauden keskeisiksi tutkimusteemoiksi komitea nosti muun muassa koululiikunnan merkityksen ja sen mahdollisuudet sosiaalis-eettisten kasvatustavoitteiden sekä esteettisten tavoitteiden toteuttajana. Keskeiseksi tutkimusmenetelmäksi komitea näki opetusmenetelmien ja -ohjelmien kokeellisen tutkimuksen.³⁴³

5.2 Uusia kansainvälisiä avauksia

Kahdeksankymmentäluvulla liikuntatieteiden kansainvälisen yhteistyön kehittämistä pohtinut työryhmä painotti kansainvälisen kanssakäymisen periaatteena tasapuolisuutta ja tasa-arvoisuutta. Yhteistyön tulisi suuntautua kaikkiin ilmiansuuntiin ja erilaisiin tutkimusperinteisiin, eikä yhteistyön esteenä saanut olla kohdemaan koko tai yhteiskuntajärjestelmä. Suomella oli työryhmän työskentelyajankohtaan mennessä bilateraali yhteistyösopimus liikuntakulttuurin alalla DDR:n (1969), Neuvostoliiton (1974), Unkarin (1978), Ranskan (1981) ja Saksan Liittotasavallan kanssa. Koululiikunta ja liikunnanopetus olivat aihekokonaisuuksia, joissa tapahtui vilkkainta yhteistyöpöytäkirjoihin perustuvaa vaihtoa. Työryhmä totesi luontevimmiksi kumppaneiksi kansainvälisessä yhteistyössä naapurimaat ja Pohjoismaat.³⁴⁴ Ilmaisu on varsin mielenkiintoinen, koska Pohjoismaat käsittävät lähes kaikki Suomen naapurimaat. Tuolloin Pohjoismaiden lisäksi Suomella oli rajanaapurina ainoastaan Neuvostoliitto.

Vuoden 1984 raportissa tarkasteltiin seitsemänkymmentäluvulla työskennelleen kansainvälistä liikuntatieteellistä tutkimustoimintaa kehitelleen komitean asettamia tavoitteita. Tavoitteisiin oli päästy kansainvälisiin organisaatioihin, seminaareihin sekä kongresseihin osallistumisessa, Suomessa järjestettävissä kongresseissa sekä liikuntatieteellisen keskuskirjaston perustamisessa Jyväskylään. Lukuisia tavoitteita jäi myös saavuttamatta. Kehitysyhteistyö ei ollut edistynyt, organisaatioiden välinen yhteistyö ei ollut kehittynyt, valtion liikuntatieteelliseen neuvostoon ei ollut saatu kansainväliseen toimintaan keskittyvää luottamuselintä, pohjoismainen liikuntatieteellinen yhteistyöelin oli perustamatta eikä ulkomaisen materiaalin työstämiseksi ollut palkattu tiedotushenkilöstöä. Myöskään valtion liikuntatieteellisen neuvoston kansainväliseen toimintaan kohdennetut taloudelliset resurssit eivät olleet kehittyneet 1970-luvulta. Kun tavoitteena oli saada vuosittainen määräraha 250 000 markkaan vuoteen 1981 mennessä, se oli vain noin 100 000 markkaa.³⁴⁵

Vuonna 1987 perustettiin Euroopan yhteisön toimintaohjelma European Community Action Scheme for the Mobility of University Students (ERASMUS). Ohjelmalla pyrittiin edistämään korkeakoulujen välistä yhteistyötä ja lisäämään

³⁴³ KM 1985: 63, 86–87.

³⁴⁴ Opetusministeriö 1983a, 3, 17–18.

³⁴⁵ Sama, 11–13.

opiskelijoiden liikkuvuutta. Varsinaiseen perusohjelmaan ei kuulunut tieteellisen toiminnan kehittämistä. Erasmus-ohjelma avautui Suomelle lukuvuonna 1992–1993. Ohjelman mukana korkeakoululaitoksemme sai ensikosketuksen European Community Course Credit Transfer System -järjestelmästä (ECTS) eli opintojen määrää kuvaavasta järjestelmästä, jolla pyrittiin edistämään liikkuvuutta ja yhtenäistämään korkeakoulututkintojen ja opintojaksojen tunnustamista. Heti Suomen Erasmus-ohjelman alkutaipaleella liikuntatieteellinen tiedekunta lähetti hakemukset erityisliikunnan-, tanssin- ja terveystieteiden ohjelmiin.³⁴⁶

Liikuntasektorin Erasmus-verkosto European Network of Sport Sciences in Higher Education nimesi tavoitteekseen kolme pääteemaa, joista ensimmäinen oli liikunnanopettajakoulutuksen kannalta oleellisin. Tavoitteena oli vuonna 1987: *”tarjota liikunta-alan opiskelijoille, opettajille ja hallintohenkilökunnalle koulutus- ja opiskelijavaihtomahdollisuuksia, avustaa koulutusrakenteiden yhtenäistämistä ja edistää rakenteiden soveltamista eri liikunta-ammatteihin muuttuvilla työmarkkinoilla. Verkosto luo spesifejä koulutusrakenteita, joilla on eurooppalainen luonne sekä aktivoi tutkimusyhteistyöhön.”*³⁴⁷

Eli vaikka Erasmus-ohjelman pääperiaatteista oli tutkimus suljettu pois, se kuitenkin oli keskeinen teema liikunta-alan verkostossa. Muita verkoston tavoitteita olivat jäsenten edustaminen erilaisissa eurooppalaisissa organisaatioissa, edunvalvonta ja konsultointi sekä yhteydenpito eurooppalaisten ja Euroopan ulkopuolisten organisaatioiden kanssa.³⁴⁸

Liikunnan kansainvälistä strategiaa 1990-luvun alussa pohtinut komitea nosti United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO:n) ja erityisesti sen liikuntakasvatuksen ja urheilun komitean yhdeksi maailmalaajuisen yhteistyön tekijäksi liikuntakulttuurin alueella. UNESCO:n Komitea edisti koululiikuntaa ja liikuntakasvatusta sekä ”sport for all” -toimintaa. Sinänsä UNESCO:n merkitystä ei pidetty suurena ja järjestön todettiin kärsineen rahoitusvaikeuksista. UNESCO teki yhteistyötä kansainvälisen liikuntatieteiden järjestön, International Council of Sport Science and Physical Education (ICSSPE:n) kanssa.³⁴⁹

Vuoden 1991 komitean mietinnössä kansainvälisen yhteistyön suunta oli jonkin verran muuttunut. Komitea linjasi keskeisimmiksi yhteistyötahoiksi ja -muodoiksi bilateraalisen toiminnan, pohjoismaisen yhteistyön, Itämeriyhteistyön, Eurooppa-yhteistyön sekä kehitysmaat. Bilateraalinen yhteistyö mainittiin aiemmissakin kansainvälistä yhteistyötä tarkastelleissa työryhmissä, joissa keskeisinä bilateraalina yhteistyötahoina olivat sosialistiset maat. 1990-luvulle tultaessa komitea piti ensisijaisina yhteistyön kumppaneina maantieteellisesti lähellä olevia maita, jotka olivat komitean mielestä tärkeitä suomalaisen osaamisen ja edunvalvonnan kannalta, tai omaavat yhteisen kulttuuritaustan. Yhteistyötä suositeltiin myös sellaisten maiden kanssa, joiden kanssa tehdyn yhteistyön hedelmänä Suomi yhdistyi osaksi maailmanlaajuista liikunnan

³⁴⁶ KM 1991: 45, 14–15.

³⁴⁷ Sama.

³⁴⁸ Sama.

³⁴⁹ Sama, 24–25.

ja urheilun verkostoa. Kahdenvälisiksi luonteivimmiksi yhteistyömaiksi luettiin Pohjoismaat, Baltian maat, Unkari, Hollanti, Sveitsi, Etelä-Eurooppa (erityisesti Espanja), Kanada, Venäjä, eräät Afrikan maat, Kiina sekä Japani.³⁵⁰ Eli vajaan kymmenessä vuodessa valtion liikuntaneuvoston kansainvälisten yhteyksien ulottuvuus oli laajentunut huomattavasti.

Liikuntakulttuurin kansainvälisyyttä miettiessään vuoden 1991 komitea korosti myös oman suomalaisen identiteetin vahvistamista ja piti identiteettiä kaiken kansainvälisen kanssakäymisen lähtökohtana. Komitean mukaan suomalaisen liikunnan ja urheilun vahvoja ja omaleimaisia piirteitä olivat:

- suomalainen urheilu kansanliikkeenä
- suomalainen luonto ja siihen kytkeytyvä liikunta
- lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeet
- suomalaisten taito organisoida kansainvälisiä tilaisuuksia
- suomalaisten osaaminen valmennuksen, koulutuksen ja tutkimuksen alueella
- suomalaiset liikuntalajit, joilla tarkoitettiin:
 - A. suomalaisten itse kehittämät lajit
 - B. lajeja, joissa Suomella on menestystä tai
 - C. runsaasti harrastajia sekä
 - D. vahvassa kehitysvaiheessa olevia lajeja
- suomalainen sisu

Näiden piirteiden vahvistamisessa komitea painotti myös liikunnan koulutuksesta ja tutkimuksesta vastaavia tahoja.³⁵¹ Liikunnanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmatasolla komitean painotukset eivät oleellisesti näkyneet. Opetussuunnitelma liikahti opintojaksotasolla päinvastaiseen suuntaan. Vielä 1980-luvun lopulla liikunnanopettajakoulutuksessa oli kurssi "Rauhan- ja kansainvälisyyskasvatusseminaari". Yhdeksänkymmentäluvun alun opetussuunnitelmasta kyseinen kurssi oli poistettu kokonaan, eikä sitä ollut korvattu vastaavalla kurssilla.³⁵²

5.3 Peruskoulun opetussuunnitelmat uudistuvat

Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean vuonna 1970 laatimat opetussuunnitelmat olivat voimassa varsin pitkään. Suomalainen yhteiskunta oli muuttunut peruskoulun opetussuunnitelmakomitean työskentelyvuosista 1960-luvun lopulta. Taloudelliset voimavarat olivat kasvaneet ja Suomesta oli kehittynyt hyvinvointivaltio. Peruskoulun myötä syntynyt opetussuunnitelma uudistettiin vuon-

³⁵⁰ KM 1991: 45, 36–40.

³⁵¹ Sama, 47.

³⁵² O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat 1988–90 ja 1992–94.

na 1985. Edelliset opetussuunnitelman perusteet syntyivät laajan komiteatyöskentelyn tuloksena peruskoulu-uudistuksen yhteydessä. Kahdeksankymmentäluvun opetussuunnitelman uudistaminen valmisteltiin virkamiestyönä. Opettajien ammattijärjestö (OAJ) piti peruskoulun opetussuunnitelman uudistamista niin suurena ja tärkeänä prosessina, että sen tulisi perustua tutkimus- ja kehittämistyöhön, joka viimeisteltäisiin huolellisella komiteatyöskentelyllä. OAJ:n mielestä 1980-luvun uudistusten tuli olla lyhyen aikavälin uudistuksia ja perusteellisemmat uudistukset tulisi ajoittaa laajempaan peruskoulun opetussuunnitelmien uudistukseen (POPS 1990). Uudistusta varten ei kuitenkaan perustettu komiteaa. POPS-90 tavoitteissa OAJ tähdensi peruskoulun opetussuunnitelman kehittämisen vaikutusten selvittämistä tulevaan opettajankoulutukseen.³⁵³

Opetussuunnitelmassa liikunnan yleistavoitteiksi kirjattiin liikunnallisen elämäntavan synnyttäminen sekä toimintakyvyn ylläpitäminen. Myös koululiikunnan jo alkuperäisenäkin perusteluna toiminut kouluvireyden ylläpitäminen nostettiin yleistavoitteeksi. Vuoden 1985 opetussuunnitelman perusteissa esiintyi ensi kertaa sittemmin erääksi oppiaineen ”punaiseksi langaksi” nousseet kaksi erityistehtävää; kasvattaminen liikuntaan ja kasvattaminen liikunnan avulla. Kasvattamisessa liikuntaan korostui kuntotekijöiden ja taitopohjan kehittäminen ja myönteiset elämykset. Kasvattaminen liikunnan avulla merkitsi muun muassa yhteistyökykyisyyden kehittämistä, mielenterveyden edistämistä ja persoonallisuuden eheytymistä. Uusissa opetussuunnitelman perusteissa ei kansalaistaitoa enää esiintynyt yläasteen tuntijaossa. Sen sijaan liikenne- ja terveystieteiden sisällöt ohjeistettiin käsiteltäviksi liikuntatuntien yhteydessä.³⁵⁴

Sukupuolten välinen tasa-arvo sai entistä suuremman huomion vuoden 1985 opetussuunnitelman perusteissa. Uudemmat opetussuunnitelman perusteet pyrkivät edistämään tasa-arvoa ottamalla huomioon tyttöjen ja poikien erilaisen kehittymisen ja erilaiset kiinnostuksen kohteet.³⁵⁵ Vuoden 1970 opetussuunnitelmakomitean mietinnössä ei mainittu sukupuolten tasa-arvoa lainkaan. Edes liikuntatuntien käytännön ohjeistuksessa ei eroteltu tyttöjen ja poikien opetuksen sisältöjä ja toimintatapoja, kun taas vuoden 1985 suunnitelmissa oli täysin erilliset ohjeistukset tyttöjen ja poikien liikuntatuntien oppisisältöön.³⁵⁶

Liikunnan oppiaineen valinnasta vuoden 1985 opetussuunnitelman perusteet antoi viitteelliset ohjeet. Niiden mukaan liikunnan tulisi kehittää monipuolisesti, ottaa huomioon kehitysedellytykset, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet, sen tulisi ottaa huomioon liikuntalajien suosio, antaa monipuolisia virikkeitä, välittää kulttuuriperinnettä sekä ottaa huomioon kunnan maantieteellinen asema ja luonnon olosuhteet. Liikuntatuntien lähtökohtainen lajivalikoima säilyi vuoden 1970 opetussuunnitelmakomitean mietinnön mukaisena. Ainoastaan leikit mainittiin uudemmassa suunnitelmassa erillisenä liikuntamuotona, jota tulisi olla kaikilla vuosiluokilla. Uudemmassa opetussuunnitelman perusteissa annettiin, edellisistä suunnitelmista poiketen, ohjeelliset määrät (kuinka paljon

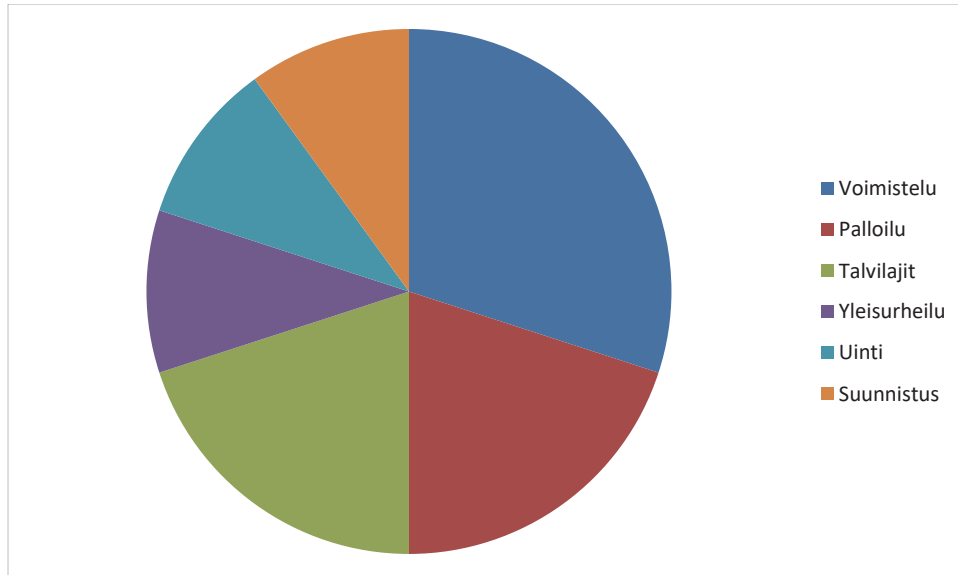
³⁵³ OAJ 1982, 3, 5, 6; Heiskala 2006, 15–20.

³⁵⁴ Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 175.

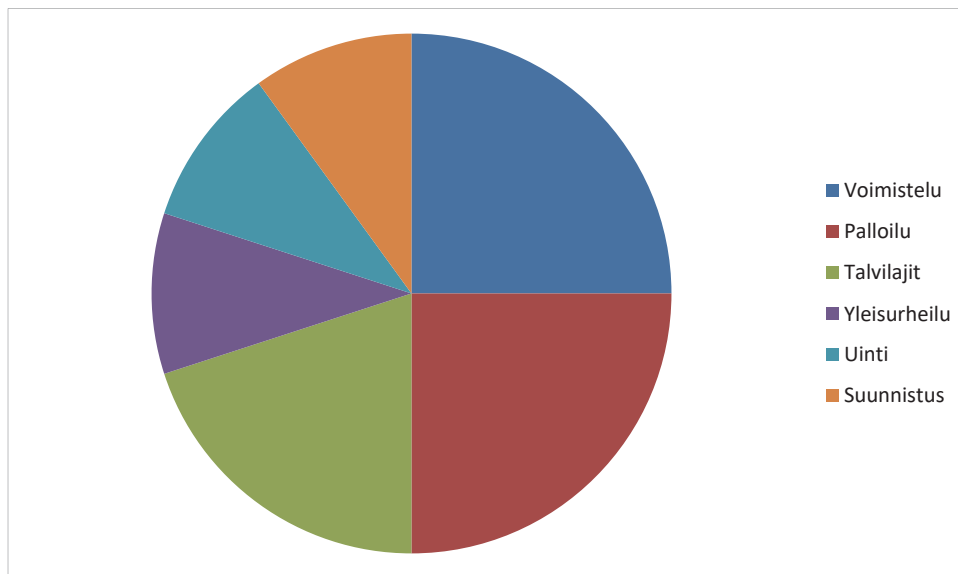
³⁵⁵ Sama.

³⁵⁶ KM 1970: A 5, 289–311; Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 175–180.

opetusajasta varataan) kullekin liikuntamuodolle. Eri liikuntamuotojen ohjeelliset tuntimäärät on esitetty kuvioissa 10 ja 11.

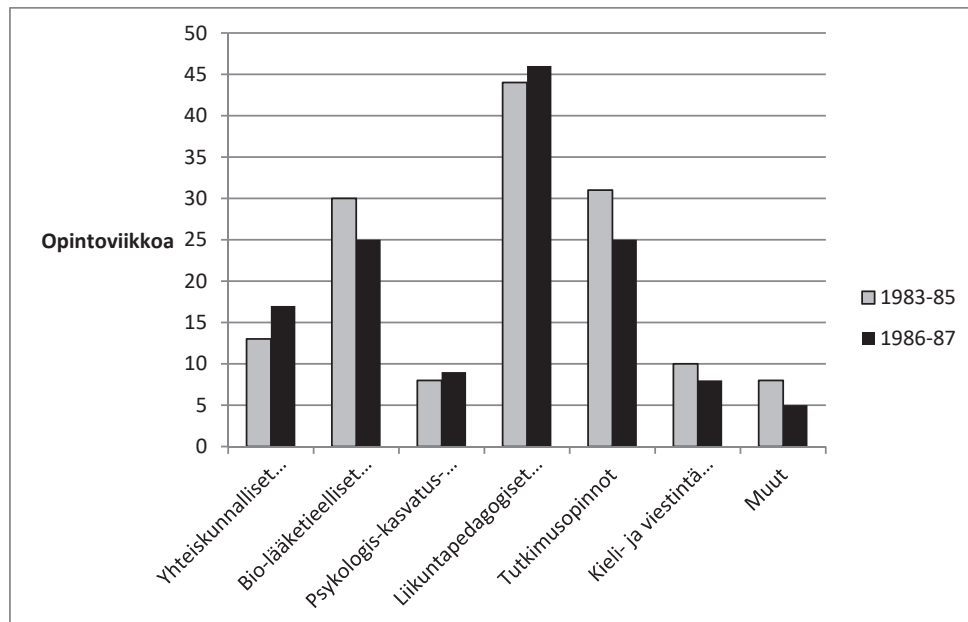
KUVIO 10 Liikuntalajiryhmien opetusaikojen suositusosuudet tytöille vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden mukaan³⁵⁷

KUVIO 11 Liikuntalajiryhmien opetusaikojen suositusosuudet pojille vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden mukaan³⁵⁸

³⁵⁷ Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 176.

Peruskoulun opetussuunnitelmien uudistus kahdeksankymmentäluvulla ei aiheuttanut suuria muuttoksia liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön. Kuviossa 12 on nähtävissä opintojen määrän lisääntymistä yhteiskunnallisten-, psykologis-kasvatustieteellisten ja liikuntapedagogisten opintojen luokissa. Näihin opintoihin siirtyi tutkimus-, kieli- ja viestintä sekä muiden opintojen luokista. Muiden opintojen luokan selkeä pieneneminen johtuu valinnaisuuden vähenemisestä tällä tarkasteluvälillä. Vuosien 1983–85 opinnoissa oli 5–15 opintoviikkoa valinnaisia opintoja mutta vuosien 1986–87 sisällöistä ne oli poistettu. Peruskoulun opetussuunnitelmien uudistumisella ei todennäköisesti ollut merkitystä valinnaisuuden vähenemiseen. Uuden opetussuunnitelman myötä kouluaineista poistui kansalaistaito. Liikuntakasvatuksen laitos reagoi tähän ja opetusohjelman kurssi ”Terveyskasvatuksen ja kansalaistaidon perusteet” muutettiin ”Terveyskasvatuksen perusteet” -kurssiksi.³⁵⁹

KUVIO 12 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelmauudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna³⁶⁰

³⁵⁸ Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 176.

³⁵⁹ O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat 1983–85 ja 1986–87.

³⁶⁰ O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat 1983–85 ja 1986–87.

5.4 Liikunnanopettajakoulutuksen hienosäätöä

Seuraava liikunnanopettajakoulutuksen tutkinnonuudistus tehtiin vuonna 1990. Pitkäaikainen laitoksen työntekijä, emeritusprofessori Lauri Laakso toteaa uudistuksen lähtökohtien olleen seuraavat: 1) liikunnanopettajiksi valmistuneista varsin suuri osa hakeutui muihin tehtäviin ja 2) opiskelijoiden pedagoginen motivaatio laski ensimmäisten opiskeluvuosien aikana. Liikunnanopettajakoulutusta haluttiin muokata ottamalla erilaisia käytännön kouluelämässä tapahtuvia harjoitteluja opetusohjelmaan jo opintojen ensimmäisestä vuodesta lähtien.³⁶¹

Liikuntakasvatuksen laitos esitti tiedekunnan koulutusohjelmatoimikunnalle, että yleisopintoja vähennettäisiin ja vapautuvat kolme opintoviikkoa käytettäisiin nimenomaan koulussa tapahtuvaan harjoitteluun. Lähtökohtana oli entistä pätevempien opettajien kouluttaminen, johon pyrittäisiin opetuksen paremmalla integroinnilla, opettamisen koulutuksen tehostamisella sekä työhön perehdyttämisellä. Lisäperusteena mainittiin myös ”korkeakoulupoliittinen tilanne välitutkintosuunnitelmiseen”.³⁶²

Liikuntapedagogiikan emeritusprofessori Risto Telaman mukaan uudistus ei ollut varsinainen tutkinnonuudistus tai ainakin samanlaista toimintaa oli liikunnanopettajakoulutuksessa ollut aiemminkin.³⁶³ Tutkinnon sisällössä on kuitenkin nähtävissä selkeitä painopistealueiden muutoksia. Esimerkiksi yhteiskunnallisten opintojen osuus tutkinnossa vähentyi.

Taulukot 8 ja 9 esittävät vuoden 1990 uudistuksen vaikutukset tutkintoon. Verrattaessa tutkintoja voidaan todeta, että opintojaksojen lukumäärässä mitattuna liikunnanopettajatutkinto monipuolistui huomattavasti.

³⁶¹ Laakso 1998; Laakso 2012, haastattelu.

³⁶² LTKA: Koulutusohjelmatoimikunta 1990.

³⁶³ Telama 2009, haastattelu.

TAULUKKO 8 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1990 tutkimuunuudistusta³⁶⁴

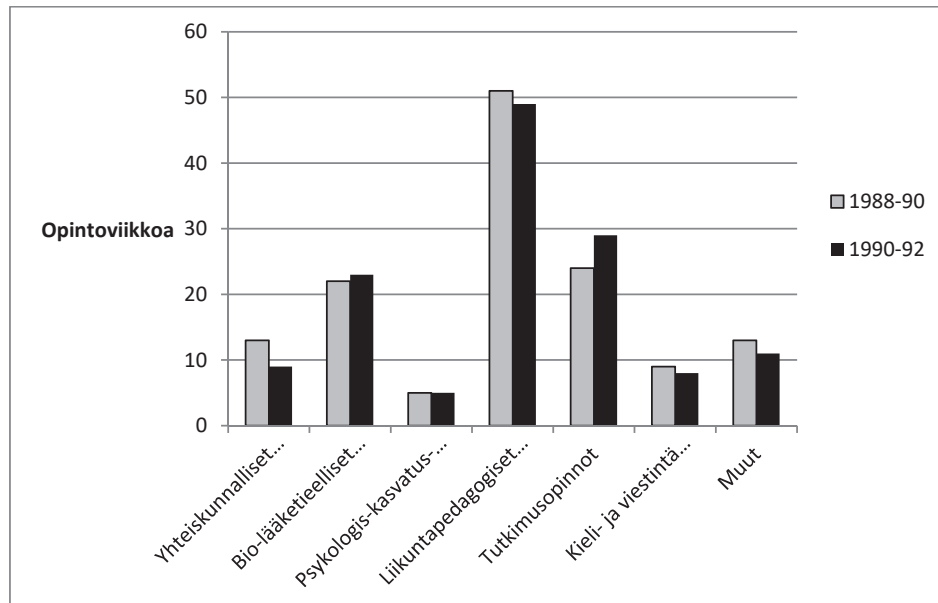
Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psykol.-kasv. tied. opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Suomen korkeakoululaitos tutkimusjärjestelmä 1 ov	Terveystieteen perusteet 2 ov	Kehityopsykologia ja persoonallisuuden psykologia 2 ov	Liikuntapedagogiikan perusteet 1 ov Ainedidaktiikan perusteet 4 ov	Tilastotieteen peruskurssi 3 ov	Viestintäkoulutus 1 ov	Tietotekniikka 1 ov
Sosiologian perusteet ja yhteiskunta 2 ov	Liikuntalääketieteen perusteet 2 ov	Liikuntapsykologian perusteet 2 ov	Didaktiikan observoinnin ja pienoisopetuksen kurssi 2 ov	Tilastollinen tietojenkäsittely 2 ov	Vieraan kielen tekstin ymmärtäminen ja liikuntalan terminologia 1 ov	Valinnaiset (eriytyvät opinnot) 3 ov
Liikuntasuunnittelun perusteet 1 ov	Terveyskasvatuksen perusteet 2 ov	Psykologian sivuaineperuskurssi 1 ov	Opetussuunnitelma- ja liikkeen perusteet 1 ov	Tutustumisen liikuntapedagogiseen tutkimustyöhön 2 ov	Vieraan kielen taitojen kehittäminen 1 ov	Vapaasti valittavat opinnot 5-15 ov
Tieteellinen toiminta filosofisena ja yhteiskunnallisena ongelmana 2 ov	Liikunnan ja kuormituksen fysiologia sekä fyysinen suorituskykyisyys 3 ov	Liikunnan ja kuormituksen fysiologia ja yhteiskunnallisuus 2 ov	Opetussuunnittelun ja liikkeen perusteet 1 ov	Liikuntatieteiden tutkimusmetodiikka 2 ov	Toisen kotimaisen kielen taitojen kehittäminen 2 ov	Vaihtoehtoiset yhteiset aineopinnot 3 ov
Liikunta yhteiskunnassa 2 ov	Mekaniikan peruskurssi 1 ov	Mekaniikan peruskurssi 1 ov	Perusharjoittelu 10 ov Ainedidaktiikan seminaari 3 ov	Projektiseminaari 1 3 ov	Puheviestinnän perusteet ja tiedotustoiminta 2 ov	Liikennekasvatus ja ensiapu 1 ov
Liikuntakulttuurin historia 2 ov	Terveyskasvatuksen jatkokurssi 3 ov	Terveyskasvatuksen jatkokurssi 3 ov	Liikuntapedagogiikan syventäminen 3 ov	Projektiseminaari II 12 ov	Kirjallisen viestinnän perusteet ja tiedonhankintamenetelmät 2 ov	
Ihminen filosofisen tutkimuksen kohteena 1 ov	Kansantaudit ja niiden ehkäisy 2 ov	Kansantaudit ja niiden ehkäisy 2 ov	Ertitysrühmien liikuntakasvatus 3 ov			
Koulutahallinnon alin arvosana 1 ov	Hermosto- ja lihaskasvatusta koskevat kineesiologian perusteet 2 ov	Hermosto- ja lihaskasvatusta koskevat kineesiologian perusteet 2 ov				
Rauhan ja kansainvälisyyskasvatuseminaarit 1 ov	Anatom. perusteet 2 ov	Anatom. perusteet 2 ov				

364 O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1988-89 ja 1989-90.

TAULUKKO 9 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö vuoden 1990 uudistuksen jälkeen³⁶⁵

Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psykol.-kasv. tiet. opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Liikunta yhteiskunnassa 2 ov	Terveystieteen perusteet 2 ov	Ihmissen kasvu ja kehitys 2 ov	Motorisen oppimisen peruskurssi 1 ov	Tilastotieteen peruskurssi 3 ov	Vieraan kielen tekstin ymmärtäminen ja liikunta-alan terminologia 1 ov	
Sosiologian perusteet ja yhteiskunta 2 ov	Liikuntalääketieteen perusteet 2 ov	Liikuntapsykologian perusteet 2 ov	Liikeopin perusteet 1 ov	Tilastollinen tietojenkäsittely 2 ov	Vieraan kielen taitojen kehittäminen 1 ov	Valinnaiset 3 ov (eriytyvät opinnot)
Liikuntasuunnittelu perusteet 1 ov	Terveyskasvatuksen peruskurssi 2 ov	Psykologian sivuaikaneperuskurssi 1 ov	Liikuntapedagogikan perusteet 1 ov	Tieteellisen toiminnan perusteet 2 ov	Toisen kotimaisen kielen taitojen kehittäminen 2 ov	Vapaasti valittavat opinnot 5-15 ov
Liikuntakulttuurin historia 2 ov	Liikunnan ja kuormituksen fysiologia sekä fyysinen suorituskykyisyys 3 ov		Erityisryhmien liikuntakasvatus 3 ov	Liikuntatieteiden tutkimusmetodiikka 3 ov	Puheviestinnän perusteet ja tiedotustoiminta 2 ov	Vaihtoehtoiset yhteiset aineopinnot 3 ov
Ihminen filosofisen tutkimuksen kohteena 1 ov	Mekaniikan peruskurssi 1 ov		Liikeopin kurssi 18 ov	Proseminaari 4 ov	Kirjallisen viestinnän perusteet ja tiedonhankintamenetelmät 2 ov	
Koulutushallinnon alin arvosana 1 ov	Terveyskasvatuksen jatkokurssi 4 ov		Liikuntapedagogikan syventäminen 4 ov	Projektiseminaari 1 3 ov		
	Kansantaudit ja niiden ehkäisy 2 ov					
	Hermo-lihasjärjest. kinesiologia 2 ov					
	Anatom. perusteet 2 ov					
	Biologian perusteet ja ihmisen fysiologia 3 ov					
			Liikunnan ainedidaktiikan peruskurssi 9 ov	Projektiseminaari II 12 ov		
			Liikunnan ainedidaktiikan jatkokurssi 12 ov			

³⁶⁵ Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1990-1992.

KUVIO 13 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1990 tutkinnonuudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna³⁶⁶

Vertailtaessa vuoden 1990 tutkinnonuudistusta aikaisempaan tilanteeseen voidaan todeta selkeää laskua yhteiskunnallisten opintojen määrässä. Tutkimus- ja liikuntapedagogisten opintojen määrässä tapahtui selkeää kasvua (kuvio 13). Tutkimusopintojen lisäys selittyy Proseminaari-opintojaksolla, joka lisättiin opetusohjelmaan vahvistamaan koulutusohjelmatoimikunnan mainitsemaa välitutkintotavoitetta. Proseminaari sisältyi syventäviin opintoihin eikä kurssin tavoitteissa tai opetussuunnitelmatekstissä mainita alemman tason tai kandidaattitutkielmaa. Kurssin voidaan kuitenkin katsoa olleen alkusoittoa tulevan kandidaattitutkinnon ja -työn esiinmarssille.

Kouluhallituksen ylitarkastaja Leena Jääskeläinen vieraili heti vuoden 1990 tutkinnonuudistuksen jälkeen liikuntakasvatuksen laitoksella. Tiedekunnan liikuntatieteiden koulutusohjelmatoimikunta totesi Jääskeläisen terveiset koulutuksen järjestäjälle epämääräisiksi. Jotain jatkotoimenpiteitä vierailu kuitenkin aiheutti. Koulutusohjelmatoimikunnan mielestä koulutuksessa olisi jatkossa kiinnitettävä enemmän huomiota valmiuksiin, joilla kehitetään kunta- ja koulukohtaisia opetussuunnitelmia.³⁶⁷

³⁶⁶ O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat 1988-90 ja 1990-92.

³⁶⁷ LTKA: Koulutusohjelmatoimikunta, pöytäkirja 11.3.1991.

5.5 Tähtäimessä toinen opetettava aine

Seuraava liikunnanopettajakoulutuksen sisältöä muokkaava tutkinnonuudistus astui voimaan vuonna 1994. Sen tarkoituksena oli saada 160 opintoviikon liikunnanopettajatutkintoon sisällytettyä myös toinen koulussa opetettava aine eli sivuaineopinnot.³⁶⁸ Koska tavoitteena oli, että sivuaineopinnot eivät lisäisi opintoviikkomäärää huomattavasti, tehtiin liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön muutoksia. Esimerkiksi fysiologian ja anatomian kurssien laajuudet pienenevät huomattavasti.³⁶⁹ Laakso mainitsee 1990-luvun puolenvälin tutkinnonuudistuksen luoneen laitokselle myös epäluuloja. Uudistuksen pelättiin romuttavan koko koulutuksen kestävän opettajuus-ajattelun. Käytännön uudistustyöstä oli esillä eri vaihtoehtoja mutta sinänsä koko tutkinnonuudistuksen tavoitteen suunnassa ei ollut olemassa kompromisseja; uudistuksen myötä sivuaine tuli mahdollistaa liikunnanopettajatutkintoon.³⁷⁰

Toisen opetettavan aineen valintaan ei sinänsä otettu kantaa. Terveystieto ei ollut vielä 1990-luvun alussa erillinen oppiaine peruskoulussa tai lukiossa, vaan se oli integroitu liikunta-oppiaineen sisälle.³⁷¹ Aineenopettajakoulutuksen yleissuunnitelman 1992–1995 hahmottelun yhteydessä terveystieteen laitos esitti, että terveystieto nostettaisiin toiseksi opetettavaksi aineeksi ja se sisällytettäisiin tutkintoon 35 opintoviikon laajuisena kokonaisuutena.³⁷²

Telama toteaa epävirallisia sivuainekokeiluja olleen jo aiemminkin. Englannin kielen ja liikuntakasvatuksen laitosten välille oli hahmoteltu sopimus siitä, että muutama opiskelija tulee englannin laitokselta opiskelemaan liikuntaa sivuaineena ja vastaavasti liikuntakasvatuksen laitokselta muutama opiskelija ottaa englannin sivuaineekseen. Tällainen epävirallinen vastavuoroisuus sai yliopiston hallinnolta negatiivisen vastaanoton eikä sitä voitu jatkaa suunnitellun muotoisena.³⁷³

Taulukoissa 10 ja 11 on esitetty liikunnanopettajakoulutuksen sisältö vuoden 1994 tutkinnonuudistuksen molemmin puolin.

³⁶⁸ Sivuaineopinnoilla tarkoitettiin toista koulussa opetettavaa ainetta ja ne käsittivät 35 opintoviikon laajuiset opinnot.

³⁶⁹ AsK: 327/1994.

³⁷⁰ Laakso 2012, haastattelu.

³⁷¹ Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 175.

³⁷² LTKA: Koulutusohjelmatoimikunta, pöytäkirja 18.11.1991.

³⁷³ Telama 2009, haastattelu.

TAULUKKO 10 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1994 tutkinnon uudistusta³⁷⁴

Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psyko.-kasv. tied. opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Liikunta yhteiskunnassa 2 ov	Terveystieteen perusteet 2 ov	Ihmisen kasvu ja kehitys 2 ov	Motorisen oppimisen peruskurssi 1 ov	Tilastotieteen peruskurssi 3 ov	Viestinnän perusteet 1 ov Text and terminology 1 ov	Tietotekniikka 1 ov
Sosiologian perusteet ja yhteiskunta 2 ov	Liikuntalääketieteen perusteet 2 ov	Liikuntapsykologia 1 ov	Erytisyryhmien liikuntakasvatus 3 ov	Tilastollinen tietojenkäsittely 1 2 ov	Communication skills 1 ov	Valinnaiset opinnot 3 ov
Liikuntasuunnittelun perusteet 1 ov	Terveyskasvatuksen peruskurssi 2 ov	Johdatus psykologiaan 1 ov	Liikuntapedagogiikan perusteet 1 ov	Tieteellisen toiminnan perusteet 2 ov	Ruotsin kurssi 1 ov	Vapaasti valittavat opinnot 5-15 ov
Liikuntakulttuurin historia 2 ov	Terveyskasvatuksen jatkokurssi 4 ov Anatom. perusteet 4 ov		Liikuntapedagogiikan syventäminen 4 ov	Liikuntatieteiden tutkimusmetodiikka 3 ov		Vaihtoehtoiset yhteiset aineopinnot 3 ov
Filosofisesta ihmistutkimuksesta 1 ov	Biologian perusteet ja ihmisen fysiologia 3 ov			Proseminaari 4 ov		
Kouluhallinnon alin arvosana 1 ov	Kuorimitusfysiologia 3 ov		Liikeopin kurssi I 10 ov	Projektitseminaari I 4 ov		
	Biomekaniikka I 2 ov Kansantaudit ja niiden ehkäisy 2 ov		Liikeopin kurssi II 9 ov Liikunnan ainedidaktiikka I 5 ov Liikunnan ainedidaktiikka II 8 ov Liikunnan ainedidaktiikka III 5 ov Liikunnan ainedidaktiikka IV 4 ov	Projektitseminaari II 11 ov Tiedonhankintamenetelmät 1 ov Tieteellinen kirjoittaminen 1 ov		

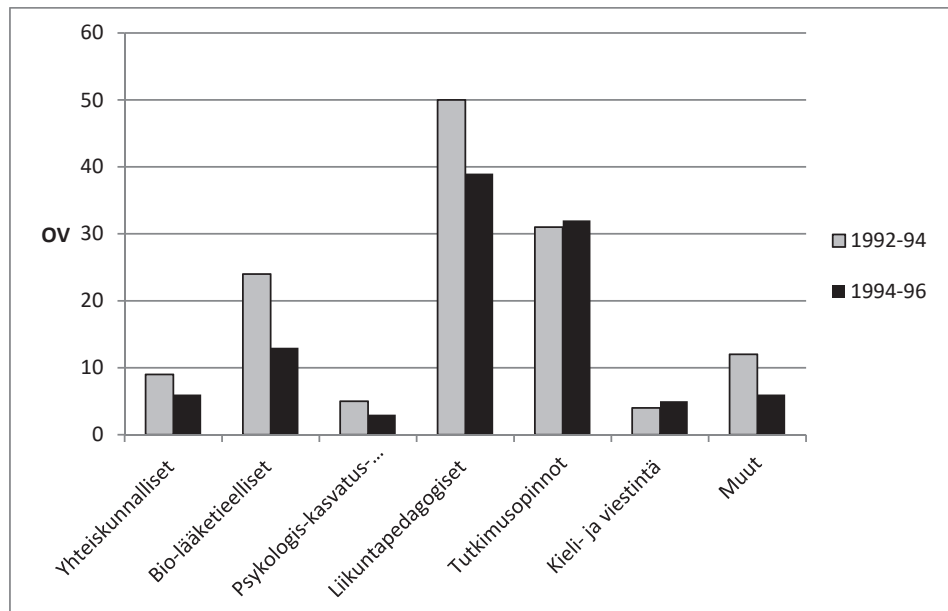
³⁷⁴ O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1992-93 ja 1993-94.

TAULUKKO 11 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö vuoden 1994 tutkinnonuudistuksen jälkeen³⁷⁵

Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psyko.-kasv. tied. opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Liikunta yhteiskunnassa 2 ov	Terveystieteen perusteet 2 ov	Ihmisen kasvu ja kehitys 2 ov	Motorisen oppimisen peruskurssi 1 ov	Tilastotieteen peruskurssi 3 ov	Viestinnän perusteet 1 ov Text and terminology 1 ov	Tietotekniikka 1 ov
Sosiologian perusteet ja yhteiskunta 2 ov	Liikuntalääketieteen perusteet 2 ov	Liikuntapsykologia 1 ov	Erytisyryhmien liikuntakasvatus 3 ov	Tilastollinen tietojenkäsittely I 2 ov	Communication skills 1 ov	Valinnaiset opinnot 3 ov
Liikuntasuunnittelun perusteet 1 ov	Terveyskasvatuksen peruskurssi 2 ov	Johdatus psykologiaan 1 ov	Liikuntapedagogiikan perusteet 1 ov	Tieteellisen toiminnan perusteet 2 ov	Ruotsin kurssi 1 ov	Vapaasti valittavat opinnot 5-15 ov
Liikuntakulttuurin historia 2 ov	Terveyskasvatuksen jatkokurssi 4 ov Anatom. perusteet 4 ov		Liikuntapedagogiikan syventäminen 4 ov	Liikuntatieteiden tutkimusmetodiikka 3 ov		Vaihtoehtoiset yhteiset aineopinnot 3 ov
Filosofisesta ihmistutkimuksesta 1 ov	Biologian perusteet ja ihmisen fysiologia 3 ov		Proseminaari 4 ov			
Koulutahallinnon alin arvosana 1 ov	Kuorimitusfysiologia 3 ov		Liikeopin kurssi I 10 ov	Projektiseminaari I 4 ov		
	Biomekaniikka I 2 ov Kansantaudit ja niiden ehkäisy 2 ov		Liikeopin kurssi II 9 ov Liikunnan ainedidaktiikka I 5 ov Liikunnan ainedidaktiikka II 8 ov Liikunnan ainedidaktiikka III 5 ov Liikunnan ainedidaktiikka IV 4 ov	Projektiseminaari II 11 ov Tiedonhankintamenetelmät 1 ov Tieteellinen kirjoittaminen 1 ov		

375 O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 1994-1995 ja 1995-1996.

Taulukot 10 ja 11 osoittavat, kuinka koulutus tiivistyi, mikä ilmeni tutkinnon-uudistuksen jälkeen vähäisempänä opintojaksojen määränä. Tiivistäminen tapahtui kokoamalla eri aihekokonaisuuksia saman nimikkeen alle. Kun vuoden 1992–1994 opinto-oppaassa liikuntapedagogisten opintojen luokassa oli 10 kurssia, vuoden 1994–1996 opinto-oppaassa kursseja oli enää seitsemän. Kun vertaillaan opintoviikkomääriä luokittain (kuvio 14), voidaan todeta suurimman muutoksen tapahtuneen liikuntapedagogisten opintojen luokassa. Kyseiset opinnot vähentyivät selkeästi. Liikuntapedagogisista kursseista poistettiin yhdeksän opintoviikon Liikeopin kurssi II kokonaan. Liikeopin kurssit ovat sisällöllisesti olleet lähinnä eri liikuntaympäristöjen käytännön opetusta. Näin ollen liikunnanopettajakoulutuksen sisällössä tapahtui vuoden 1994 tutkinnon-uudistuksessa muutos teoreettisten sisältöjen suhteelliseen kasvuun. Myös yhteiskunnallisten ja bio-lääketieteellisten opintojen luokissa tapahtui selvää vähentymistä.

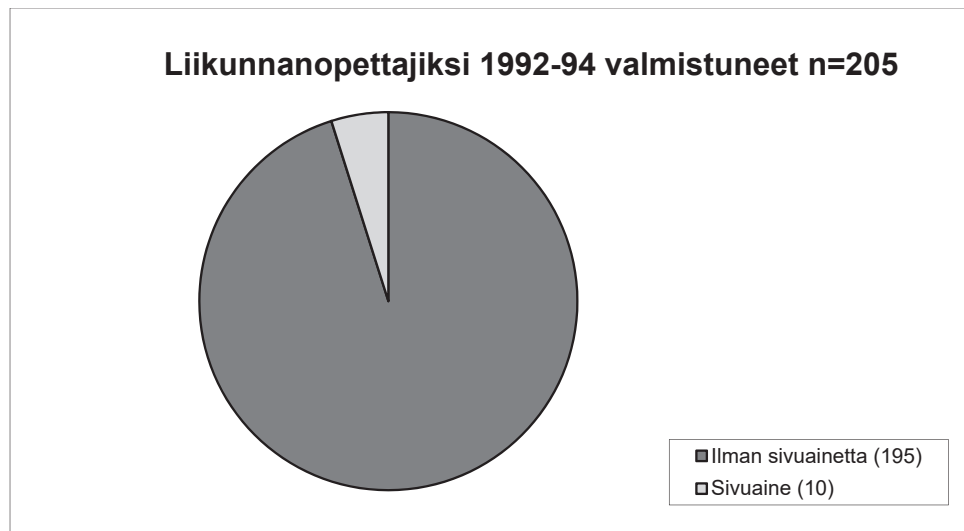
KUVIO 14 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 1994 tutkinnon-uudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna ³⁷⁶

Toisen aineen opintoihin liikunnanopettajatutkinnosta raivattu tila näkyy voimakkaana laskuna useassa opintoluokassa. Uudistus loikin tilanteen, jossa valmistuvien liikunnanopettajien itse liikuntakasvatuksen ydinalueiden opinto-sisältöjen vähimmäismäärä oli pienempi kuin ennen. Samaan aikaan toteutettu

³⁷⁶ O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat 1992–1994 ja 1994–1996.

niin sanottujen tukikurssien³⁷⁷ järjestäminen lopetettiin, mikä syvensi edelleen käytännön lajiopintojen tuntimäärän laskua.

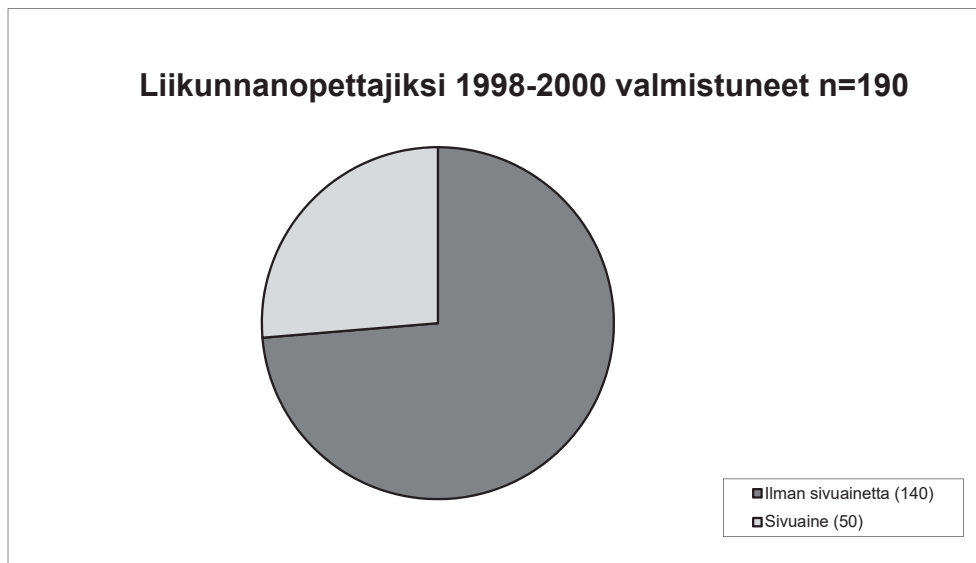
Uudistuksella oli selkeät vaikutukset tutkinnon sisältöön. Täyttikö uudistus sille asetetut tavoitteet? Kuvioissa 15 ja 16 on esitetty kolmen tutkinnon uudistusta edeltävän vuoden aikana valmistuneiden liikunnanopettajien, ja toisaalta tutkintouudistuksen jälkeen kolmen vuoden aikana valmistuneiden opettajien sivuaineet kokonaismäärinä. Sivuaineeksi on laskettu tutkintotodistukseen merkitty vähintään 35 opintoviikon aineopintokokonaisuus. Kokonaismäärään on kuvioissa 15 ja 16 laskettu kaikki sivuaineet (kuitenkin vain korkeintaan yksi opiskelijaa kohti). Esimerkiksi liikuntapsykologia ja valmennusoppi on laskettu sivuaineeksi, vaikka ne eivät ole opetettavia aineita peruskoulussa.

KUVIO 15 Vuosina 1992–1994 valmistuneet liikunnanopettajat jaoteltuna sivuaineen mukaan³⁷⁸

³⁷⁷ Tukikurssit tarkoittivat eräänlaista tukiovetusta, jossa opiskelijat saattoivat tarvittaessa harjoitella käytännön liikuntataitoja.

³⁷⁸ Tutkintotilastot, Jyväskylän yliopisto 1992, 1993, 1994.

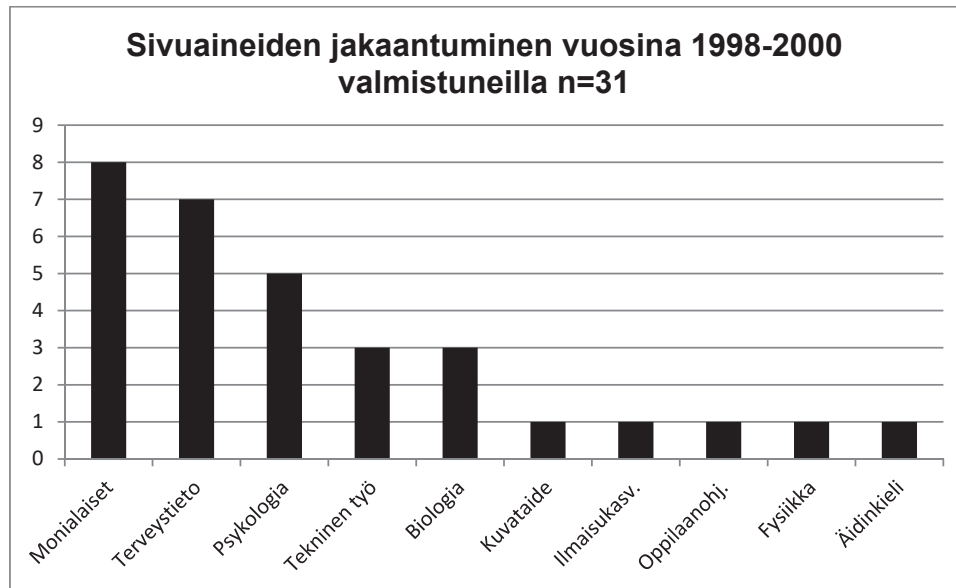
KUVIO 16 Vuosina 1998–2000 valmistuneet liikunnanopettajat jaoteltuna sivuaineen mukaan³⁷⁹

Kuviosta 15 käy ilmi sivuaineiden vähäinen määrä suhteessa valmistuneisiin opettajiin. Jos tarkastelu kohdennetaan koulussa opetettaviin sivuaineisiin tai ala-asteen monialaisiin opintoihin, tulos on vielä jyrkempi. Vuosien 1992–1994 aikana valmistui ainoastaan yksi liikunnanopettaja, jolla oli sivuaineenaan koulun opetussuunnitelman mukainen aine (terveystieto).³⁸⁰

Tutkinnonuudistus tuli voimaan 1994. Sitä ennen aloittaneet saivat tehdä opintonsa loppuun vanhan tutkintosäännön mukaisesti. Laskentatavan muutoksen vuoksi tutkintotilastoissa on vuosina 1998–2000 valmistuneilla kaikilla sivuaine. Tämä johtuu siitä, että tuolloin laskettiin opettajan pedagogiset opinnot (35 opintoviikkoa) sivuaineeksi tutkintoon. Verrattaessa kuvioita 15 ja 16 tulee selkeästi esille tutkinnonuudistuksen vaikutukset. Vuosina 1998–2000 valmistui 50 sivuaineen opiskellutta liikunnanopettajaa, mikä on lähes viisinkertainen määrä tutkinnonuudistusta edeltäneisiin vuosiin. Näistä 19 oli sivuaineita, jotka eivät ole koulussa opetettavia oppiaineita. Eli koulun opetussuunnitelman mukaisten aineiden joukossa kohosi sivuaineiden määrä tarkasteltavana olevien vuosien välillä yhdestä 31:een. Tässä valossa voidaan todeta uudistuksen täyttäneen tarkoituksensa.

³⁷⁹ Tutkintotilastot, Jyväskylän yliopisto 1998, 1999, 2000.

³⁸⁰ Terveystieto oli tuohon aikaan mainittu opetussuunnitelman perusteissa, vaikkei se esiintynytäkään omana oppiaineena.

KUVIO 17 Koulussa opettavien sivuaineiden jakaantuminen vuosina 1998–2000 valmistuneilla liikunnanopettajilla³⁸¹

Opiskelijoiden sivuainevalinnoissa painottui luonnollisesti Jyväskylän yliopiston oppiainetarjonta (kuvio 17). Yhtenäiskouluideologia heijastui jossain määrin myös sivuaineopintoihin, perusopetuksessa opettavien aineiden monialaisia opintoja oli sivuainekokonaisuuksissa eniten. Perusopetuksessa opettavien aineiden monialaiset opinnot käsittivät seuraavat peruskoulun ala-asteella opettavien aineiden kokonaisuudet: historia ja yhteiskuntaoppi, uskonto/elämäkatsomustieto, äidinkieli ja kirjallisuus, matematiikka, ympäristö- ja luonnontieto, kuvataide, käsityökasvatus ja tekstiilityö, teknologiakasvatus ja tekninen työ, musiikki, liikunta ja valinnaiset opintojaksot.³⁸² Myös seuraavaksi eniten valittuja terveystietoa ja psykologiaa voidaan pitää tarkoituksenmukaisina valintoina liikunnanopettajan työn ja koulujen aineyhdistelmien näkökulmasta. Mielenkiintoista on, ettei kansainvälistyminen heijastunut sivuainevalintoihin. Tarkastelussa olevina vuosina ei valmistunut yhtään liikunnanopettajaa, jolla olisi ollut sivuaineena jokin vieras kieli, vaikka Jyväskylän yliopistossa on monipuoliset kielten opiskelumahdollisuudet (ks. kuvio 17).

Uudistuksen myötä liikunnanopettajatutkintoon saatiin sisällytettyä aineopinnot tutkintoa ylen määrin paisuttamatta. Opintoviikkomäärissä muun muassa psykologis-kasvatustieteelliset ja yhteiskunnalliset opinnot menettivät osuuttaan. Mielenkiintoiseksi vähenemisen juuri näissä opinnoissa tekee kansainvälisen kasvatustieteiden tiedekunnan arviointiryhmän raportti vuodelta 1994. Ryhmä kiinnitti huomiota opettajakoulutuksen opetussuunnitelmiin ja käytäntöihin. Arviointiryhmän mukaan silloisessa opettajakoulutuksessa oli vähäinen määrä psy-

³⁸¹ Tutkintotilastot, Jyväskylän yliopisto 1998, 1999, 2000.

³⁸² O-O: Kasvatustieteiden tiedekunnan opinto-opas 2009–2010, 183.

kologisia opetussisältöjä. Merkittäväksi kommentin tekee se, että arvio tehtiin nimenomaan ennen tutkinnonuudistusta ja sen myötä tapahtunutta kyseisen aihekokonaisuuden vähenemistä.³⁸³

5.6 Vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelmauudistus

Vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelmat ehtivät olla voimassa alle kymmenen vuotta. Opetushallitus perusteli uuden opetussuunnitelman tarvetta seuraavalla viidellä näkökohdalla:³⁸⁴

Yhteiskunnallinen muutos

Koulun oli otettava huomioon kansainväliset ja myös kotimaassa tapahtuneet radikaalit valtiolliset, poliittiset ja taloudelliset muutokset. Työ- ja elinkeinoelämää opetushallitus kuvasi yhä enemmän joustavuuteen perustuvaksi kokonaisuudeksi. Siinä tarvittavia välineitä olivat uusi teknologia, itsenäinen opiskelu, yritteliäisyys, vastuun ottaminen ja yhteistyökyky. Työelämää kuvattiin muuttuvaksi ja vastuun siellä jakautuneen uudella tavalla. Työelämän muutosten kuvattiin heijastuvan myös vapaa-aikaan ja perhe-elämään, jolloin keskiöön nostettiin ihmisten hyvinvointi. Myös koulujärjestelmää luonnehdittiin muuttuvaksi ja tähän mukautumiseksi opetushallitus tarjosi keinoksi yksilöllisiä opetusohjelmia. Yleisen keskusjohtoisuuden vähenemisen vuoksi myös koulujärjestelmässä tulisi uuden opetussuunnitelman myötä olemaan väljyyksiä eri koulujen tuntijaossa ja opetussuunnitelman perusteissa.

Arvoperustan muutos

Vuoden 1994 opetussuunnitelman perusteet arvioi myös arvoperustan muuttuneen. Opetushallitus juonsi arvoperustan Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisesta julistuksesta. Lisäksi perusteissa nostettiin esille kestävä kehitys, kansallisen kulttuuriperinteen tärkeys ja toisaalta kansainvälisyyden merkitys oman identiteetin muodostumiselle. Elämänhallintaa painotettiin keskeisenä elementtinä arvojen muutoksessa. Tähän kytkeytyivät yleiset arvo- ja moraalikysymykset sekä terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät kysymykset.

Opetussuunnitelmateoreettinen muutos

Opetushallitus taustoitti uusia opetussuunnitelmia niitä koskevien teorioiden tutkimuksella. Tämän pohjalta todettiin, että vuosikymmeniä opetussuunnitelmien pohjana ollut tavoiteoppimisen ideologia on kyseenalaistettu ja opetussuunnitelman tulisi olla dynaaminen prosessi, joka reagoisi esimerkiksi arviointituloksiin ja ympäristön muutoksiin. Keskusjohtoisuuden väheneminen heijastui myös opetussuunnitelmateoreettiseen muutokseen. Koulutuksen kehittämi-

³⁸³ Vähäsaari 1994, 14.

³⁸⁴ Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 8–10.

nen tultiin perustamaan aiempaa enemmän koulukohtaiseen opetussuunnitelma-ajatteluun. Opetushallitus näki opettajan oman työnsä kehittäjänä ja painotti opettajien vahvaa roolia opetussuunnitelmien rakentajina; tällä tavalla opettajisto olisi paremmin sitoutunut opetussuunnitelmien laatimiseen ja kehittämiseen.

Oppimis- ja tiedonkäsitys

Oppimiskäsityksen suhteen opetushallitus nosti keskeiseksi oppilaan aktiivisen roolin oman tietorakenteensa jäsentäjänä. Opetussuunnitelmissa tuli ottaa huomioon yksilölliset näkökulmat, kuten esimerkiksi lahjakkuus ja oppimisvaikeudet. Opettajan rooli nähtiin yhä enemmän ohjaajana ja oppimisympäristöjen suunnittelijana. Pyrkimyksenä oli optimaalisten oppimismahdollisuuksien luominen. Tiedon määrän todettiin jo tuolloin kasvavan lähes kontrolloimattomasti. Koulun tärkeäksi tehtäväksi nostettiin oppilaiden kyky etsiä ja luoda tietoa sekä arvioida sitä kriittisesti. Tällä pyrittiin jäsentyneen tietorakenteen kehittämiseen.

Koulutuksen laadullinen parantaminen

Opetushallitus kiteytti peruskoulun opetussuunnitelmien uudistamisen tavoitteen kolmeen kohtaan, joilla pyrittiin koulutuksen laadun parantamiseen:

- koulutuksen tason nostaminen
- koulutussisältöjen uudistaminen
- opetuksen yksilöllistäminen ja valinnaisuuden lisääminen

Ensisijassa uudistuksella pyrittiin kehittämään kouluista joustavia ja laadukkaita koulutuspalveluja sidosryhmiensä kanssa vuorovaikutuksessa tuottavia monipuolisia oppimiskeskuksia.³⁸⁵

Peruskoulun opetussuunnitelmauudistuksessa oltiin ajan hermolla. Heiskalan mukaan 1980- ja 1990-luvuilla tapahtui merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia. Liiketaloudessa koettiin useita muutoksia; globalisaatio vahvistui, sääntelyä purettiin ja Suomea kuritti 1990-luvun alussa lama. Kahdeksankymmentä- ja yhdeksänkymmentäluvulla tapahtui myös kulttuurinen kumous. Suomalaisten arvot muuttuivat; muutosvalmius, tehtävistä suoriutuminen ja vapaus nousivat tärkeiksi arvoiksi ohi turvallisuuden ja jatkuvuuden. Heiskalan mukaan Suomi siirtyi suunnittelutaloudesta kilpailuyhteiskuntaan.³⁸⁶ Näihin muutoksiin viitattiin peruskoulun opetussuunnitelmissa ja esimerkiksi kansainvälisyys nostettiin voimakkaasti esille. Opetussuunnitelman keskeisiksi nostamat käsitteet teknologia, yritteliäisyys, itsenäinen opiskelu ja opetuksen yksilöllistäminen heijastelivat hyvin yhteiskunnassa tapahtuneita nopeita muutoksia.

Peruskoulun vuoden 1994 opetussuunnitelmatyöskentely perustui laajaan sidosryhmätyöskentelyyn, jossa pyrittiin huomioimaan maailmanlaajuiset ja

³⁸⁵ Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 8–10.

³⁸⁶ Heiskala 2006.

yhteiskunnalliset muutokset. Työskentelyssä hyödynnettiin muun muassa tulevaisuuden tutkijoita. Prosessissa päädyttiin kolmeen opetussuunnitelmatyöskentelyä ohjaavaan johtopäätökseen:³⁸⁷

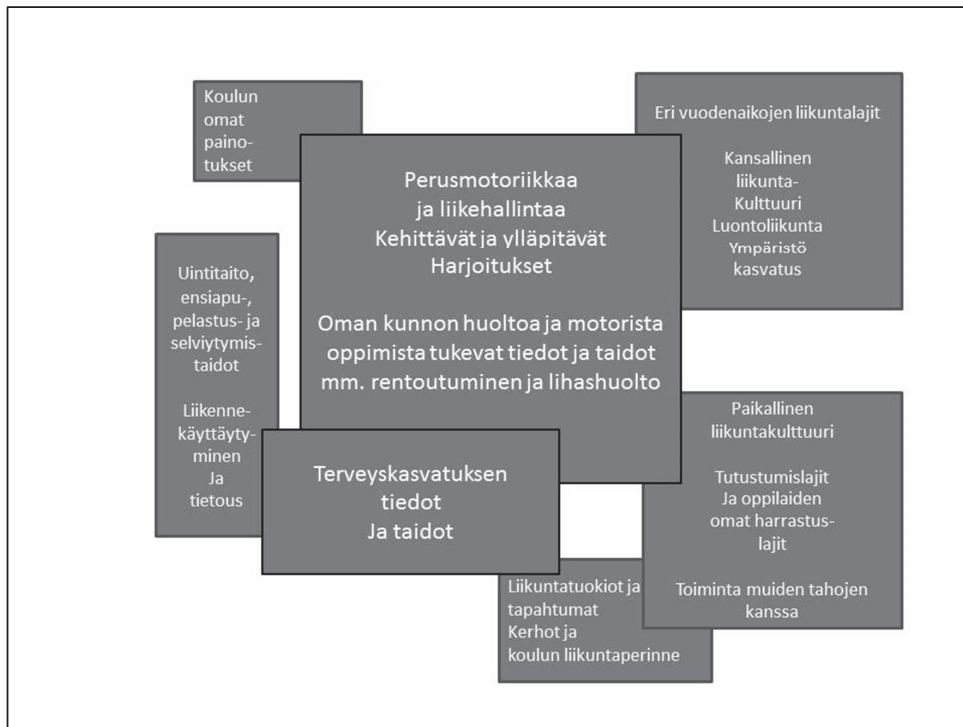
1. Maailman, yhteiskunnan ja ihmisten elämänolojen muutos on jatkuvaa.
2. Koulutukseen asetetaan erittäin suuria odotuksia keinona ja voimana, jolla niin kansakunta kuin yksilötkin voidaan luotsata muutosten ja haasteiden läpi.
3. Koulun käytännöt eivät muutu eikä opetussuunnitelma muutu osaksi elävää käytäntöä, ellei koko työyhteisöä saada mukaan muutoksen pohdintaan.

Vuoden 1994 opetussuunnitelman perusteissa oli liikunnanopetuksen osalta nähtävissä selkeitä muutoksia edelliseen opetussuunnitelmaan nähden. Oleellisin ero oli liikuntalajien ohjeistuksessa. Kun vuoden 1985 opetussuunnitelma antoi vielä tarkat oppisisällöt lajeineen ja niihin varattavat opetusajat, vuoden 1994 opetussuunnitelmassa erillisiä lajeja ei mainita ollenkaan. Fyysisen toimintakyvyn osa-alueet on jaettu fyysis-motorisiin kykyihin ja motorisiin taitoihin. Uudemmassa opetussuunnitelmassa kuitenkin korostettiin, että sisältövalinnoilla varmistetaan oppilaiden perusmotoriikan kehittyminen ja heille tarjotaan monipuolisia liikuntakokemuksia. Tavoiteasettelussa vuosien 1985 ja 1994 opetussuunnitelmat myötäilevät toisiaan. Uudemmassa suunnitelmassa esiintyvät liikunnan tavoitteet; kasvattaminen liikuntaan ja liikunnan avulla, ilo, yhteistyötaidot, psyykinen ja fyysinen toimintakyky, kansallisen liikuntakulttuurin vaaliminen ja opiskeluvireyden parantaminen esiintyivät myös vuoden 1985 opetussuunnitelman perusteissa. Uutena teemana opetussuunnitelmien perusteissa tuli esille oppilaan oma aktiivinen rooli. Vuoden 1994 opetussuunnitelman perusteissa tavoitteeksi asetettiin, että peruskoulun loppupuolella oppilaat kykenisivät ottamaan vastuun omasta liikkumisestaan, ja että heillä olisi valmiudet toimia ryhmänä ilman opettajan välitöntä kontrollia.³⁸⁸

Kuviossa 18 on esitetty vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelmien perusteiden liikunnanopetuksen sisältöluokitus. Opetussuunnitelman mukaan luokitus auttoi ja jäsensi koulukohtaista työtä ja sillä pyrittiin ”tavoitelähtöiseen, integroivaan ja kouluelämää kokonaisvaltaisesti lähestyvään sisältöjen esittämiseen”.

³⁸⁷ Hirvi 1996, 120.

³⁸⁸ Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 107-111; Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 175.

KUVIO 18 Vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelman liikunnanopetuksen perusteiden sisältöluokitus³⁸⁹

Peruskoulun opetussuunnitelmaudistuksella ei ollut välitöntä vaikutusta liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön.³⁹⁰ Sisältöluokissa esiintyneet muutokset juontuivat tutkinno uudistuksesta, jolla pyrittiin tekemään tutkintoon tilaa toiselle opiskeltavalle sivuaineelle. Vuosien 1994–95 ja 1995–96 opinto-oppaassa ei käsitelty millään lailla yhteiskunnallista murrosta eikä liikunnanopettajakoulutuksen sisällön perustelua. Opinto-opas keskittyi yksittäisten kurssien kuvausten lisäksi ainoastaan mekaaniseen tutkintorakenteen kuvaukseen sekä liikuntatieteellisistä tutkinnoista annetun asetuksen kuvaamiseen³⁹¹

³⁸⁹ Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 110.

³⁹⁰ Peruskoulun opetussuunnitelmien uusiutumista vuonna 1994 tarkastellaan samojen taulukoiden ja kuvioiden perusteella, jotka on laadittu vuoden 1994 liikunnanopettajakoulutuksen tutkinno uudistuksen yhteydessä.

³⁹¹ O-O: Liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opppaat 1994–95 ja 1995–96. Asetus on kuvattu suoralla asetustekstillä oppaan lopussa (AsK: 327/1994).

5.7 Liikuntatieteellinen tutkimus 1990-luvulla

Tieteellisen tutkimuksen edellytykset kehittyivät 1980-luvulla tasaisesti. Tiedepolitiikassa oli henki, jonka mukaan tutkimuksen tulisi edelleen kehittyä kokonaisvaltaisesti ja tasapuolisesti sen kaikilla lohkoilla. Taloudelliselle resursoinnille asetettiin 1990-luvulla tavoitteeksi vuotuinen 7–9 prosentin kasvu reaalisissa tutkimuspanostuksissa.³⁹² Suomen liikuntatieteelliseen tutkimukseen saatiin suuntaviittoja Suomen Akatemian tekemästä tieteenalakohtaisesta arvioinnista. Arviointi oli ensimmäinen monitieteisen tieteenalan arviointi Suomessa sekä ensimmäinen Akatemian liikuntatieteen tutkimuksen arviointi. Arvioinnin mukaan siihenastinen liikuntatieteellinen tutkimus oli ollut korkeatasoista kilpaurheilun, biomekaniikan ja liikuntafysiologian, urheiluvammojen sekä fyysisen aktiivisuuden positiivisten vaikutusten tutkimuksen alueilla. Liikuntakasvatuksen tutkimuksesta todettiin sen olleen ”innovatiivista mutta määrältään pientä”. Akatemia suositteli liikuntakasvatuksen alueella panostamista tutkijoiden rekrytointiin, kansainvälisten yhteyksien lisäämiseen sekä tutkijakoulutuksen kehittämiseen. Arvioinnissa otettiin kantaa myös käyttäytymisyhteiskuntaliikuntatieteellisen tutkimuksen keskittymiseen Jyväskylään, minkä vuoksi hedelmälliset yhteistyö- ja kilpailusuhteet olivat jääneet suhteellisen vähäisiksi.³⁹³ Akatemian arvioinnissa on nähtävissä selkeästi yhteiskunnallisen ajattelun kääntyminen yhä kilpailullisempaan suuntaan. Arvioinnissa toistuivat usein kilpailuyhteiskuntaan viittaavat termit kuten ”koulutuksen tuottavuus” ja ”suorituskykyisyys”.

Liikuntatieteellisen tutkimuksen suuntaviittoja yhdeksänkymmentäluvun alkupuolelle suunnitellut komitea näki yhteiskunnallisten muutosten tapahtuvan yhä kiihtyvällä vauhdilla. Tieteestä ja sen tuloksista oli komitean mielestä tullut tai tulossa tuotantoprosessin myötä syntyviä hyödykkeitä. Tiedettä olivat aiemmin ohjailleet poliittiset näkemykset ja valtiovalta, 1990-luvun alussa oltiin siirtymässä voimakkaasti teknis-taloudellisen tieteen tietohyödykkeiden tuottamiseen. Komitea ennusti myös nuorisokulttuurin muutosta. Nuoriso tulisi olemaan paremmin koulutettua, varakkaampaa ja päämäärätietoisempaa. Liikuntakasvattajilta tulitaisiin komitean mukaan vaatimaan relevanttia tietoa kasvun fyysisistä ja psyykkisistä lainalaisuuksista, terveellisten elämäntapojen edistämisestä sekä nuorten motivoimisesta liikuntaan.³⁹⁴

Vuonna 1996 julkaistiin komiteanmietintö Liikuntatieteen suunta vuoteen 2000. Yhdeksänkymmentäluvun jälkipuoliskolla oli yhteiskunnallinen tilanne muuttunut radikaalisti. Taloudellinen kriisi ja Suomen liittyminen Euroopan Unioniin asettivat haasteita myös liikuntatieteelliselle tutkimukselle. Teollisesta yhteiskunnasta siirtyminen jälkiteolliseen palveluyhteiskuntaan oli tapahtunut rivakasti. Ihmisten lisääntynyt vapaa-aika ja yksilölliset projektit haastoivat liikunta-alan entistä monipuolisempaan palvelutarjontaan. Nuorisokulttuurin

³⁹² KM 1991: 10, 18; Valtion tiede- ja teknologianeuvosto 1990.

³⁹³ Valtion liikuntatieteellinen neuvosto 1991, 84, 88–90.

³⁹⁴ KM 1991: 10, 42, 52.

muutos näyttäytyi nyt erilaisessa valossa kuin viisi vuotta aiemmin ilmestyneessä komiteamietinnössä. Nuorten työttömyys ja sosiaalinen syrjäytyminen nostettiin keskeisiksi kysymyksiksi. Puolella vuosikymmenessä näköalojen vaihtuminen lähes päinvastaiseksi oli varsin radikaali. Muiksi vuosikymmenen lopun liikuntatieteellisen tutkimuksen haasteiksi komitea mainitsi väestön ikääntymisen, työkyvyn ylläpidon sekä kulttuurisen moniarvoisuuden, suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon.³⁹⁵

Äkilliset kansantalouden vaikeudet näkyivät myös liikuntatieteellisessä tutkimusrahoituksessa. Vuonna 1992 Veikkausvoittorahoista kohdennetut tuet liikuntatieteelliselle tutkimukselle, liikuntalääketieteelliselle toiminnalle ja alan tiedonvälitykselle olivat 20 milj. markkaa (4 819 000 euroa). Vuonna 1996 vastaavat tuet olivat 18,3 milj. markkaa (4 205 000 euroa). Liikuntatieteellisen tiedekunnan rahoitus oli samanlaisessa kehityssuunnassa. Vuoden 1992 24,8 milj. markasta (5 975 000 eurosta) putosi vuonna 1996 tiedekunnan budjettirahoitus 20,9 milj. markkaan (4 802 000 euroon).³⁹⁶ Eli neljässä vuodessa liikuntatieteellisen tutkimuksen opetusministeriön kautta tuleva rahoitus kokonaisuudessaan pieneni reaaliarvoisesti 1 787 000 euroa. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla tutkimuksen rahoitus kokonaisuudessaan kehittyi positiivisesti. Tutkimus- ja kehitystyön rahoitus saavutti 3,1 prosentin tason bruttokansantuotteesta vuonna 1999, kun se esimerkiksi vuonna 1971 oli vain 0,9 prosenttia bruttokansantuotteesta. Suomen Akatemian tutkimusrahoitus kaksinkertaistui vuosien 1995 ja 1999 välillä. Suotuisat tutkimuksen resursointinäköymät eivät realisoituneet liikuntatieteellisessä tutkimuksessa. Alan tutkimuksen rahoituksen reaaliomuutos vuosina 1991–2001 oli jopa 6,8 prosentin laskusuunnassa. Muihin tieteenaloihin nähden liikuntatieteellisen tutkimuksen rahoituksessa oli syntynyt huomattava taloudellinen vaje.³⁹⁷

Aikaisemmissa liikuntatieteellistä tutkimusta käsittelevissä komiteamietinnöissä tiedepolitiikkaa ja rahoitusta ohjattiin painopistealueiden avulla.³⁹⁸ Painopistealueittain tutkimuksen kohdentaminen on johtanut tutkimusalueiden institutionalisoitumiseen. Tämän katsottiin johtavan painopistealueiden tutkimuksessa siihen, että niiltä puuttui dynaamisuus ja määräaikaisuus. Vuoden 1996 komiteamietintö oli ajan hengen mukaisesti tehokkuus- ja tuloksellisuusajattelun kannalla luodattessaan liikuntatieteellistä tiedepolitiikkaa kohti 2000-lukua. Komitea esitti edellisistä mietinnöistä poiketen siirtymistä painopistealueista tutkimusohjelmiin tai tutkijoiden verkostoitumisen tukemiseen. Tutkimusohjelmat nähtiin painopistealueita kehittyneempinä tutkimuksen ohjauksen instrumentteina. Ohjelmat voitiin komitean mukaan käynnistää tarvittaessa nopeasti, ne olisivat määräaikaista, joustavia ja kohdennettuja ajankohtaisille

³⁹⁵ KM 1996: 6, 2.

³⁹⁶ Sama, 4. Euromäärät muutettu Suomen pankin rahamuseon rahanarvolaskurilla. Opetusministeriön tuen lisäksi liikuntatieteellisen tutkimuksen rahoitus oli vähäistä ja vaikeasti arvioitavissa. Suomen Akatemia tuki tutkimusta arviolta miljoonalla markalla (229 800 eurolla).

³⁹⁷ KM 1975: 83, 22; Valtion liikuntatieteellisen neuvoston liikuntatieteellinen jaosto 2000; 19–20.

³⁹⁸ Ks. KM 1975: 83; KM 1981: 12; KM 1985: 63; KM 1991: 10.

sekä merkittävälle tutkimusteemoille. Tutkimusohjelmien toivottiin sitovan eri tieteenaloja yhteen. Tämä monitieteisyys nähtiin toisaalta tutkimusohjelmien haasteeksi. Liikuntatieteellinen tutkimus oli ollut aiemminkin osittain monitieteistä mutta monitieteisyyden sisältöä, vaatimuksia ja tuloksia oli pohdittu vähän. Komitea nosti esille erityisesti liikuntatieteellisen käyttäytymis-yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen, jonka eriytyneisyys oli komitean mukaan haitannut kytkentöjä perustieteisiin sekä monitieteistä tutkimusta.³⁹⁹

Aiemmissa komiteamietinnöissä tiedepolitiikan suuntaaminen oli esitetty huomattavasti seikkaperäisemmin kuin vuoden 1996 asiakirjassa. Painopiste-alueissa useampaan kertaan esiintyneet koululiikunta ja opettajankoulutus loistivat poissaolollaan. Tuoreessa mietinnössä esitettiin tutkimusohjelmiksi kolme laajaa tutkimusaluetta:

1. Liikunta kansalaistoimintana (liikunta elämäntapojen ja elämäntapojen kokonaisuudessa, liikunnan merkitys ihmisen elämässä),
2. Liikunnan terveysvaikutukset ja terveellisen liikunnan toteuttaminen sekä
3. Erityisryhmien liikunta.⁴⁰⁰

Liikunnan käyttäytymis-yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta julkaistiin vuonna 1999 opetusministeriön toimeksiannosta tieteenalan arviointi. Arvioinnissa varsinkin liikuntapedagogiikan alan tutkimuksen eduksi nähtiin tutkimuksen ja käytännön kiinteä suhde. Lähes kaikki liikuntapedagogiikan tutkijat olivat käyneet liikunnanopettajakoulutuksen ja näin heillä oli kosketuspintaa käytännön työhön ja mahdollisuus sovittaa tutkimusteemat sovellettavaksi liikunnanopettajan työhön. Arvioinnissa nähtiin viime vuosina virinneen tutkimusta korkeakoulupedagogiikan ja opettajatutkimuksen alueilla. Tämä koettiin tarkoituksenmukaiseksi, koska opettajankoulutus oli keskeistä liikuntapedagogiikan alueella. Yleisesti tutkimusaiheet nähtiin liikuntakasvatuksen ja opettajankoulutuksen kannalta relevanteiksi.⁴⁰¹

Arvioinnissa nostettiin esille myös useita kehittämiskohteita. Vaikka tutkimushankkeet olivat olleet relevantteja, ne olivat usein sirpaleisia ja tulokset olivat paljastaneet vain osan tutkimusongelmista. Varsinainen opetusta-pahtuma oli arvion mukaan jäänyt liikuntapedagogisessa tutkimuksessa liian vähälle huomiolle. Arvioinnissa tähdennettiin monitieteisyyden merkitystä liikuntapedagogisessa tutkimuksessa. Tarkasteluvuosien 1994–1998 välillä tutkimuksen katsottiin jättäneen hyödyntämättä eri tieteiden välistä lähestymistapaa tutkimusongelmiin. Raportissa ihmeteltiin liikuntapedagogiikan niukkoja yhteyksiä kasvatustieteisiin, jotka olivat edustettuina Jyväskylän yliopistossa. Liikuntakasvatuksen laitoksen virkarakennetta kuvattiin arvioinnissa lehtoripainotteiseksi. Tutkimusedellytysten parantamiseksi ehdotettiin järjestelyjä, joilla

³⁹⁹ KM 1996: 6, 8. Hannu Itkonen on tarkastellut liikuntatutkimuksen suunta-asiakirjoja pitkällä aikajänteellä, ks. Itkonen 2013 sekä Valtion liikuntaneuvoston liikuntatieteellinen jaosto. 2000, 35–50.

⁴⁰⁰ Edelliset mietinnöt; KM 1996: 6, 12.

⁴⁰¹ Opetusministeriö, 1999, 24, 37.

virkoja muutettaisiin enemmän tutkimuspainotteisiksi. Liikuntakasvatuksen laitokselle ehdotettiin myös lisää yliassistentin ja assistentin virkoja.⁴⁰²

Käyttäytymis-yhteiskuntatieteellisen arvioinnin yhteydessä liikuntapedagogiikan tutkijat kokoontuivat arvioimaan tieteenalan tutkimusta. Ryhmän muistiossa esitettiin tieteenalan tutkimustoiminnalle samanlaisia vahvuuksia kuin itse arvioinnissakin. Ryhmä korosti toimivaa yhteyttä tieteellisen tutkimuksen ja pedagogisen käytännön välillä. Sen hetkisessä toiminnassa liikuntapedagogiikassa korostettiin ”tutkivan opettajan” käsitettä. Siinä opettaja kehitti omaa toimintaansa ja näin pedagoginen kehittämistyö lähestyi tieteellistä tutkimustoimintaa. Edelleen muistiossa todettiin liikuntapedagogiikan tutkijoilla olleen hyvät suhteet kenttään ja koulumaailmaan. Vahvuudeksi luettiin myös liikuntapedagogisen tutkimuksen monitieteisyys ja monitasoisuus.⁴⁰³ Muistiossa oli selkeä ristiriita tutkimuksen monitieteisyyden osalta arviointiraportin kanssa. Raportissa pidettiin monitieteisyyden puutetta sekä heikkoja yhteyksiä perustieteisiin yhtenä keskeisenä käyttäytymis-yhteiskuntatieteellisen liikuntalan tutkimuksen heikkoutena. Raportin koosteessa todettiin jopa seuraavasti: ”ainelaitosten yhteydet perustieteen laitoksiin ovat eräin osin pahasti retupe-rällä”.⁴⁰⁴

Liikuntapedagogiikan tutkijat löysivät muutamia keskeisiä parannusehdotuksia tutkimustoiminnan terästämiseksi. Erityisesti Jyväskylän ulkopuoliset tutkijat peräänkuuluttivat verkostoitumista, koska he kokivat jäävänsä monesti yksin tutkimustensa kanssa. Edelliseen liittyen nähtiin tärkeäksi vahvistaa opettajankoulutuslaitosten ja liikuntakasvatuksen laitoksen yhteistyötä. Opettajankoulutuslaitoksissa opiskeltiin liikuntapedagogiikasta sivuaineita ja opiskelijoiden teoreettisten töiden ohjauksessa olisi ollut parantamisen varaa. Alan tutkijat myötälivä tietealan arvioinnin päätelmiä ja kokivat resurssien puutetta. Monella tutkimustyötä tekevällä oli runsaasti opetusta, eikä heillä ollut mahdollisuutta keskittyä perusteelliseen ja laaja-alaiseen tutkimustyöhön. Muistiossa korostettiin tutkimuksen pedagogista merkitystä kiistattomana tosiasiana käytännön työn kehittämisessä.⁴⁰⁵

Vaikka liikuntapedagogiikan asiantuntijat totesivat pedagogisen kehittämistyön tärkeäksi ja hioivat ”tutkivan opettajan” käsitteen liikunnanopettajakoulutuksen yhdeksi nuolenkärjeksi, ei tutkimusopintojen määrä kasvanut oleellisesti tutkinnossa välittömästi. Vaikutukset näkyivät viiveellä ja vasta Bologna prosessin yhteydessä liikunnanopettajatutkintoon sisällytettiin muun muassa neljän opintopisteen suuruinen Tutkiva opettaja-kurssi. Ulkopuolisen arvioinnin pohjalta lähtenyt laaja liikuntapedagogiikan alan tutkijoiden yhteistyö ja kehittämispyrkimykset näkyivät selkeästi liikunnanopettajan tutkinnossa.

⁴⁰² Opetusministeriö 1999, 25, 37, 62.

⁴⁰³ Opetusministeriö 1999, liite 14, pedagogiikka.

⁴⁰⁴ Opetusministeriö 1999, 61.

⁴⁰⁵ Sama, liite 14, pedagogiikka.

6 KANSAINVÄLISYYTTÄ JA UUSIA AVAUKSIA

Tultaessa uudelle vuosituhannele koulutuksen kentässä oli nähtävissä selkeitä merkkejä yhä kansainvälisemmästä tendenssistä. Internetin globaalit mahdollisuudet, koulun opetussuunnitelmissa näkyvät voimakkaammat kansainväliset painotukset sekä yliopistojen vilkas opettaja- ja opiskelijavaihto sysäsivät haastetta myös liikunnanopettajakoulutukselle. Vuosituhannen alussa koettiin jälleen koulujärjestelmässä merkittävä uudistus, kun peruskoulun opetussuunnitelmat uudistettiin vuonna 2004. Myös korkeakoulukenttää uudistettiin voimalisesti. Bolognan prosessilla pyrittiin luomaan Eurooppaan yhtenäinen korkeakoulualue.

6.1 Vuoden 2004 peruskoulun opetussuunnitelmauudistus -ylätason ohjaus vähenee

Vuoden 2004 peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa liikunnan ohjeistus tiivistettiin kahden ja puolen sivun kokonaisuuteen, kun vielä vuoden 1994 suunnitelmassa käsiteltiin liikuntaa viiden sivun verran. Uusimman suunnitelman tavoitteet esitettiin lyhyemmin, varsinaisia uusia elementtejä tavoiteasettelussa ei ollut. Yleiseksi päämääräksi asetettiin oppilaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn myönteinen kehittyminen ja liikunnallisen elämäntavan omaksuminen. Edelleen uudemmassa suunnitelmassa tavoitteina toistuvat aiemmin kirjatut itsensä tunteminen ja suvaitsevaisuus, yhteisöllisyys, vastuullisuus, reilu peli ja turvallisuus. Koulujen erityispiirteet mainittiin opetukseen vaikuttavana tekijänä. Tähän vaikuttivat luonnon olosuhteet, vuodenajat, paikalliset olosuhteet sekä lähiympäristön ja koulun tarjoamat mahdollisuudet. Opetussuunnitelmassa nostettiin esille myös oppilaan yksilöllisyys terveydentilan ja erityistarpeiden huomioimisella.⁴⁰⁶

⁴⁰⁶ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 248.

Vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteissa mainittiin eri liikuntamuotoja oppituntien sisällöiksi. Edellisessä suunnitelmassa ei yksittäisiä liikuntamuotoja esiinny lainkaan. Opetussuunnitelmassa todettiin, että liikuntalajien tuli olla sellaisia, että oppilaiden perusmotoriikan kehittyminen ja monipuolisten kokemusten saaminen keskeisistä lajeista olisi turvattu. Vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteet nojasi kahdeksankymmentäluvun opetussuunnitelman perusteisiin. Niissä esiintyi ohjeistuksena lähes samat liikuntamuodot. Musiikki- ja ilmaisuliikunta sekä tanssi ja uusiin liikuntamuotoihin tutustuminen (vuosiluokilla 5–9) nostettiin esille erillisinä sisältöinä vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteissa.⁴⁰⁷

Edellisiin opetussuunnitelman perusteisiin verrattuna esiteltiin uusimassa versiossa päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8. Kriteereissä esitettiin kaksitoista kohtaa oppilaan osaamistavoitteista, joiden tuli täytyä arvosanan 8 saamiseksi. Kriteerien mukaan oppilaan oli osattava muun muassa voimistelun, välivoimistelun ja telinevoimistelun liikkeitä, osattava luistella sujuvasti ja osattava ylläpitää, arvioida ja kehittää toimintakykyään. Arvosteluasteikon muille arvosanoille ei annettu kriteerejä.⁴⁰⁸

Vuoden 2004 peruskoulun opetussuunnitelmat eivät näkyneet muutoksina liikunnanopettajakoulutuksen sisällöissä. Mielenkiintoista on nyt uusimmassa opetussuunnitelman perusteissa liikunnanopetukseen palautunut lajilähtöisyys, kun kymmenen vuotta aiemmin julkaistussa peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa oli ensi kertaa lähdetty hahmottamaan liikunnanopetusta yleisten motoristen taitojen pohjalta. Liikuntalajien palauttaminen opetusohjelmaan johtui Laakson mukaan liikunnanopettajien palautteesta. Kentän mukaan liikunnanopetuksen sisältöjä ja tavoitteita oli vaikea hahmottaa ilman konkreettisia lajeja.⁴⁰⁹ Samaan aikaan liikuntakasvatuksen laitoksella oli pyrkimystä myös lajilähtöisyyden purkamiseen ja liikunnanopettajien koulutusta pyrittiin lajiopintojen osalta organisoimaan liikuntaympäristölähtöisesti.⁴¹⁰

Terveystieto tuli erilliseksi oppiaineeksi uuteen peruskoulun opetussuunnitelmaan vuosiluokille 7–9. Opetussuunnitelman perusteet ohjeistivat suunnittelemaan terveystiedon opetusta yhdessä liikunnanopetuksen kanssa.⁴¹¹ Perinteisesti terveystiedon opetus on liitetty liikunnanopettajan toimenkuvaan. Aineen opetussuunnitelmaan sisällyttäminen ei muuttanut liikunnanopettajakoulutuksen pakollista sisältöä. Sen sijaan muutokset peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa vaikuttivat liikunnanopettajakoulutuksen perusrakenteisiin. Uusi kouluaine loi tarpeen muodollisesti pätevien opettajien koulutukselle.⁴¹²

⁴⁰⁷ Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985, 176; Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 249–250.

⁴⁰⁸ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 250.

⁴⁰⁹ Laakso, henkilökohtainen tiedonanto 30.3.2016.

⁴¹⁰ Liikuntaympäristöpohjainen liikunnanopettajakoulutus tarkoitti esimerkiksi hiihdon, laskettelun, suunnistuksen ja luistelun yhdistämistä ulkoliikunta-termin alle.

⁴¹¹ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 200. Myös biologian, maantiedon, fysiikan, kemian, kotitalouden ja yhteiskuntaopin opetusta velvoitettiin suunnittelemaan yhteistyössä terveystiedon kanssa. Yhteistyö oli kuitenkin Terveystiedon oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013 -raportin mukaan vähäistä.

⁴¹² AsK: 986/1998. Peruskoulun ja lukion aineenopettajalta vaaditaan opetettavasta aineesta vähintään aineopinnot (60 opintopistettä).

Päteviä terveystiedon opettajia ei ollut riittävästi täyttämään syntynyttä uusien opettajien tarvetta. Valtioneuvosto antoikin asetuksen siirtymäajasta, jonka mukaan terveystietoa olivat päteviä vuoden 2012 heinäkuun loppuun saakka peruskoulussa opettamaan biologian, kotitalouden, liikunnan tai yhteiskuntaopin kelpoinen opettaja sekä opettaja, jolla oli pätevyys lukion psykologian opetukseen. Lukiossa terveystietoa kelpoisia olivat opettamaan asetuksen mukaan muodollisesti pätevät biologian, liikunnan tai psykologian opettajat sekä pätevät perusopetuksen kotitalouden opettajat. Lukion terveystiedon opetusta koskeva siirtymäaika päättyi heinäkuun lopussa 2011.⁴¹³ Terveystiedon pätevien opettajien osuus siirtymäajan päättyessä oli oppimistulosten kartoitustutkimuksen mukaan 37,8 % opettajista. Peräti 97,9 %:lla terveystietoa opettavista oli toinen opetettava aine, useimmiten liikunta, biologia tai kotitalous. Ainoastaan neljällä opettajalla oli ainoana kouluaineena terveystieto. Tutkimukseen vastasi 193 opettajaa ja heistä 86 opetti terveystiedon lisäksi liikuntaa.⁴¹⁴

Liikunnan ja terveystiedon opettajakoulutusta pyrittiin sitomaan toisiinsa tiiviimmin. Terveystiedon aseman vakiintuminen peruskoulun ja lukion tuntiluokissa sekä terveystiedon tuleminen ylioppilaskokeiden reaalikokeeseen näkyivät myös liikunnanopettajien ammattiliiton nimessä. Suomen Liikunnanopettajain liitto ry muuttui vuonna 2007 Liikunnan ja Terveystiedon Opettajat ry:ksi.

Vuonna 2004 valtakunnallisella opetussuunnitelmatasolla mainitaan ensimmäistä kertaa maahanmuuttajat. Lähtökohtana oli normaalin opetussuunnitelman noudattaminen huomioiden oppilaiden taustat kuten esimerkiksi kulttuuri sekä maassaolon aika.⁴¹⁵ Näkyvimmit vaikutukset liikunnanopetukseen maahanmuuton lisääntymisestä olivat kulttuuri- ja uskontosyistä johtuvat poikkeukselliset pukeutumistavat.⁴¹⁶ Vuonna 2015 alkanut turvapaikanhakijoiden virta Suomeen luo aivan uudenlaiset haasteet myös liikunnanopetukselle. Liikunnalla toiminnallisena oppiaineena on potentiaalinen mahdollisuus edesauttaa turvapaikanhakijoiden kotoutumista. Liikunta on oppiaine, johon maahanmuuttajat voivat osallistua lähes täysipainoisesti myös vähäisillä suomenkielen taidoilla.

Liikunnanopettajakoulutuksessa eri kulttuureista tulevien opetukseen reagoitiin jo ennen vuoden 2004 peruskoulun opetussuunnitelmien julkaisemista. Vuonna 2002 julkaistuun liikunta- ja terveystieteiden opinto-oppaaseen oli sisällytetty liikuntapedagogiikan aineopintoihin Monikulttuurisuus ja kulttuurien välinen liikuntakasvatus -kurssi. Kurssin aiheena oli esimerkiksi ”maahanmuuttajat suomalaisessa koulujärjestelmässä” sekä syrjinnän ja rasismien ilmeneminen sekä liikuntakasvatuksen mahdollisuudet rasismien vastustamises-

⁴¹³ AsK: 614/2001.

⁴¹⁴ Summanen 2014, 55–56. Terveystiedon opettajakunta oli varsin kirjava. Mainittujen liikunnan, biologian ja kotitalouden opettajien lisäksi terveystietoa opetti muun muassa maantietoa, uskontoa, yhteiskuntaoppia, äidinkieltä, musiikkia, käsityötä, matematiikkaa, tietotekniikkaa, kemiaa, saksaa sekä erilaisia valinnaisaineita opettavia.

⁴¹⁵ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 36.

⁴¹⁶ Liikunnanopetuksessa haasteina ovat esimerkiksi tyttöjen huivikäytännöt sekä esiintyminen uimahallissa. Ajankohtaista keskustelua tällä hetkellä on herättänyt turvapaikanhakijoiden uimahallikäyttäytyminen.

sa.⁴¹⁷ Monikulttuurisuus ja kulttuurien välinen liikuntakasvatus -kurssi on esimerkki liikunnanopettajakoulutuksen muovautumisesta yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten seurauksena. Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen ohjasi myös liikunnanopettajakoulutuksen huomioimaan muutosta. Sisällön muutoksen vauhdittamiseen tarvittiin toisaalta myös henkilökunnan konkreettista omistautumista monikulttuurisuuden vahvistamiselle. Tässä kunnostautui liikuntakasvatuksen henkilökunnasta lehtori Maarit Ylönen, joka oli vastuullinen toimija monikulttuurisuuskurssin suunnittelussa ja toteutuksessa.

6.2 Bolognan junassa

Viimeisin tutkinnonuudistus, Bolognan prosessi, on heijastunut koko yliopistoliseen koulutukseen. Prosessin tavoitteena oli vuoteen 2010 mennessä muodostaa Eurooppaan yhtenäinen korkeakoulualue. Tärkeimmät toimenpiteet prosessissa olivat tutkintojen vertailukelpoisuuden lisääminen, kaksivaiheisen tutkintorakenteen käyttö, henkilöliikkuvuuden tukeminen, yhteistyö laadunvarmistuksessa ja korkeakoulutuksen eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen.⁴¹⁸ Uudistuksen yhteydessä asetettiin myös yhtenäisiä kansallisia tavoitteita, joita olivat opintoaikojen lyhentäminen, keskeyttämisen vähentäminen, alemman yliopistotutkinnon aseman vahvistaminen, kansainvälisen ja kotimaisen liikkuvuuden lisääminen, opintojen mitoituksen kehittäminen sekä opintojen sisältöjen kehittäminen vastaamaan paremmin työelämän tarpeita. Lisäksi uudistustyön yhteydessä yliopistot asettivat omia tavoitteita, joita olivat muun muassa opetussuunnitelmien uudistaminen, opintohallinnon kehittäminen ja opetuksen laadun ja palautejärjestelmien kehittäminen.⁴¹⁹

6.2.1 Bolognan prosessin taustat

Bolognan julistus annettiin 19. kesäkuuta 1999, jolloin sen allekirjoitti 29 Euroopan valtiota. Bolognaan valtioiden edustajat olivat kokoontuneet italialaisen professorin, Berlinguerin kutsusta, joka oli esitetty 25.5.1998 Sorbonnessa Pariisi-Sorbonne-yliopiston 800-vuotisjuhlassa. Julistusta luonnehdittiin ohjenuoraksi eurooppalaisen korkeakoulutuksen vahvistamiseen ja yhtenäistämiseen. Sen tarkoituksena ei ollut asettaa kaikkia kansallisia korkeakoulutusjärjestelmiä samaan muottiin, vaan jokaisella maalla oli mahdollisuus järjestää koulutuksensa omien kulttuuristen, kielellisten ja kasvatusjärjestelmien erityispiirteidensä mukaisesti. Bolognan julistus perustui periaatteisiin, jotka julistettiin Magna Charta Universitatum -julkilausumassa 1988. Tärkeitä periaatteita olivat yliopistojen autonomisuus, opetuksen ja tutkimuksen mukautuminen muuttuviin

⁴¹⁷ O-O: Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2002–2004, 37.

⁴¹⁸ Luoto 2003.

⁴¹⁹ Niemelä ym. 2010, 28, 31.

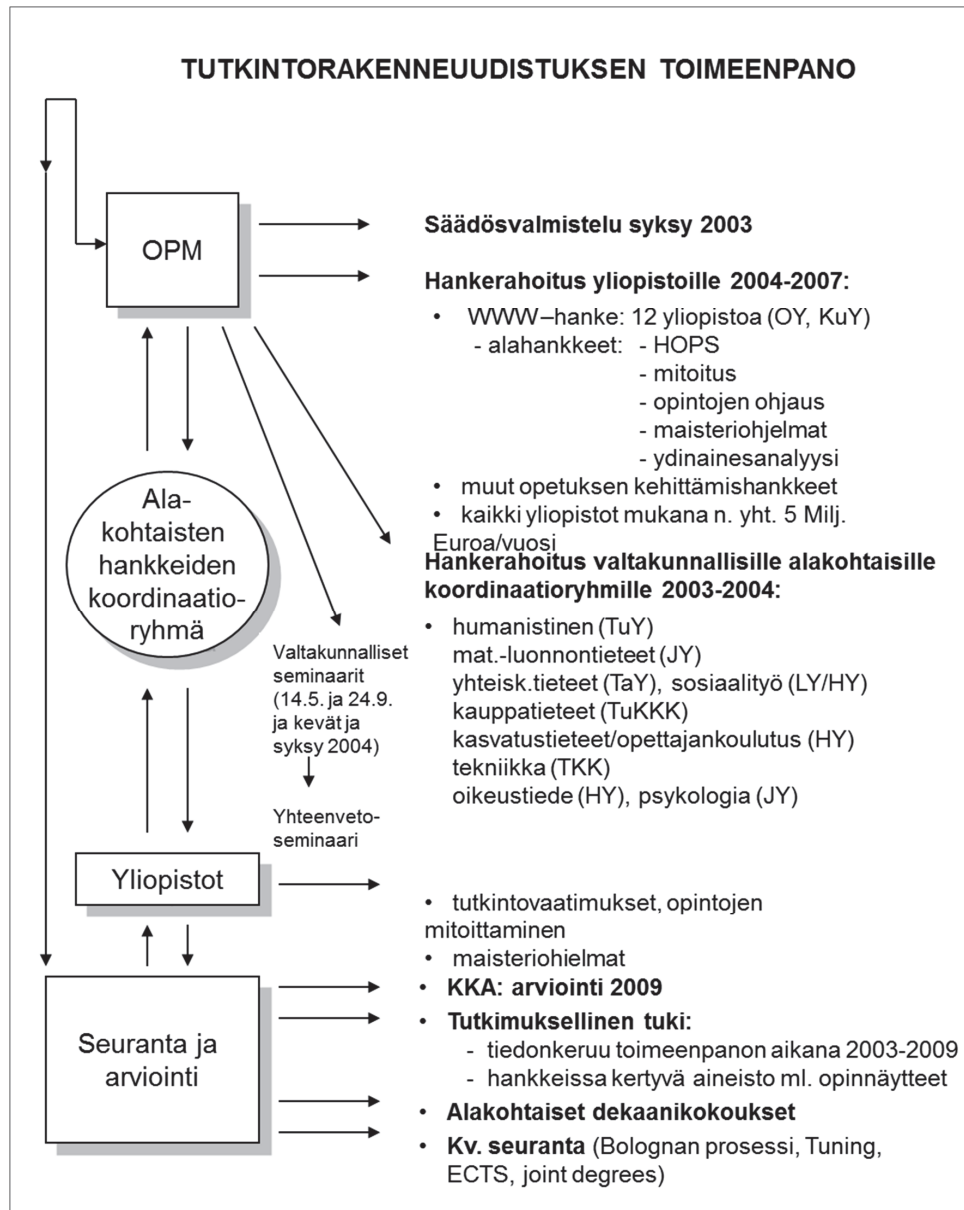
haasteisiin ja yhteiskunnan vaatimuksiin sekä tieteellisen tiedon tuottaminen.⁴²⁰

Opetusministeriöllä oli merkittävä rooli viimeisimmän tutkinnonuudistuksen eri vaiheissa. Uudistusta valmisteltiin erilaisissa työryhmissä ja ministeriö ohjasi yliopistoille erillisrahoitusta vuosiksi 2004–2006. Ministeriön ohella valmistelutyössä olivat edustettuina opiskelijat ja yliopistot. Opetusministeriö järjesti myös tiedotustilaisuuksia ja seminaareja uudistukseen liittyen. Ministeriön tavoitteena oli, että tutkinnonuudistuksen yhteydessä tehtäisiin myös opetussuunnitelmien perusteellinen arviointi- ja kehittämistyö. Eri tieteenalojen tutkinnonuudistukseen siirtymisen tukena toimivat alakohtaiset koordinaatio-ryhmät, joita oli yhteensä 22.⁴²¹ Opetusministeriön tuella perustettiin myös yliopistojen yhteishankkeita. Näistä liikunnanopettajakoulutuksen kannalta keskeisin oli Valtakunnallinen opettajakoulutuksen ja kasvatustieteiden tutkintojen kehittämisprojekti (VOKKE). Projektin tarkoituksena oli tukea yliopistojen siirtymistä uusiin tutkintoihin opettajakoulutuksessa ja kasvatustieteellisillä aloilla. Projekti jakaantui eri alojen neuvottelukuntiin ja jaoksiin ja sen puitteissa järjestettiin koulutus- ja neuvottelutilaisuuksia.⁴²²

⁴²⁰ Confederation of EU Rectors' Conferences and the Association of European Universities (CRE). 1999 (internetlähde); Trends in Learning Structures in Higher Education, 1999.

⁴²¹ Aronen 2004, 7–8.

⁴²² Valtakunnallinen opettajakoulutuksen ja kasvatustieteiden tutkintojen kehittämisprojekti (VOKKE) 2006 (internetlähde).

KUVIO 19 Vuoden 2005 tutkinonuudistuksen toimeenpano Suomessa⁴²³⁴²³ Opetusministeriö 2008 (internetlähde).

Bolognan prosessin toteutus Suomessa (kuvio 19) oli lähes kymmenen vuoden pituinen prosessi, johon yliopistot osallistuivat n. 5 miljoonalla eurolla vuosittain. Suunnittelua koordinoi Opetusministeriö, joka teki säädösvalmistelut. OPM rahoitti myös eri tieteenalojen koordinoitiryhmiä (muun muassa VOKKE -hanke) ja vastasi Bolognan prosessin toteutumisen seurannasta. Yliopistot vastasivat varsinaisesta opetussuunnitelmien käytännön uudistustyöstä.⁴²⁴

Jyväskylän yliopistossa rehtori asetti 1.6.2001 erityisen toimikunnan seuraamaan Bolognan prosessin etenemistä. Toimikuntaa kutsuttiin myöhemmin ns. Bologna-ryhmäksi. Sen tehtävänä oli ”seurata ja edistää Bolognan julistuksen tavoitteiden toteutumista ja kansainvälistymistä, tiedottaa prosessin etenemisestä ja tehdä sitä koskevia kehittämisehdotuksia”. Bologna-ryhmä toimi aktiivisesti. Keskeiseksi teemaksi ryhmän työskentelyssä muodostui kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtyminen. Bologna-ryhmä kokoontui toimikauteen 12 kertaa ja hoiti tiedotustehtävänsä muun muassa omien verkkosivujen ja Tiedonjyvä-lehden kautta. Ryhmän toimikausi päättyi vuoden 2002 lopussa.⁴²⁵

Työryhmä piti tärkeänä, että yliopistossa jatketaan koko Bologna-prosessin kokonaisvaltaista koordinoitua. Bologna-työryhmälle asetettiin jatkotyöryhmä 17.2.2003, jonka toimikausi jatkui 31.7.2005 asti. Bolognan prosessin jatkotyöryhmän tehtävänä oli koordinoita uuteen tutkintojärjestelmään siirtymistä, arvioida prosessin edistymistä sekä seurata Bolognan prosessin etenemistä kansallisesti ja kansainvälisesti. Jatkotyöryhmä kokoontui toimikauteen 17 kertaa. Ryhmä verkostoitui yliopistossa eri tahojen kanssa. Yhteistyötä tehtiin muun muassa tiedekuntien, laitosten, eri yliopiston työryhmien ja ylioppilaskunnan kanssa. Jatkotyöryhmä teki vuonna 2004 kyselyn laitoksille ja oppiaineille tutkinnonuudistuksen etenemisestä. Kyselyn perusteella tehtiin tiedekunnille ja laitoksille koko yliopistoa koskevat toimenpidesuosittukset Bolognan prosessista. Jatkotyöryhmä totesi omassa arvioinnissaan, että Jyväskylän yliopistossa tutkintorakenneuudistus eteni suhteellisen ongelmattomasti. Tutkinnonuudistuksen onnistumisen kannalta oleellisiksi tehtäviksi jatkotyöryhmä nosti ydinainesanalyysin tekemisen ja opintojaksojen oikean mitoittamisen.⁴²⁶

Yliopistokoulutuksessa uudistusten arviointi on oleellinen osa käytänteiden kehittämistä. Korkeakoulujen arviointineuvosto (KKA) julkaisi 2010 arvioinnin Bolognan prosessin jalkautumisesta suomalaisen yliopistokenttään. Arvioinnin tavoitteina olivat kokonaiskuvan tuottaminen tutkinnonuudistuksen toteutuksesta, tutkintorakenteen muutosten ja niiden seurausten arviointi sekä arvioida kaksiportaisen tutkintorakenteen toimivuutta. Lisäksi arvioitiin kansallisella tasolla asetettuja tavoitteita, joita yliopistokentässä olivat muun muassa alemman korkeakoulututkinnon muutos, kansainvälisen ja kotimaisen

⁴²⁴ Opetusministeriö 2008 (internetlähde).

⁴²⁵ Bologna-ryhmän loppuraportti 2002, 3. Tiedonjyvä-lehti on Jyväskylän yliopiston oma tiedotuskanava.

⁴²⁶ Bologna-jatkotyöryhmän raportti 2005.

liikkuvuuden lisääminen, opintojen mitoituksen toimivuus sekä tutkintojen osaamislähtöisyyden vahvistuminen.⁴²⁷

Korkeakoulujen arviointineuvosto (KKA) arvioi tutkinnonuudistuksen onnistuneen European Credit Transfer System -järjestelmän (ECTS) käyttöönotossa. Osin toteutuneina tavoitteina pidettiin kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen siirtymistä, kandidaatin tutkinnon aseman vahvistamista, maisteriohjelmien toteutumista ja kansallisen sekä kansainvälisen liikkuvuuden edistämistä. Ainoastaan opintoaikojen lyhentäminen jäi uudistuksessa arviointineuvoston mukaan täysin toteutumatta.⁴²⁸ Kokonaisuudessaan Bolognan prosessista syntyy KKA:n arvioinnin perusteella varsin positiivinen kuva. Raportissa todettiin esimerkiksi korkeakoulujen henkilökunnan sitoutuneen varsin hyvin uudistusprosessiin. Arviointineuvosto totesi myös Bolognan prosessin olevan kesken ja näin ollen toteutumisen arviointiin tarvittiin jatkotutkimusta. Arviointiraportin perusteella voidaan todeta Bolognan prosessin otetun vastaan yliopistopiireissä huomattavasti positiivisemmin kuin 1970-luvun tutkinnonuudistuksen, joka sai aikaan paljon vastarintaa.

6.2.2 Bolognan prosessi ja liikunnanopettajakoulutus

Yksi Bolognan prosessin lähtökohdista oli tutkintojen kansainvälinen yhtenäistämisen. Eurooppalaiset liikunnanopettajatutkinnot olivat varsin erilaisia. Tutkinnot olivat yleensä alempia korkeakoulututkintoja, ylempien tutkintojen maisteritason vaiheen opinnot tähtäsivät usein tutkijakoulutukseen. Suomen kaltainen malli, jossa kaikki opiskelijat suorittavat selkeästi opettajuuteen perustuvan ylemmän korkeakoulututkinnon, oli ainoastaan Portugalissa ja Belgiassa. Eurooppaan kaavailtiin laajamittaista yhteistyötä yhtenäisen liikunnanopettajakoulutuksen maisteriohjelman kehittämiseksi liikunnanopettajakoulutukseen. Alun perin mukana oli 19 yliopistoa, joista lopulta neljä osallistui pilotteina hankkeeseen. Jyväskylän yliopisto oli yksi piloteista. Laakso toteaa neljän pilottiyliopistonkin yhteistyön olleen haastavaa. Opettajuuden hahmottamisessa kulttuurierot nousivat voimakkaasti esille, toimintatavoissakin oli suuria poikkeavuuksia. Hankkeen aikana järjestettiin yleisistä toimintatavoista kriisipalavereja, eikä pilottihankkeesta loppujen lopuksi rakentunut valmista, yhteistä maisteriohjelmaa.⁴²⁹

Laakso kertoo monissa Euroopan maissa vallinneesta ajattelutavasta, jossa tieteellinen koulutus ja ajattelu oli eriytetty opettajankoulutuksesta täysin. Tämänkaltaista ajattelua esiintyi liikuntakasvatuksessa pitkän perinteen omaavissakin maissa kuten esimerkiksi Isossa-Britanniassa, Saksassa ja Ranskassa. Laakson mukaan tieteellisyys ja opettajuus eivät ole toisiaan poissulkevia elementtejä, vaan niitä voidaan syventää rinnakkain, toisiaan tukien.⁴³⁰

Liikunnanopettajakoulutusta järjestävän liikuntakasvatuksen laitoksen osalta Bolognan prosessi toteutettiin samassa aikataulussa muiden Suomen

⁴²⁷ Niemelä ym. 2010, 12–13.

⁴²⁸ Sama, 120–121.

⁴²⁹ Laakso 2012, haastattelu.

⁴³⁰ Sama.

korkeakoulujen kanssa. Silloinen liikuntakasvatuksen laitoksen amanuenssi Heikki Herva toteaa, että prosessin alussa henkilökunnassa ilmeni vastarintaa tutkinno uudistusta kohtaan. Uudistukseen ryhdyttiin kuitenkin erilaisten työryhmien perustamisella. Kukin oman osa-alueensa opettaja oli mukana, osin jo pelkästään oman opetusalueensa etujen tarkkailemiseksi. Bolognan prosessin yhteydessä tehtiin liikunnanopettajakoulutukseen merkittäviä uudistuksia. Näistä mainittakoon kummikoulu, joka vei opiskelijat entistä enemmän säännöllisesti käytännön liikunnanopetuksen pariin.⁴³¹ Bolognan prosessin käynnistämisen ajankohtaan osui myös muita yliopistolaitosta ja varsinkin työntekijän asemaan liittyviä uudistuksia, jotka osaltaan aiheuttivat hämmennystä ja hankaloittivat myös Bolognan prosessin alkuvaihetta.⁴³²

Toimiessaan liikuntapedagogiikan oppiaineen pääedustajana Laakso esitelti lokakuussa 2003 ajatuksia ja suunnitelmia tutkinno uudistuksen jalkauttamisesta liikunnanopettajakoulutukseen. Tutkinto pyrittiin profiloimaan entistä enemmän tieteelliseksi koulutukseksi. Kandidaattivaihetta yksinkertaistettiin ja siihen otettiin enemmän koko tiedekunnan yhteisiä opintoja. Tavoitteena oli maisterivaiheen eriyttäminen. Laakso listasi tutkinno uudistuksen vuoksi jo tehtyjä toimenpiteitä: opiskelijoilta oli kerätty runsaasti palautetta, laitoksilta oli pyydetty ydinainesanalyyskejä ja kuormittavuuslaskentoja sekä erillisryhmällä oli kokeiltu moduuliopetussuunnitelmaa. Opetusharjoittelun ajatusta oli myös kehitelty; opetusharjoittelun kokonaisuus määrittyi oppilasryhmän ja harjoittelijan muodostamasta kokonaisuudesta, ei lajin kautta.⁴³³

Käytännön tutkinno uudistustyö rakentui ydinainesanalyysin ja kuormittavuuslaskennan ympärille. Molempiin haettiin mallia muiden yliopistojen tutkinno uudistuksista. Ydinainesanalyysin ja kuormittavuuslaskennan teoriataustoina oli vahvasti Oulun yliopiston uudistukseen liittyvät aineistot. Prosessia tässä vaiheessa koordinoi liikuntakasvatuksen laitoksen assistentti Antti Laine, jonka toimesta tutkinno uudistukseen liittyvä materiaali on arkistoitu. Ydinainesanalyysien yhteydessä käytiin pohdintaa tutkinnon sisällöstä. Keskustelussa nousi esiin kysymyksiä tutkinnon minimiaineksesta ja siitä, mikä on tutkinnon tiedollinen järkevä toteuttaminen. Opintojaksokohtaisesti kyseisen jakson vastuopettaja laati jaksoon ydinainesanalyysin ja kuormittavuuslaskennan, joiden pohjalta rakennettiin uudet, tutkinno uudistuksen yhteydessä muovautuneet opintojaksot.⁴³⁴

Utteran tutkinno uudistustyö näkyy selkeästi opintojaksoja tarkasteltaessa (taulukot 12 ja 13). Ydinainesanalyysin ja kuormittavuuslaskentatyön tuloksena lähes koko opintojaksonimikkeistö uusittiin. Opintojen määrä opintopisteissä mitattuna kasvoi liikuntapedagogisten- ja tutkimusopintojen luokissa. Eniten karsimista Bolognan prosessi aiheutti bio-lääketieteellisten sekä muiden opintojen luokissa (kuvio 20). Vuoden 2005 tutkinno uudistuksen yh-

⁴³¹ Herva 2012, haastattelu. Kummikoulu toteutui ”Koulu sosiaalisena työympäristönä” -opintojaksossa, jossa opiskelijat tutustuivat kouluyhteisöön ja opettajan työhön lähinnä omassa kummiryhmässään. Kummikoulu toteutetaan ala-asteen kouluissa.

⁴³² Laakso 2012, haastattelu.

⁴³³ Liikuntakasvatuksen laitoksen tutkinno uudistusmateriaali 2003–2004.

⁴³⁴ Sama.

teydessä käytetyt sisällöt on otettu vuosilta 2002–04 ja 2007–09, koska tällöin päästään todelliseen vertailuun tutkintojen sisällön välillä. Esimerkiksi pelkät tutkintojen sisällöt vuosilta 2004 ja 2006 olisivat antaneet tuloksia sisällöstä, joka oli vielä ”muuntumistilassa”. Yhtenä tutkinnonuudistuksen tärkeimmistä tavoitteista oli alemman korkeakoulututkinnon vahvistaminen. Liikunnanopettajakoulutuksen osalta Bolognan prosessilla ei ollut vaikutusta alemman tutkinnon suhteen. Alempi korkeakoulututkinto ei anna liikunnanopettajan muodollista pätevyyttä.

TAULUKKO 12 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 2005 tutkinnonuudistusta⁴³⁵

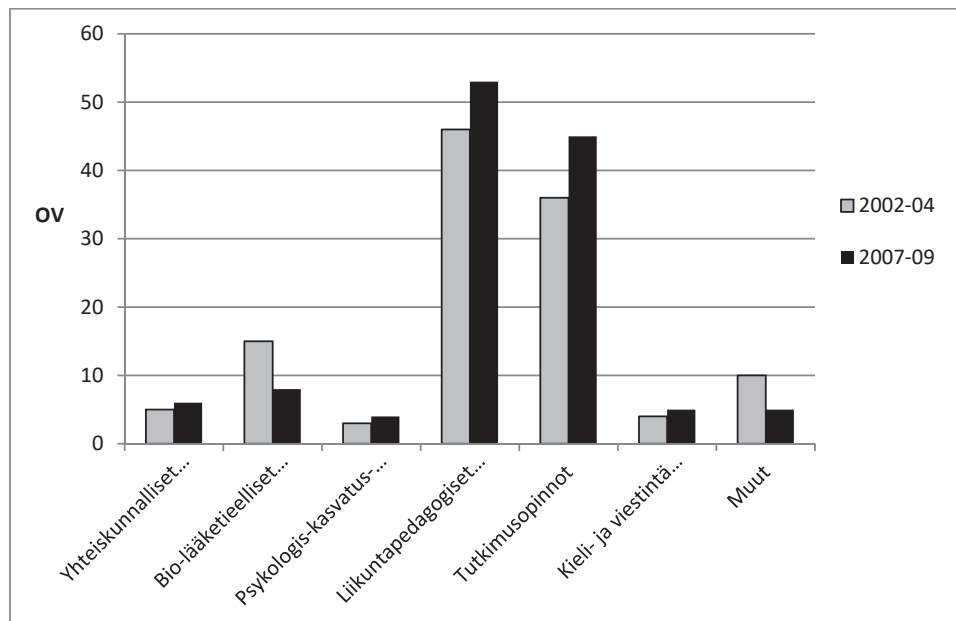
Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psyko.-kasv. tiet. opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Liikunta yhteiskunnassa 2 ov	Terveystieteen perusteet 2 ov	Liikuntapsykologian perusteet 3ov	Liikeoppi 10 ov	Tilastomenetelmien kurssi 4 ov	Puheviestintämääntee 1 ov Text and terminology 1 ov	Audiovisualliset välineet ja tietotekniikka opetusyössä 1 ov
Etiikka ja urheilu 1 ov	Terveystiedon didaktiikan perusteet 2 ov		Liikunnan pedagogiikka ja didaktiikka I 4 ov	Tieteellisen kirjoittamisen perusteet 1 ov	Communication skills 1 ov	
	Terveyskasvatuksen perusteet 2 ov		Liikunnan pedagogiikka ja didaktiikka II 6 ov	Liikuntatieteiden tutkimusmetodiikka Osa I: Tutkimuksen suunnittelu ja aineiston hankinta 2 ov	Ruotsin perustason kurssi 1 ov	Itsetuntemus opetuksessa ja ohjauksessa tai Vuorovaikutustaidot opetuksessa ja ohjauksessa 1 ov
Liikuntakulttuurin historia 2 ov	Terveystiedon sisällöt 1, kohta C turvallisuus ja hyvinvointi 1 ov		Liikuntapedagogiikan syventäminen 4 ov	Liikuntatieteiden tutkimusmetodiikka Osa II: Aineiston analysointi 2 ov		Liikuntapedagogiikan valinnaiset aineopinnot 2 ov
	Biologian perusteet ja ihmisen fysiologia 1 ov		Liikeopin ja liikuntadiaktiikan syventäminen 9 ov	Liikuntatieteiden tutkimusmetodiikka Osa III: Erytymetodit 2 ov		Ryhmäohjaus 1 ov
	Kuormitusfysiologia 3 ov		Monikulttuurisuus ja kulttuurien välinen liikuntakasvatus 1 ov	Proseminaari 4 ov		
	Biomekaniikka 11 ov		Liikunta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja alkuopetuksessa tai Liikunta aikuisiällä ja ikääntyvänä 2 ov	Pro gradu -tutkielma 14 ov Projektiseminaari 3 ov		Vapaasti valittavat opinnot 5-15 ov
	Anatom. perusteet 1 ov		Anatom. perusteet 1 ov	Tiedonhankintamenetelmät 2 ov Tieteellisen toiminnan perusteet 2 ov		

⁴³⁵ O-O: Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2002-03 ja 2003-04.

TAULUKKO 13 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö vuoden 2005 tutkimonuudistuksen jälkeen.⁴³⁶

Yhteiskunnalliset opinnot	Bio-lääketieteelliset opinnot	Psyko.-kasv. tiet. opinnot	Liikuntapedagogiset opinnot	Tutkimusopinnot	Kieli- ja viestintäopinnot	Muut
Liikunta yhteiskunnassa 3op	Liikuntabiologian perusteet 6 op	Liikuntapsykologian perusteet 2 op	Liikunta eri ympäristöissä 3 op	Tieteellisen kirjoittamisen perusteet 2 op	Academic Reading 2 op	Tieto- ja viestintätieteiden opetusohjelma 2 op
Liikuntakulttuurin historia 3 op	Terveyttä edistävän liikunnan perusteet 3 op	Kasvu, kehitys ja varhainen 1 op	Liikkumisen havainnointi 6 op	Tieteellisen toiminnan perusteet 3 op	Communication Skills 2 op	op
Eftikka ja urheilu 2 op	Johdatus terveyden edistämiseen ja kansanterveyteen, osa 12 op	Tunne- ja vuorovaikutus- ja ohjauksessa tai	Liikuntadiaktiikan peruskursi 18 op	Tutkiva opettaja 4 op	Akademisk svenska skriftlig/muntlig 2 op	Koulu sosiaalisena työympäristönä 3 op
Monikulttuurisuus ja kulttuurienvälisyys osana asiantuntijuutta 1 op	Liikunnan ensiapukursi 1 op	Itsetuntemus opetuksessa ja ohjauksessa 2 op	Liikunnan pedagogiikka ja didaktiikka 1,3 op	Kvantitatiivisen aineiston hankinta ja analysointi 3 op	Puheviestinnän perusteet 2 op	Ryhmäohjaus ja HOPS 3 op
			Liikunnan pedagogiikka ja didaktiikka 2,4 op	Kvalitatiivisen aineiston hankinta ja analysointi 2 op		
			Liikunnan pedagogiikka ja didaktiikka 3,3 op	Proseminaari 3 op		
			Liikuntadiaktiikan jatkokursi 17 op	Kandidaatintutkielma 7 op		
			Liikuntadiaktiikan jatkokursi 2,5 op	Tilastomenetelmien peruskursi 6 op		
			Liikuntadiaktiikan syventävä kurssi 17 op	Johdatus tutkielman tekemiseen 3 op		
			Liikuntapedagogiikan syventäminen 6 op	Kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien syventäminen		
			Johdatus liikuntapedagogiikkaan 3 op	Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien syventäminen 3 op		
			Motorisen oppimisen ja ohjaamisen peruskursi 2 op	Pro gradu -seminaari 1,3 op		
			Johdatus erityisliikuntaan 2 op	Pro gradu -seminaari 2,3 op		
			Soveltava liikuntakasvatus 3 op	Pro gradu -tutkielma 28 op		
			Liikunta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja alkuopetuksessa tai			
			Liikunta aikuisiällä ja ikääntyvä 2 op			

⁴³⁶ O-O: Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2007-08 ja 2008-09.

KUVIO 20 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö ennen vuoden 2005 tutkinnonuudistusta ja sen jälkeen opintojaksonimikkeiden mukaan luokiteltuna⁴³⁷

Liikuntapedagogisten opintojen määrässä tapahtui kasvua Bolognan prosessin yhteydessä. Liikuntapedagogisten opintojen suhteellinen määrä nousi 13 prosenttia. Liikuntakasvatuksen laitoksella oli uudistuksessa eniten painoarvoa liikuntapedagogisten opintojen suunnittelussa. Kuudestatoista kurssista vain neljä esiintyi samannimisenä uudistusta edeltävässä opinto-oppaassa. Ydinaineesanalyyysien pohjalta löydettiin opintokokonaisuuksien tärkeimmät ainekset, jotka sitten muokkasivat opintojaksojen nimiä. Liikuntapedagogisten opintojen luokassa myös opintojaksojen lukumäärä lisääntyi. Aiemmassa vuosien 2002–2004 opinto-oppaassa luokassa oli kaikkiaan 10 opintojaksoa kun tutkinnonuudistuksen jälkeisessä opinto-oppaassa niitä oli kuusi enemmän.

Tutkimusopinnoissa Bolognan prosessin aiheuttamat muutokset olivat selviä. Lisäystä vuosien 2002–2004 opinto-oppaan sisältöön tutkimusopinnoissa tuli 9 opintoviikkoa. Uudistuksen yhtenä tavoitteena liikuntakasvatuksen laitoksella oli profiloida liikunnanopettajakoulutus yhä enemmän tieteelliseksi tutkinnoksi. Tavoitteessa onnistuttiin ainakin tutkimusopintojen määrän lisääntymisen perusteella. Bolognan prosessin myötä sai liikunnanopettajakoulutuksessa jalansijaa tutkivan opettajan käsite. Opintojakso Liikunnan pedagogiikka ja didaktiikka 2 lanseerattiin alanimellä: Tutkiva opettaja. Opintojakson tarkoituksena oli oppia tarkastelemaan omaa toimintaansa liikuntatilanteessa kriitti-

⁴³⁷ Kuvioon on uusimman tutkinnon opintopisteet muunnettu opintoviikoiksi kertomella 0.675.

sesti reflektoiden. Tavoitteena oli oman opetuksen analysointi, tutkiminen ja kehittäminen.⁴³⁸

Luotaessa uutta kansainvälisesti vertailukelpoista liikunnanopettajatutkintoa, jossa opintoviikot muuttuivat opintopisteiksi, myös koulutuksen sisältö muuttui. Edelleen liikunnanopettajakoulutuksen sisällön rakentamisessa oli haasteita, joita olivat muun muassa kaksiportaisen tutkintorakenteen vahvistaminen ja kysymys opettajaopintojen sijoittamisesta tutkintoon.

6.3 Uuden vuosituhannen liikuntatieteellinen tutkimus

Julkishallinnon rahoitus ei kehittynyt liikuntatieteellisen tutkimuksen osalta toivotulla tavalla 1990-luvun jälkipuoliskolla. Säästötoimien myötä myös tieteellisen tutkimuksen resursointia ryhdyttiin tarkastelemaan entistä kriittisemmin. Tutkimukselta odotettiin tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Korkeakoululaitoksen vähentynyt rahoitus heijastui väistämättä opetuksen laatuun sekä perustutkimuksen edellytyksiin ja laatuun.⁴³⁹

Uuden vuosituhannen liikuntatieteellistä tutkimusta käsitellyt valtion liikuntaneuvoston liikuntatieteellinen jaosto esitti tiedepolitiikan suuntaamiseksi kahdeksan ajankohtaista tutkimusalueita:⁴⁴⁰

- ikääntyvät sukupolvet ja elämäntyyli
- lasten ja nuorten fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi
- sukupuoli, etnisyys ja seksuaalisuus liikuntakulttuureissa
- alueellisuus ja paikallisuus
- liikunnan vaikutukset terveyteen ja toimintakykyyn
- terveystieteiden merkitys ja vaikutus
- erityisryhmien liikunta
- kansallinen liikuntakulttuuri ja liikunnan kansalaistoiminnat

Koululiikunta mainittiin lasten ja nuorten fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin alueen yhteydessä. Sen painoarvo jäi kuitenkin vähäiseksi ja suurpiirteiseksi, komitea totesi tietoa tarvittavan koululiikunnan vaikutuksista. Opettajankoulutusta ei mainittu ajankohtaisissa tutkimusalueissa lainkaan.⁴⁴¹

Seuraava liikuntatieteen jaoston alan tutkimusta ohjaava suunta-asiakirja julkaistiin vuonna 2005. Asiakirjan alussa esiteltiin toimintaympäristöä. Tukea tutkimuksen suuntaamiseen haettiin Matti Vanhasen hallituksen ohjelmasta,

⁴³⁸ O-O: Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2007–2009, 41. Luokittelin opintojakson liikuntapedagogisiin opintoihin. Opintojaksoissa on myös selkeästi tutkimusopintojen luokkaan ohjaavia elementtejä mutta lähökohdiltaan se kuuluu enemmän liikuntapedagogisiin opintoihin. Jaksossa on luento-opetusta mutta suurin osa rakentuu liikunnan opetustilanteiden ympärille ja tutkiva asenne on enemmän toimintaa ohjaava työskentelytapa.

⁴³⁹ Valtion liikuntaneuvoston liikuntatieteellinen jaosto 2000, 14.

⁴⁴⁰ Sama, 27–29.

⁴⁴¹ Sama.

jossa liikuntapolitiikan yhdeksi painopisteeksi esiteltiin lasten ja nuorten liikunta sekä myönteinen liikuntakasvatus. Määrärahoja haluttiin kohdentaa lasten ja nuorten terveyttä edistävään sekä kasvatuksellisuutta ja eettisyyttä korostavaan liikuntaharrastukseen. Muiksi liikuntapolitiikan painopistealueiksi esitettiin erityisryhmien, aikuisten ja ikäänntyneiden toimintakyvyn edistämistä sekä kilpa- ja huippu-urheilun eettisen pohjan vahvistamista.⁴⁴²

Liikuntatieteellisen tutkimuksen taloudelliset edellytykset paranivat aiempaan verrattuna. Edellisen suunta-asiakirjan tavoite oli nostaa liikuntatieteelliseen tutkimukseen suunnatut vuosittaiset varat viiteen miljoonaan euroon. Tavoitteeseen ei päästy mutta vuoden 2005 budjetista liikuntatieteelliseen tutkimukseen osoitetut varat olivat kuitenkin 4,5 miljoonaa euroa. Nousua edellisestä vuodesta oli 600 000 euroa ja liikuntatieteellisen tutkimuksen tuki nousi hieman 1990-luvun lamaa edeltäneestä tasosta.⁴⁴³

Vuoden 2005 liikuntatieteellisen tutkimuksen suunta-asiakirjassa esiteltiin edellisen asiakirjan, sekä tulevaisuuden tärkeät tutkimusalueet painopistealueina, juuri kun vuoden 1996 asiakirja painotti tutkimusalueittaisen tarkastelun olevan painopistealue-ajattelua parempi vaihtoehto.⁴⁴⁴ Asiakirja tiivistä tutkimuksen viiteen painopisteeseen:

- kriittinen liikuntapedagogiikka
- liikunta osana elämystodellisuutta
- ihmisen toimintakyky elämänkulun eri vaiheissa
- yhteiskunnallisen muutoksen polarisoivat sosiaalipoliittiset vaikutukset
- liikunnan ja urheilun talous⁴⁴⁵

Koululiikunta ja liikunnanopettajakoulutus saivat tuoreimmassa asiakirjassa edellisiä suuremman osan. Niitä käsiteltiin kriittisen liikuntapedagogiikan yhteydessä. Liikuntapedagogiikan nähtiin olleen aina 1990-luvulle saakka sidoksissa kasvatustieteelliseen empiristiseen ja kvantitatiiviseen paradigmaan, jonka jälkeen olivat vahvistuneet myös kulttuuritutkimuksellinen ja kvalitatiivinen tutkimusote. Tutkimustarpeiksi osoitettiin nykykoulun haasteet ja mahdollisuudet liikunnanopettajuuden näkökulmasta. Tutkimus lähtisi koulukulttuurista käsin ja sitä tehtäisiin yhteistyössä suomalaisen koulututkimuksen kanssa. Kriittisen pedagogiikan tärkeäksi teemaksi nostettiin liikunnanopettajakoulutus, johon tulisi soveltaa kriittisen liikuntapedagogiikan perinteitä. Keskeiseksi tavoitteeksi tuli asiakirjan mukaan asettaa ”emansipoiva, monikulttuurisesti orientoitunut, sukupuolisensitiivinen ja medialukutaitoinen liikunnanopettaja ja hänen ohjauksessaan liikkuva lapsi ja nuori”.⁴⁴⁶

Opetusministeriö julkaisi vuonna 2009 raportin ”Uusi suunta liikuntatutkimukseen, opetusministeriön strategia liikuntatutkimuksen suuntaamiseksi ja

⁴⁴² Opetusministeriö 2005, 8; ks. Valtioneuvosto 2003 (internetlähde).

⁴⁴³ Sama, 12.

⁴⁴⁴ Ks. s. 132.

⁴⁴⁵ Opetusministeriö 2005, 18–22.

⁴⁴⁶ Sama, 18–19.

hyödyntämiseksi”. Se oli jatkoa suunta-asiakirjoille ja jatkoi liikuntatieteellisen jaoston linjauksia tutkimusresurssien suuntaamiseksi. Strategiassa todettiin aiemman liikuntatieteellisen tutkimuksen olleen voimakkaasti liikunnan ja terveyden välisten yhteyksien biolääketieteellistä tutkimusta jättäen suurimmat tutkimukselliset aukot käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteelliselle kentälle. Strategiassa muistutettiin, että hallintokulttuuri on yhä enemmän siirtymässä suuntaan, jossa päätöksenteko, johtaminen ja toiminnan suunnittelu perustuvat tutkimuksen ja arvioinnin tuloksiin.⁴⁴⁷

Vuoden 2009 strategiassa käytiin läpi 2000-luvun liikuntatieteellistä tutkimusta. Tutkimusta pidettiin sinänsä korkeatasoisena. Yhteiskunnan muutokset sen sijaan olivat aiheuttaneet suunta-asiakirjojen painoalueissa nopeitakin muutoksia, ja tutkijoiden oli ollut vaikea vastata jaoston asettamiin tutkimusaluevaateisiin. Jaoston vaihtuminen neljän vuoden välein on osaltaan vaikuttanut tutkimuksen suuntaamiseen, edellisen liikuntatieteellisen jaoston linjaukset eivät ole sitoneet seuraavaa jaostoa. 2000-luvun suunta-asiakirjoissa esiintyy useita tutkimusalueita, joihin ei ollut saatu viritettyä tutkimustoimintaa. Yhdeksi ”nukkuvaksi tutkimusalueeksi” mainittiin kriittinen pedagogiikka, jonka alueeseen oleellisesti voisi kuulua koululiikunta ja liikunnanopettajakoulutus. Väitöskirjojen osalta 2000-luvun alussa julkaistiin kuitenkin 23 väitöskirjaa jaoston luokittelemalla alueella ”lapset ja nuoret, koululiikunta, liikunnanopetus”.⁴⁴⁸

Lasten ja nuorten liikunta oli edelleen liikuntapoliittisen päätöksenteon keskiössä vuoden 2009 suunta-asiakirjassa. Jaosto esitti huolensa suomalaisten lasten ja nuorten ongelmista kuten esimerkiksi ylipainosta, mielenterveyshäiriöistä ja päihdekäyttäytymisestä. Jaosto näki koululiikunnalla olevan merkitystä ajankohtaisten haasteiden ratkaisemisessa. Toisaalta mainittiin koululiikunnalle asetetun epärealistisia tavoitteita sen vuoksi, että koululiikunta tavoittaa kaikki lapset. Keskeiseksi koululiikunnan ongelmaksi jaosto mainitsi luokkien heterogeenisyyden lasten taitojen ja aktiivisuuden suhteen. Koululiikunnan sisällöt tulisikin muokata niin, että ne tukisivat tasa-arvoista liikkumista, jotta vähemmän liikkuvia saataisiin aktivoitua entisestään passivoitumisen sijaan. Jaosto asettikin tutkimushaasteen opettajakoulutukselle. Sen mielestä olisi tärkeä tutkia liikunnan ja terveyden edistämisen laajuutta ja roolia opettajankoulutuksessa eri asteilla.⁴⁴⁹

Suomen Akatemia toteutti yhteispohjoismaisen liikuntatieteellisen tutkimuksen tieteenala-arvioinnin vuonna 2012. Raportin mukaan tutkimusrahoitus oli siirtynyt kaikissa Pohjoismaissa vahvasta huippu-urheilun tutkimuksesta kohti lääke- ja terveystieteellistä tutkimusta. Arviointipaneeli suositteli priorisoimaan monitieteisiä tutkimushankkeita, joissa olisi käyttäytymistieteellistä, liikuntabiologista, -sosiologista sekä kaupunkisuunnittelun asiantuntemusta.

⁴⁴⁷ Opetusministeriö 2009, 4, 8, 13.

⁴⁴⁸ Sama, 14–15.

⁴⁴⁹ Sama, 28–29.

Näin hankkeilla pystyttäisiin vastaamaan yhteiskunnan eri kohderyhmien asettamiin haasteisiin.⁴⁵⁰

Viimeisin liikuntatutkimuksen suunta-asiakirja ”Linjaukset liikuntatutkimuksen tukemiseksi vuoteen 2017” julkaistiin vuonna 2013. Siinä kartoitettiin liikuntapolitiikkaa ohjaavat elementit, joita ovat liikuntalaki ja -asetus, hallitusohjelma, valtion talousarvio, opetus- ja kulttuuriministeriön strategiat ja linjaukset sekä kansainväliset yleissopimukset. Edellisen suunta-asiakirjan tapaan myös viimeisimmässä asiakirjassa korostettiin hallitusohjelman ”mandaattia” liikuntatieteelliseen tutkimukseen panostamiseen. Tosin Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa ei enää korostunut lasten ja nuorten liikunta vaan yleensä liikuntaa koskevan tietopohjan parantaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteasi liikuntatutkimuksen rahoituksen painottuneen 2000-luvun alussa biolääketieteelliseen tutkimukseen ja siten liikuntapoliittisessa päätöksenteossa liikuntatieteellisen tiedon hyödynnettävyys on ollut vähäistä. Jo edellisessä suunta-asiakirjassa esitettiin linjaus, jonka mukaan liikuntatieteellisen tutkimuksen painopistettä tulisi siirtää kohti käyttäytymis- yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. OKM ei ottanut asiakirjassa kantaa tavoitteen saavuttamiseen edellisten vuosien tutkimusrahoituksessa.⁴⁵¹ Rahoituksen myöntämisten valossa tavoite on jäänyt saavuttamatta.

6.4 Pätevöittämisskoulutus, räätälöity liikunnanopettajakoulutus

Opetushallitus teki vuonna 2000 kartoituksen opettajien ikä-, kelpoisuus- ja koulutusrakenteesta. Kartoituksen mukaan Suomessa toimivista liikunnanopettajista 18,2 % oli muodollisesti epäpäteviä ammattiinsa.⁴⁵² Tähän koulutustarpeeseen räätälöitiin liikuntakasvatuksen laitoksella aikuiskoulutus, jota ryhdyttiin kutsumaan pätevöittämisskoulutukseksi. Koulutus kohdennettiin liikunnanopettajana epäpätevästä toimiviin aikuisopiskelijoihin. Ensimmäiseen ryhmään valittiin jo maisterintutkinnon suorittaneita tai ulkomailla liikunnanopettajatutkinnon suorittaneita, ja opiskelijoiden tavoitteena oli suorittaa liikuntapedagogiikan aineopinnot.⁴⁵³ Opiskelijaryhmään kuului 20 opiskelijaa ja opiskelu tapahtui töiden ohella. Opintojen kesto oli noin kaksi vuotta. Vuosien 2005 ja 2011 välillä koulutettiin yhteensä kuusi ryhmää eli 120 opiskelijaa. Neljä ryhmää oli pääosin aineopinnot opiskelevia, kaksi ryhmää oli suunnattu liikunnanohjaajille, jotka suorittivat liikuntatieteiden maisterintutkinnon.⁴⁵⁴

⁴⁵⁰ Academy of Finland 2012, 23.

⁴⁵¹ Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013, 8,10; Valtioneuvosto, 2011, 37 (internetlähde).

⁴⁵² Luukkainen 2000, 51. Epäpätevien 18,2 prosentin osuus tarkoitti 223 muodollisesti epäpätevää liikunnanopettajaa.

⁴⁵³ Osa ensimmäisen ryhmän opiskelijoista suoritti myös liikuntapedagogiikan syventävät opinnot.

⁴⁵⁴ Vuoden 2011 jälkeen Pätevöittämisskoulutus on hankkeena loppunut mutta toiminta on vakiintunut liikuntakasvatuksen laitoksen toiminnaksi. Nykyisin otetaan samankaltaiseen oman työn ohessa tapahtuvaan aikuisopiskelijaryhmään 20 opiskelijaa

Pätevöittämisskoulutuksen sisällön rakentamisessa hyödynnettiin enemmän opiskelijoiden kokemustausta kuin perinteisessä liikunnanopettajakoulutuksessa. Vaikka opiskelijat olivat muodollisesti epäpäteviä, oli heillä vuosien, osalla jopa vuosikymmenien työkokemus liikunnanopettajan ammatista. Koulutus- ja työtaustojen perusteella rakennettiin koulutusmalli, joka perustui jaettuun asiantuntijuuteen sekä oman työn ja opintojen yhteensovittamiseen. Koulutuksen järjestäjät keräsivät järjestelmällisesti palautetta jokaiselta kontaktijaksolta. Palautteiden perusteella koulutusta pyrittiin edelleen kehittämään. Pätevöittämisskoulutusta on tarkasteltu myös väitöskirjatasoisilla tutkimuksilla. Jyri Pesonen tutki lähinnä ensimmäisen opiskelijaryhmän kokemuksia koulutuksesta väitöskirjassaan ”Opettajat oppijoina. Toimintatutkimus liikunnanopettajien pätevöittämisskoulutuksen käynnistämisestä ja kehittämisestä”. Leena Aarto-Pesonen tarkasteli opiskelijoiden ammatillista kasvua väitöstutkimuksessaan, jonka nimi oli ”Tää koulutus ei oo tehnyt musta pelkkää jumppamaikkaa”. Substantiivinen teoria aikuisoppijan ammatillisen kasvun holistisesta prosessista liikunnanopettajakoulutuksessa.⁴⁵⁵

Pätevöittämisskoulutuksen neljäs ja kuudes ryhmä suorittivat liikuntatieteiden maisterin tutkinnon. Opiskelijoilla oli pohjakoulutuksena liikunnanohjaajatutkinto ja maisterin tutkintoon tähtäävä koulutusrakenne suunniteltiin sen pohjalta. Liikunnanohjaajatutkinnon myötä opiskelijoilla oletettiin olevan liikunnanopettajan työn näkökulmasta hyvät perustiedot ja -taidot eri liikuntamuodoista. Taulukossa 14 on kuvattu pätevöittämisskoulutuksen kuudennen ryhmän opinnot.

vuosittain. Kyseinen ryhmä on liikunnanopettajana työskenteleviä liikunnanohjaajia, jotka suorittavat opinnoissaan liikuntatieteiden maisterin tutkinnon.
Pesonen 2011; Aarto-Pesonen 2013.

TAULUKKO 14 Pätevöittämisskoulutuksen kuudennen ryhmän opintosisältö⁴⁵⁶

Täydentävät opinnot: Englanti (1 op verkkok.+ 2 op) Academisk svenska/skriftlig 1 op Academisk svenska/muntlig 1 op
Tutkimusopinnot: Tieteellisen kirjoittamisen perusteet 1 op Johdatus tutkielman tekemiseen 2op Tutkimusmenetelmien peruskurssi (kvant. & kval.) 4op Proseminaari 3 op Kandidaatin tutkielma 7 op
Ryhmäprosessit: Vuorovaikutustaidot ja ryhmädynamiikka 2 op Opettajatuutorointi ja OOPS 2 op
Liikuntapedagogiset opinnot: Opettajana työyhteisössä <ul style="list-style-type: none"> a) Liikunnan pedagogiikka ja didaktiikka 6 op b) Tutkiva opettaja 3 op c) Työelämän kehittämissitehtävä 3 op d) Oppimisvalmiuksien tukeminen liikunnan avulla 1 op e) Terveystietoa ja -taitoa 1 op Liikunnan opettaminen <ul style="list-style-type: none"> a) Liikuntaopinnot 2 op b) Opetusmenetelmät 3 op c) Soveltava liikunta 1 op c) Taidon oppiminen 2 op
Maisteriopinnot: Liikuntadidaktiikan syventävä kurssi 18 op Kvantitatiivinen tutkimusmetodiikka 3 op Kvalitatiivinen tutkimusmetodiikka 3 op Liikuntapedagogiikan syventäminen 5 op Pro gradu -seminaari 1 3 op Pro gradu -seminaari 2 3 op Pro gradu -tutkielma 28 op

Pätevöittämisskoulutuksen rakenteeseen vaikutti liikuntatieteellisistä tutkinnoista annettu asetus sekä tiedekunnan antama liikunnanopettajakoulutus. Pätevöittävässä aikuiskoulutuksessa tuli olla tietyt pakolliset elementit. Taulukon 14 opintojaksoista muun liikunnanopettajakoulutuksen kanssa lähes yhteneviä olivat täydentävät opinnot, tutkimusopinnot sekä maisteriopinnot. Nämä opinnot olivat yleensäkin minkä tahansa maisteriopintojen elementtejä. Pätevöittämisskoulutuksessa ainoastaan opintojaksojen sisällöt ja toimintatavat muokattiin

⁴⁵⁶ O-O: Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan päteväittämisskoulutuksen opinto-opas 2009.

työssäkäyville aikuisopiskelijoille tarkoituksenmukaisemmiksi. Edellä mainittujen opintojen kohdalla varsinaisten opintojen uudelleenorganisoinnissa oli niukasti liikkumavaraa. Sen sijaan liikuntapedagogisissa opinnoissa pätevoittämiskoulutuksessa lähdettiin ryhmittelemään opintoja suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Opinto-ohjelmaan syntyivät pienemmistä opintojaksoista kokonaisuudet: opettajana työyhteisössä, liikunnan opettaminen sekä ryhmäprosessit.⁴⁵⁷ Kokonaisuuksien sisältämistä opintojaksoista esimerkiksi työelämän kehittämistehtävä ja terveystietoa ja -taitoa olivat opintoja, joita ei ollut muussa liikunnanopettajakoulutuksessa. Niissä hyödynnettiin opiskelijoiden vankkaa työelämäyhteyttä.

6.5 Kohti laitoksetonta tiedekuntaa

Viime vuosien liikunnanopettajakoulutukselle on esitetty vaateita monelta taholta. Koulutuksen on toivottu tukevan entistä paremmin suomalaista huippu-urheilua. Liikunnanopettajakoulutukseen kohdistui paineita myös sisäisen rakenteellisen kehittämisen suunnasta. Koulutuksen toivottiin profiloituvan silloista selvemmin myös terveystiedon opettajakoulutukseksi.

Vuonna 2012 tiedekunnan koulutustoimikunnassa vieraili huippu-urheilun muutostyöryhmän jäsen Leena Paavolainen. Hän esitteli ryhmän väliraportin ajatuksia tiedekunnan roolista huippu-urheilun näkökulmasta. Paavolainen korosti tutkimus- kehittämis- ja koulutustoiminnan toimijoiden yhteistyön tiivistämisen merkitystä. Hän totesi "sivuaine-työryhmän" keskustelleen mahdollisuudesta muodostaa eräänlainen urheiluvalmennuksen sivuaine tiedekunnan eri pääaineista. Liikunnanopettajakoulutuksen haasteeksi heitettiin myös valmentajan tietotaidon sisällyttäminen koulutukseen entistä paremmin. Lisäksi Paavolainen toivoi, että urheilijan opinnot suunniteltaisiin alusta asti urheilijan ehdoilla.⁴⁵⁸

Urheiluvalmennus kohosikin ripeästi aikaisempaa näkyvämpään rooliin tiedekunnan opintosisällöissä. Koulutustoimikunnassa käsiteltiin urheiluvalmennuksen monitieteistä opintokokonaisuutta syyskuussa 2013. Opintokokonaisuuden kohderyhmäksi osoitettiin tiedekunnan omat opiskelijat. Opintoja oli aiemmin käsitelty koulutustoimikunnassa, minkä jälkeen laitosten piti antaa opinnoista omat lausuntonsa. Opintokokonaisuudesta ei kuitenkaan ollut informaatio kulkeutunut laitoksille, eikä enempää päätöksiä asiasta voitu tehdä ilman laitosten lausuntoja. Koulutustoimikunnassa kuitenkin pidettiin tärkeänä, että opintokokonaisuus käsittäisi myös uusia asiasisältöjä, eikä koostuisi ainoastaan vanhojen kurssien kombinaatiosta.⁴⁵⁹

⁴⁵⁷ O-O: Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan pätevoittämiskoulutuksen opinto-opas 2009.

⁴⁵⁸ LTKA: Koulutustoimikunnan muistio 27.1.2012. Koulutustoimikunta on liikuntatieteellisen tiedekunnan kaikkien laitosten yhteinen toimielin, jonka tehtävänä on koostaa ja koordinoita tiedekunnan opintoja.

⁴⁵⁹ LTKA: Koulutustoimikunnan muistio 3.9.2013.

Ajatus huippu-urheilun voimakkaammasta tukemisesta tuli huippu-urheilun muutosryhmästä ja saikin aikaan pieniä muutoksia tiedekunnan opinnoissa. Liikuntakasvatuksen laitoksen toimintaan huippu-urheilun tukemisen tehostaminen ei kuitenkaan lopulta ole vaikuttanut lukuun ottamatta yksittäisten työntekijöiden aktiivisuutta asiassa. Liikuntakasvatuksen laitoksella mielenpiteet kääntyivät siihen, että ammattivalmentajien perusteellinen koulutus kuuluu liikuntabiologian laitokselle, jossa on pääaineenakin valmennus- ja testausoppi.⁴⁶⁰

Liikuntatieteellisen tiedekunnan toivottiin kehittävän tutkintojaan myös rakenteellisesti. Jyväskylän yliopiston hallituksen 2010 hyväksymässä strategiassa toimenpiteiden kohdalla mainittiin, että kandidaattikoulutusta yhtenäistään tiedekunta- ja koulutusaloittain. Kandidaattivaiheen yhtenäistäminen johdettiin seuraavista tavoitteista: 1) yliopisto menestyy lahjakkaiden ja motivoituneiden opiskelijoiden valinnassa 2) opiskelijat valmistuvat tavoiteajassa, ja opintojen lopettamis- ja keskeyttämisprosentti putoaa yliopistokentän alhaisimmaksi, 3) yliopisto on tunnettu opiskelijoistaan kokonaisvaltaisesti hyvää huolta pitävänä yliopistona. Kandidaattikoulutuksen yhtenäistäminen liittyi ilmeisesti toiseen vaiheeseen, jolloin yhtenäisempi opintojen alkuvaihe eheyttäisi opintopolkua. Vuonna 2010 tiedekunnassa oli seitsemän erilaista kandidaattikoulutusta. Rehtori oli viestittänyt vielä erikseen liikuntatieteelliselle tiedekunnalle tavoitteen kandidaattikoulutuksen yhdistämisestä. Koulutustoimikunta asetti tavoitteeksi tiedekunnan kandidaattikoulutusten supistamisen kolmeen tai neljään. Toimikunnassa nostettiin esille myös mahdollisuus rakentaa koko tiedekunnan yhtenäinen kandidaattikoulutus, jossa olisi esimerkiksi opettajalinja ja tieteellinen linja. Ehdotusta perusteltiin yhtenäisen pohjan luomisella, jonka jälkeen opiskelijat voisivat suuntautua omien intressiensä mukaan.⁴⁶¹

Tiedekunnassa lähdettiinkin toiveiden mukaisesti suunnittelemaan yhteisiä kandidaattiopintoja. Laitoksilta pyydettiin lausunnot yhteisten opintojen tarkoituksenmukaisuudesta ja tarpeista. Koulutustoimikunnan keskustelussa korostettiin tiedekunnan ensisijaisena koulutustehtävänä liikunnanopettajakoulutusta ja yhteiset opinnot tulisi suunnitella erityisesti liikunnanopettajakoulutuksen näkökulmasta. Liikunnanopettajakoulutuksen näkökulmasta yhteisiin opintoihin tarvittiin lisää opintoja, jotka perehdyttäisivät opiskelijat entistä paremmin kehon toimintoihin ja toiminnallisen anatomian perusteisiin. Kehon toimintoihin liittyen yhteisiin opintoihin esitettiin syvällisempää liikuntavammojen käsittelyä. Tieto- ja viestintätekniikan kurssia esitettiin kehitettäväksi muuttuvan tietoyhteiskunnan vaatimusten näkökulmasta. Silloisella sisällöllään kurssi ei vastannut tarkoituksenmukaisesti opiskelijoiden tarpeisiin.⁴⁶²

Opintojen rakenteellisen uudistamisen lisäksi yliopisto on antanut liikuntatieteelliselle tiedekunnalle tehtäväksi kehittää tiedekunnan sisäistä rakennet-

⁴⁶⁰ O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 2014–2017, 181.

⁴⁶¹ Jyväskylän yliopisto 2010, 5; LTKA: Koulutustoimikunnan pöytäkirja 20.5.2010.

⁴⁶² LTKA: Koulutustoimikunnan pöytäkirja 3.11.2010; Koulutustoimikunnan pöytäkirja 30.11.2010.

ta.⁴⁶³ Tavoitteeksi on asetettu tiedekunnan laitosten määrän vähentäminen ja rakentuminen suuremmaksi tulosityksiköksi. Nykyisin tiedekunnassa on kolme laitosta (liikuntakasvatuksen, liikuntabiologia ja terveystieteiden laitokset). De-kaani ehdotti tiedekuntaneuvoston tukemana, että tiedekunta siirtyisi 1.1.2017 lukien laitoksettomaan hallintomalliin.⁴⁶⁴

Tiedekunnan rakenteen uudistaminen juontuu laajemmasta yhteiskunnallisesta ilmiöstä. Korkeakoulujen rahoitusta on leikattu voimallisesti viime vuosina. Leikkaukset ovat ajaneet yliopistot hakemaan säästöjä rakenteellisista uudistuksista. Esimerkiksi pieniä yksiköitä on yhdistetty suurempiin tai niitä on keskenään yhdistelty ja synnytetty suurempia tulosityksiköitä. Työntekijätkään eivät ole välttyneet tiukentuvassa taloustilanteessa, yt-neuvottelut ovat koskeneet useaa yliopistoa. Työntekijän jäädessä eläkkeelle on vakanssin uudelleen täyttämiseen täytynyt olla vankat perustelut. Myös liikuntakasvatuksen laitoksella säästötoimet ovat jo osin toteutuneet; henkilökunnan kokouksessa keväällä 2015 ilmoitettiin 10 prosentin vähennystarpeesta kontaktitunneista.⁴⁶⁵ Syyslukukaudesta 2015 alkaen ryhmäkojoja suurennettiin vähentämällä ryhmien lukumäärää.⁴⁶⁶ Sinänsä taloudellisten reunaehtojen tiukkeneminen ei vaikuttanut liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön opintojaksotasolla. Jos säästötoimet jatkuvat, tullevat ne näkymään myös koulutuksen rakenteessa. Säästötoimien myötä esimerkiksi paljon kontakti- ja pienryhmäopetusta sisältäviä kursseja saatetaan supistaa.

Tiedekunnan on määrä aloittaa laitoksettomana vuoden 2017 alusta. Jyväskylän liikuntatieteellinen koulutus alkoi 1963 liikunnanopettajakoulutuksella, jolloin kaikki toiminnot olivat vielä saman opintosuunnan alaisuudessa ilman erillisiä laitoksia. Laitokset ovat muovautuneet myöhemmin toisaalta tiedealojen eriytymisen, toisaalta tiedekunnassa työskennelleiden vahvojen vaikuttajien toiminnan seurauksena, jotka ovat keränneet ympärilleen resursseja ja näin on mahdollistunut omien vahvojen laitosten muodostuminen. Enimmillään tiedekunnassa oli neljä erillistä laitosta.⁴⁶⁷ Tiedekunnan perustamisen aikaan kaikki eri tieteenalat olivat oppiaineina jo edustettuina opetusohjelmassa. Nyt on näköpiirissä tavallaan paluu lähtötilanteeseen.

⁴⁶³ Jyväskylän yliopiston strategian 2015–2020 toimenpideohjelma vuosille 2015–2016, 4.

⁴⁶⁴ LTKA: Tiedekuntaneuvoston pöytäkirja 16.6.2015.

⁴⁶⁵ LTKA: Liikuntakasvatuksen laitoksen henkilökunnan kokouksen muistio 27.4.2015.

⁴⁶⁶ Minna Rasinaho, henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.

⁴⁶⁷ Liikuntakasvatuksen, liikunnan sosiaalitieteen, liikuntabiologian ja terveystieteen laitokset.

7 TUTKIMUKSEN ANTI

Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö on muokkautunut viidenkymmenen vuoden aikana merkittävästi. Tässä luvussa esitellään tutkimuskysymysten perusteella tärkeimmät koulutuksen sisällön muutosta ohjanneet tekijät. Tarkoituksena on myös pohtia tutkimuksen onnistumista sekä viritellä jatkotutkimusajatuksia, joilla paikkaillaan osittain tutkimuksen jättämiä aukkoja, sekä luoda katse liikunnanopettajakoulutuksen tulevaisuuteen.

7.1 Keskeisimmät tutkimustulokset

Tutkimuksen alkutaipaleella oletin liikunnanopettajakoulutuksen sisällön muuttuneen tiettyjen tekijöiden vaikutuksesta. Ennakkokäsityksen koulutusta ohjaavista tekijöistä muodostin kirjallisuuden, asiantuntijakeskustelujen sekä oman päättelyn avulla. Ennakkokäsityksistä rakensin tutkimuskysymykset, jotka asemoivat tutkimuksen rakenteen ja päälinjat. Tältä pohjalta käsittelen liikunnanopettajakoulutuksen sisällön muutosta kootusti tutkimuskysymysten valossa. Kysymykset esitän kursiiivilla otsikkomaisesti, minkä jälkeen tarkastelen niiden aiheuttamia johtopäätöksiä.

Miten liikunnanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmien sisältö on muuttunut sinä aikana, kun koulutusta on annettu Jyväskylässä?

Esitän seuraavassa kokoavasti kunkin sisältöluokan kehityssuunnat ja pohdin niiden syitä ja seurauksia.

Liikuntapedagogiset opinnot:

Liikuntapedagogiset opinnot ovat luonnollisesti liikunnanopettajakoulutuksen sisällön selkäranka. Tämä käy ilmi varsin selvästi myös sisältöluokkien määrällisessä tarkastelussa. Liikuntapedagogisia opintoja on kaikkina tarkasteluajankohtina ollut määrällisesti eniten. Liikuntapedagogisia opintoja koulutuksen

kokonaissisällöstä on keskimäärin ollut kolmannes. Tämän lisäksi liikuntapedagogisia sisältöjä on liittynyt opettajan pedagogisiin opinnoihin.

Yhteiskunnalliset opinnot:

Yhteiskunnallisten opintojen osuus liikunnanopettajakoulutuksen sisällössä on vähentynyt selkeästi tarkasteluajanjaksolla. Bologna-prosessin jälkeen vähentymistä ei enää tapahtunut. Tosin voidaan todeta, ettei vähentämisen varaa enää juurikaan ole. Yhteiskunnallisten opintojen määrä on viimeisimmän tutkinnon-uudistuksen jälkeen kuusi opintoviikkoa, kun se parhaimmillaan oli vuoden 1978 tutkinnon-uudistuksen jälkeen 13 opintoviikkoa. Helsingin voimistelulaitoksella yhteiskunnallisia opintoja oli Jyväskylän koulutuksen alkaessa kaksi opintojaksoa. Määrällisesti se on vähemmän kuin liikunnanopettajakoulutuksessa esimerkiksi vuoden 2005 jälkeen (neljä opintojaksoa). Voimistelulaitoksen yhteiskunnallisten opintojen määrä oli kuitenkin suhteutettuna koko tutkintoon suurempi kuin missään vaiheessa Jyväskylässä.⁴⁶⁸ Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa on tärkeää, että liikunnanopettajalla on valmiudet tunnistaa erilaisia yhteiskuntarakenteiden muutoksia ja arvioida niiden vaikutuksia liikuntakulttuuriin. Suomalaisen liikuntakulttuurin perinteen tunteminen kuuluu myös ammattitaitoisen liikunnanopettajan ominaisuuksiin. Oman oppiaineen historia on nykykoulutuksessa hävinnyt lähes olemattomiin. Opetusalan historia avartaisi varmasti oleellisesti tulevien liikunnanopettajien ammattivalmiuksia. Mielienkiintoista juuri tämän sisältöluokan kohdalla on, että 1990-luvulla työskennellyt kasvatusalan kansainvälinen arviointiryhmä kiinnitti suomalaisessa opettajakoulutuksessa huomioita nimenomaan psykologisten ja yhteiskunnallisten opetus sisältöjen vähäisyyteen opetussuunnitelmissa.⁴⁶⁹

Maahanmuuttajat ovat yksi haaste liikunnanopettajille ja siksi teeman olisi oltava selkeästi esillä myös liikunnanopettajakoulutuksessa. Suomessa on jo kouluja, joissa jopa enemmistö oppilaista tai heidän vanhemmistaan eivät ole syntyperäisiä suomalaisia. Erilaisista uskonto- ja kulttuuritaustoista tulevat oppilaat asettavat moninaisia haasteita käytännön liikunnanopetukselle. Nykyisin oppilaiden vanhemmat ovat entistä valveutuneempia ja kaikenlainen yhteistyö kotien ja koulujen välillä on kasvanut. Tähän vaativaan haasteeseen, johon toki käytännön työkin koului, olisi liikunnanopettajakoulutuksessa tarkoituksenmukaista saada eväitä.

Bio-lääketieteelliset opinnot:

Bio-lääketieteelliset opinnot ovat vähentyneet liikunnanopettajakoulutuksessa selvästi. Vähentymistä on ollut lähes systemaattisesti kaikkien tutkinnon-uudistusten yhteydessä. Viimeisimmän uudistuksen jälkeen sisältöluokan määrä koulutuksessa on 12 opintopistettä (8 opintoviikkoa). Bio-lääketieteellisten opintojen määrä oli vuosien 1983–1985 opinto-oppaassa vielä 30 opintoviikkoa. Mukaan on luettu kaikki terveystietoon liittyvät pakolliset opintojaksot. Kehitys on ollut samansuuntainen, jos tarkasteluun otetaan vielä pidempi ajanjakso.

⁴⁶⁸ Vertailussa on käytetty 1960-luvun voimistelunopettajakoulutuksen sisältöä, aiempaa Helsingin voimistelulaitoksen opintojen sisältöä ei ole seikkaperäisesti tarkasteltu.

⁴⁶⁹ Vähäsaari 1994, 14.

Helsingin voimistelunopettajakoulutuksen yhteydessä bio-lääketieteellistä opiaainesta oli voimistelunopettajakoulutuksessa moninkertainen määrä nykyiseen verrattuna. Osittain tämä selittyy sillä, että voimistelulaitos toimi lääketieteellisen tiedekunnan alaisuudessa ja poikkeuksellisesti juuri tämän sisältöluokan opintosisällöissä oli laitoksella päteviä työntekijöitä. Nykyisin bio-lääketieteellisten sisältöjen riittävyttä liikunnanopettajakoulutuksessa on pohdiskeltu muun muassa opettajakoulutuslaitoksen liikunnan didaktikkojen toimesta. Heidän huolensa on, ettei nykyisillä liikunnan opiskelijoilla ole riittäviä perustietoja ihmisen kehon toiminnasta tullessaan kouluharjoitteluun.

Bio-lääketieteellisten opintojen osuuteen kiinnitettiin huomiota jo 1990-luvun puolivälissä, jolloin yhteiseurooppalainen tutkimusryhmä totesi Suomen liikunnanopettajakoulutuksessa luonnontieteellisten opintojen osuuden suhteellisen alhaiseksi. Tutkimuksessa tunnustetaan liikuntatieteellisen tiedekunnan liikuntabiologian laitoksen korkea kansainvälinen taso ja ihmetellään, miksei liikunnanopettajakoulutuksessa käytetä saatavilla olevaa liikuntabiologista tietotaitoa enemmän.⁴⁷⁰ Jo tuolloin liikuntabiologian resurssit ja mielenkiinto suuntautui korkeatasoiseen kansainväliseen tutkimukseen, joka edelleen pönkitti tutkimusryhmän mainitsemää laitoksen erinomaista kansainvälistä mainetta. Kansallinen liikunnanopettajakoulutustehtävä ei tuolloin enää juurikaan kiinnostanut liikuntabiologian laitosta.

Psykologis-kasvatustieteelliset opinnot:

Psykologis-kasvatustieteelliset opinnot on ollut liikunnanopettajakoulutuksen sisällöissä pienin luokka lähes koko tarkastelujakson ajan. Myös tähän luokkaan voitaisiin viitata kansainvälisen arviointiryhmän aikoinaan annetulla kommentilla sisältöluokan tärkeydestä opettajakoulutuksessa.⁴⁷¹ Psykologis-kasvatustieteellisten opintojen määrä oli pienimmillään vuosien 1994–1996 opinto-ohjelmassa, juuri kansainvälisen arviointiryhmän raportin julkaisemisen jälkeen. Suuria vaihteluja ei luokan koossa ole ollut. Vuosien 1975 ja 2009 välillä psykologis-kasvatustieteellisiä opintoja on ollut kolmen ja viiden opintoviikon välillä. Ensimmäisissä väliaikaisissa opintovaatimuksissa kyseisiä opintoja oli kaksi kurssia lukukauden ajan. Ensimmäisten vaatimusten määrän vertailu opintoviikkotasolla on vaikeaa, koska vaatimuksissa on ilmoitettu ainoastaan kurssin nimi. Osittain alan opintojen pienuus selittyy sillä, että nimenomaan kasvatustieteellisiä koulutussisältöjä kertyy liikunnanopettajakoulutuksessa kasvatustieteellisessä tiedekunnassa järjestettävissä opettajan pedagogisissa opinnoissa.

Tutkimusopinnot:

Tutkimusorientaatio näyttäytyy vahvasti yliopistollisessa koulutuksessa. Opiskelijoiden tavoitteena on tehdä tieteellinen opinnäytetyö. Tavoitteeseen johdattavat lukuisat tutkimuksen teoriaa ja menetelmiä käsittelevät opintojaksot. Liikunnanopettajakoulutuksen tavoitteena on myös ns. tutkiva opettaja, jonka mukaan opettajakoulutus ja toimiminen opettajan ammatissa perustuvat innovatiiviseen,

⁴⁷⁰ Ursprung ym. 1995, 162.

⁴⁷¹ Vähäsaari 1994, 14.

uteliaaseen ja elinikäiseen oppimiseen nojaavaan ihmiskuvaan. Tarkoituksena on antaa opiskelijalle edellytykset tutkimustiedon hyödyntämiseen, jopa keräämiseen ja tuottamiseen työskennellessään liikunnanopettajana koulutuksen jälkeen. Edellä mainitun johdosta on selvää, että tutkimusopinnot ovat suuri kokonaisuus liikunnanopettajien koulutussisällöissä. Pro gradu -tutkielman tekeminen vaatii monipuolisia edeltäviä tutkimusopintoja. Tutkivan opettajan saattaminen koulumaailmaan on varmasti haaste, jonka toteuttamisessa vaaditaan monipuolisia tutkimusopintojen variaatioita. Tutkimusopintojen luokka on ollut liikunnanopettajatutkinnossa toiseksi suurin vuoden 1978 tutkinnonuudistuksen jälkeen. Opintojen määrä on pysynyt suhteellisen samana lukuun ottamatta viimeisimmän tutkinnonuudistuksen mukanaan tuomaa lisäystä tutkimusopintojen määrässä. Jyväskylän koulutuksen alkutaipaleella tutkimusopintojen ja yhteiskunnallisten opintojen määrä oli yhtä suuri. Liikuntapedagogisia ja bio-lääketieteellisiä opintoja oli kuusikymmentäluvulla Jyväskylässä enemmän kuin tutkimusopintoja mutta niiden määrä verrattuna Helsingin voimistelunopettajakoulutuksen tutkimusopintoihin oli huomattavasti korkeampi.

Opiskelijoiden keskuudessa alituista keskustelua herättää pro gradu -tutkielman tarpeellisuus. Opiskelijan näkökulma ei ulotu opinnäytetyön käänntekevään merkitykseen liikunnanopettajakoulutuksen sisällön muutoksessa. Juuri opinnäytetyö (pro gradu) ja tutkimuksellisuuden voimakas lisääntyminen tekivät liikunnanopettajan tutkinnosta voimistelunopettajan tutkintoa vanhemman ponnistettaessa koulujärjestelmään. Pitkästi opinnäytetyön ansiosta liikunnanopettajien koulutus nousi muiden aineenopettajien tutkinnon rinnalle esimerkiksi opettajien palkkauskysymyksissä.

Kieli- ja viestintäopinnot:

Kieli- ja viestintäopintojen luokka on pysynyt määrältään tarkastelujakson aikana lähes stabiilina. Ainoastaan opintojaksojen nimikkeet ovat vaihdelleet. Nimikkeissä näkyy mielenkiintoisena yksityiskohtana kansainvälistymisen yhä voimakkaampi esilletulo. 1990-luvun alkupuolella kurssit "Vieraan kielen tekstin ymmärtäminen ja liikunta-alan terminologia" sekä "Vieraan kielen taitojen kehittäminen" muuttuivat nimeltään seuraaviksi: "Text and terminology" ja "Communication skills".

Muut:

Luokkaan Muut luokiteltiin sellaiset opintojaksot, jotka eivät selkeästi kuulu mihinkään edellisistä luokista. Esimerkkeinä mainittakoon opintojaksot Tietotekniikka ja Ryhmänohjaus. Luokkaan Muut sijoitettiin myös valinnaiset opintojaksot. Tästä johtuu sisältöluokassa ilmenevä määrällinen vaihtelu. Eli määrä perustuu pitkälti kunakin ajankohtana tutkintoon sisällytettyjen vapaasti valittavien opintojen määrään. Vapaasti valittavien, vaihtoehtoisten ja valinnaisten opintojen kohdalla on taulukoihin ja kuvioihin laskettu järjestelmällisesti niiden vähimmäismäärä.⁴⁷²

⁴⁷² Esimerkiksi useassa opinto-oppaassa on vapaasti valittavien opintojen määräksi esitetty 5–15 opintoviikkoa.

Muiden opintojen luokassa ei esiintynyt merkittäviä muutoksia. Valinnaisten opintojaksojen ulkopuolelta luokan opintojaksojen määrä oli nollassa viiteen. Viisi opintoviikkoa luokassa esiintyi vuoden 2005 tutkinonuudistuksen jälkeen. Tuolloin henkilökohtaiseen ohjaukseen sekä ryhmäohjaukseen resursoitiin aiempaa enemmän. Luokan Muut pieni opintojaksomäärä kertoo luokittelun onnistumisesta siinä mielessä, että vain pieni osa opinto-oppaiden sisällöstä on täytynyt sijoittaa tähän luokkaan.⁴⁷³ Valinnaisten opintojaksojen osuus luokassa on vaihdellut nollan ja 21:n välillä. Alimmillaan valinnaisten opintojen yhteismäärä on ollut vuoden 1994 tutkinonuudistuksen (6 opintoviikkoa) sekä vuoden 2005 tutkinonuudistuksen jälkeen (0 opintoviikkoa). Vuoden 1994 valinnaisuuden vähyys selittyy tutkinonuudistuksen tarkoituksella: tutkintoon raivattiin tilaa toiselle opetettavalle aineelle. Valinnaisista opinnoista oli luontevaa pienentää opiskelijoiden kuormitusta. Bolognan prosessin myötä valinnaisuuden vähäisyys johtuu liikunnanopettajatutkinnon uudelleenorganisoinnista, jolloin liikuntapedagogisten opintojen määrä lisääntyi. Myös tutkimusopintojen määrä lisääntyi. Tämä johtui tutkimuksen korostetusta roolista yliopisto-opinnoissa tutkinonuudistuksen yhteydessä.

Olen jättänyt aineenopettajan kasvatustieteelliset opinnot⁴⁷⁴ sisällön tarkastelusta pois niiden opintojen osalta, jotka suoritetaan kasvatustieteiden tiedekunnassa. Pedagogisten opintojen opintoviikko ja -pistemäärä on pysynyt lähes samana, ja opinnot ovat erillisiä, kasvatustieteellisessä tiedekunnassa suoritettavia kursseja. Vuoden 1978 tutkinonuudistuksen jälkeen liikunnanopettajakoulutuksessa on järjestetty aineenopettajan kasvatustieteelliset opinnot ns. integroituna opintoina. Niissä osa kasvatustieteellisistä opinnoista on järjestetty liikuntatieteellisessä tiedekunnassa ja osa kasvatustieteellisessä tiedekunnassa. Esimerkiksi tuoreimmassa opinto-oppaassa on määritelty opettajan pedagogista opinnoista (60 opintopistettä) liikuntatieteellisessä tiedekunnassa suoritettavaksi 16 ja kasvatustieteellisessä tiedekunnassa 44 opintopistettä.⁴⁷⁵ Sinänsä mielenkiintoista olisi lähemmin tarkastella myös aineenopettajan kasvatustieteellisten opintojen sisällön kehittymistä pitkällä aikajänteellä, tämä jätettäkään jatkotutkimuksen tehtäväksi.

Näkyvätkö suomalaisen yhteiskunnan ja koulujärjestelmän muutokset liikunnanopettajakoulutuksen sisällöissä?

Yhteiskunnallisten muutosten yhteys liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön tulee konkreettisesti esille peruskoulun ja sen opetussuunnitelmien kautta.

⁴⁷³ Koko tarkastelujakson opintojaksoista luokkaan Muut sijoitettiin seuraavat opintojaksot: opetusteknologian kurssi, matematiikan peruskurssi, erityisopetus ja oppilashuolto, tietotekniikka, liikennekasvatus ja ensiapu, audiovisuaaliset välineet ja tietotekniikka opetustyössä, itsetuntemus opetuksessa ja ohjauksessa, vuorovaikutus opetuksessa ja ohjauksessa, ryhmäohjaus, tieto- ja viestintätieteellinen opetustyössä, koulu sosiaalisena työympäristönä sekä ryhmäohjaus ja HOPS.

⁴⁷⁴ Aineenopettajan pätevyyteen vaadittavaa aineopintotasosta opintokokonaisuutta kutsuttiin vuodesta 1978 vuoteen 1995 aineenopettajan kasvatustieteelliseksi opinnoiksi ja vuodesta 1996 lähtien opettajan pedagogisiksi opinnoiksi.

⁴⁷⁵ Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-opas 2014–2017.

Opetussuunnitelma on keskeinen suomalaisen koulutuksen kehys, joka ohjaa opetuksen tavoitteita, sisältöjä ja toteutusta. Opetussuunnitelman tarkoitus voidaan nähdä myös laajemmin yhteiskunnalliseksi välineeksi opetuksen ja kasvatuksen arvopohjan, oppimiskäsityksen, tietoperustan ja ihmiskäsityksen siirtämiseksi tuleville sukupolville.⁴⁷⁶

Vaikka peruskoulun opetussuunnitelman merkitystä korostetaan sekä kasvatustieteellisessä tutkimuksessa, että viranomaisjulkaisuissa,⁴⁷⁷ sen rooli opettajankoulutuksessa on ollut vähäinen. Vitikka ym. tutkivat peruskoulun opetussuunnitelman esiintymistä opettajankoulutusten kirjoitetuissa opetussuunnitelmissa. Tulosten mukaan 23:n aineenopettajankoulutuksen opetussuunnitelman yleisissä tavoitteissa vain neljässä mainitaan peruskoulun opetussuunnitelma. Kun tarkasteltiin peruskoulun opetussuunnitelman esiintymistä opintojaksojen sisältöjen kuvauksissa, mainintoja oli sittenkin vähäisesti. Parhaimmillaan yhden aineenopettajakoulutuksen opetussuunnitelman neljän opintojakson sisältökuvauksissa mainittiin peruskoulun opetussuunnitelma ja peräti kahdeksan koulutuksen opintojaksojen sisällöissä ei mainittu opetussuunnitelmaa lainkaan. Kokonaisuudessaan opetussuunnitelman perusteiden esiintyminen aineenopettajakoulutusten opetussuunnitelmissa on vaihtelevaa. Yhdessä aineenopettajakoulutuksessa mainintoja oli enimmillään 13 ja vähimmillään kaksi.⁴⁷⁸ Liikunnanopettajakoulutus on peruskoulun opetussuunnitelmamainintojen suhteen hyvää keskiluokkaa. Vitikan tarkastelun aikaisesta liikunnanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmasta löytyy yhteensä 11 mainintaa peruskoulun opetussuunnitelman perusteista. Pidemmällä aikajänteellä mainintojen määrä vaihtelee suuresti. 2003–2004 opinto-oppaassa mainintoja on ainoastaan kaksi, 1996–1996 opinto-oppaassa viisi, 1984–1985 opinto-oppaassa seitsemän ja vuoden 1975 opinto-oppaassa yhteensä yksi merkintä.⁴⁷⁹

Kouluhallituksen rooli liikunnanopettajakoulutuksen sisällön kehittäjänä on ollut ailahtelevainen. Seitsemänkymmentäluvulla kouluhallitus pyrki kehittämään yhteistä terminologiaa liikuntapedagogiikan alueelle mutta yhteistyötä liikuntakasvatuksen laitoksen kanssa ei syntynyt. Leena Jääskeläisen mukaan kahdeksankymmentäluvulla järjestettiin liikuntatieteellisessä tiedekunnassa terveystiedon opetuksen yhteydessä ”Siitosen seksiseminaari”. Kouluhallitus katsoi seminaarin olleen niin kaukana koulun terveystiedon opetuksesta, että se uhkasi mitätöidä liikuntatieteellisen tiedekunnan mandaatin kouluttaa terveystiedon opettajia, jos opetuksen sisällöt eivät suuntautuisi enemmän koulun terveystietoon.⁴⁸⁰

⁴⁷⁶ Vitikka ym. 2012, 12.

⁴⁷⁷ Ks. esim. Vitikka ym. 2012, 51; OKM 2010 (internetlähde).

⁴⁷⁸ Vitikka 2012, 41, 43, 47.

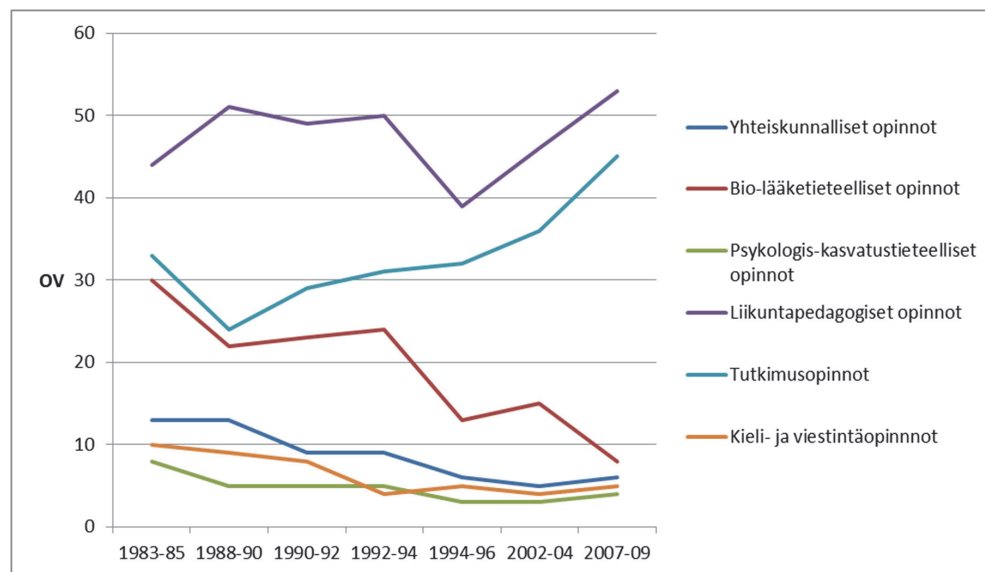
⁴⁷⁹ O–O: Liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat 2011–2014; 1995–1996; 1984–1985; 1975; Liikunta ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2002–2003. Laskennassa on otettu huomioon maininnat myös opettajan pedagogisten opintojen opintojaksoissa. Vuoden 1975 opinto-opas on rakenteeltaan erilainen. Opintojaksot ilmoitetaan niukoin tiedoin, eikä opintojaksoissa ole eritelty tavoitteita, sisältöjä ja oppimateriaalia. Tästä johtuen peruskoulun opetussuunnitelman maininnat jäivät selkeästi muiden vuosien maininnoista.

⁴⁸⁰ Jääskeläinen 2014, haastattelu. Haastateltava tarkoittaa todennäköisesti Seksi ja siitos-seminaria, jonka pääjärjestelijänä toimi Jeddi Hasan. Seminaari järjestettiin jo 1960-luvun lopulla. Heinilä 2001, 174.

Kouluhallituksen rooli painottui opettajankoulutuslaitosten liikunnanopettajien täydennyskoulutukseen. Opettajankoulutuslaitokset muodostivat täydennyskoulutusverkoston, jonka yksi pääorganisoiijista oli kouluhallituksen liikunnan tarkastaja. Opettajankoulutuslaitosten liikunnan didaktikot kokoon tuivat säännöllisesti virittäytyäkseen jonkun tietyn koulutusteen haasteisiin. Mielenkiintoista on, ettei liikuntakasvatuksen laitos ollut mukana tässä verkostossa. Vaikka liikuntakasvatuksen laitoksella koulutetaan aineenopettajia, on koulutus kuitenkin monesta näkökulmasta lähellä opettajankoulutuslaitosten antamaa liikunnanopetusta. Täysin samaa kosketuspintaa liikuntakasvatuksen laitoksella ja opettajankoulutuslaitoksilla on sivuaineopintojen osalta. Parhaimmillaan liikunnan sivuaineopintoja järjestettiin kolmessa opettajankoulutuslaitoksessa. Yhteistä kosketuspintaa liikuntakasvatuksen laitoksen ja opettajankoulutuslaitosten välillä olisi ollut liikuntapedagogisessa tutkimuksessa.

Mitkä muut tekijät ovat vaikuttaneet liikunnanopettajakoulutuksen sisältöön?

Perustellusti voidaan todeta, että tutkinnonuudistukset näyttäytyvät selvänä liikunnanopettajakoulutuksen muokkaajana. Tämä käy ilmi opintosisältöjen vertailussa. Varsinkin tarkasteltaessa muutoksia pitemmällä ajanjaksolla, on havaittavissa selkeitä kehityssuuntia (kuvio 21).

KUVIO 21 Liikunnanopettajakoulutuksen sisältö luokittain tutkinnonuudistusten muokkaamana

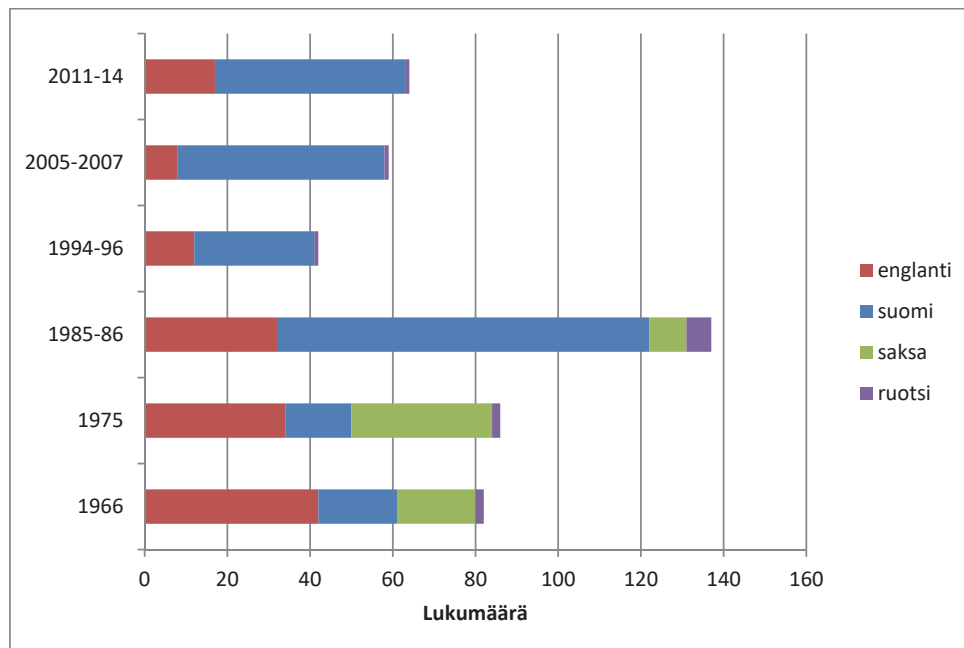
Yhteiskunnallisten opintojen määrä on tarkastelujaksolla vähentynyt saavuttaen vakiotason 1990-luvun puolivälissä. Bio- lääketieteellisten opintojen osuus on myös selkeästi laskenut. Tutkimusopintojen osalta voidaan todeta, että ne

ovat pysyneet hyvin edustettuina liikunnanopettajakoulutuksen sisällössä. Viimeisimmän tutkinnonuudistuksen yhteydessä on nähtävissä selkeä nousu tutkimusopintojen määrässä. Muutos heijastaa yleistä ajatusta aiemmin esitellystä ns. tutkiva opettaja -mallista. Tutkinnonuudistukset, jo nimensäkin perusteella, ovat merkittäviä liikunnanopettajakoulutuksen sisällön muovaajia. Koko korkeakoulutusta koskevien uudistusten takana on ollut yleensä monitahoisia keskusteluja tutkintojen tarkoituksenmukaisuudesta. Usein tutkinnonuudistusten tarpeen perusteluina on esitetty laajempia yhteiskunnallisia epäkohtia. Esi-merkiksi opintoaikojen venyminen on nähty lopulta kansantalouteen heikentävästi vaikuttavana epäkohtana kaikissa tutkinnonuudistusprosesseissa.

Suomalainen liikunnanopettajakoulutus on luonnollisesti saanut vaikutteita ulkomailta. Kansainväliset vaikutteet tulivat liikunnanopettajakoulutukseen aluksi ensimmäisten kouluttajien ulkomaanvierailujen sekä 1960-luvulla Suomeen tulleiden ulkomaalaisten vierailevien opettajien myötä. 1960-luvulta lähtien on selkeästi havaittavissa kansainvälisten vaikutteiden tulosuunnan muuttuneen keskieuropalaisesta ja pohjoismaisesta kohti anglosaksista kulttuuria. Jyväskylässä liikuntakasvatuksen laitoksella vieraili useita Fullbright stipendiaatteja Yhdysvalloista. Myös liikuntapedagogiikan ensimmäinen professori Heinilä oli opiskellut Yhdysvalloissa.

Kansainvälisen vaikutussuunnan muutos on nähtävissä liikunnanopettajakoulutuksen opetusohjelman kirjallisuudessa (kuvio 22). Kirjallisuus on luokiteltu kielen mukaan ja otokset ovat noin kymmenen vuoden välein koko tarkastelujaksolta. Kirjallisuus on laskettu opetusohjelman kaikkien opintojen kirjallisuudesta, joka on luokiteltu kunkin kielen kirjojen lukumäärän mukaan. Saksankielinen kirjallisuus piti pintansa aina 1980-luvulle saakka, minkä jälkeen saksalaista kirjallisuutta ei löydy opetusohjelmasta lainkaan. Merkillepantavaa on ruotsinkielisen kirjallisuuden asema liikunnanopettajakoulutuksessa. Kun vielä 1980-luvulla koulutuksen kirjallisuudessa oli kuusi ruotsinkielistä kirjaa, oli niiden määrä vähentynyt 2011–2014 opinto-oppaassa yhteen.⁴⁸¹ Kehitys on huolestuttavaa, koska liikunnanopettajakoulutuksessa on kiintiö ruotsinkielisille, ja mitätön äidinkielen kirjallisuuden käyttömahdollisuus opinnoissa asettaa ruotsinkieliset eriarvoiseen ja vaikeaan asemaan liikunnanopettajakoulutuksessa.

⁴⁸¹ O-O: Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat 1985–1986 ja 2011–2014.

KUVIO 22 Liikunnanopettajakoulutuksen kurssikirjallisuus kielen mukaan⁴⁸²

Aineistosta ja sisällön kehittymisestä nousee esille koko liikuntatieteellisen tiedekunnan laajentuminen ja eriytyminen. Kehityslinja ilmenee usealla sektorilla. Opintojen, ja varsinkin opintojaksojen määrä on kasvanut tarkastelujaksolla moninkertaiseksi, tiedekunnassa on nykyisin lukuisia maisteri- ja kandidaattiohjelmiä ja professorin oppituleja 23. Tiedekunta on toistaiseksi jakaantunut kolmeen laitokseen.⁴⁸³ Liikunnanopettajakoulutuksen aloittaessa toiminta tapahtui yhdessä yksikössä (opintosuunnalla) kahden professorinviran siivittämänä.⁴⁸⁴ Siirryttäessä 1970-luvulle lähti tuore tiedekunta hakeutumaan eriytyneemmälle linjalle. Terveystieteen ja liikuntabiologian laitokset ovat vuosikymmenien ajan olleet selkeästi tutkimusorientoituneita. Tämä on varmasti ollut syynä siihen, ettei em. laitosten intresseissä olekaan ollut esimerkiksi liikunnanopettajakoulutuksen sisältöjen kehittäminen ja liikuntabiologisten aineiden puolustaminen tutkinnossa. Eli samalla kun bio- ja lääketieteellisten opintojen osuus liikunnanopettajakoulutuksessa on pudonnut murto-osaan, on samojen aihealueiden tutkimus niittänyt mainetta kansallisesti ja kansainvälisesti. Samalla kun bio-lääketieteen edustajien mielenkiinto liikunnanopettajakoulutukseen on hiipunut, ovat liikuntapedagogiikan omat edustajat ottaneet tilaisu-

⁴⁸² O-O: Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun, Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan ja Jyväskylän yliopiston liikunta ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-oppaat 1966–2014. Aineistossa puuttuu vuoden 1985 jälkeinen syventävä kirjallisuus. Sitä ei ole painetuissa opinto-oppaissa.

⁴⁸³ Liikuntakasvatuksen-, liikuntabiologian- ja terveystieteiden laitos. Lisäksi tiedekunnassa toimii Gerontologian tutkimuskeskus, Terveyden edistämisen tutkimuskeskus, Neuromuscular Research Centre sekä Motor Behavior Research Unit.

⁴⁸⁴ Liikuntapedagogiikan professorin virka täytettiin vuonna 1965.

desta vaarin ja kasvattaneet oman aihealueensa opintojen osuutta tutkinnosta. Hiljattain on eri tahoilta tullut palautetta, etteivät tulevien liikunnanopettajien esimerkiksi fysiologian, anatomian ja biomekaniikan tieto-aidot ole ammatin vaatimusten tasolla.

Bio-lääketieteellisten opintojen osalta tulisi tehdä perusteellinen analyysi liikunnanopettajan tarvitsemasta tiedosta ja taidosta, joita hän opettajan työsäännön tarvitsee. Liikuntatieteiden laitoksen pätevyystutkimuksessa tehtiin tällainen analyysi yhdessä opiskelijoiden kanssa ja keskityttiin bio-lääketieteellisten opintojen osalta näihin olennaisiin teemoihin. Vastaavanlainen menettelytapa on tietysti suositeltava kaikissa oppisisällöissä. Tarvittavan oppiaineen analyysiä on tehtykin muun muassa Bolognan prosessin yhteydessä suoritettussa ydinainesanalyysissä.

Koko tiedekunnan laajentuminen ja eriytyminen johtuvat pitkälti tiedekunnassa vaikuttaneiden henkilöiden pioneerityöstä. Vahvat persoonat ovat laajentaneet oman erityisalueensa sekä tutkimusta että opetusta. Aktiivinen työ esimerkiksi tietyllä tutkimusalueella on poikanut uusia tutkimusasetelmia ja lisännyt resursseja. Näin on syntynyt positiivinen noidankehä, jossa aktiivinen toiminta on laajentanut toimintaympäristöä, mikä on taas voimistanut toimintaa. Eri osa-alueiden laajentuminen henkilöityy usein ja esimerkiksi liikuntabiologian vahva asema liikuntatieteellisessä tutkimuksessa on yhdistetty Paavo Komin laajaan työhön tällä alueella. Terveystieteiden kehitys on taas yhdistetty Eino Heikkiseen, jonka ansiosta terveystieteellinen tutkimus ja koulutus ovat saaneet otolliset laajenemismahdollisuudet. Myös liikuntasuunnittelun laitoksen voidaan katsoa syntyneen liikuntapedagogiikan ensimmäisen professorin Kalevi Heinilän määrätietoisen työskentelyn tuloksena.

Liikunnanopettajakoulutuksen lopullinen toteutuminen on ollut riippuvainen sen järjestäjistä eli opettajista. Liikuntakasvatuksen laitoksen henkilökunnan osalta on erotettavissa erilaisia aikakausia. Varsinkin 1960-luvun alkupuolella ei Suomessa ollut kuin Helsingin voimistelulaitoksella opiskelleita voimistelunopettajia, joita sitten toimikin Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen opettajina. Tämän vuoksi alkuvaiheen koulutus ei täyttänyt kaikkia akateemisen koulutuksen vaatimuksia. 1970- ja 1980-luvuilla laitoksen henkilökuntaan rekrytoitiin useita tiedekunnassa liikuntatieteiden kandidaatin sekä tieteellisen jatkokoulutuksen saaneita tutkijoita ja opettajia, mikä osaltaan nosti koulutuksen tieteellistä tasoa.

Liikunnanopettajakoulutus jakautuu luonnostaan teoria- ja käytännön opintoihin. Käytännön opinnot käsittävät lähinnä liikunnanopettajan substanssiosaamisen; erilaiset liikuntatunteihin liittyvät käytännössä tapahtuvat harjoitukset. 1970- ja 1980-luvuilla teorian ja käytännön yhteensovittamisen ontuminen johtui osittain henkilökunnan jakautumisesta selkeästi käytännön lajiopettajiin ja tutkijoihin. Käytännön opettajilla ei ollut tutkijakoulutusta eikä jatkokutkintoa, kun taas teoriaopintoja opettavilla oli pääsääntöisesti jatkokutkinto.

Vuonna 1993 annettiin asetus korkeakouluhenkilöstön pätevyysvaatimuksesta⁴⁸⁵, jonka mukaan myös yliopiston lehtorilta vaadittiin soveltuva, jatkokut-

⁴⁸⁵ AsK: 309/1993.

kintona suoritettu lisensiaatin tutkinto tai soveltuva tohtorin tutkinto. Asetus johti liikuntakasvatuksen lehtorikunnan osalta uudenlaiseen profiiliin sekä rekrytoinnin että silloisen henkilökunnan pätevöitymisen osalta. Senhetkiset vakituiset maisterintutkinnon suorittaneet lehtorit saivat pitää vakanssinsa, mutta uusien virkojen haltijoilta vaadittiin lisensiaattitutkinto. Edelleenkin oli mahdollista nimittää yliopistonlehtorin virkaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut, joka oli ”erittäin hyvin perehtynyt tehtävälleen”.

Uudet kelpoisuusehdot vuodelta 2010 sysäsivät lehtorikunnan asemaa tutkimuspainotteisemmaksi, jolloin myös yliopiston lehtoreiden kelpoisuusvaatimukseksi asetettiin tohtorin tutkinto. Kelpoisuusvaatimukset ovatkin muokanneet liikuntakasvatuksen lehtorikunnan profiilia melkoisesti. Tällä hetkellä kahdeksasta liikuntaopintoja pääasiassa opettavista lehtoreista viidellä on tohtorin tutkinto ja kahdella lisensiaatin tutkinto. Vielä 1990-luvun loppupuolella liikuntaopintoja opettavista lehtoreista ainoastaan yhdellä oli tohtorin tutkinto.⁴⁸⁶ Tohtoreiden lisääntyminen lehtorikunnassa on mahdollistanut entistä monipuolisemmat työnkuvat; lajilehtorit osallistuvat usein opinnäytetöiden ohjaamiseen, tekevät omaa tutkimusta sekä toimivat jopa jatko-opintojen ohjaajina. Nykykäytännössä teoria ja käytäntö väistämättä lähentyvät toisiaan ja opetus nivoutuu entistä enemmän tutkimuksen ja käytännön hedelmälliseksi symbioosiksi. Nykyinen lehtoreiden monipuolistunut toimenkuva antaa mahdollisuuden tutkijoiden perehtyä syvälliseen tutkimukseen. Tilanne tutkijatohtoreiden ja professorien osalta on täysin toinen kuin 1970- ja 1980-lukujen taitteessa, jolloin opinnäytetöiden ohjaaminen oli lähes kokonaan professorin ja apulaisprofessorin varassa.

7.2 Tutkimuksen tarkastelua

Tutkijan suhde tutkittavaan ilmiöön on peruskysymys tieteen traditiossa. Tässä tutkimuksessa olen tutkijana hyvin lähellä tutkittavaa ilmiötä. Olen itse toiminut seitsemän vuotta liikuntakasvatuksen laitoksella lehtorina ja sen jälkeen kolme ja puoli vuotta laitoksen tohtorikoulutettavana. Laitoksella on vastuu liikunnanopettajien kouluttamisesta suomalaisen yhteiskuntaan. Aiemmin viittasin siihen, että luontaisesti liian läheltä aihealuetta tarkastelevalle tutkijalle on vaarana kirjoittaa historiallisia totuuksia subjektiivisuuteen syyllistyen.⁴⁸⁷ Valtaosa tutkimuksestani käsittelee kuitenkin aikaa, jolloin en ollut koulutusta järjestävässä laitoksessa töissä. Toimijana laitoksella ja osittain myös liikunnanopettajakoulutuksen muokkaajana olen ollut vasta Bolognan -prosessin jälkeen erillisessä pätevöittämissä hankkeissa.

Lähdeaineistona käyttämäni opinto-oppaat löytyivät hyvin lukuun ottamatta aivan ensimmäisiä liikuntakasvatuksen opintosuunnan opinto-oppaita.

⁴⁸⁶ Lajilehtoreiden tohtoroitumisen aloitti Pipsa Nieminen, joka väitteli liikuntatieteiden tohtoriksi vuonna 1998.

⁴⁸⁷ Ks. s. 38.

Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun filosofisen tiedekunnan opinto-oppaissa esiteltiin kaikki muut tiedekunnan oppiaineet mutta liikuntakasvatuksen opintosuunnan ohjelma ja tutkintovaatimukset puuttuivat lukuvuosilta 1963–1964 ja 1964–1965.⁴⁸⁸ Yliopiston tutkinnonuudistuksista löytyi aineistoa kosolti. Ensimmäinen, 1970-luvun tutkinnonuudistus oli niin suuri mullistus yliopistokentässä, että siitä on kirjoitettu varsin runsaasti. Myös viimeisin tutkinnonuudistus, Bologna-prosessi sai monet yliopistoihmiset tarttumaan kyseenään. Asetuksia, mietintöjä ja pöytäkirjoja löytyy kyseisistä uudistuksista lukuisia. Näin myös käsillä olevan opinnäytetyön painopiste tutkinnonuudistusten osalta on noissa kahdessa, ensimmäisessä ja viimeisimmässä tutkinnonuudistuksessa. Vuoden 1990 liikunnanopettajakoulutuksen sisällön uudistusta olen tarkastellut myös tutkinnonuudistuksena. Uudistus koski kuitenkin koko tieteenalaa ja sisälsi oleellisia sisältöä muokkaavia muutoksia. Vuoden 1990 uudistus ei aiheuttanut muutoksia asetustasolla ja muukin virallinen taustamateriaali on varsin niukkaa.

Opinto-oppaat ovat tutkimukseni yksi kulmakivistä. Niiden sisältöä on analysoitu koko tarkastelujakson ajalta ja opinto-oppaiden sisällön luokittelusta saamani informaatio on tärkeimpiä tutkimustani ohjaavia tekijöitä. Opintojaksosten luokittelun luotettavuuden tarkistamiseksi ja kuvaamiseksi pyysin kahta ulkopuolista luokittelemaan yhden opinto-oppaan opintojaksot. Testiluokittelussa käytettiin vuoden 1991–1992 opinto-opasta. Kyseinen opinto-opas on julkaistu noin puolivälissä tutkimuksen tarkastelujaksoa ja sen opintojaksoista monet ovat sisältyneet liikunnanopettajakoulutuksen opetusohjelmaan vuosikymmeniä sekä ennen että jälkeen vuosia 1991–1992. Vuoden 1991–1992 opinto-oppaassa on luokiteltavana 44 opintojaksoa.

Testiluokittelijoina toimivat liikuntatieteiden alan tohtoritutkija sekä kasvatustieteiden tohtori, joka toimii tällä hetkellä peruskoulun rehtorina. Molemmilla luokittelijoilla on kokemusta yliopisto-opinnoista ja he ovat esimerkiksi olleet kehittämässä oman alansa tutkintoa.⁴⁸⁹ Opinto-oppaan sisältämät opintojaksot annettiin testiluokittelijoille sähköpostilla taulukkona, jossa oli valmiina seitsemän luokkaa. Luokittelijoiden tehtävänä oli luokitella sattumanvaraisessa järjestyksessä annetut opintojaksot niiden nimien perusteella. Muuta informaatiota kuten esimerkiksi opintojaksokuvauksia ei testiluokittelijoille annettu.

Testiluokittelun yhteneväisyysprosentti oman luokitteluni suhteen oli toisen testiluokittelijan kanssa 97,7 %⁴⁹⁰ ja toisen luokittelijan kanssa 93,2 %⁴⁹¹. Yhteneväisyysprosenttia voidaan pitää erittäin korkeana ja luokittelua luotettavana. Testiluokittelijoiden pienet erot voivat johtua tieteenalasta. Korkeamman

⁴⁸⁸ JYMA: JKK:n filosofisen tiedekunnan tutkintovaatimukset ja opinto-ohjeet 1963; JKK:n filosofisen tiedekunnan ohjelma syys- ja kevätlukukaudella 1964–1965.

⁴⁸⁹ Korkeakouluopetuksen tuntemus oli tärkeää testiluokittelijoiden valinnassa. Aivan sattumanvaraisten luokittelijoiden valinnassa olisi tullut ongelmia terminologian kanssa, esimerkiksi opintojakso Proseminaari ei ehkä ulkopuoliselle paljasta minkä tyyppisistä opinnoista kurssissa on kyse. Rehtorina toimiva luokittelija on toiminut aiemmin vuosia opettajankoulutuslaitoksen lehtorina.

⁴⁹⁰ Yksi kurssi 44:stä eri lailla luokiteltu.

⁴⁹¹ Kolme kurssia 44:stä eri lailla luokiteltu.

yhteneväisyysprosentin oman luokitteluni kanssa saanut testiluokittelija on käynyt liikunnanopettajakoulutuksen, sekä toiminut pitkään erilaisissa opetus- ja tutkimustehtävissä liikunnanopettajakoulutuksen parissa. Hänellä on luonnollisesti parempi tietämys opintojaksojen sisällöstä ja tavoitteista. Esimerkiksi testiluokittelija, joka ei ole käynyt liikunnanopettajakoulutusta, luokitteli opintojakson "Ihmisen kasvu ja kehitys" luokkaan bio-lääketieteelliset opinnot. Tämä onkin pelkän nimen perusteella täysin johdonmukaista. Itse luokittelin toisen liikuntatieteen alan luokittelijan kanssa kyseisen opintojakson Psykologiskasvatustieteellisiin opintoihin. Opintojakson nimestä voisi päätellä sen käsittelevän lähinnä ihmisen kasvua fysiologisesta näkökulmasta mutta kurssin sisältö on painottunut kehityspsykologiseen näkökulmaan sekä lasten ja nuorten ruumiillisuuden kehittymiseen.

Testiluokittelun tuloksia voidaan kuvata myös Cohenin kappa - kertoimella. Menetelmää käytetään, kun tarkastellaan kahden arvioijan tuloksia arviointikohteen luokittelusta ennalta sovittuihin luokkiin. Cohenin kappan arvo sijoittuu välillä -1-1. Mitä suurempi arvo on, sitä paremmin luokittelijat ovat osuneet arvioinnissaan yhteneväisiin luokkiin. Testiluokittelun tuloksia on kuvattu taulukossa 15.⁴⁹²

TAULUKKO 15 Testiluokittelijoiden tulokset suhteessa omaan luokitteluuni

N=44	Luokittelija 1	Luokittelija 2
Cohenin Kappa	0,973	0,889
p-arvo	0,000	0,000
%	97,7 %	93,2 %

Suoritin tutkimukseeni kymmenen haastattelua. Nauhoitettua haastattelumateriaalia kertyi noin 9 tuntia 45 minuuttia, josta kirjoitin 142 sivua 12 fonttikoolla ja 1,5 rivivälillä litteroitua materiaalia. Haastattelunauhoitteet ovat hallussani ja kaikkien haastattelujen litteroinnit tein itse. Haastateltavat analysoivat liikunnanopettajakoulutuksen sisällön kehittymistä kukin omasta näkökulmastaan. Haastateltavissa oli viisi professoria. Professoreista Heinilä, Kirjonen ja Vuolle olivat tietolähteenä nimenomaan liikunnanopettajakoulutuksen alkuajoilta. Telaman kokemus liikunnanopettajakoulutuksesta kantaa 1960-luvun lopulta 1990-luvun loppuun saakka. Laakso on ollut liikunnanopettajakoulutuksen yksi keskeinen vaikuttaja 1970-luvulta aina kevääseen 2012, jolloin hän siirtyi eläkkeelle. Professoreilta pyrin saamaan tietoa koulutuksen sisällön muutosten taustoista ja erityisesti muutosten heijastumisesta liikunnanopettajakoulutuksen kokonaisuuteen. Varsinkin Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen alkuaikoina professorien merkitys koulutukseen on ollut nykyistä merkittävämpi.

⁴⁹² Metsämuuronen 2006, 1115.

Heitä oli vähemmän ja he kykenivät muokkaamaan koulutuksen sisältöä nykyistä huomattavasti kevyemmällä ”protokollalla”. Haastattelut olivat kokonaisvaltaisia ja tavoitteeni liikunnanopettajakoulutuksen sisällön muutoksen kuvaamisesta toteutui hyvin. Monipuolisemman kuvan nykykoulutuksen sisällön taustoista olisi saanut haastatteleamalla tämän hetken liikuntapedagogiikan professoreita, mutta tutkimusekonomisesti sitä ei nähty tarkoituksenmukaiseksi. Toisaalta Laakson professuuri ulottuu lähes tutkimuksen tarkasteluajanjakson loppuun asti.

Varsinaisen liikunnanopettajakoulutukseen osallistuvien henkilöiden lisäksi haluttiin valottaa koulutuksen sisällön kehittymistä organisatorisesta näkökulmasta. Haastateltavista Herva, Jääskeläinen ja Rantakari ovat sekä korkeakouluhallinnon että valtiohallinnon edustajia. Herva toimi yli kymmenen vuoden ajan laitoksen amanuenssina, myös Bolognan prosessin aikaan. Hervan haastattelussa huomio kiinnittyi erityisesti liikunnanopettajakoulutuksen organisointiin tiedekunta- ja laitostasolla. Hän osasi valottaa asiaa, ja sain vastauksia tavoitteeni suunnassa. Rantakari on toiminut liikuntatieteellisessä tiedekunnassa 1970-luvulta lähtien aina tarkastelujakson loppuun asti, jolloin hän jäi eläkkeelle. Hän toimi suurimman osan työurastaan opintosihteerinä ja myöhemmin opintoasianpäällikkönä.⁴⁹³ Hänen asemansa johdosta Rantakarin haastattelulla syvennettiin liikunnanopettajakoulutuksen sisällön kehittymistä tiedekuntahallinnon näkökulmasta. Opetusministeriö ja kouluhallitus ovat olleet oleellisia toimijoita suomalaisen koulutuksen organisoimisessa ja kehittämisessä. Tämän vuoksi haastattelin Jääskeläistä, joka valaisi valtiohallinnon roolia liikunnanopettajakoulutuksessa. Jääskeläinen toimi kouluhallituksen liikunnan tarkastajana 1970-luvun alusta 1990-luvun alkuun saakka.

Haastateltavista Santala oli ensimmäisiä työntekijöitä Jyväskylän liikuntakasvatuksen opintosuunnalla. Hän toimi lehtorina vuodesta 1963 lähtien ja pysyi näin ollen täydentämään sen ajan paikoitellen vähäistä kirjallista aineistoa. Vaikka opettajan pedagogisten opintojen tarkempi analyysi rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle, haastateltiin silti Tiitistä, joka oli nimenomaan liikunnan pedagogisista opinnoista vastaava lehtori Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa. Tiitisellä on ollut myös merkittävä rooli liikunnanopettajakoulutuksessa pedagogisten opintojen nivomisessa muihin opintoihin. Tästä kehitystyöstä syntyivät integroidut opettajan pedagogiset opinnot. Tiitinen on ollut myös työntekijänä liikuntakasvatuksen laitoksella sekä liikuntatieteellisen tiedekunnan uudisrakennustoimikunnan sihteerinä 1960- ja 1970-luvuilla.

Kaiken kaikkiaan haastattelut tiedonkeruumenetelmänä käsillä olevassa opinnäytetyössä onnistuivat hyvin. Haastateltavat osasivat valottaa teemana olevia asioita ja täydentää kirjallisista dokumenteista saatua informaatiota. Haastateltavat suhtautuivat haastatteluihin positiivisesti, usein kertoen haastattelun jälkeen, että olipas todella mukava virkistää muistia vanhoista asioista ja palata vuosien ja vuosikymmenten taakse. Osa haastateltavista on jo varsin iäkkäitä mutta siitä huolimatta jäi vaikutelma, että asiat olivat hyvin muistissa ja haastattelujen kerronta ei ollut ristiriidassa kirjallisen materiaalin kanssa. Poh-

⁴⁹³ Opintosihteerin nimike muutettiin opintoasianpäälliköksi vuonna 2000.

dinnan alla oli myös opiskelijanäkökulman kuuleminen haastattelujen avulla. Olen kuullut monenlaisia mielipiteitä esimerkiksi 1970-luvun tutkinnonuudistuksesta kollegoilta, jotka olivat tuolloin itse opiskelijoita. Tein kuitenkin rajauksen jättämällä opiskelijat pois haastateltavien joukosta.

Sovelsin haastatteluissa lumipalloteoriaa. Teorian nimi ei mielestäni ole metodia oikein kuvaava. Kysyin kaikilta haastateltavilta, oliko heillä mielessään vielä joitain tutkimusteeman kannalta potentiaalisia haastateltavia. Lumipalloteorian mukaan jossain vaiheessa uusia nimiä ei enää olisi tullut esille ja siitä olisi voitu päätellä, että kaikki oleelliset haastateltavat on käyty läpi. Haastattelujen loppuvaiheessa huomasin, että haastatteluissa esiintyi juuri lumipalloteoria. Viimeiset haastateltavat antoivat mielestään tärkeitä haastateltavia, joita ei aiemmin ollut tullut esille. Eli tutkimuksessa tapahtui lumipalloefekti; rinteessä alamäkeen pyörimään lähtenyt lumipallohan kerää lunta itseensä kasvaen, mitä pidemmälle se pyörii aina siihen asti kunnes se pysähtyy tai lumi loppuu. Haastattelututkimuksessa, jossa jossain vaiheessa haastateltavat eivät enää nimeä uusia potentiaalisia haastateltavia tutkimusteeman kannalta, kuvaavampi nimitys olisi tarrapalloteoria. Siinä pallo ensin lähtiessään pyörimään kerää kaiken oleellisen kunnes jossain vaiheessa tarrapinta on ”kylläntynyt”, eikä pintaan tartu enää mitään. Eli kun oleelliset haastateltavat on haastateltu, ei enää uusia nimiä tule esille ja kiinnity tarrapalloon, vaikka niitä toistuvasti haastateltavilta kysytään.

Olen käyttänyt sisällön muutoksen kuvaamiseen opinto-oppaiden sisältöä. Tarkastelin koulutuksen sisältöä opintojaksonimikkeiden perusteella, jotka jaoin seitsemään eri luokkaan kurssinimikkeiden mukaan. Eli koulutuksen sisällöistä saatiin kokonaisotos ennen ja jälkeen kulloisenkin tutkinnonuudistuksen. Tarkastelutavalla pääsin kuvaamaan koulutuksen sisällön muuttumista tutkinnonuudistusten yhteydessä. Pohdittavaksi jää, antaako opintojaksoihin perustuva tarkastelu todellisen kuvan liikunnanopettajakoulutuksen sisällön muutoksesta. Luokittelujärjestelmä sinänsä on mielestäni toimiva. Mielenkiintoista olisi tarkastella yksittäisen opintojakson kehittymistä vuosikymmenien kuluessa. Esimerkiksi opintojakso ”Liikuntapedagogiikan perusteet” on ollut opintoohjelmassa koko tarkastelujakson ajan. Varmasti ajan kuluessa kyseisen opintojakson sisällöt, opetusmenetelmät ja arviointi ovat muuttuneet. Toisaalta tämänkaltaisen opintojaksottaisen erittelyn tekeminen koko sisällön osalta on ylivoimainen tehtävä.

7.3 Jatkotutkimusaiheita

Olen tarkastellut tutkimuksessani liikunnanopettajakoulutuksen sisällön muutosta ja siihen vaikuttaneita tekijöitä. Olen toteuttanut tarkastelun opintooppaiden antaman informaation perusteella. Tästä tutkimusasetelmasta voisi jalostaa tarkemmin liikunnanopettajakoulutuksessa käytettyjen opetusmenetelmien tutkimusta. Jyväskylässä järjestetyn liikunnanopettajakoulutuksen yli viiden vuosikymmenen historiassa opetusmenetelmät ovat varmasti muuttu-

neet. Kuusikymmentäluvun alussa liikuntakasvatuksen laitoksella työskennellyt Esa Santala totesi, että ainakin hänen opetusmenetelmänsä olivat työuran alussa varsin opettajakeskeisiä, ja ne mukailivat Helsingin voimistelulaitoksella vakiintuneita perinteitä.⁴⁹⁴

Opetusmenetelmien tarkastelu pidemmällä aikajänteellä antaisi hedelmällisen kuvan liikunnanopettajakoulutuksen menetelmien muutoksesta. Esimerkiksi erilaisten kasvatustieteellisestä tutkimuksesta ja suuntauksista kumpuavien opetusmenetelmällisten suuntauksien välittyminen liikunnanopettajakoulutukseen olisi tutkimisen arvoinen teema. Silloin tällöin on myös liikunnanopettajakoulutuksen opetusmenetelmien ajantasaisuus asetettu kyseenalaiseksi lähinnä opiskelijoiden toimesta. Enimmäkseen esille ovat nousseet mielipiteet, ettei koulutuksessa käytetä monipuolisesti niitä menetelmiä, joita opiskelijoille opetetaan.

Edelleen historian tutkimuksen näkökulmasta olisi mielenkiintoista tarkentaa oppisisältöjen muutoksen tarkastelu yksittäisten oppiaineiden suuntaan. Koko liikunnanopettajakoulutuksen historian ajan on koulutuksessa ollut esimerkiksi liikuntadidaktiikan kurssi, jonka sisältöä ovat muokanneet erilaiset koulun, yhteiskunnan sekä opiskelija-aineksen kentässä tapahtuneet muutokset. Tämän teeman tarkastelun haasteena on kirjallisen materiaalin vaikea saataavuus. Kurssien opettajat ovat vaihtuneet ja tarkemmat kurssisisällöt ovat jääneet yleensä pois lähteneiden opettajien haltuun. Kurssisisältöjen arkistointiin ei ole mitään laillista velvoitetta eikä mitään vakiintunutta tapaa. Jyväskylän koulutuksen kurssisisältöjen tarkasteluun olisikin nyt etsikkoaika. Koulutuksen alkuvuosien monet opettajat ovat vielä esimerkiksi haastateltavissa. Näin liikunnanopettajakoulutuksesta saataisiin arvokasta tutkimusmateriaalia, mikä parin vuosikymmenen päästä ei ehkä ole enää mahdollista.

Liikunnanopettajakoulutus on tekijöidensä näköinen. Koulutus muovautuu liikunnanopettajakouluttajien tietojen, taitojen sekä kokemusten pohjalta. Kansainvälisessä AIESEP:in seminaarissa liikunnanopettajakoulutusta pohtineet asiantuntijat pitivät tärkeänä liikunnanopettajakouluttajiin kohdistuvaa tutkimusta. Seminaarissa kouluttajiin kohdistuva tutkimus jaoteltiin seuraaviin teemoihin:

- kouluttajien taidot, tiedot ja ominaisuudet
- työn luonne ja työpaikkojen olosuhteet
- ammattitaidon perusta, miten heidät valitaan työhönsä, kuinka heitä mentoroidaan, mitkä ovat heidän arvonsa ja miten ne näkyvät koulutuksessa
- millaisia kehityskaaria on heidän urissaan
- heidän realiteettinsa toimia liikunnanopettajakouluttajina⁴⁹⁵

Suomessa on koulussa toimivia liikunnanopettajia tarkasteltu monesta edellä mainituista näkökulmista.⁴⁹⁶ Sen sijaan liikunnanopettajakouluttajiin kohdistu-

⁴⁹⁴ Santala 2014, haastattelu.

⁴⁹⁵ AIESEP 2014.

va tutkimus on ollut olematonta. Opettajankoulutuslaitoksissa toimineista liikunnan didaktikoista on tehty laaja teos, joka vastaa osin AIESEP:in asettamiin kysymyksiin opettajankouluttajien taustoista. Laajempien opettajankoulutuksen kehittämisvaiheiden lisäksi kirjassa tuodaan esille kokoneiden didaktikkojen koulutus, työura, julkaisut, opintomatkat ja opettajavierailut, luottamustehtävät ja huomionosoitukset, ansiomerkit sekä sotilasarvo.⁴⁹⁷

Suomalainen liikunnanopettajakoulutus on kehittynyt kansallisten kehityslinjojen viitoittamana. Kuitenkin koulutus on saanut myös kansainvälisiä vaikutteita. Euroopan tasolla on pyritty yhtenäistämään korkeakoulutusta säilyttämällä kuitenkin kansalliset erityispiirteet. Euroopan tasolla on ollut vaikeuksia liikunnanopettajakoulutusten yhtenäistämässä, jo peruskäsitteiden ymmärtämisessä on ollut eroavaisuuksia.⁴⁹⁸ Oletettavasti maailmanlaajuisesti eroavaisuuksia on vielä enemmän kuin Euroopan sisällä. Mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi vertailla eri kulttuuritaustoissa kehittyneitä liikunnanopettajakoulutuksia ja sitä, millä perusteella niiden sisällöt ovat kehittyneet. Vertailu voisi kohdistua esimerkiksi eri maanosista tai uskontokunnista valittuihin koulutuksiin. Vertailu avartaisi näkemyksiä eri kulttuureissa kehittyneisiin koulutusperinteisiin ja helpottaisi liikuntakasvatuksen kentällä tehtävää yhteistyötä.

Suomen liikunnanopettajakoulutus on perusteellista ja kansainvälisesti arvostettua. Koulutus antaa eväät tulevalle työuralle. Muuttuvassa koulussa sekä vuosikymmeniä kestävästä työuran varrella liikunnanopettajan täytyy kuitenkin kehittää ammattitaitoaan. Suomalaisen koulutuksen lähtöajatuksena onkin elinikäinen oppiminen, jolloin työelämässä opitaan alati uusia tietoja ja taitoja. Liikunnanopettajien täydennyskoulutuksen rooli on vaihdellut ajatuksen tasosta täydennyskoulutusverkoston aktiiviseen toimintaan. Täydennyskoulutuksen monitieteinen tutkimus antaisi hedelmällisiä näkökulmia liikunnanopettajien työelämässä tapahtuvaan kouluttautumiseen ja sen merkitykseen.

Tästä tutkimuksesta olen rajannut pois pedagogisten opintojen tarkemman sisällöllisen tarkastelun. Pedagogisten opintojen sisällön lähempi tarkastelu olisi mielenkiintoinen aihe. Liikunnanopettajakoulutuksen integroidut pedagogiset opinnot on poikkeuksellinen tapa järjestää aineenopettajakoulutuksen pedagogiset opinnot. Järjestelmän tarkemmalla tutkimuksella saataisiin uskokseni myös muita aineenopettajakoulutuksia hyödyttävää tutkimustietoa.

⁴⁹⁶ Esim. Ilmanen, Jaakkola & Matilainen 2010 liikunnanopettajien arvoista ja Mäkelä 2014 liikunnanopettajien urakehityksestä.

⁴⁹⁷ Penttinen & Nupponen 2014. Kirjassa esitellään kaikkiaan 36 didaktikkoa, jotka olivat siirtyneet eläkkeelle ennen vuotta 2014 tai olivat jäämässä eläkkeelle 2014 tai olivat toimineet didaktikkona yli 30 vuotta. Kokonaisuudessaan didaktikkojen taustoja tarkasteltiin 270 sivun verran.

⁴⁹⁸ Laakso 2012, haastattelu.

7.4 Liikunnanopettajakoulutuksen tulevaisuus

Liikunnanopettaja on vastuullisessa roolissa tulevien sukupolvien kasvattajana yhdessä muiden opettajien kanssa. Jo nyt on selkeästi nähtävissä ongelmat, joiden uskotaan edelleen kasvavan tulevaisuudessa. Erilaiset kansantaudit ovat lisääntyneet huolestuttavasti. Tyypin 2 diabetes, sydän- ja verisuonitaudit ja tuki- ja liikuntaelämistön sairaudet ovat vain eräitä esimerkkejä selkeästi lisääntyvistä terveysongelmista. Esimerkiksi tyypin 2 diabetes luokitellaan jo maailmanlaajuisesti epidemiaksi ja Suomessa tyypin 1 diabeteksen esiintyvyys on kaksinkertaistunut kahdessakymmenessä vuodessa.⁴⁹⁹ Moni terveysongelmista liittyy olennaisesti elämäntapaan, jossa liikutaan terveyden kannalta liian vähän. Liikunnanopettajilla on merkittävä rooli lasten ja nuorten asenteiden ja harrastuneisuuden kehittymiselle ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Tietysti myös muilla kasvatuksessa mukana olevilla on vaikutusta lasten ja nuorten tulevaisuuteen. Silti liikunnanopettajalla on merkittävä vaikutus. Tästä katsannosta ei ole ollenkaan itsestään selvää, kuinka liikunnanopettajat vastaavat nyky-yhteiskunnan haasteisiin ja kehityssuuntiin. Jo Heinilä totesi osuvasti virkaanastujaisesityksessään 3.11.1965, että kasvatuksen päämääräasettelun kannalta tärkeitä ovat yhteiskunnan muutoksia tarkastelevat tutkimukset, koska muutokset kasvatuksen tavoitteissa heijastavat muutoksia yhteiskunnan ja ihmisen elämänehdossa. Heinilä jatkaa liikuntapedagogiikan päämääräkysymysten tärkeydestä: "Ainoat keinot päämääräkysymysten pysyttämiseksi tärkeinä ja etualalla ovat keskustelu, päämäärien jatkuva pohdiskelu ja niiden testaaminen tutkimuksen avulla"⁵⁰⁰

Heinilä siis peräänkuulutti avointa keskustelua ja tutkimuksen hyödyntämistä liikuntakasvatuksen edistämiseksi. Liikuntakasvatuksen edistäminen ja siitä keskusteleminen voidaan nähdä tieteenalan päätehtävänä. Keskustelua on myös arvosteltu yksipuoliseksi ja on esitetty mielipiteitä, ettei liikuntakasvatuksesta ole lupa avoimesti keskustella. Keskustelun on myös arvioitu kahlitun ainoastaan tiettyjen asiantuntijapiirien keskuuteen. Tuoreimpia liikuntakasvatuksen päämääriä koskevaa keskustelua puntaroivista kannanotoista on Hannu L. T. Heikkisen, Rauno Huttusen ja Jyri Pesosen Liikunta ja Tiede -lehdessä syksyllä 2012 julkaistu tutkimusartikkeli. Kirjoittajat pohtivat liikuntakasvatuksen eetoksen käsitettä. Tutkimusartikkeli pohjautuu Opettajalehdessä julkaistuihin yleisönosastokirjoituksiin liikunnanopetuksesta ja liikunnanopettajakoulutuksesta. Kirjoittajat toivovat liikuntakasvatuksen eetoksen rakentuvan positiivisen tunnustuksen dialektiikan varaan. Siinä jokainen saa tunnustusta osaamisestaan omalla persoonallisella tavalla. Kirjoittajat esittävät keskustelun liikuntakasvatuksen tavoitteista rajautuvan liikaa asiantuntijatahoille ja olevan jopa ulkopuolisia pois sulkevaa.⁵⁰¹ Voidaan todeta, että artikkeli toimi jonkinlaisena ponttimena, koska 14.1.2013 järjestettiin liikuntakasvatuksen laitoksella

⁴⁹⁹ Harjutsalo ym. 2008; Lloyd & Barnett 2008.

⁵⁰⁰ Kalevi Heinilän arkisto: Virkaanastujaisesityelmä 1965, 12, 16.

⁵⁰¹ Heikkinen ym. 2012.

vapaamuotoinen keskustelutilaisuus liikuntakasvatuksen eetoksesta, jonka ”kotiläksynä” toimi juuri kyseinen artikkeli. Keskustelutilaisuus oli lähtölaukaus liikuntakasvatuksen päämäärien esiin nostamiselle ja sen osanottajat olivat Heinilän jalanjäljillä siinä, että keskustelu on ja sen tulee olla vapaata.

Nuorisokulttuurin muutokset ilmenevät myös nuorison harrastuksissa. Kun joitain vuosikymmeniä sitten nuoriso vietti vapaa-aikaansa hiihdon, yleisurheilun ja perinteisten palloilulajien parissa, on nyt nuorisokulttuurin ilmentymiä esimerkiksi skeittaus, parkour, varppaus ja erilaiset tietotekniikkaan liittyvät toiminnot. Pitäisikö liikunnanopettajakoulutuksen muovata sisältöjään mahdollisimman nopeasti kulloisenkin muotivirtauksen mukaan? Täysin ”ajan hermolla” ei koulutuksen antaja pystyne pysymään, eikä se ole mielestäni tarpeellistakaan. Koulutukseen ja koulujen liikuntatunneille tulisi valita sisältöjä, jotka toisivat esille sopivasti uusinta uutta ja toisaalta vaalisivat perinteitä. Itse asiassa jotkut nykynuorison muoti-ilmiöt eivät ole kovinkaan kaukana jo ikiaikaisista harrasteista. Parkourissa on paljon piirteitä yleensä metsässä liikkumisesta, jolloin kiipeiltiin puissa ja hypittiin alas, juostiin kantojen ja kivien yli ja heilahdeltiin ojen ja purojen yli puunrankojen avulla.

Koululiikunta on perinteisesti muodostunut urheilulajien pohjalta, sääntöineen ja virallisine välineineen.⁵⁰² Viime vuosina on pohdittu toisenlaista lähestymistapaa koululiikunnan ytimeksi. Sanna Palomäki ja Pilvikki Heikinaro-Johansson ehdottavat vaihtoehdoksi tiiviin lajisidonnaisuuden vähentämistä ja siirtymistä koululiikunnassa enemmän oppimisympäristö- ja ominaisuuslähtöiseen opetukseen.⁵⁰³ Sami Kalaja, Timo Jaakkola ja Jarmo Liukkonen pohtivat liikunnanopetusta yleisten motoristen taitojen näkökulmasta. Myös heidän mukaansa liikunnanopetus voisi keskittyä yleisten motoristen taitojen oppimiseen lajitaitojen opettamisen sijaan. Koululiikunnassa on yleensä kaksi viikkotuntia. Niiden puitteissa ei saavuteta tutkijoiden mukaan tavoiteltua kehitystä lukuisien lajisäilytöjen kirjossa. Parempiin valmiuksiin lajitaitojenkin kannalta päästäisiin keskittymällä liikunnanopetuksessa yleisiin motorisiin taitoihin.⁵⁰⁴

Tulevaisuuden liikuntatunneista on väläytelty ajatusleikkiä, että tunteja vietetään videopelin pyörteissä niiden tarjotessa elämyksellisiä aineksia oppilaille ja innostaen heitä näin fyysisesti aktiivisiin tunteihin.⁵⁰⁵ Ajatusleikki on varsin aiheellinen. Videopelien ollessa nykynuorisolle arkipäivää, voivat pelit olla varteenotettava ”renki” myös liikuntatuntien sisältöihin. ”Isännän” asemaa niille ei kuitenkaan kannattane antaa. Teknologian käyttö tulee varmasti tulevaisuudessa olemaan arkipäivää liikunnanopetuksessa. Tähän on reagoinut jo esimerkiksi Opetushallitus, jonka internetsivuilla on ”Teknologia liikuntakasvatuksessa” -materiaalipaketti liikunnanopettajille. Siinä annetaan virikkeitä

⁵⁰² Liikunnanopetuksen perustuminen urheilulajeihin on lähtöisin urheilun voimakkaasta noususta merkittävään yhteiskunnalliseen asemaan 1900-luvun alusta alkaen. Sitä ennen koululiikunta olikin yleistä voimistelua ja kuntoharjoituksia eli pohjimiltaan sellaista koululiikuntaa, johon tuorein peruskoulun opetussuunnitelma lajisidonnaisuuksien vähentämisellä pyrkii.

⁵⁰³ Palomäki & Heikinaro-Johansson 2011, 119.

⁵⁰⁴ Kalaja, Jaakkola & Liukkonen 2009.

⁵⁰⁵ Saarinen 2011.

muun muassa aktiivisuusmittauksesta, GPS-paikannuksesta, sykkeen mittauksesta, videoinnista ja konsolipelien käytöstä.⁵⁰⁶ Nuorisokulttuurit antavat myös oman haasteensa liikunnanopettajille. Uusia lajeja tulee jatkuvasti ja valintaa sisällöistä joudutaan tekemään niin liikuntatunneilla kuin liikunnanopettajakoulutuksessakin. Uusista nuorisokulttuurin pohjalta nousseista lajeista mainittakoon parkour ja lumilautailu.

Voitaisiinko ajatella, että muovaamalla liikunnanopettajakoulutus kansanterveydellisiltä näkökohdiltaan täydelliseen muotoonsa, pelastettaisiin tulevaisuuden yhteiskunta kulman takana vaanivilta terveysongelmilta? Tällainen ajatusmalli taitaa olla utopiaa. Jossain määrin liikunnanopettajakoulutuksella tulee olla vaikuttavuutta. Koulutuksessa tulevat liikunnanopettajat saavat monivuotisen rautaisannoksen liikuntakasvatusta ja muita lähitieteitä. Pitämällä kansanterveydelliset uhkakuvat yhtenä tärkeänä juonteena koulutuksessa, on oletettavaa, että lukion penkiltä tulleesta tavallisesta pelailijasta on tullut tulevaisuuden haasteisiin vastaamaan kykenevä liikuntakasvattaja. Omalla toiminnallaan hän kykenisi antamaan koulussa lapsille ja nuorille sellaiset eväät tulevaisuuteen, että kansanterveydelliset ongelmat eivät vie tarpeettomasti yhteiskunnan taloudellisia ja yksilön henkisiä voimavaroja sen ajan nuorilta ja työväestöltä. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden pohtimiseen ohjaa myös yliopistolaki, jossa todetaan ”Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta”⁵⁰⁷

Jyväskylän liikunnanopettajakoulutus on paininut koko olemassaolonsa ajan erilaisten sisältöä koskevien periaatteiden kanssa. Tarkoituksenmukaista koulutuksen sisältöä on haettu monelta taholta. Keskeinen koulutuksen sisältöä ohjaava elementti tulisi olla ”asiakaslähtöisyys” eli oppilaat, joita varten liikunnanopettajia koulutetaan. Opettajat ovat koulussa oppilaita varten. Eri aikakaudet ovat sisältäneet omintakeisia vivahteita siitä, minkälaista vaikutusta koululla oppilaisiin halutaan, toisin sanoen, minkälaisia ihmisiä koulu muovaa yhteiskuntaan. Peruskoulun opetussuunnitelmien perusteissa nämä tavoitteet ovat pysyneet pohjimmiltaan samanlaisina kohta viidenkymmenen vuoden ajan. Näihin tavoitteisiin tulisi pyrkiä kaikkien aineiden, myös liikunnanopetuksen. Tässä toimeksiannon kehyksessä tulisi olla liikunnanopettajakoulutuksenkin ydin.

Yksinkertaisimmillaan tietoa edellä mainitun tavoitteen toteutumisesta saadaan kysymällä koulussa toimivilta liikunnanopettajilta saamansa koulutuksen tarkoituksenmukaisuudesta koulun työhön ja tavoitteisiin nähden. Tällaista tarkastelua on tehty heti Jyväskylän alkutaipaleen pioneeriopiskelijoista lähtien. Ensimmäiset liikunnanopettajat valmistuivat Jyväskylästä vuonna 1966. Heille tehtiin kysely ensin vuonna 1976 ja sama kysely toistettiin 2006, jolloin saatiin arviot monelta neljä vuosikymmentä liikunnanopettajana toimineelta. Kyselyyn osallistuneet arvioivat uravalintaansa, koulutustaan ja liikunnanopettajan ammatillisia näkemyksiä. Ensimmäiset valmistuneet opettajat kokivat

⁵⁰⁶ Opetushallitus 2015 (internetlähde).

⁵⁰⁷ Ask: 558/2009, 3§.

saaneensa koulutuksesta vankan ammatillisen perustan. Pitkän kokemuksen perusteella he korostivat koulutuksen sisällöissä poikkeavien lasten kohtaamista, käytäntöä palvelevaa teoriaa, käytännön harjoittelua sekä sivuaineen tuomaa liikkumavaraa toisinaan rasittavassa liikunnanopettajan työssä. Myös opiskelijavalinnassa toivottiin paneutumista alalle soveltuvimpien kandidaattien seulomiseen suuresta hakijajoukosta. Merkillepantavaa olivat kokeneen liikunnanopettajajoukon mielipiteet liikunnanopettajan henkilökohtaisista lajitaidoista, joita he eivät pitäneet ratkaisevana ominaisuutena hyvällä liikunnanopettajalla.⁵⁰⁸ Samansuuntaisia tuloksia on saatu myöhemmin valmistuneilla. Lähinnä yhdeksänkymmentäluvulla valmistuneet liikunnanopettajat kokivat saaneensa hyvät valmiudet liikuntataidoissa ja liikunnanopetuksessa. Eniten sisältöjä he olisivat kaivanneet muun muassa ongelmatilanteiden ratkaisemiseen, vuorovaikutustaitoihin ja liikunnanopetuksen ulkopuolisiin tehtäviin.⁵⁰⁹

Liikunnanopettajien pätevöittämisskoulutus⁵¹⁰ on ollut käytännössä ainut polku pätevyitä ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneeksi liikunnanopettajaksi normaalin koulutuksen lisäksi. Pätevöittämisskoulutukseen rakennettiin oma sisältö ensin kouluttajien erilaisten työkokemusten pohjalta aseuksen rajaamissa puitteissa. Koulutuksen alettua sisällön kehittämisessä reagoitiin opiskelijoiden palautteeseen tarvittaessa nopeastikin. Koulutuksen perusrakenteen tuli täyttää liikuntatieteellisistä tutkinnoista annettu asetus mutta esimerkiksi laajojen liikuntapedagogisten opintojaksojen toteutuksessa pätevöittämisskoulutuksessa voitiin tehdä selkeästi erilaisia ratkaisuja normaaliin koulutukseen nähden. Koulutuksesta vastasi neljä lehtoria, jotka yhteistyössä suunnittelivat ja toteuttivat koulutusta muun, lähinnä liikuntakasvatuksen henkilökunnan kanssa. Lisäksi koulutuksessa toimi projektisihteeri ja osaaikaisesti projektikoordinaattori, joka toimi myös liikuntakasvatuksen laitoksen amanuenssina. Pätevöittämisskoulutuksen suunnittelua ja toteutusta tuki ohjausryhmä. Koulutuksen rakenteet olivat siis varsin kevyet. Suunnittelussa ja toteutuksessa kyettiin reagoimaan muutoksiin nopeasti ja kehittämisideoita voitiin kokeilla koulutuksen käytännössä yleensä ilman raskaita byrokraattisia toimenpiteitä.

Liikunnanopetukseen ja liikunnanopettajakoulutukseen tulee vaikuttamaan myös laajemmat yhteiskunnalliset sekä ilmastolliset muutokset. Vuonna 2015 moninkertaistunut turvapaikanhakijoiden määrä tulee muokkaamaan koulujemme oppilasainesta. Toisaalta turvapaikanhakijat haastavat koulujen opetuskäytäntöjä sekä sosiaalista ilmapiiriä, toisaalta asettavat koululle kotouttamisen haasteen. Tällä hetkellä turvapaikanhakijoiden viimeisimmän aallon lapset aloittelevat suomalaisessa koulujärjestelmässä, monet esimerkiksi alkeellisellä kielitaidolla. Yleensä oppilaat toimivat omissa opetusryhmissään mutta usein taito- ja taideaineissa heidät integroidaan normaaliin opetusryhmään.

⁵⁰⁸ Vuolle 1979; Vuolle 2011.

⁵⁰⁹ Suiikka ym. 2004.

⁵¹⁰ Nykyisin AKO, aikuiskoulutus. Turun ja Vaasan opettajankoulutuslaitoksissa sekä Jyväskylän liikuntatieteellisessä tiedekunnassa on mahdollisuus suorittaa liikuntapedagogiikan aineopinnot ja muiden aineenopettajan pätevyysvaatimusten toteutuksessa saada pätevyys yläasteen liikunnanopettajaksi.

Merkkejä turvapaikanhakijoiden aiheuttamasta muutospaineesta yliopistokoulutuksessakin on jo näkyvissä. Liikuntakasvatuksen laitoksen opiskelijoita toimii turvapaikanhakijoiden ohjaajina Yksilöllinen opetus liikuntaryhmässä -kurssin yhteydessä. Kurssin opettaja Mariana Siljamäki suunnittelee myös maahanmuuttajille suunnattua opetusta, jossa suomenkielen opetusta toteutetaan kinesteettisellä menetelmällä yhdistelemällä tanssia, liikuntaa ja kieliopin-⁵¹¹toja.

Maapallolla mitattiin korkein vuotuinen keskilämpötila vuonna 2015 seurannassa, joka aloitettiin vuonna 1880. Viimeisen 12 vuoden aikana on mitattu 11 lämpimintä maapallon keskilämpötilaa. Suomen keskilämpötila on noussut 1,4 astetta vuosien 1900 ja 2014 välillä.⁵¹² Suomessa ilmaston lämpeneminen on nopeampaa kuin etelämpänä. Viime vuosina on nähty vähälumisia ja lämpimiä talvia, jotka ovat aiheuttaneet ongelmia muun muassa Suomen eteläosien hiihtokeskuksille. Tulevaisuudessa talviliikuntamuotojen otolliset harrastusolosuhteet saattavat olla vaarassa aina Suomen keskiosiin saakka. Luisteluun ja jääpeleihin on kaupungeissa rakennettuja liikuntaympäristöjä mutta keinoitekoisia hiihtolatuja sekä laskettelurinteitä tuskin saadaan palvelemaan koululiikunnan tarpeita. Hiihdon ja laskettelun, ehkä myös luistelun ja jääpelien osalta voi koululiikuntakulttuuri olla tulevaisuudessa eriytynyt; pohjoisessa liikunnanopettajat tarvitsevat hiihdon opettamisen taitoja, etelässä kyseiset taidot saattavat olla vähemmän tarpeellisia.⁵¹³

Jyväskylän liikunnanopettajakoulutuksen sisältö on kokenut yli viisikymmenvuotisen historiansa aikana lukuisia muutoksia. Tekijöitä muutoksiin voidaan jäljittää yhteiskunnallisiin rakenteisiin, olosuhteisiin, kansainvälisiin suuntauksiin sekä esimerkiksi koulujärjestelmien muutoksiin. Kun ravistetaan koulutuksen ympäriltä pois rakenteet, järjestelmät, ulkoiset olosuhteet ja mittarit, jäljelle jäävät ihmiset. Liikunnanopettajakoulutuksesta vastaavat kuitenkin loppukädessä laitoksen ja tiedekunnan työntekijät. Heidän varassaan on ollut ja tulee olemaan liikunnanopettajakoulutuksen kehittäminen. Tämän tutkimuksen polulla on liikunnanopettajakoulutuksesta jäänyt kuva, että pääsääntöisesti kukin työntekijä on halunnut työskennellä parhaimpansa mukaan koulutuksen kehittämiseksi. Myös tulevaisuudessa liikunnanopettajakoulutus tarvitsee sellaisia työntekijöitä, jotka uskaltavat heittäytyä syventymään liikunnanopettajakoulutuksen järjestämiseen siten, että koulutus perustuu tutkittuun tietoon ja että se pystyy vastaamaan koululiikunnan vaihteleviin haasteisiin.

⁵¹¹ Jyväskylän yliopisto 2016 (internetlähde). Siljamäki on liikuntakasvatuksen laitoksen lehtori, kurssi Yksilöllinen opetus liikuntaryhmässä on tällä hetkellä valinnainen opintojakso.

⁵¹² Nasa 2016 (internetlähde); Ilmatieteenlaitos 2016 (internetlähde).

⁵¹³ Mielenkiintoista on, että viisi vuosikymmentä sitten Jyväskylää pidettiin esimerkiksi Helsinkiä parempana liikunnanopettajien koulutuspaikkana nimenomaan ylivertaisen talviliikuntaolosuhteiden vuoksi. Nyt ovat vaarassa ihanteelliset talviliikuntaolosuhteet jo Jyväskylän seudullakin.

SUMMARY

From the Footsteps of Helsinki Gymnastics Institute to Academic Master's Degrees: Physical Education Teacher Education at the University of Jyväskylä from 1963 to 2013

Physical education teacher education (PETE) has been organised in Jyväskylä for more than 50 years. The education began in the Faculty of Philosophy of the Jyväskylä College of Education (predecessor of the University of Jyväskylä), as the subject of physical education within the Department of Education. Since that time a vital and multifaceted faculty has evolved around PETE. Today all formally qualified PE teachers graduate from the Faculty of Sport and Health Sciences of the University of Jyväskylä. The increasing pace of changes in society, the environment and youth culture create challenges for physical education. PETE is expected to educate qualified PE teachers for different educational levels – teachers who are ready to operate independently as teachers and educators. The starting point for PETE in Jyväskylä is research-based education that meets the demand for PE teachers in different types of schools. The purpose of this study is to examine the content of PETE in Jyväskylä. The research data consist of official documents, study guides, interviews, literature, newspapers and journals. The data is interpreted mainly with the methods of history research.

When PE teacher education was initiated in Jyväskylä in 1963, the University of Helsinki Gymnastics Institute had almost a century-long tradition in gymnastics teacher education. After World War II, the monopoly of Helsinki in this field was challenged more strongly than before. The criticism was primarily targeted at the inequality between PE teachers and other teachers, the lack of opportunities for further education, the focus of studies exclusively on one school subject, and the insufficient educational resources of the Gymnastics Institute. In 1960, based on several committee reports, the Education and Culture Committee of the Parliament of Finland decided to propose that PETE should be relocated outside of the capital Helsinki. The 1962 report of the physical education committee of the Jyväskylä College of Education strengthened the position of Jyväskylä as the future home of PETE. The relocation decision was primarily influenced by the prevailing decentralisation policy and the passiveness of the University of Helsinki to develop gymnastics teacher education.

The education launched in Jyväskylä meant that for the first time in Finland it was possible to complete higher academic degrees in the field of sport sciences. The content and degree requirements for PETE were determined based on the report of the physical education committee. Together with the pedagogical studies and supervised teaching practice completed at the teacher training school, the Bachelor of Sport and Health Sciences degree provided the qualification for teaching PE and gymnastics at secondary schools. The education in Jyväskylä focused on research, sport pedagogy, psychology, educational sciences and biomedicine more than the education provided in Helsinki. For the

first two academic years in Jyväskylä, education was organised according to the content and temporary degree requirements outlined by the physical education committee. The resources for designing the education were limited in the first few years. The sports and laboratory facilities as well as literature were inadequate, and temporary staff with no formal qualifications was commonly used. However, the education provided students with a solid basis for PE teacher's tasks already in the 1960s. The syllabus was significantly influenced by state authorities and, on the other hand, by the quantitatively limited staff, such as Kalevi Heinilä, the first professor of sport pedagogy.

The basic requirement set for university education is that it must be based on scientific research. In the first half of the 1960s, PETE in Jyväskylä was based on established practices rather than on research. In the 1970s the focus shifted increasingly to sport science research. The Faculty of Sport Sciences created a development programme for its operations, adding further emphasis to research and researcher education. In 1971 the national sport science committee (predecessor of the Sport Science Subcommittee of the National Sport Council) issued its first committee report on sport science research. This report was the first one in the committee's series of policy documents on sport science research, in which a new document has been published about every five years. School PE was not among the most important research topics in the report of 1971. An advisory board for research on school PE, established in 1974, was in charge of general planning, development, counselling and supervision related to research on school PE. A variety of efforts were employed to strengthen the role of research in PETE in the 1970s. Even though research was not integrated into PETE in exactly the intended way, both the quantity and the quality of sport science research developed in the 1970s. During this decade, a foundation was created for diverse, high-quality multidisciplinary sport science research.

Finland adopted a comprehensive school system mainly in the early 1970s. The reform applied pressure for change on subject teacher education as well. In comprehensive school PE the key objectives were physical fitness and continuous, active physical exercise. Based on the curricula for PETE, the comprehensive school reform was not directly visible in the content of PETE. Simultaneously with the comprehensive school reform, more attention started to be paid to adapted physical education (APE) and sports for special groups. The significance of APE in PE teacher education grew rather slowly until the turn of the 1970s and 1980s despite the fact that the position of special groups was concurrently enhanced in society.

The University of Helsinki Gymnastics Institute continued its struggle for existence throughout the 1960s and 1970s. The subdivision of PE teaching stated that the operating environment of the Gymnastics Institute was inadequate for organising appropriate education. The last gymnastics teachers graduated from Helsinki in spring 1974. Thereafter, there have been no opportunities for national-level comparisons and international interaction in PETE has consequently become frequent in Jyväskylä. The staff has created and maintained contacts globally, which has brought influences from various parts of the world to Fin-

land. The international influences on PETE came to Jyväskylä clearly more often from American PE culture, whereas gymnastics teacher education in Helsinki received most of its influences from Central Europe and Sweden. Finns have actively participated in such international PE cooperation organisations as FIEP and AIESEP.

PE teacher education according to the curriculum reform of universities and higher education institutions began in 1978, which also implied the adoption of the former Finnish credits ('study weeks') for measuring the scope of studies in sport sciences as well. After the curriculum reform, the studies in the Faculty of Sport Sciences consisted of five specialisation options. PETE was implemented within the subject teacher specialisation option. The curriculum reform increased the amount of studies, particularly in sport pedagogy studies. The curriculum reform also strengthened 'teacherhood thinking' in education.

The national core curriculum for the comprehensive school was reformed in 1985. The new core curriculum was prepared by officials, unlike the previous core curriculum, which was based on extensive committee work. The general objectives for PE in the curriculum were the promotion of a physically active way of life and the maintenance of functional ability. For the first time, the 1985 core curriculum included the two special tasks of PE that later constituted one of the 'threads' of the subject: education for a physically active lifestyle and education through physical activity. The 1985 reform did not cause significant changes to the content of PETE.

Sport science research was examined in a field-specific evaluation by the Academy of Finland in 1991. It was the first evaluation of a multidisciplinary branch of science in Finland as well as the first of sport science research conducted by the Academy. According to the evaluation, research had been of a high level in the areas of competitive sports, biomechanics and sport physiology, sport injuries, and the positive effects of physical activity. Research in physical education was described as 'innovative but quantitatively limited'. The committee that planned sport science research in 1991 found that societal changes occur at an increasing rate. The committee also predicted a change in youth culture. Sudden difficulties in national economy in the late 1990s were also visible as reduced funding for sport science research. Sport pedagogy was considered to have been associated with the empiricist and quantitative paradigm of educational sciences until the 1990s, after which the cultural research and qualitative research approach had also become stronger. A central goal to be pursued was 'an emancipated, multiculturally oriented, gender-sensitive and media literate PE teacher and a child and adolescent who actively moves under the teacher's guidance'.

In 1994 a curriculum reform was implemented in PETE with the goal of including a second school subject in the 160-credit PE teacher's degree. The reform had clear effects on the content of the degree. The number of minor subjects, in compliance with the school curriculum, that were studied in the PE teacher's degree grew from one to thirty-one during the years under review. The national core curriculum for the comprehensive school was reformed sim-

ultaneously with the curriculum reform in PETE. The reform was based on extensive cooperation between interest groups, aiming to take into account the changes in society. As regards PE, a distinct difference from the previous core curricula was that in 1994 the different sports were not mentioned at all, except for swimming.

The new millennium brought renewals to both the comprehensive school and higher education. In the 2004 national core curriculum for basic education, the objectives for PE were presented more briefly, and there were no actual new elements in goal setting. Unlike in 1994 the individual sports were mentioned again. The latest curriculum reform in higher education has had a significant impact on university education. The goal of the Bologna process was, for example, to increase the comparability of degrees and to establish a two-cycle degree structure. One of the goals at the Department of Sport Sciences was to enhance a scientific approach in PETE. As a result of the curriculum reform, it was precisely research studies that increased the most.

According to the Sport Science Subcommittee of the National Sport Council, sport science research as such has been of a high level in the 2000s. However, societal changes had sometimes caused rapid shifts in the emphasis of policy documents, and it had been difficult for researchers to meet the research area requirements set by the Subcommittee. The Academy of Finland conducted a Nordic discipline-specific evaluation of sport science research in 2012. The report reveals that in all of the Nordic countries research funding had shifted from research on world-class sports towards research on medical and health sciences. The evaluation panel recommended that such multidisciplinary research projects should be prioritised that feature expertise in behavioural sciences, biology of physical activity, sociology and urban design.

The national core curriculum is a central framework for Finnish education, which provides guidelines for the objectives, contents and implementation of instruction. The curriculum can also be understood more broadly as a societal tool for transferring the values of education and upbringing, the conception of learning, the knowledge base and the conception of humans to future generations. The effects of core curricula on the content of PETE thus appear with delay along with holistic needs for change in society, not as immediate changes in the syllabus. Curriculum reforms have clear effects on the content of PETE. The amount of social studies has decreased in the period under review, reaching a standard level in the mid-1990s. The share of biomedical studies has also clearly declined. The volume of research studies, on the other hand, has remained significant in the content of PETE. Reforms targeted at higher education as a whole have usually been preceded by multidimensional discussions on the expediency of degrees. Broader social evils have often been presented as justifications for curriculum reforms. For example, in all the curriculum reform processes, prolonged degree completion times have ultimately been regarded as an evil that has a negative effect on the national economy. Curriculum reforms thus transfer social changes to PETE.

The research data and the development of the content of PETE highlight the expansion and differentiation of the Faculty of Sport Sciences, presently called the Faculty of Sport and Health Sciences. The trend is visible in various sectors. The volume of studies, particularly regarding courses, has been multiplied over the period under review, and the Faculty has several master's and bachelor's programmes as well as 23 professorships. In the 1960s PETE was developed by working together for a common goal: for example, the staff of biology of physical activity and health sciences were actively involved in organising and developing education. Since the 1970s the departments have focused on their own special fields and research, which has reduced their role in developing the content of PETE. The experts in sport pedagogy have simultaneously taken over the space left by others and expanded the content of education towards their own subject matter. The Faculty of Sport and Health Sciences will soon enter a new era: in 2017 it will start as an organisation not divided into departments.

Physical education teachers have a responsible role as educators of future generations together with other teachers. We are already facing problems that are expected to be aggravated in the future. Different national diseases have increased alarmingly. Type 2 diabetes and cardiovascular and musculoskeletal diseases are only a few examples of the clearly increasing health issues. PE teachers play a significant role in promoting a physically active way of life among children and adolescents. The changes in youth culture are also manifested in the hobbies of adolescents. It is important for PETE to provide schools with professionally competent, motivated, development-oriented teachers who can guide pupils towards a better future society.

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET

HYA, Helsingin yliopiston arkisto

Konsistorin pöytäkirjat 1965, 1966, 1972.

Seppälä, A. 1951. Työntutkimukset Helsingin yliopiston Voimistelulaitoksessa 8.4.-26.5.1951.

Voimistelulaitoksen arkisto 1951, 1959, 1972.

JYMA, Jyväskylän maakunta-arkisto

Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu: Filosofisen tiedekunnan kasvatus-tieteellisen osaston pöytäkirjat 1963.

Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu: hallintokollegion pöytäkirjat 1963.

Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu: hallintokollegion määräykset 1965.

Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu: hallintokollegiolle saapuneet esitykset, sitoumukset ja lausunnot 1965-1966.

Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu: Filosofisen tiedekunnan kasvatus-tieteellisen osaston liikuntakasvatuksen opintosuunnan opettajakollegi-
on pöytäkirjat 1963, 1964, 1965, 1967.

Jyväskylän korkeakoulun kehittämisohjelma. 1963.

Korkeakouluneuvosto 1968. Liikuntakasvatuksen jaoston lausunto liikuntakasvatuksen ja liikuntatieteen opetuksen järjestämisestä Suomessa. Opettajaneuvoston pöytäkirjat 1962-1965.

Painetut tutkintovaatimukset, oppaat ja ohjelmat 1939-1967.

Kalevi Heinilän arkisto

Heinilä, K. 1965. Virkaanastujaisesitelmä. Ymmärtäminen, tietäminen ja taitaminen liikuntapedagogiikan peruskysymyksinä. Liikuntapedagogiikan professuurin virkaanastujaisesitelmä.

Heinilä, K. 1966. Liikuntapedagogiikan käytännön harjoitukset.

Heinilä, K. 1967. Liikuntakasvatuksen järjestelmä.

Heinilä, K. 1968. Liikuntapedagogiikan peruskurssi.

Heinilä, K. 1979. Liikuntakasvatuksen perusteista.

KA, Kansallisarkisto

Opetussuunnitelmakomitean arkisto 1972-1975.

LTKA, Liikuntatieteellisen tiedekunnan arkisto

Kirjonen, J. & Santala, E. 1969. Koulun liikunnanopetuksen järjestelmän ja lii-
kunnanopettajan valmistukseen liittyviä näkökohtia.

Koulutusohjelmatoimikunta, pöytäkirjat. 1978, 1990, 1991.

Koulutustoimikunta, muistiot ja pöytäkirjat. 2010, 2012, 2013.

Liikuntakasvatuksen laitoksen henkilökunnan kokousten muistiot 2015.

Liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämisohjelma vv. 1970-75. 1969.

Tiedekuntaneuvoston pöytäkirjat, 2014, 2015.

OKMA, Opetus- ja kulttuuriministeriön arkisto

Tiitinen, S. 1971. Liikuntatieteiden opetuksen valtakunnallinen järjestely. Opetusministeriö, Korkeakoulu ja tiedeosasto.

SUA, Suomen urheiluarkisto

AKAVA 1972.

Karvonen, M. 1955. Voimistelunopettajakoulutukseen kuuluvien lääketieteellisten opetusaineiden sekä niiden apuaineiden nykyisen opetusohjelman pääpiirteet.

Suomen Liikunnanopettajain Liitto, hallituksen pyötkirjat. 1972.

Suomen Liikunnanopettajain Liitto 1976. Suomen Liikunnanopettajain Liiton muistio koskien liikunnanopettajakoulutuksen uudistamista.

VIRALLISJULKAISUT

AsK, Suomen asetuskokoelma

AsK Keisarillisen Majesteetin Armollinen Julistus voimistelun järjestämisestä maan alkeisoppilaitoksissa ja oppilaitoksen perustamisesta Aleksanderin yliopistoon Suomessa voimistelunopettajain valmistusta varten. 1882. Suomen Suuriruhtinanmaan asetuskokous.

AsK Keisarillisen Majesteetin Armollinen Asetus Aleksanderin Yliopiston voimistelulaitoksesta 1894. Suomen Suuriruhtinanmaan asetuskokous.

AsK Armollinen Asetus Keisarillisen Aleksanderin Yliopiston voimistelulaitoksen muutetusta järjestysmuodosta. 1908. Suomen Suuriruhtinaanmaan asetuskokoelma.

AsK 101/1921. Laki oppivelvollisuudesta.

AsK 276/1963. Asetus Jyväskylän kasvatusoppillisen korkeakoulun perussääntönsä sisältävän asetuksen muuttamisesta.

AsK 146/1968. Asetus Jyväskylän yliopistosta.

AsK 467/1968. Laki koulujärjestelmän perusteista.

AsK 382/1972. Asetus Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen lakkauttamisesta.

AsK 658/1972. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan tutkintosääntö.

AsK 299/1978. Asetus liikuntatieteellisistä tutkinnoista.

AsK 1080/1978. Asetus humanistisista tutkinnoista.

AsK 1081/1978. Asetus luonnontieteellisistä tutkinnoista.

AsK 1982/1978. Asetus yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista.

AsK 309/1993. Asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä.

AsK 327/1994. Asetus liikuntatieteellisistä tutkinnoista.

AsK 986/1998. Asetus opetustoimen henkilökunnan pätevyysvaatimuksista.

- AsK 614/2001. Valtioneuvoston asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen 14. ja 28. §:n muuttamisesta.
- AsK 794/2004. Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista.
- AsK 558/2009. Yliopistolaki.
- AsK 794/2009. Asetus korkeakoulujen arviointineuvostosta.
- AsK 1295/2013. Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta.
- AsK 1317/2013. Valtioneuvoston asetus Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta.

Valtiopäiväasiakirjat (VP)

- Kirjallinen kysymys 175/1.6.1971. Hostila ym. Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen lakkauttamisesta. Valtiopäivät 1971.
- Kirjallinen kysymys 182/ 4.6.1971. Silander ym. Liikunnanopettajien koulutuksen jatkamisesta Helsingissä. Valtiopäivät 1971.
- Lakialoite n:o 39/1950. Niemi ym. Ehdotus laiksi liikuntakasvatuskorkeakoulusta. Valtiopäivät 1950. Liitteet I–XII A. Helsinki. 304–306.
- Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2/1960. Asiakirjat V. Helsinki.
- Toivomusaloite n:o 117/1959. Hyytiäinen. Liikuntakasvatuksen opettajien valmistuksen aloittaminen Jyväskylässä. Valtiopäivät 1959. Liitteet I–XII A. Helsinki. 338.
- Toivomusaloite n:o 222/1964. Ruutu ym. Aineenopettajavalmistuksen laajentamisesta yhtenäiskoulujärjestelmään siirtymisen johdosta. Valtiopäivät 1964. Liitteet I–XII A. Helsinki. 608.
- Toivomusaloite n:o 223/1964. Kervinen ym. Opettajavalmistuksen uudistamisesta peruskoulun tarpeita vastaavaksi. Valtiopäivät 1964. Liitteet I–XII A. Helsinki. 609.
- Valtiopäivät. 1960. Pöytäkirjat I.
- Valtioneuvoston periaatepäätös. 1966.

Komiteanmietinnöt (KM)

- KM 1921: 5. Komitealta, joka on asetettu tutkimaan kysymystä yliopiston voimistelulaitoksen muuttamisesta korkeakouluksi fyysillistä kasvatusta varten.
- KM 1926: 3. Komitealta, joka on asetettu sovittelemaan yhteen lausuntoja, jotka on annettu 12 p. helmikuuta 1920 asetetun komitean antamasta Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen uudelleen järjestämistä koskevasta mietinnöstä, sekä sanottujen lausuntojen ynnä mietinnön puitteissa laatimaan uuden ehdotuksen voimistelulaitosta koskevaksi asetukseksi.
- KM 1952: 5. Korkeimman liikuntakasvatuksen uudelleen järjestämiseksi.
- KM 1956: 7. Korkeakoulukomitean mietintö.
- KM 1962: 36. Jyväskylän korkeakoulun liikuntakasvatuskomitean mietintö.
- KM 1965: A 7. Peruskoulukomitean mietintö.
- KM 1967: A 2. Opettajanvalmistustoimikunnan mietintö.

- KM 1968: A 6. Opettajanvalmistuksen opetussuunnitelmatoimikunnan mietintö.
 KM 1968: B 73. Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien tutkintojärjestelmän uudistaminen.
 KM 1969: A 5. Peruskoulunopettajakomitean mietintö.
 KM 1970: A 4. Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö I. Opetussuunnitelman perusteet.
 KM 1970: A 5. Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö II. Oppiaineiden opetussuunnitelmat.
 KM 1971. Liikuntatieteellinen tutkimus Suomessa. Valtion liikuntatieteellisen toimikunnan mietintö.
 KM 1972: A 17. Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan (FYTT) mietintö.
 KM 1972: A 19. Peruskoulun ja lukion opettajien koulutustarvetoimikunnan mietintö.
 KM 1974: 101. Opettajankoulutustoimikunnan välimietintö.
 KM 1975: 75. Opettajankoulutustoimikunnan mietintö.
 KM 1975: 83. Liikuntatieteellisen tutkimuksen kehittäminen vuosina 1975–1979.
 KM 1976: 67. Liikuntatieteellisen tutkimustoiminnan kansainvälisten yhteyksien kehittäminen Suomessa vuosina 1976–1980.
 KM 1976: 87. Liikuntalakikomitean mietintö.
 KM 1981: 12. Liikuntatieteellisen tutkimuksen kehittäminen vuosina 1981–1985.
 KM 1981: 44. Erityisryhmien liikuntatoimikunnan mietintö.
 KM 1985: 63. Liikuntatieteellisen tutkimuksen kehittäminen vuosina 1986–1990.
 KM 1991: 10. Liikuntatieteellisen tutkimuksen kehittäminen vuosina 1991–1995.
 KM 1991: 45. Liikunnan kansainvälinen strategia. Liikunnan kansainvälisen toimikunnan mietintö.
 KM 1996: 6. Liikuntatieteen suunta vuoteen 2000. Valtion liikuntaneuvoston liikuntatieteellinen jaosto 1995–1999.

OPINTO-OPPAAT (O-O)

- Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun opinto-oppaat 1963–1966.
 Jyväskylän yliopiston filosofisen tiedekunnan opintovaatimukset 1966.
 Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opinto-opas 2009–2010.
 Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-oppaat 1998–2010.
 Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan opinto-oppaat 1968–1997 ja 2011–2017.
 Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan pätevöittämisskoulutuksen opinto-oppaat 2005–2011.
 Jyväskylän yliopiston tiedekuntien tutkintovaatimukset 1968.

TILASTOT

- Tutkintotilastot. 1992–1994. Jyväskylän yliopisto.
 Tutkintotilastot. 1998–2000. Jyväskylän yliopisto.

Jyväskylän yliopiston tietovarasto.

HAASTATTELUT

- Heinilä, K. Emeritusprofessori, Jyväskylän yliopisto. 29.11.2005. Espoo.
- Herva, H. Liikuntatieteellisen tiedekunnan hallintopäällikkö, (entinen liikuntakasvatuksen laitoksen amanuenssi) Jyväskylän yliopisto. 13.5.2012. Jyväskylä.
- Jääskeläinen, L. Kouluhallituksen tyttöjen liikunnan ylitarkastaja 1973–1991. 10.12.2014. Helsinki.
- Kirjonen, J. Emeritusprofessori, Jyväskylän yliopisto. 19.11.2013. Helsinki.
- Laakso, L. Emeritusprofessori, Jyväskylän yliopisto. 27.6.2012. Jyväskylä.
- Rantakari, J. Entinen opintoasiainpäällikkö Jyväskylän yliopisto. 9.1.2015. Jyväskylä.
- Santala, E. Entinen liikuntakasvatuksen laitoksen lehtori. 5.9.2014. Jyväskylä.
- Telama, R. Emeritusprofessori, Jyväskylän yliopisto. 24.11.2009. Jyväskylä.
- Tiitinen, S. Entinen ainedidaktiikan lehtori, Jyväskylän yliopisto. 12.1.2015. Jyväskylä.
- Vuolle, P. Emeritusprofessori Jyväskylän yliopisto. 23.5.2013. Jyväskylä.

SANOMA- JA AIKAKAUSILEHDET

- Helsingin sanomat 1960, 1971.
- Keskisuomalainen 1971.
- Kouluvoimistelu ja -urheilu 1936, 1944, 1945, 1953.
- Stadion 1976.
- Uusi Suomi 1968, 1971.

INTERNETLÄHTEET

- AIESEP (International Association for Physical Education in Higher Education). 2016. <http://www.aiesep.ulg.ac.be/pages/objectives.php>. (Viitattu 13.2.2016.)
- Confederation of EU Rectors' Conferences and the Association of European Universities (CRE). The Bologna Declaration on the space for higher education: an explanation; Joint declaration of the European Ministers of Education convened in Bologna on the 19th of June 1999. <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf> (Viitattu 1.10.2008.)
- FIEP. (Fédération Internationale D'éducation Physique). 2016. <http://fiepeurope.eu/index.php> (Viitattu 13.1.2016.)
- Ilmatieteenlaitos. 2016. Suomen ilmasto on lämmennyt. <http://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/suomen-muuttuva-ilmasto/artikkeli/>

- 16266ad3-e5f5-4987-8760-2b74655182d5/suomen-ilmasto-on-lammennyt.html. (Viitattu 24.1.2016.)
- Jyväskylän yliopisto. 2016. <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2015/11/tiedote-2015-11-24-14-45-27-965293> (Viitattu 25.1.2016.)
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2015. Julkaisuluettelo. (Viitattu 20.1.2015.)
- Koulutuksen tutkimuslaitos. 2015. <https://ktl.jyu.fi/> (Viitattu 22.1.2015.)
- LIITO ry. 2014. Lausunto 21.11. 2014. (Viitattu 24.1.2015.)
- NASA (National Aeronautics and Space Administration). 2016. Analyses reveal record-shattering global warm temperatures in 2015. <http://climate.nasa.gov/news/2391/>. (Viitattu 25.1.2016.)
- Opetushallitus. 2015. Teknologia liikuntakasvatuksessa. http://edu.fi/perusopetus/liikunta/teknologia_liikunnanopetuksessa. (Viitattu 1.1.2015.)
- Opetusministeriö. 2008. Kaavakuva tutkinnonuudistuksen toimeenpanosta. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/yliopistojen_tutkinnonuudistus/index.html (Viitattu 10.6.2008.)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Yliopistokoulutus ja sen kehittäminen. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yliopistokoulutus/index.html>. (Viitattu 6.8.2014.)
- Research Unit for the Sociology of Education (RUSE) 2015. <http://ruse.utu.fi/> (Viitattu 29.1.2015.)
- Valtakunnallinen opettajankoulutuksen ja kasvatustieteiden tutkintojen kehittämisprojekti (VOKKE). Helsingin yliopisto. <http://www.helsinki.fi/vokke/index.htm>. (Viitattu 23.5.2008.)
- Valtioneuvosto. 2003. Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 2003. <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmathallitukset/vanhanen/hallitusohjelma/ohjelma/fi.jsp#6> (Viitattu 13.11.2014.)
- Valtioneuvosto. 2011. Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011. <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmathallitukset/katainen/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf> (Viitattu 24.11.2014.)

KIRJALLISUUS JA ARTIKKELIT

- Aalto, S. 2016. Medisiinarit, ammattiin kasvaminen ja hiljainen tieto: Suomalaisen lääkärikoulutuksen murroksen vuodet 1933–1969. Historiallisia tutkimuksia Helsingin yliopistosta XLIII. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Aarto-Pesonen, L. 2013. "Tää koulutus ei oo tehnyt musta pelkkää jumppamaikkaa": substantiivinen teoria aikuisoppijan ammatillisen kasvun holistisesta prosessista liikunnanopettajakoulutuksessa. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 192. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Academy of Finland. 2012. *Sport Sciences in Nordic Countries. Publications of the Academy of Finland* 1/12.

- Ahola, S. & Hoffman, D.M. (toim.) 2012. Higher education research in Finland. Emerging structures and contemporary issues. Jyväskylä: Finnish Institute for Educational Research.
- Ahonen, S. 2012. Peruskoulun puolustajat ja vastustajat. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola. Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 149–153.
- AIESEP. 2014. AIESEP Position Statement on Physical Education Teacher Education.
- Aittola, H. & Saarinen, T. (toim.) 2012. Kannattaako korkeakoulutus? Artikkelikokoelma korkeakoulututkimuksen XI kansallisesta symposiumista 22.–23. 8. 2011. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Alasilta-Hagman, L. 1971. Vielä liikunnan ideologiasta. Liikuntakasvatus 36 (5–6), 27.
- Alastalo, M. 2005. Tutkimushaastattelun historia yhteiskuntatieteissä. Teoksessa J. Ruusuvaara & L. Tiittula. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 57–77.
- Alastalo, M. 2006. Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa O. Fingeroos, R. Haanpää, A. Heimo & U-M. Pelttonen (toim.) Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 372–392.
- Annerstedt, C. 2008. Physical education in Scandinavia with a focus on Sweden: a comparative perspective. *Physical Education and Sport Pedagogy*. 13, 303–318.
- Aronen, P. 2004. Bologna-prosessi Helsingin yliopistossa. Katsaus tutkinno uudistuksen organisointiin. Kehittämisosasto/opintoasioiden yksikkö. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Benney, M. & Hughes, E. 1956. Of sociology and the interview: editorial preface. *The American Journal of Sociology* 62:2, 137–142.
- Bologna-jatkotyöryhmän raportti. 2005. Jyväskylän yliopisto.
- Bologna-ryhmän loppuraportti. 2002. Jyväskylän yliopisto.
- Bäckström-Järvinen, L. 1964. Heights and Weights of Finnish Children and Young Adults. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Cazers, G. & Miller, G. A. 2000. The German Contribution to American Physical Education: A Historical Perspective. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance* 71 (6), 44–48.
- Chatoupis, C. 2009. Contributions of the Spectrum of Teaching Styles to Research on Teaching. *Studies in Physical Culture and Tourism*. 16, 193–205.
- Collan, A. 1916. Kertomus opintomatkasta Pohjois-Ameriikan Yhdysvaltoihin vuonna 1914. Porvoo: WSOY.
- Cothran, D., Kulinna, P., Banville, D., Choi, E., Amade-Escot, C., MacPhail, A., Macdonald, D., Richard, J-F., Sarmiento, P. & Kirk, D. 2005. A Cross-Cultural Investigation of the Use of Teaching Styles. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 76, 193–201.

- Eronen, Y., Konttinen, R., Nuutinen, A. & Panhelainen, M. 1973. Tutkinnonuudistuskokeilun valmistelu Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Katsaus ensimmäisen vaiheen dokumenttiaineistoon. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja 190/1973.
- Eskola, A. 1976. Alkusanat. Teoksessa A. Eskola & E. Kaukonen (toim.) Yhteiskuntatieteet ja tutkinnonuudistus. Puheenvuoroja tutkinnonuudistuskeskusteluun. Tampereen yliopiston opintotoimisto. Tutkimuksia ja selvityksiä 21. Tampere: Tampereen yliopiston keskusmonistamo.
- Galli, L. & Ahola, S. 2011. Opiskelijanäkökulma tutkinnonuudistukseen. Koulutus sosiologian tutkimuskeskuksen raportti 77. Turku: RUSE.
- Golby, M., Greenwald, J. & West, R. (toim.) 1977. Curriculum Design. London: Groom Helm.
- Goodson, I. 1995. The Making of Curriculum. Collected Essays. London: The Falmer Press .
- Gürüz, K. 2011. Higher Education and International Student Mobility in the Global Knowledge Economy. Albany: State University of New York Press.
- Gymnastik- och idrotts högskolan (GIH). 2013. GIH 200 år. Svensk kunskap, hälsa och kraft. Stockholm: GIH.
- Haavio, M. 1985. Suomen korkeakoululaitoksen laajeneminen 1966–1986: kasvu ja sen osatekijät soveltamiskysymyksinä. Korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja No 64. Helsinki: Opetusministeriö.
- Hackensmith, C. W. 1966. History of physical education. New York: Harper Row.
- Halila, A. 1949a. Suomen kansakoululaitoksen historia. Toinen osa. Kansakouluasetuksesta piirijakoon. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- Halila, A. 1949b. Suomen kansakoululaitoksen historia. Kolmas osa. Piirijakoasetuksesta oppivelvollisuuteen. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- Halila, A. 1950. Suomen kansakoululaitoksen historia. Neljäs osa. Oppivelvollisuuskoulun alkuvaiheet (1912–1939). Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- Halila, A. 1963. Jyväskylän seminaarin historia. Porvoo/Helsinki: WSOY.
- Harjutsalo, V., Sjöberg, L. & Tuomilehto, J. 2008. Time trends in the incidence of type 1 diabetes in Finnish children: a cohort study. *Lancet* 371, 1777–1782.
- Hata, T. & Sekine, M. 2010. Philosophy of Sport and Physical Education in Japan: Its History, Characteristics and Prospects. *Journal of the Philosophy of Sport* 37, 215–224.
- Heikel, I. A. 1940. Helsingin yliopisto 1640–1940. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Heikinaro-Johansson, P. & McEvoy, E. 2006. The role of physical education and sport in promoting physical activity and health: abstract book: AIESEP World Congress 5.–8. July 2006. Jyväskylä.
- Heikinaro-Johansson, P. & Telama, R. 2005. Physical Education in Finland. Teoksessa U. Pühse & M. Gerber (toim.) International Comparison of Physical Education. 250–271.

- Heikkinen, A. 2003. Liikuntahistorian tutkimuksen ja opetuksen kaudet Suomessa. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2003. Jyväskylä: Atena Kustannus. 14–36.
- Heikkinen, L. T. H., Huttunen, R. & Pesonen, J. 2012. Liikuntakasvatuksen eetos. Liikunta ja Tiede 49 (6), 18–22.
- Heinilä, K. 1962. Liikuntatieteellisen tutkimustyön edellytykset maassamme. Kouluvoimistelu ja -urheilu 27 (6), 14–18.
- Heinilä, K. 1966. Notes on the inter-group conflicts in international sports. International Review of Sport Sociology 1, 31–44.
- Heinilä, K. 1967. Jalkapalloilun tienviittoa. Teoksessa T. Aro. Suomen Palloliitto 60-vuotias. Helsinki. 27–53.
- Heinilä, K. 1968. Liikuntatieteellisen tutkimuksen ja sovellutuksen edistäminen. Stadion 6, 4–5.
- Heinilä, K. 1969. Liikuntakulttuurin yhteiskunnalliset julki- ja piilokasvot. Stadion 7 (4), 64–66.
- Heinilä, K. 1982. Liikunnan opettajakoulutus Jyväskylän yliopistossa. Liikuntakasvatus 47 (2), 16–22.
- Heinilä, K. 1986. Liikuntasosiologia ja liikuntakasvatus. Liikunta ja tiede 23, 418–420.
- Heinilä, K. 2001. Läksyjä ja läksytyksiä murrosajan urheilusta ja yliopistosta. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Heinilä, L. 1980. Suomi liikuntakasvatuksen kansainvälisen liiton F.I.E.P:n toimintakentässä eilen ja tänään. Liikuntakasvatus 45 (2), 20–22.
- Heinilä, L. 2002. Analysis of interaction processes in physical education. Development of an observation instrument, its application to teacher training and program evaluation. Studies in Sport, Physical Education and Health 81. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Heiskala, R. 2006. Kansainvälisen toimintaympäristön muutos ja Suomen yhteiskunnallinen muutos. Teoksessa R. Heiskala & E. Luhtakallio (toim.) Uusi jako: miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta? Helsinki: Gaudeamus. 14–42.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D. & Perraton, J. 1999. Global Transformations: Politics, Economics and Culture. Cambridge: Polity.
- Hentilä, S. 2005. "Tulevan historiantutkimuksen tehtävänä on osoittaa, että..." Teoksessa J. Rydman. (toim.) Suhteellista? Einsteinin suhteellisuusteorian jalanjäljillä. Helsinki: Yliopistopaino. 366–375.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S, Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirvi, V. 1996. Koulutuksen rytminvaihdos. 1990-luvun koulutuspolitiikka Suomessa. Helsinki: Otava.
- Holopainen, S. 1990. Koululaisten liikuntataidot. Studies in Sport 26, Physical education and Health. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huizinga, J. 1967. Historian olemus. Esseitä ja tutkielmia. Porvoo: WSOY. K. Kailan suomennos.

- Huotari, P. 2012. Physical fitness and leisure-time physical activity in adolescence and in adulthood: a 25-year secular trend and follow-up study. Jyväskylä: LIKES.
- Häikiö, M. 1977. Tutkinonuudistuksen taustaa: järjestelmäkeskustelua ja tutkintoasetuksia. Teoksessa M. Häikiö, H. Rautakallio, P. Tuomikoski-Leskelä & J. Vuorinen (toim.) Korkeakoulut ja tutkinonuudistus. Helsinki: WSOY. 12–29.
- Häikiö, M., Rautakallio, H. & Tuomikoski-Leskelä, P. & Vuorinen, J. (toim.) 1977. Korkeakoulut ja tutkinonuudistus. Helsinki: WSOY.
- Ilmanen, K. & Voutilainen, T. 1982. Jumpasta tiedekunnaksi. Suomalainen voimistelunopettajakoulutus 100 vuotta 1882–1982. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Ilmanen, K., Jaakkola, T. & Matilainen, P. 2010. Arvot liikunnanopetuksessa. Kasvatus 41 (1), 20–30.
- Isosaari, J. 1961. Jyväskylän seminaarin kasvatus- ja opetusopin opetus vuosina 1865–1901. Jyväskylä: Jyväskylän kasvatusopillinen korkeakoulu.
- Itkonen, H. 2013. Suunta-asiakirjat liikuntatutkimuksen viitoittajina. Liikunta ja Tiede 50 (4), 57–59.
- Jaakkola, T. & Watt, A. 2011. Finnish Physical Education Teachers' Self-Reported Use and Perceptions of Mosston and Ashworth's Teaching. Journal of Teaching in Physical Education 30, 248–262.
- Jalava, M. 2012. The university in the making of the welfare state: the 1970s degree reform in Finland. Peter Lang.
- Jokipii, M. 1990. Yliopistot ja hajasijoitus. Kanava 17, 235–240.
- Juppi, J. & Juppi, A. 1970. Liikunnanopettajatutkinnon suorittaneiden mielipiteitä saamastaan koulutuksesta. Liikuntakasvatus 35 (1), 14–15.
- Jyväskylän yliopisto. 2010. Laatu ja liikettä. Jyväskylän yliopisto 2017.
- Jyväskylän yliopisto. 2010. Tutkintosääntö. Jyväskylän yliopisto.
- Jyväskylän yliopisto. 2015. Tutkintosääntö. Jyväskylän yliopisto.
- Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan liikuntatieteiden koulutusohjelman tutkintosääntö. 1978. Jyväskylän yliopisto.
- Jyväskylä yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan liikuntatieteiden koulutusohjelman tutkintosääntö. 1988. Jyväskylän yliopisto.
- Jyväskylän yliopiston strategian 2015–2020 toimenpideohjelma vuosille 2015–2016. Jyväskylän yliopisto.
- Jääskeläinen, L. 1993. Voimistelunopettajakoulutus valinkauhassa. Teoksessa E-L. Wuolio & L. Jääskeläinen. Kyykkyy-Ylös! 150 vuotta koululiikuntaa. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura. 159–167.
- Kalaja, S. Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2009. Motoriset perustaidot peruskoulun seitsemäsluokkalaisilla oppilailla. Liikunta & Tiede 46 (1), 36–44.
- Kalaja, T. 2012. Liikunnan aineenopettajan opiskelijavalinnat muutoksessa. Studies in Sport, Physical education and Health 181. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kalela, J. 2006. Muistitiedon näkökulma historiaan. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U-M. Peltonen (toim.) Muistitietotutkimus.

- Metodologisia kysymyksiä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 67-92.
- Kallo, J. 2012. Vertaileva korkeakoulututkimus ja ajan käsite. Teoksessa H. Aittola & T. Saarinen (toim.) Kannattaako korkeakoulutus? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos: Korkeakoulututkimuksen seura.
- Kaloniemi, Y. 1944. Voimistelunopettajien valmistus. Kouluvoimistelu ja -urheilu 9, 47-48.
- Kangas, L. 1992. Jyväskylän yliopistokysymys 1847-1966 Tutkimus korkeakoulun perustamisesta ja kehityksestä yliopistoksi. *Studia Historica Jyväskyläensia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kansanen, P. 2004. Johdantoa kasvatustieteellisissä tutkimuksissa käytettävien tutkimusmenetelmien systematiikkaan. Teoksessa P. Kansanen & K. Uusikylä. (toim.) Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Jyväskylä: PS-kustannus. 9-21.
- Kantola, J. 1997. Cygnaeuksen jäljillä käsityöopetuksesta teknologiseen kasvatukseen. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 133. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kari, J. 2016. Hyvä opettaja. Luokanopettajaopiskelijat liikuntakokemustensa ja opettajuutensa tulkitsijoina. *Studies in sport, physical education and health* 233. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Karvinen, E. 1965. Akateeminen liikuntakasvatuksen opetus uusilla urilla. *Liikuntakasvatus* 30 (2), 3-14.
- Karvonen, J. 1976. Evaluation from the Point of View of the Teacher and teaching. *The FIEP Bulletin*. 46 (3), 35-40.
- Katainen, E. 2011. Aistivammaislaitoksista erityisopetukseen. Teoksessa A. Heikkinen & P. Leino-Kaukiainen. (toim.) Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 386-388.
- Kekkonen, U. 1971. Urheilun tilan tarkastelua. Puhe Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan laitosrakennuksen vihkiäisjuhlassa. 30.10.1971. Teoksessa A. Uino. Rillit pois ja riman yli. Urho Kekkonen urheilumiehenä. Helsinki: Otava.
- Ketonen, O. 1986. Arvovallan politiikkaa. Suomalainen korkeakoulu ja korkeakoulupolitiikka. Näkökulmia suomalaiseen kulttuuriin. Helsinki, Juva ja Porvoo: WSOY.
- Kettunen, P. & Kilpi, P. (toim.) 1980. Uudistuva korkeakoulu. Jyväskylä: Gummerus.
- Kirjonen, J. 1962. Urheilusuoritusten liiketutkimuksen nykyisiä tutkimusongelmia. *Kouluvoimistelu ja -urheilu* 27 (3), 13-19.
- Kirk, D. 1988. *Physical Education and Curriculum Study. A Critical Introduction*. London: Croom Helm.
- Kiviaho, P. 1970. Urheilu ja yhteiskunta: tutkimus urheiluliikkeen alueellisista ominaisuuksista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. *Lisensiaattityö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Kiviaho, P. 1973. Sport organizations and the structure of society. *Studies in Sport, Physical education and Health* 4. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kivinen, O. & Rinne, R. (toim.) 1989. Korkeakoulutus tutkimuskenttänä. Koulutussosiologian tutkimusyksikkö. Tutkimusraportteja 1. Turku: Turun yliopisto.
- Kivirauma, J. 1987. Poikkeavuus ja kansanopetus ennen oppivelvollisuutta: Tutkimus heikkolahjaisiin ja pahatapaisiin oppilaisiin kohdistettujen toimenpiteiden muotoutumiseen vaikuttaneista tekijöistä erityisesti Turun ja Tampereen kansakouluissa. *Kasvatustieteiden tiedekunta A 120*. Turku: Turun yliopisto.
- Klemola, U. 2009. Opettajiksi opiskelevien vuorovaikutustaitojen kehittäminen liikunnan aineenopettajakoulutuksessa. *Studies in Sport, Physical education and Health*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Klinge, Matti, Knapas, R., Leikola, A., Strömberg, J., Kolbe, L., Klinge, Marketta & Velling, R. 1987. Helsingin yliopisto 1640–1990. Osa 1. Kuninkaallinen Turun akatemia 1644–1808. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Klinge, Matti, Klinge, Marketta & Sarantola, M. 1989. Helsingin yliopisto 1640–1990. Osa 2. Aleksanterin yliopisto 1808–1917. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Klinge, Matti, Knapas, R., Leikola, A., Strömberg, J. & Klinge, Marketta. 1990. Helsingin yliopisto 1640–1990. Osa 3. Helsingin yliopisto 1917–1990. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Koivisto, J., Lavikainen, E., Nokso-Koivisto, A. & Penttilä, J. 2010. Tutkinnon-uudistuksen arvioinnin esiselvitys. Loppuraportti. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs.
- Koivusalo, I. 1982. Voimistelu maamme oppikoulujen oppiaineena 1843–1917. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Kokkonen, J. & Pyykkönen, T. 2003. Jumpalta Jyväskylään -liikuntakasvatus puhuttaa aina. *Liikunta ja Tiede* 40 (5–6), 34–39.
- Kontio, K. 2012. Luonto ja sivistys Jean-Jacques Rousseau'n kasvatusajattelussa : tutkielma Émilestä. Oulu: Oulun yliopisto.
- Konttinen, E. & Pylvänäinen, M. 1996. Uuden yliopiston synty. Jyväskylän Yliopiston suuret linjat ja suhdanteet. Teoksessa B. Helenius, E. Hämäläinen, & J. Tuunainen. *Kohti McDonalds -yliopistoa: näkökulmia suomalaisen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan* Jyväskylä: Gummerus. 35–70.
- Korkeakoulujen arviointineuvoston toimintasuunnitelma 2010–2013. 2010. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 8:2010. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto.
- Kosonen, P. 2002. Opiskelijavalinnan laatu – monitahoinen haaste. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 4 (2), 22–32.
- Kuikka, M. T. 2005. Kasvatuksen historian tutkimus. Jyväskylä: Tuope, Kampus Data.

- Kummu, L. 2006. Kummajaisesta huippu-urheiluksi: Suomen vammaisurheilun historia 1960–2005. Tutkimuksia 2/2007. Jyväskylä: Liikuntatieteiden laitos.
- Kumpulainen, S. 2011. Hikeä ja harmoniaa. Liikunnan ja fyysisen ilmaisun opetus Suomen Teatterikoulun ja Teatterikorkeakoulun näyttelijäkoulutuksessa vuosina 1943–2005. Acta Scenica 26. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus.
- Kårhus, S. 2010. Physical education teacher education on the education market – who's defining what physical education teachers need to know? *Physical Education and Sport Pedagogy* 15, 227–241.
- Kähkönen, E. I. 1979. Opettajankoulutus Suomen koulunuudistuksessa v. 1958–1978. Yleissivistävän koulun opettajien koulutuksen järjestelyt ja tavoitteet. Oulu: Oulun yliopisto.
- Laakso, L. 1973. Lapsuudenkotia, koulutusta, nuoruuden toveripiiriä ja aikaisempia liikuntaharrastuksia kuvaavien ominaisuuksien yhteydestä aikuisiän liikuntaharrastukseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Laakso, L. 1984. Norjalainen, ruotsalainen ja suomalainen opiskelija liikunnan aineenopettajakoulutuksessa: 1, Tutkimuksen lähtökohdat, menetelmät ja alustavat tulokset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Laakso, L. 1998. Liikunnanopettajakoulutus ja uudistusten vuosikymmen: edelläkävijä katsoo tulevaisuuteen. *Liikunta ja Tiede* 35 (1), 36–39.
- Lahdes, E. 1987. Akateemisen luokanopettajakoulutuksen ensimmäiset askeleet. Turku: Turun yliopiston opettajakoulutuslaitos.
- Lampinen, O. 2003. Suomalaisen korkeakoulutuksen uudistaminen. Reformeja ja innovaatioita. Opetusministeriön julkaisuja 2003:25. Helsinki: Opetusministeriö.
- Leonard, F. E. & Affleck, G. B. 1947. The history of physical education. Philadelphia: Lea & Febiger. (3. painos).
- Liikuntakasvatuksen laitoksen tutkinnonuudistusmateriaali. 2003–2004.
- Liikuntatieteellisen tiedekunnan kehittämisohjelma vv. 1970–75. 1969.
- Liikuntatieteiden koulutusohjelmatoimikunta. 1990. Koulutusohjelmatoimikunnan lausuntopyyntö.
- Liikuntatieteiden laitos. 2008. Laatukäsikirja.
- Lloyd, C. & Barnett, A. 2008. Physical activity and risk of diabetes. *Lancet*. Vol 371 (5.1.). 5–7.
- Luoto, L. 2003. Tutkintorakenteen uudistaminen aineenopettajakoulutuksessa. Teoksessa A. Virta & O. Marttila. Opettaja, asiantuntijuus ja yhteiskunta. Turku: Turun opettajakoulutuslaitos. 350–356.
- Luoto, L. & Lappalainen, M. 2006. Opetussuunnitelmaprosessit yliopistoissa. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto.
- Luukkainen, O. 2000. Opettaja vuonna 2010. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (Opepro) selvitys 15. Loppuraportti. Helsinki: Opetushallitus.

- Lynch, T. 2014. Australian curriculum reform II: Health and physical education. *European Physical Education Review*. 20, 508–524.
- Marin, M., Määttä, P. & Pirttilä, I. 1976. Sosiologia ja tutkinnonuudistus Jyväskylässä. Teoksessa. A. Eskola & E. Kaukonen (toim.) *Yhteiskuntatieteet ja tutkinnonuudistus. Puheenvuoroja tutkinnonuudistuskeskusteluun*. Tampereen yliopiston opintotoimisto. Tutkimuksia ja selvityksiä 21. Tampere: Tampereen yliopisto. 28–43.
- Mechinoff, R. & Estes, R. 1993. *A history and philosophy of sport and physical education: From the ancient Greeks to the present*. Madison, WI: Brown & Benchmark.
- Meinander, H. 1992. Koululiikunta etsii paikkaansa. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia*. Helsinki: VAPK-kustannus, 283–301.
- Meinander, H. 1994. *Towards a Bourgeois Manhood. Boys' Physical Education in Nordic Secondary Schools 1880–1940*. Commentationes Scientiarum Socialium 47. Helsinki: Finnish Society of Sciences and Letters.
- Meinander, H. 1999. *Tasavallan tiellä. Suomi Kansalaissodasta 2000-luvulle*. Espoo: Schildts & Söderströms.
- Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3. laitos, 2. korjattu painos. Helsinki: International Methelp.
- Mosston, M. 1972. *Teaching: from Command to Discovery*. Belmont: Wadsworth Publ.
- Mosston, M. & Ashworth, S. 1994. *Teaching Physical Education*. New York: Macmillan College.
- Mäkelä, Kaija. 1983. Uusi- ja vanhamuotoisen aineenopettajakoulutuksen opetusopilliset opinnot ja opetusharjoittelu Joensuun korkeakoulussa vuosina 1975–1981. Joensuun korkeakoulu, Kasvatustieteiden osaston julkaisuja N:o 28. Joensuu: Joensuun korkeakoulu.
- Mäkelä, Kaija. 1994. Tutkinnonuudistuksen jälkeinen aineenopettajakoulutus opiskelijoiden ja kouluttajien arvioimana. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 17. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Mäkelä, Kasper. 2014. PE teachers' job satisfaction, turnover, and intention to stay or leave the profession. *Studies in Sport, Physical Education and Health*. 208. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Neave, G. & Frans A. van Vught. 1991. *Prometheus bound : the changing relationship between government and higher education in Western Europe*. Pergamon Press.
- Nevala, A. 1983. Joensuun korkeakoulun perustamisvaiheet. Joensuu: Pohjois-Karjalan Yliopistoseura.
- Nevala, A. 1999. Korkeakoulutuksen kasvu, lohkoutuminen ja eriarvoisuus Suomessa. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Nevala, A. 2009. Uudisraivaaja: Joensuun yliopiston 40-vuotishistoria. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Niemelä, J., Ahola, S., Blomqvist, C., Juusola, H., Karjalainen, M., Liljander, J-P., Mielityinen, I., Oikarinen, K., Moitus, S. & Mattila, J. 2010.

- Tutkinnonuudistuksen arviointi 2010. Helsinki: Korkeakoulujen Arviointineuvosto.
- Niiniluoto, I. 1983. Tutkinnonuudistuksen tiede- ja yliopistokäsitys. Kanava 11 (1), 63–70.
- Nissinen, K. & Välijärvi, J. 2011. Opettaja- ja opettajankoulutustarpeiden ennakoinnin tuloksia. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Nupponen, H. 1975. Koululiikuntatutkimuksen periaateohjelma vuosiksi 1975–1979. Liikunnan ja Kansanterveyden julkaisuja 7. Jyväskylä: LIKES.
- Nupponen, H. 1976. Evaluation of the Physical Fitness of Finnish Schoolchildren. The FIEP Bulletin. 46 (3), 51–56.
- Nupponen, H. & Penttinen, S. 2012. Liikuntapedagogisen tutkimuksen kehityskaudet ja kohteet Suomessa. Teoksessa A. Kallioniemi & A. Virta. Ainedidaktiikka tutkimuskohteena ja tiedonalana. Helsinki & Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura ry. 336–359.
- OAJ. 1982. Peruskoulun opetussuunnitelman kehittäminen 1980-luvulla.
- Oittinen, R. H. 1966. Koulujärjestelmän kehittyminen. Teoksessa A. Valtasaari ym. (toim.) Kansakoulu 1866–1966. Helsinki. 271–292.
- Oksala, P. 1963. Voimistelulaitos vain Jyväskylään. Urheilun Kuva-Aitta nro 2. Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Linjaukset liikuntatutkimuksen tukemiseksi vuoteen 2017. Liikuntatutkimuksen suunta-asiakirja. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:15.
- Opetusministeriö. 1983a. Kansainvälisen yhteistyön kehittäminen liikuntatieteiden alalla. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1983:11.
- Opetusministeriö. 1983b. Liikuntatieteellisen tutkimuksen työryhmän mietintö. Korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja 1983:48. Helsinki: Opetusministeriö.
- Opetusministeriö. 1999. Liikuntatieteen arviointi – yhteiskuntakäyttätymistieteellinen tutkimus. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1999: 23. Helsinki: Opetusministeriö.
- Opetusministeriö. 2005. Tutkimus väestön liikuntakyvyn, liikuntahalun ja liikuntataitojen edistäjänä. Liikuntatutkimuksen suunta vuoteen 2010. Opetusministeriön julkaisuja 2005:16. Helsinki: Opetusministeriö.
- Opetusministeriö. 2009. Uusi suunta liikuntatutkimukseen. Opetusministeriön strategia liikuntatutkimuksen suuntaamiseksi ja hyödyntämiseksi. Helsinki: Opetusministeriö.
- Palomäki, S. 2009. Opettajiksi opiskelevien pedagoginen ajattelu ja ammatillinen kehittyminen liikunnanopettajakoulutuksessa. *Studies in Sport, Physical education and Health* 142. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Palomäki, S. & Heikinaro-Johansson, P. 2011. Liikunnan oppimistulosten seuranta-arviointi perusopetuksessa 2010. Koulutuksen seurantaraportti 2011:4. Helsinki: Opetushallitus.
- Palonen, T., Rinne, R. & Kivinen, O. 1992. Korkeakoulujärjestelmä ja reformipolitiikka. Seitsemän maan vertailu. Turku: Turun yliopisto.
- Parkatti, H. 1978. Korkeakoulujen tutkinnonuudistuksen vaikutukset liikuntatieteiden koulutusohjelmaan ja erityisesti aineenopettajan

- suuntautumis- vaihtoehdon opetusharjoittelun järjestämiseen. Pro gradu -työ, Jyväskylä: Liikuntakasvatuksen laitos.
- Penttinen, S. & Nupponen, H. 2014. END – Entiset Nuoret Didaktikot. Opettajankoulutuksen ja siihen liittyvän liikuntakasvatuksen kehitysvaiheita vuosina 1974–2014 opettajankoulutuslaitosten liikunnan didaktiikan lehtoreiden toteuttamana ja kokemana. Rauma: Turun opettajankoulutuslaitoksen Rauman yksikkö.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985. Helsinki: Opetushallitus.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki: Opetushallitus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.
- Pesonen, J. 2011. Opettajat oppijoina. Toimintatutkimus liikunnanopettajien pätevyystutkimuksen käynnistämisestä ja kehittämisestä. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 165. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pihlajamäki, H. 1994. Legaalinen todistusteoria Suomessa – mitä se oli? *Lakimies*. 92, 607–626.
- Rasilainen, A. 1995. Lähdekritiikki ja todistusharkinta. Teoksessa T. Soikkanen. *Lähihistoria. Teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia.* Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia I. Turku: Turun yliopisto. 60–80.
- Rauhala, J., Ruoppila, I. & Telama, R. 1989. Movement and sport - a challenge for life-long learning. Jyväskylä congress, June 17–22, 1989, Jyväskylä, Finland : abstracts : AIESEP world convention 1989. Jyväskylä.
- Renvall, P. 1983. Nykyajan historiantutkimus. Juva: WSOY.
- Rice, E. A., Hutchinson, J. L. & Lee, M. 1958. A brief history of physical education. New York: Ronald Press. (3. painos)
- Rousseau, J. J. 1905. *Èmile eli kasvatuksesta.* Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapainon osakeyhtiö. J. Hahlin suomennos.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Johdanto. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula. *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus.* Tampere: Vastapaino. 9–21.
- Saarinen, J. 2011. LIITO Liikunnan ja Terveystiedon Opettaja. 3, 31–32.
- Saarnivaara, M. 2002. Kohtaamisia ja ylityksiä rajoilla – Lähtökohtien teoreettinen pakantaminen. Teoksessa L. Lestinen & M. Saarnivaara (toim.) *Kohtaamisia ja ylityksiä -pedagogisia haasteita yliopisto-opetukselle.* Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. 3–18.
- Santala, E. 2008. *Jumppamaikka.* Jyväskylä: Vanhat ylioppilasvoimistelijat.
- Savola, M. 1993. Korkeakoulujen opiskelijavalinnat. Asema, tehtävät ja tavoitteet. Teoksessa J. Tommola (toim.) *Kääntäjäkoulutuksen opiskelijavalintaseminaari 1992.* Turku: Turun yliopisto. Kääntämisen ja tulkkauksen keskus. 3–7.
- Sherrill, C. 2004. A Celebration of the History of Adapted Physical Education. *Palaestra* 20 (1), 20–24, 45–47.
- Siedentop, D. 2002. Content Knowledge for Physical Education. *Journal of Teaching in Physical Education*. 21, 368–377.

- Siekinen, K. 2010. Syvähaastattelu. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus. 45–60.
- Siltanen, K. 1971a. Liikuntaideologiasta. Liikuntakasvatus 36 (1), 3–6.
- Siltanen, K. 1971b. Edellisen johdosta. (Vastine Jukka Wuolion kirjoitukseen). Liikuntakasvatus 36 (4), 11.
- Silvennoinen, M. 1980. (toim.) Koululiikuntatutkimuksen kehittämisen periaatteet ja painoalat vuosiksi 1981–1985. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 28. Jyväskylä: LIKES.
- Silvennoinen, M. 1987. Koululainen liikunnanharrastajana: liikuntaharrastusten ja liikuntamotiivien sekä näiden yhteyksien muuttuminen iän mukana peruskoululaisilla ja lukiolaisilla. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 22. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Silvennoinen, M., Laakso, L. & Turunen, J. 1991. Liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakoetutkimus - Liikunnan aineenopettajakoulutukseen vuosina 1978–1982 ja 1986 hyväksytyjen opiskelijoiden koulu-, valintakoe- ja opintomenestys. Sarja A. Tutkimuksia N:o 20. Jyväskylä: Liikuntakasvatuksen laitos.
- Silverman, D. 2011. *Interpreting qualitative data: A Guide to the Principles of Qualitative Research*. London: Sage.
- Silvonen, J. 1986. Puheenvuoroja tutkinnonuudistuksesta. Helsinki: Suomen ylioppilaskuntien liitto.
- Soikkanen, H. 1991. Historiantutkimuksen eettiset ongelmat. Teoksessa P. Löppönen, P. H. Mäkelä & K. Paunio (toim.) *Tiede ja etiikka*. Juva: WSOY. 191–201.
- Somerkivi, U. 1983. Peruskoulu. Synty, kehittyminen ja tulevaisuus. Vantaa: Kunnallispaino.
- Suikka, J., Herva, H., Laakso, L. & Nupponen, H. 2004. Liikunnanopettajiksi vuosia 1993–2000 valmistuneiden työ- ja koulutustyytyväisyys sekä työnkuva 2–6 vuotta valmistumisen jälkeen. *Liikunnanopettaja* (3), 40–44.
- Summanen, A-M. 2014. Terveystiedon oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2013. Koulutuksen seurantaraportit 2014:1. Helsinki: Opetushallitus.
- Suomela, K. U. 1934. Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen juhla-julkaisu 1834–1934. Helsinki.
- Suomela, K. U. 1953. Viktor Heikel suomalaisen liikuntakasvatuksen luoja. Helsinki: Kustannusyhtiö Kivi.
- Takala, M. 1963. Liikuntapsykologia ja -pedagogiikka: käynnissä olevasta tutkimuksesta ja sen kehittämisestä. *Kouluvoimistelu ja -urheilu* 28 (2), 14–16.
- Telama, R. 1967. Jyväskylän yliopiston liikuntakasvatuksen opintosuunnan valintakokeiden validiteettitutkimus. *Väliseloste* 1/ 37. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuskeskus.

- Telama, R. 1968. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakokeiden validiteettitutkimus. Väliseloste 2/40. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Telama, R. 1970. Oppikoululaisten vapaa-ajan fyysinen aktiivisuus ja liikunta-harrastukset, mittaamismenetelmän kehittäminen ja liikuntakäyttäytymisen selvitysyhteyksien analysointi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Telama, R. 1972. Oppikoululaisten fyysinen aktiivisuus ja liikuntaharrastukset: 4, Selittävä osa ja yhteenveto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Telama, R. 1976a. Liikunta-alan koulutuksen uudistus Suomessa ja liikuntatieteellisen tiedekunnan tutkinnonuudistus. Teoksessa Valtakunnallinen koulutus uudistus ja liikunnan osuus siinä. Liikuntatieteellisen Seuran seminaariraportti, Jyväskylä 8.3.1976. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 48. 8-18.
- Telama, R. 1976b. Liikuntatieteellisen koulutuksen uudistus. Stadion 13, 136-138.
- Telama, R. 1976c. Conceptual Schemes of Evaluation in Physical Education. The FIEP Bulletin. 46 (3), 31-34.
- Telama, R. 1992. The Spectrum in Finland. Journal of Physical Education, Recreation & Dance. 63 (1), 54-56.
- Telemäki, M. 1973. Koulujärjestelmäkeskustelu opettajain ammattilehdissä vuosina 1946-1968. Tampere: Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos.
- Tiede ja ylin opetus tulevien vuosien Suomessa. 1965. Tasavallan Presidentin helmikuun 4. päivänä 1965 asettaman työryhmän lausunto. Helsinki: Aalto.
- Tiitinen, S. 1969. Jyväskylässä rakennetaan. Liikuntatieteelliselle tiedekunnalle oma uhkea rakennus. Liikuntakasvatus 34 (2), 5-6.
- Trends in Learning Structures in Higher Education. 1999. Project Report. European Union.
- Tutkinnonuudistuksen suunnittelu liikuntatieteellisessä tiedekunnassa. 1976. Teoksessa Valtakunnallinen koulutus uudistus ja liikunnan osuus siinä. Liikuntatieteellisen Seuran seminaariraportti, Jyväskylä 8.3.1976. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 48. 2-7.
- Tähtinen, J. 2007. Pienestä pieneksi isoksi tiedeseuraksi: Suomen kasvatustieteellisen seuran 40-vuotistaival. Teoksessa J. Tähtinen & S. Havu-Nuutinen (toim.) Neljäkymmentä vuotta tiedeseuraa. Suomen kasvatustieteellisen seuran 40-vuotisjuhlakirja. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura. 19-200.
- Tähtinen, J. 2011. Moraali ja terveys kansalais- ja koulukasvatuksen polttopisteessä. Teoksessa A. Heikkinen & P. Leino-Kaukiainen (toim.) Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 184-216.
- Urheilu, työ ja kulttuuri. 1962. Järjestelytoimikunnan virallinen selonteko. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.

- Ursprung, L., Freitag, E. & Schilling, G. 1995. European Review of Institutes of Physical Education. Zürich: Gesellschaft zur Förderung der Sportwissenschaften an der ETH Zürich.
- Vach, W. 2005. The dependence of Cohen's kappa on the prevalence does not matter. *Journal of Clinical Epidemiology*. 58, 655–661.
- Valtion liikuntaneuvoston liikuntatieteellinen jaosto. 2000. Liikuntatutkimuksen suunta vuoteen 2005. Avauksia, politiikkaa ja toimenpiteitä. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja Nro 12/2000. Helsinki: Opetusministeriö.
- Valtion liikuntatieteellinen neuvosto. 1991. Evaluation of Finnish Research in Sports Sciences. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1991:20. Helsinki: Opetusministeriö.
- Vartia, A. 1945. Voimistelunopettajiemme valmistus. *Kouluvoimistelu ja -urheilu*. 10, 27.
- Vehmas, S. 2005. Vammaisuus. Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Helsinki: Gaudeamus.
- Vihavainen, T. 1995. Lähihistorian kirjoittamisen ongelmia. Teoksessa T. Soikkanen. (toim.) *Lähihistoria. Teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia*. 166–176.
- Vilhunen, O. 1976. Teoksessa Valtakunnallinen koulutusuudistus ja liikunnan osuus siinä. Liikuntatieteellisen Seuran seminaariraportti, Jyväskylä 8. 3. 1976. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja nro 48. 19–21.
- Vilhunen, O. 1982. Suomen Liikunnanopettajainliiton Liitto R.Y:n 70-vuotisjuhlan avaus. *Liikuntakasvatus* 47 (2), 3–11.
- Virolainen, J. 1969. Pääministerinä Suomessa. Poliittisia ratkaisuja vaalikaudella 1962–66. Toinen painos. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vitikka, E., Salminen, J. & Annevirta, T. 2012. (toim.) Opetussuunnitelma opettajankoulutuksessa. Opetussuunnitelman käsittely opettajankoulutusten opetussuunnitelmissa. *Muistiot* 2012:4. Helsinki: Opetushallitus.
- Vlček, P. 2011. A Comparison of Physical Education (PE) Development in the Czech Republic, Germany, and The USA - a Historical Perspective. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Gymnica*. 41 (1), 51–59.
- Vuolle, P. 1979. Ensimmäiset liikuntakasvatuksen kandidaatit. Sarja C, katsauksia N:o 10. Jyväskylä: Liikuntakasvatuksen laitos.
- Vuolle, P. 2011. Jyväskylän ensimmäiset liikuntakasvattajat: Tärkeintä on taito opettaa ja kyky saavuttaa oppilaiden luottamus. *Liikunta & Tiede* 48 (2–3), 30–32.
- Vuorenpää, J. 2003. Yliopistollisen opettajakoulutuksen kehittyminen Suomessa 1970-luvulta 2000-luvulle. Turku: Turun yliopisto.
- Vähäsaari, J. (toim.) 1994. Educational studies and teacher education in Finnish universities 1994: a commentary by an international review team. Ministry of Education, Division of Educational and Research Policy. Helsinki: Ministry of Education, Department for Higher Education and Research.
- Välimaa, J. 2010. Kenttätieto vertailevassa korkeakoulututkimuksessa. *Kasvatus* 41, 363–373.

- Wichmann, G. 1965. Elli Björkstén. Helsinki: Nordiskt förbund för kvinnogymnastik: Finlands svenska kvinnogymnastikförbund.
- Wilskman, I. 1915. Voimistelunopettajiemme valmistuksesta. Kasvatus ja Koulu 5, 239-244.
- Wuolio, E-L. 1984. Lingiläisyys Suomen liikuntakasvatuksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, historian laitos.
- Wuolio, J. 1952. Edustava kansainvälinen liikuntakasvatuskongressi Vierumäellä. Kouluvoimistelu ja -urheilu 17 (4), 13.
- Wuolio, J. 1971. Vielä ajatustenvaihtoa ideologiaseminaarista. Liikuntakasvatus 36 (4), 10.
- Yleisradio. 1965. Liikunta. Jyväskylän korkeakoulun liikuntakasvatuksen opintosuunnan esittely. [Televisio-ohjelma.] Esitetty 17.5.1965. Helsinki: Yleisradio.

LIITTEET

LIITE 1 Liikunnanopettajakoulutuksen henkilöresurssien kehittyminen

	1965	1975	1985	1995	2005	2016
Professorit/ apulaisprofessorit	1	3	3	5	7	5*
Yliopistolehtorit	3	9	10	12	20	14
Yliopistotutkijat/ yliassistentit/ tutkijatohtorit		1	1	1	1	3
Yliopistonopettajat						1
Assistentit/ Tohtorikoulutettavat		2	2	2	3	7
Muu henkilökunta		2	2	2	4	1

*Professoreista neljä on liikuntapedagogiikan ja yksi liikuntapsykologian professori